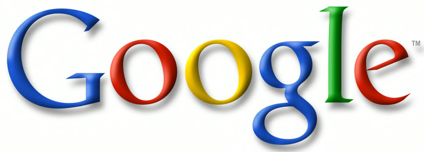

Google

HERODOTS

FRAMSTÄLLNING AF

EUROPAS GEOGRAFI.

AF

HANS HUGOLD VON SCHWERIN,
E. O. AMANUENS VID UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET I LUND.

LUND 1884.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

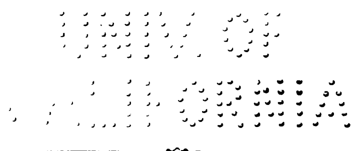
HERODOTS

FRAMSTÄLLNING AF

EUROPAS GEOGRAFI.

AF

HANS HUGOLD VON SCHWERIN,
E. O. AMANUENS VID UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET I LUND.

LUND 1884.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

KAMMARHERREN, MAJOREN,

R. S. O., K. D. D. O.,

HERR HOLGER ROSENCRANTZ TILL ÖRUP

TILLEGNAS DENNA SKRIFT.

Hellenernas geografiska kunskap omfattar på Homeros' och Rhapsodernas tid knappast mera än de i deras omedelbara närhet belägna trakterna. Bortom denna horizont, hvilken i sig innesluter det Ægæiska hafvets i den homeriska ”skeppskatalogen” så väl skildrade öar och kuster, vidtager ”sanningens och mythens gränsland”, hvars gränser dock ingen förmår att uppdraga, och när Odysseus af vidriga vindar drifves ur Archipelagens välkända farvatten, utbreder sig snart en helt annan verld för våra blickar och vi förflyttas med honom till Lotophagernas, Kyklopernas, Hafsvidundrens, Plankternas och Sirenernas sagoland.

Utan tvifvel skulle det vara af största intresse, om vi vore i stånd att steg för steg följa utvecklingen af Hellenernas geografiska vetande från Homeros', den förste skaldens, till Herodots, den förste historieskrifvarens, dagar och iakttaga, huru Europas vestra trakter och Medelhafvets aflägsnare delar, hvilka skalden endast svagt skymtade som ett undrens och mythernas land, afkläddes denna sin mystiska slöja och antogo en verklig gestalt, efter hand som Hellenernas handel och kolonier utbredde sig i dessa trakter. För hela denna period hafva vi tyvärr icke att tillgå andra källor än poeternas skrifter, bland hvilka vi dock ej kunna frånkänna Hesiodos' Theogoni och de ”Homeriska hymnerna” till Apollo och Dionysos allt geografiskt värde.

Den högst ofullständiga kunskap, vi ega om Hellas och dess historia före Perserkrigen, gör det omöjligt att redogöra för orsakerna till uppkomsten af den stora rörelse i den helleniska verlden, som under 8:de och 7:de århundradena ledde till kolonisationen af Medelhafvets och Pontos' kuster. Ej heller hafva vi några tillförlitliga underrättelser om Hellenernas äldsta förbindelser med Österns stora monarkier, om hvilka Homeros, som dock lemnat oss några om än dunkla meddelanden om Ægypter och Phoeniker, märkvärdigt nog ej synes egt den aflägsnaste aning.

Samtidigt med att de första filosoferna riktade sin uppmärksamhet på verldsalltets sammansättning och uppställde de första principerna för jordens form, storlek och kosmiska förhållanden, gjordes de första försöken till en vetenskaplig geografi af de s. k. "Logographerna", hvilka befattade sig med det mera praktiska arbetet att i skrift återgifva den kunskap om den bebodda verlden, som för tillfället blifvit uppnådd. Hekataios från Milet, som säges varit en mångberest [1]) man (*ἀνὴρ πολυπλανής*), är allmänt erkänd som den förste, hvilken lemnat oss en s. k. *γῆς περίοδος* eller systematisk beskrifning öfver jorden, sådan den var bekant för Hellenerna på hans tid. Olyckligtvis ega vi endast obetydliga fragment af hans arbete [2]), och dessa äro alldeles otjenliga till att gifva oss en föreställning om beskaffenheten af hans geografiska kunskap. Utan tvifvel utgjordes hans arbete endast af en "periplus" eller kustbeskrifning, sådan som den vi hafva qvar under namn af Skylax' periplus. Hekataios tillhör den ioniska skolan och delar många af dess spekulativa villfarelser, hvarför han också är utsatt för klander af Herodot, som stöder sina åsigter endast på den genom forskning grundade erfarenheten.

Med Herodot [3]) — som genom sin omutliga san-

---

1) Agathem. 1. Strabo I. 1. 1.

2) Fragm. historic. græc. I. ed. Müller.

3) Herodots' *ἀκμή* infaller på Thuriois grundläggningsår 443

ningskärlek, det uppriktiga angifvandet af källorna, han använder, och sin rastlösa flit vid uppspårandet af det verkligt bestående är lika mycket förtjent att kallas geografiens som "historiens fader" — börjar den gamla geografiens klassiska tidehvarf. Herodot har, som vi veta, icke författat något rent geografiskt arbete som t. ex. Ephoros och Polybios. De geografiska underrättelser, han lemnar oss, förekomma endast som parentheser i hans historia, hvilken han dessutom sjelf medgifver vara uppfylld af digressioner [1]) och tillfälligt inskjutna episoder. Vi kunna icke ens finna ett spår till att Herodot skulle hafva gjort ett försök att uppdraga den allmänna konturen till ett geografiskt system, hvars olika delar han under berättelsens gång ämnat ifylla, ty, under det att somliga trakter beskrifvas med nästan onödig utförlighet, förbises deremot andra alldeles, oftast endast derför att intet tillfälle erbjuder sig att införa dem i berättelsen. Lyckligtvis har han dock under en af dessa vanliga digressioner råkat lemna oss en kort framställning af de åsigter, han bildat sig om de olika verldsdelarnes läge och form. Ehuru denna hans beskrifning är mycket svårbegriplig, kunna vi dock deraf i någon mon sluta oss till de *allmänna grunddragen af hans geografiska uppfattning.*

Jordens gestalt och begränsning.

Efter att hafva uttryckt sitt misshag öfver berättelsen om Hyperboreerna, hvilken han anser vara en fabel, öfvergår han till att förlöjliga sin tids kartritare med följande ord: "Jag ler, när jag ser åtskilliga personer, hvilka upprita jordens omkrets, utan att dock någon enda af dem har något begrepp derom [2]). Okeanos återgifva de som flytande rundt omkring jorden och denna cirkelrund, liksom uppdragen med en passare (*τόρνος*)" [3]). Vidare: "(De pontinska Hellenerna) säga att Okeanos [4]) upprinner, der solen uppgår, och flyter omkring

---

f. Chr. och han afslutar sitt arbete med år 428. Curtius, Griech. Gesch. II^5. s. 860.

[1]) Her. IV. 30.

[2]) Her. IV. 36.

[3]) Strabo. I. 3. 3.

[4]) Her. IV. 8. jfr II. 21.

hela jorden, men i sjelfva verket bevisa de det icke." Men "för min del", säger han, "känner jag ingen flod Okeanos, utan anser, att Homeros, eller någon annan af de äldre skalderna, uppfunnit namnet och infört det i poesien" [1]).

Herodot förlöjligar här den på hans tid gängse åsigten om den cirkelrunda, skifformiga jorden [2]), kringfluten af den heliga floden Okeanos och ytterst omgifven af himlens halfklotformiga, fasta hvalf (firmament), hvilken åsigt stödde sig på den gamla poetiska verldsuppfattningen, der jorden liknas vid Achilleus' sköld, Okeanos vid randen omkring denne och Pytho eller Delphoi, "jordens nafvel", vid bucklan i dess medelpunkt. Denna åsigt bibehöll sig bland folket ännu på Aristoteles' tid [3]), *γράφουσι γάρ κυκλοτερῆ τὴν οἰκουμένην*, och vi se densamma åter göra sig gällande i Medeltidens om ett djupt förfall vittnande s. k. hjulkartor med Jerusalem i centrum [4]).

Herodot är den förste, som vågar yttra sina tvifvel angående Homeros' allmänt antagna stora geografiska kunskaper och liknar häri de senare Alexandrinska geograferna Eratosthenes [5]), Apollodoros och Demetrios från Skepsis. Denna skola synes dock tyvärr endast haft få anhängare, och med högst få undantag är hela forntiden (och dess inflytande har sträckt sig ända in i våra dagar) intagen af en blind vördnad för Homeros, verldssnillet och "grundläggaren af all geografisk kunskap" (*ἀρχηγέτης τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας*), som Strabo uttryckligen kallar honom [6]).

Homerós' naiva och sväfvande föreställningar hafva blifvit vanställda och på allt sätt omgestaltade under

---

[1]) Her. II. 23.

[2]) Agathemeros Geogr. 2. Geographi Græci minores II. ed. Müller.

[3]) Arist. Meteorol. II. 5 § 13. jfr Strabo I. 3. 3, II, 5. 5.

[4]) Peschel, Gesch. d. Erdk. sid. 100. Santarem, Hist. de la cosmographie.

[5]) Strabo VII. 3. 6, I. 2. 7.

[6]) Strabo I. 1. 2.

försöken att bringa dem i öfverensstämmelse med de verkligen existerande förhållandena och tillämpa dem på ett geografiskt system, om hvilket hvarken skalden eller hans samtida haft ens den ringaste aning.

Horizontens skenbart cirkelrunda utseende och dess utvidgade tillämpning på hela den öfriga utom synkretsen liggande delen af jorden har utan tvifvel varit det, som ledt till antagandet af jordens kretsform. Svårare är deremot att bestämma, hvad som gifvit anledning till föreställningen om den allt kringflytande floden Okeanos. Hafva vi att söka dess ursprung i en ren fiktion eller i en verklig kunskap om att vatten ytterst omgifver fastlandet? Strabo är för den senare åsigten, och många nyare författare antaga med honom, att en dunkel kunskap om det verkliga geografiska förhållandet legat till grund för detta antagande.

Häremot må dock anmärkas, att Homeros' "Okeanos" [1]) ingalunda åsyftar något haf, utan att med detta namn upprepade gånger uttryckligen betecknas en ström, flytande rundt omkring jorden. Det är genom otillräckligt iakttagande af den skarpa skilnaden emellan de homeriska begreppen *θάλαττα* och *Ὠκεανός* som kommentatorerna hafva gjort Homeros till grundläggare af den s. k. exokeanismostheorien, den åsigt, enligt hvilken jorden på alla sidor omgifves af verldshafvet eller (med bibehållande af uttrycket) oceanen och hvilken så enthusiastiskt förfäktades af såväl den antihomeriska Alexandrinska skolan, som af dess för öfrigt ifrigaste motståndare Strabo, gentemot Hipparchos, Polybios och Ptolemaios, hvilkas mening att hafven bildade från hvarandra skilda, slutna bäcken först kullkastades genom Vasco da Gama's och Magalhães' epokgörande kringsegling af den gamla och nya kontinenten.

---

[1]) Han begagnar uttrycken *ῥόος* el. *ῥοαὶ Ὠκεανοῖο*, Ok. ström el. strömmar. Floden O. förekommer äfven: *ποταμοῖο ῥέεθρα Ὠκεανοῦ.* O. säges vara den största af alla floder till och med större än Acheloos Il. XXI. 194 och kallas »sakta flytande» (*ἀκαλαῤῥείτης*), »djupt flytande» (*βαθύῤῥοος*) och åsyftande dess cirkelrunda lopp »tillbakaflytande» (*ἀψόῤῥοος*).

På ofvannämnda ställe åsyftar Herodot närmast Ionerna, d. v. s. den filosofiskt-fysikaliska skolan i Milet, och särskildt Hekataios, och af ordalagen framgår att det i synnerhet är dessa filosofers kartor [1]), som äro utsatta för hans klander. Thales' lärjunge Anaximandros från Miletos (547 f. Chr.) var enligt de gamla geografiska skriftställarnes samstämmiga berättelser den förste, som vågade (πρῶτος ἐτόλμησε) [2]) uppgöra en karta öfver hela den bebodda jorden. Öfver enskilda trakter funnos väl förut sådana (de s. k. σχήματα).

Troligen var den koppartafla (χάλκεος πίναξ) [3]), som af den milesiske tyrannen Aristagoras omkring år 500 f. Chr. förevisades i Sparta och "på hvilken man uppritat hela jordens omkrets (περίοδος), hela hafvet och alla floderna," ingenting annat än en afbildning af denna Anaximandros' ursprungliga karta. Från denna torde den senare af Hekataios uppdragna kartan endast föga hafva skiljt sig, och ehuru denne påstås hafva infört förbättringar i sin föregångares arbete, torde det dock kunna antagas att här endast förelegat särdeles otympliga och ofullständiga försök, hvilka väl voro egnade att väcka Herodots löje. På denna senare karta framställes sålunda fastlandet som cirkelrundt och på alla sidor omgifvet af Okeanos [4]), hvilken måhända dock redan Hekataios föreställer sig som ett haf, i hvilket åtminstone Nil (måhända äfven Phasis och Tanaïs) synes upprinna, för att derifrån flyta till Medelhafvet [5]).

Denna sista omständighet står i sammanhang med den urgamla åsigten, enligt hvilken de förnämsta floderna, Nil, Phasis (nuv. Rion) genom Kaspiska hafvet [6])

---

[1]) Konsten att rita kartor kallades γεωγραφία i ordets ursprungliga mening. Sjelfva kartan kallades πίναξ el. π. γεωγραφικός el. specielt περίοδος τῆς γῆς.

[2]) Agathem. 1. Geogr. Gr. Min. II.

[3]) Her. V. 49 § 1.

[4]) Her. II. 21.

[5]) Jordskifvan således konkav omkring Medelhafvet. Peschel, Gesch. d. Erdk. s. 34.

[6]) Strabo II. 4. 1. Äfven Hekat. anser troligen Kasp. hafvet vara en bugt.

och Tanaïs (nuv. Don) hade sitt ursprung i den periferiska sötvattenströmmen Okeanos [1]), och jorden således af dessa 3 samt sundet genom Herkules' stoder delades i 4 lika stora öar. Stadfästelsen af denna åsigt återfinnes i de senare författarnes vidunderliga berättelser om Argonauternas berömda färd, der vi t. ex. få se dem genom Phasis fara ut i Okeanos och återkomma genom Nil, eller genom Tanaïs ut i det stora Norra hafvet och segla tillbaka in i Medelhafvet genom sundet vid Gibraltar.

Hela denna spekulation omkullstörtas af Herodot, som med förakt bemöter Hekataios' åsigt [2]) om Nil's okeaniska ursprung, angifver Tanaïs' källa [3]) och tydligt påpekar Kaspiska hafvet som ett fullkomligt slutet bäcken [4]), hvarigenom Phasis förbindelse med ett jorden omgifvande vatten omöjliggöres. Herodots ovilja uppväckes i synnerhet deraf att Ionerna, dertill förledda af sina systematiserande tendenser, antaga jorden vara omgifven af den cirkelrunda Okeanos; han sjelf deremot fordrar bevis för det som annars utan vidare antages af den stora allmänheten, och gifvas icke tillräckliga sådana, förkastar han hellre hela uppgiften eller lemnar åtminstone frågan oafgjord. Vi få sålunda ofta se, huruledes Herodot genom ett öfvermått af i sig sjelf fullt berättigad försigtighet kommer till orätta resultat.

Vida mindre samvetsgrannt tillvägagå deremot Eratosthenes och Strabo, hvilka med stöd af verkligen företagna och af fackmän som möjliga garanterade(!) sjöresor längs den största delen af kontinentens yttre kuster, genom analogibeviset sluta sig till att den bebodda jorden är en ö [5]).

---

[1]) Chinesernas åsigt om flodernas uppkomst: Ritter-Daniel, Gesch. d. Erdkunde s. 38.

[2]) Her. II. 21.

[3]) Her. IV. 57.

[4]) Her. I. 202.

[5]) Strabos mening har följande stöd. Nearchos' färd Indien-Persiska viken, Patrokles' bevis(!) för N. Ö. Asiens kringsegelbarhet (från Kaspiska hafvets mynning till Indien), Hannos färd från Herakles' stoder till Kerne (Libyas S. kust) och Pytheas' resa till Elbe.

Herodot kan dock icke kallas en motståndare af exokeanismostheorien (i dess senare rätta bemärkelse). Floden Okeanos förkastar han alldeles såsom varande en poetisk fantasibild; tillvaron af ett allt omgifvande verldshaf (ocean) deremot hvarken bekräftar eller förnekar han [1]). "Derom veta vi intet bestämdt, då något haf icke kunnat påvisas i sammanhang med jordens norra delar. Lika litet känna vi således till jordens form" (om den är rundad, aflång eller osymmetrisk).

Ehuru Herodot icke lemnar oss en särskild framställning af de åsigter, han bildat sig om jordens form och begränsning, kunna vi dock med tämligt stor visshet antaga att de ungefär varit följande: Jorden är en plan, sammanhängande skifva och således icke splittrad i öar, utan en verklig kontinent. Säkerligen ansåg dock redan Herodot med Demokritos m. fl. jordens längsta utsträckning [2]) vara mellan solens upp- och nedgång [3]).

Beviset för jordens skifformighet framgår till största delen af den till ytterlighet naiva framställning, han gör af solens förmenta förhållande till jorden [4]) och hvilken icke låter förena sig med antagandet af jorden som ett klot, en theori, som vid denna tid förfäktades af Pythagoreerna, men hvilken, då den icke var grundad på verkliga iakttagelser, utan endast frukten af tomma spekulationer, icke torde varit synnerligen egnad att väcka Herodots förtroende. Osannolikt är äfven, att Herodot, på den låga ståndpunkt, han i kosmografiskt hänseende intager, för sig tydliggjort den af senare geografer så skarpt accentuerade

---

[1]) Her. IV. 45, III. 115.

[2]) Müllenhoff sid. 237. Agathem. 2.

[3]) Det behöfver väl knappast nämnas, att spåren af denna uppfattning återfinnas i de ännu bibehållna geografiska termerna »latitud» och »longitud,» hvilka dock helt och hållet förlorat sin ursprungliga betydelse. Det vetenskapliga bruket af de dermed eqvivalenta tekniska termerna πλάτος och μῆκος infördes dock först af Ptolemaios (eller Marinos).

[4]) Her. III. 104.

skilnaden mellan begreppen ἡ συμπάση γῆ och ἡ οἰκουμένη, eller med andra ord, att han tänkt sig jorden i sin helhet (som planet) vara något annat än den bebodda delen deraf. Huru Herodot öfver hufvud lyckats bilda sig en idé om gränserna för jordens horizontala utsträckning, är svårt att fatta, då vi se honom påpeka, att kontinenten är icke i sin helhet bebodd, utan att detta endast är fallet med dess mellersta delar.

Jordens nordligaste trakter [1]) äro nämligen, säger han, obeboeliga i följd af den starka kölden, liksom de sydligaste [2]) för hettans skull (trots den antagna kringseglingen af Libya) [3]); den yttersta Östern [4]) är obebodd och om jordens vesterut belägna delar [5]) sväfva vi i fullkomlig okunnighet. Ehuru Herodot icke lyckats komma till någon absolut visshet i frågan om förekomsten af vatten utom vid jordens södra utkanter, få vi dock icke deraf sluta, att han ansett jorden, likt en ändlös slätt (ἄπειρος) [6]), sträcka sig mot Norden, utan att han föreställt sig äfvenledes den norra jordhalfvan [7]) omgifven af hafvet (utan att dock vilja antaga det som ett bestämdt faktum, som utan vidare kunde angifvas på kartan) samt, deltagande i sina samtidas barnsliga åskådningssätt, denna ytterst begränsad af det fasta himlahvalfvet [8]).

Indelning i verldsdelar.

En annan i sammanhang härmed stående vigtig fråga, som af Herodot behandlas, är jordens indelning i olika verldsdelar [9]), om hvilken stridiga meningar synas på hans tid hafva gjort sig gällande.

---

[1]) Her. V. 9.
[2]) Her. II. 31. 34; IV. 185.
[3]) Vi hafva nämligen allt skäl att antaga att Herodot ansett den bebodda delen af jorden begränsas af parallela obebodda zoner i såväl Norr som Söder.
[4]) Her. IV. 40.
[5]) Her. III. 115.
[6]) ἄπειρος Her. V. 9. Agathem. 4.
[7]) Dahlman, Herodot aus sein Buch sein Leben s. 80. Jämf. härmed Her. IV. 13.
[8]) Her. VII. 8 § 7.
[9]) Forbiger, Handbuch d. Alten Geographie II. s. 37.

I jämnbredd med en mera allmänt antagen tredelning hade en, utan tvifvel äldre, tvådelning bibehållit sig. "Europa" och "Asia" voro hufvuddelarne, hvilkas gräns antingen följde parallelernas riktning, i hvilket fall Libya räknades till Asia, eller också förbands Libya med Europa, då delningslinien erhöll en meridional riktning. Hekataios [1]) hade med iakttagande af sin tids symmetriska förfarande framstält de 2 hufvudafdelningarna [2]) såsom varande af alldeles samma storlek och i sammanhang härmed indelat sitt geografiska arbete (περίοδος γῆς) i 2 böcker, som han kallade "Europa" och "Asia."

Troligen föredrog Herodot 2-delningen framför 3-delningen. I hela Herodots verldsuppfattning visar sig en viss dualism [3]), genom det stora inflytande han tillerkänner de två hvarandra motsatta naturkrafterna, Boreas och Notos, den kalla Nordan och den heta Sunnan, genom hvilka såväl himmel som jord delas i 2 klimatiskt skilda delar [4]).

Det oaktadt känner han särdeles väl till 3-delningen [5]) och förklarar att han sjelf använder de i sammanhang dermed stående namnen, då de nu en gång fått häfd i det allmänna språkbruket.

Herodot ogillar dock öfver hufvud all indelning i verldsdelar och synes föredraga en fördelning på ethnografiska regioner och naturligt begränsade trakter, liknande Eratosthenes' märkvärdiga σφραγῖδες (insegel) [6]). "Jorden är en [7]), och jag förstår icke", säger han, "hvarför man deri urskiljer 3 delar, som uppkallas efter qvin-

---

[1]) Fragmenta Histor. Græc I. Hekat. Fragm.; Steph. Byzant. ed. Meineke.

[2]) Skiljegränsen mellan verldsdelarne har på den af Herodot klandrade kartan tydligen varit en V. Ostlig. (Derom mera längre fram).

[3]) Her. I. 4; VII. 8.

[4]) Her. II. 26.

[5]) Her. IV. 45.

[6]) Strabo II. 1. 22; XI. 12. 5.

[7]) Her. IV. 45.

nonamn, och som gränser för dem antager den ægyptiska floden Nil och den kolchiska Phasis, eller enligt andra den maietiska floden Tanaïs och [1]) Porthmeia Kimmeria" (den förre emellan Libya och Asia, en af de de två senare emellan Asia och Europa). (Den ofvannämnda V. O. eller N. S. 2-delningen af jorden uppkom, allt efter som Phasis eller Tanaïs [2]) antogs som gräns).

Antagandet af floder som gränser [3]) emellan verldsdelarne står ytterst i sammanhang med den gamla åsigten att jorden genom dessa delades i öar, men ju mera de geografiska kunskaperna utvecklade sig, gjorde det bristfälliga i denna anordning sig gällande, och man uppfann delningen genom isthmerna, det vid Sues och det Ponto-Kaspiska, med förutsättande af förbindelsen mellan Kaspiska hafvet och Oceanen, utan att derigenom lyckas uttränga det äldre fördelningssättet.

Herodot förkastar flodgränserna, så vida icke dessa på samma gång äro gränser emellan olika folk [4]). Så anser han Nil, Phasis och Tanaïs, hvilkas attribut han med afsigt utsätter, vara olämpliga som gränser, enär de på deras stränder boende folkslagen Ægypter, Kolcher och Maieter derigenom så att säga klyfvas itu, då de komma att tillhöra 2 verldsdelar. Vi anse nämligen (i olikhet med den vanliga meningen), att uttrycket ὁ Μαιήτης, tillämpadt på Tanaïs, icke har att göra med sjön Maietis utan med folket Maieterna, genom hvilkas land Herodot låter Tanaïs flyta [5]).

Enligt Herodot utgjordes Europeiskt-Asiatiska gränsen af en ideel linie löpande i V. O. riktning från det Svarta hafvet till det Kaspiska och derifrån i fortfarande östlig riktning längs

---

[1]) Med Porth. Kim. åsyftas här Bosporos Kimmerios, nuv. sundet vid Kertsch, i sin helhet.

[2]) Agathem. 3.

[3]) Eratosthenes ap. Strabo I. 4. 7.

[4]) Folkgränser: Strabo II. 1. 31; Flodgränser: Ritter-Daniel ss. 53. 54.

[5]) Her. IV. 123.

floden Araxes [1]) ända ut till de okända trakterna i den yttersta Östern [2]). (Ingenting berättigar oss nämligen att antaga, det Herodot betraktade Phasis som gräns, hvilket dock i allmänhet blifvit påstådt).

Likaledes synes Hekataios hvarken hafva antagit Tanaïs- eller Phasis-gränsen. Då han i sin jordbeskrifning uttryckligen räknar staden Phanagoria vid Bosporos Kimmerios och bugten Apaturon vid sjön Maietis [3]) till Asia, och å andra sidan anser i närheten af Kaukasos boende folk [4]) tillhöra Europa, torde vi kunna anse Hekataios' gräns hafva varit följande: floden Hypanis, nuv. Kuban, räknad från någon af dess mynningar N. om Phanagoria och tänkt som fortsatt längs Kaukasos till det Kaspiska hafvet, samt derifrån floden Araxes [5]), d. v. s. Jaxartes, till den östligaste delen af jorden och Okeanos. Hvarför Herodot vid uppräkningen af gränserna icke nämner Hypanis [6]) såsom en sådan, kommer sig deraf, att han

[1]) Her. IV. 40. jämf. med Her. IV. 11. De stora svårigheter, som äro förenade med förklaringen af Herodots Araxes, skola vi längre fram taga i betraktande. På detta ställe åsyftas otvifvelaktigt Jaxartes, nuv. Syr-Darja, ehuru Herodot låter honom felaktigt flyta från V. till O.

[2]) Lärorikt är att jämföra Herodot med Strabo. Äfven den senare erkänner att Asien O. om Sogdiana är obekant, äfvensom hela den norra delen, hvilket ej hindrar honom att angifva Asiens både längd och bredd.

[3]) Hek. Fragm. 164—65.

[4]) Hek. Fragm. 161—62.

[5]) Hos Hekataios förekommer uttrycket ἐκ Μυκῶν εἰς Ἀράξην ποταμόν. (Hek. Fragm. 170, 183). Då Mykerna, som vi veta, bodde vid Indiska oceanen i nuv. Oman och Mekran (Kiepert s. 189), betecknas här utan tvifvel Asiens syd- och nordgräns, Erythreiska hafvet och Jaxartes, hvilken flod länge utgjorde det Persiska rikets gräns mot de nordliga nomadstammarne. Hellenernas kunskaper om Asiens geografiska förhållanden sträckte sig länge icke Norr om Jaxartes, hvarför de äfven betecknade sin der belägna stad som den »yttersta», Alexandreia ἡ ἐσχάτη (trol. nuv. Chodjénd).

[6]) Denna Hypanis nämnes först af Aristoteles, Plinius (Plin. Hist. Nat. IV. 83) åter förnekar dess existens. Hypanis ansågs af åtskilliga geografer som en af Tanaïs' mynningsgrenar. Se Epheros ap. Skymnos Chios 872—73. Möjligtvis har sålunda Hekataios trott sig följa Tanaïsgränsen, ehuru han dertill antog Hypanis. Då tillika

sjelf icke kände till denna flod och att denne ofta förblandades med Phasis och Hyphasis i Indien.

Vid uppdragandet af gränsen mellan Asia och Libya låg den hufvudsakliga svårigheten deri, att Hellenerna ingalunda insågo värdet af Röda hafvet såsom gränsskilnad [1]), dels emedan dess dimensioner i hög grad underskattades, då endast dess smala N. V. del eller den Heroopolitiska bugten, nuv. Sues-viken, var för dem bekant, dels emedan det icke stod i direkt förbindelse med Medelhafvet, och dess närmaste betydelse för dem således var vida mindre än Nil's [2]). Såsom skiljegräns mellan Asia och Libya antogs af Hellenerna på Herodots tid allmänt denna flod, hvarigenom Ægyptens östra del kom att tillhöra den asiatiska och den vestra den libyska verldsdelen, men den förkastas alldeles af Herodot, och han förlöjligar Ionerna, som följde denna indelning och som derigenom blefvo tvungna att antaga en 4:de verldsdel [3]), nämligen Deltat, hvilket de hvarken räknade till den ena eller den andra verldsdelen, under det allt land S. om Kerkasoros [4]) vid Deltats apex, der floden delade sig, antingen tillhörde Asia eller Libya. Inseende svårigheterna vid antagandet af Nilgränsen [5]), hade nämligen Ionerna uppkommit med den egendomliga theorien, att endast Deltat var det egentliga Ægypten. Detta påstående bemöter Herodot på följande sätt [6]): "Enligt Ægypternas egen utsago är Deltat bildadt af flodens alluvium och såsom sådant jämförelsevis först nyligen uppkommet.

---

af Aristoteles m. fl. Tanaïs anses vara en bifurkation af Araxes (Ephoros ap. Skymnos Chios 866—67), hafva måhända de geografer funnits, som bildat en sammanhängande gräns Hypanis-Tanaïs-Araxes.

[1]) I allmänhet är Röda hafvet så föga kändt på Herodots tid, att hans samtida Damastes från Sigeion anser det vara en insjö (λίμνη). Strabo I. 3. 1.

[2]) Kiepert s. 27.

[3]) Her. II. 16. jfr II. 92.

[4]) Her. II. 17.

[5]) Kanobiska mynningen gräns Asia—Libya. Skylax' Periplus 106.

[6]) Her. II. 15.

Om således Ægypterna förut icke alls hade något territorium, huru kunna de då inbilla sig att de äro verldens äldsta folk?" Sjelf angifver Herodot sin mening om Ægyptens gränser sålunda: "Jag anser att Ægypten är hela det land, som bebos af Ægypterna, liksom Kilikia är det område, som bebos af Kilikerna [1] — — Ægypterna äro de, som bo nedanom Elephantine och dricka af Nil, och Ægypten det land, som vattnas af denna flod [2]. (Men när Nil sväller, öfversvämmar den icke blott Deltat utan äfven de områden på begge sidor om floden, som man säger tillhöra dels Libya, dels Arabia)."

Herodots "Aigyptos," hvilket han med säker geografisk blick uppfattar som ett enda odelbart helt [3], utgöres af Nildalen mellan katarrhakterna, begge öknarne och hafvet, dessa af naturen så beundransvärdt skarpt utstakade gränser.

Svårare är deremot att fatta, om Herodot räknar Ægypten till Asia eller Libya, och hvilken gränsen då blifver emellan dessa två. Han säger sig sjelf icke känna någon annan gräns emellan Asia och Libya än Ægypternas område [4]. Hans mening är att Libya tages bäst såsom endast nående till Ægyptens vestra och Asia till dess östra gräns, då sålunda Ægypten blifver ett land för sig och hvarken sönderklyfves eller helt och hållet införlifvas med någon af verldsdelarne [5].

Säkert är att Herodot tager namnet *Λιβύη* i flera olika bemärkelser, då han emellanåt utsträcker det till hela vår s. k. Afrikanska kontinent, skiljd från Asien genom Suesnäset [6]; vid andra tillfällen använder han det, för att beteckna samma trakter med undantag af Ægypten (och det afrikanska Arabien), och i allra inskränktaste bemärkelse [7] motsvarar hans Libya Sáhara

[1]) Her. II. 17.
[2]) Her. II. 18.
[3]) *Αἴγυπτος ἐοῦσα πεδιὰς πᾶσα.* Her. II. 108.
[4]) Her. II. 17. ed. Stein.
[5]) Strabo I. 2. 25.
[6]) Som vi veta, sammanfaller nuv. Ægyptens politiska gräns ingalunda med gränsen mellan Asien och Afrika.
[7]) Her. II. 22.

och Atlasområdet, begränsadt af Medelhafvet, Ægypten och i Söder af Æthiopien. "Libya" i vidsträcktaste mening använder Herodot, då han säger, att der det endast 1,000 stadier [1]) breda ægyptiska näset [2]) mellan Medelhafvet och det Erythreiska hafvet (här Röda hafvet) slutar, den "akte", som kallas Libya, utbreder sig till en stor bredd, och (troligen) äfven då han låter oss veta att Libya visar sig vara kringflutet, utom på det ställe, der det sammanhänger med Asia [3]). Denna begränsning af Libya har utan tvifvel varit den af Ægypterna och Phœnikerna brukade, då dessa genom flitigt befarande af Röda hafvet blifvit bekanta med dess verkliga dimensioner, om hvilka Herodot är okunnig [4]), och insett det vara en lämpligare gräns än den såsom sådan af Hellenerna antagna Nil. Vi återfinna en häntydning derpå i den märkvärdiga beskrifningen af Asiens två s. k. *ἀκταί* [5]), i hvilken Herodot tydligt visar att han anser hela Libya endast vara ett bihang till Asia och der han nämner att "enligt talesättet" [6]) Arabien upphörde vid Röda hafvet, men att det verkliga förhållandet ingalunda var sådant, utan att äfven detta hafs vestkust [7]) tillhörde Arabien, och Asiens södra "akte" omfattade allt land V. om detta. Röda hafvet, eller, som Herodot understundom kallar det, "Arabiska viken", säges uttryckligen vara beläget i Arabien, ej långt från Ægypten [8]). Asia låter således Herodot, som anser lika oberättigadt att Araberna genom antagandet af Röda hafvet som gräns fördelas på två verldsdelar som Ægypterna genom Nilgränsens bibehållande, i Vester gränsa till det ægyptiska området från Medelhafvet till katarrhakterna och derefter till den Libyska kontinenten (närmast Æthiopernas land), följande en ideel

---

[1]) 10 stadier = 1 geografisk mil (minut) à 60 pr grad.
[2]) Her. IV. 41.
[3]) Her. IV. 42.
[4]) Her. II. 11.
[5]) Her. IV. 38.
[6]) Her. IV. 39 ed. Stein.
[7]) Her. II. 8. 158—59. jfr Strabo XVII. 1. 21.
[8]) Her. II. 11.

linie i sydlig riktning till den Indiska Oceanen. I vanligast förekommande bemärkelse [1]) omfattar således Herodots ”Libya” de då kända delarne af det nuvarande Afrika med undantag af det gamla Ægypten [2]) och Röda hafvets vestra kuststräcka (med obestämd begränsning i Vester).

Samma betydelse erhåller det Libya [3]), i hvilket fyra folk sägas bo, af hvilka två inhemska, Libyer och Æthioper, i norra och södra delen af Libya, och två invandrade, nämligen Phœniker och Hellener. (Hvarken Ægypter eller Araber anses sålunda bo i Libya).

Verldsdelarnes relativa storlek.

Om de tre verldsdelarnes relativa storlek har Herodot följande åsigter. Han nämner som alldeles säkert, att Europas längd är lika med de två andra verldsdelarnes tillsamman, men i frågan om bredden, tillägger han, kunna de icke jämföras [4]). *Εὔρεος δὲ πέρι οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεταί μοι εἶναι* är tvetydigt och torde kunna tydas på diametralt motsatta sätt, så att deraf antingen framgår, att Europa är större än de begge andra, eller att dessa tillsamman äro större än Europa. Oss synes bäst att endast följa ordalagen, utan att draga någon slutsats. ”Europa kan, hvad bredden beträffar, icke alls jämföras med Asia—Libya,” och skälet dertill är, att Europas yttre gränser icke äro kända, hvarken i Öster, Norr eller Vester [5]); ingen kan nämligen om Europa säga, om det är kringflutet af hafvet eller icke, då den asiatiskt-libyska kontinenten deremot är kringseglad från Indos i Öster till Herkules' stoder i Vester [6]). Härmed har Herodot icke velat uttrycka att Europa hvarken är större eller mindre än Asia och Libya till samman, utan endast visa sitt ogillande af en jämförelse, som icke hvilar på någon verklig kännedom om det jämfördas beskaffenhet, och åsyftar här allra närmast Hekataios' antagande, att ”Europa” (nordhalfvan)

---

1) Her. II. 12. 17. 33. 34. 65.
2) Her. IV. 41.
3) Her. IV. 197.
4) Her. IV. 42.
5) Her. IV. 45; III. 115.
6) Her. IV. 44. 42.

är af alldeles samma storlek som "Asia" (sydhalfvan) [1]. Ingenting har dock i sjelfva verket hindrat Herodot att sjelf hysa den förmodan att Europa verkligen utgjorde mera än hälften af jorden [2]. Omständigheten, att endast Europas södra gräns var bekant, lemnade å ena sidan fritt spelrum åt fantasien, som ville gifva jorden en större utsträckning mot Norr än mot Söder [3], under det att å andra sidan Herodot betydligt underskattar storleken af de delar af jorden, som af Hellenerna på hans tid räknades till Asia och Libya.

Berättelsen om Skylax' resa [4]) från Indos till den Arabiska viken innebär ett förringande af Asiens storlek, då största delen af Asia (*Ἀσίης τὰ πολλά*) säges hafva blifvit upptäckt under denna färd. Äfven det faktum, att Libya blifvit kringsegladt [5]), tyckes hafva bidragit till att hos Herodot underhålla en felaktig uppfattning af dess verkliga storlek, ehuru han sjelf meddelar, att två à tre år åtgått till resan.

Påtagligen låter han landet strax S. om inloppet till den Arabiska viken beskrifva en tvär böjning [6]) mot Vester, ty han säger nämligen, att Arabia (det libyska?) är jordens sydligaste bebodda land [7]), liksom Æthiopien är det land, som sträcker sig längst i Sydvest, och det är i närmaste sammanhang med denna

---

[1]) Her. IV. 36.

[2]) Strabo XVII. 3, 1. Jfr Polybios ap. Strabo II. 4. 5. Plinius (VI. 210) lemnar oss särdeles märkvärdiga underrättelser om de tre verldsdelarnes relativa storlek. Europa skulle enligt honom utgöra något mera än $^1/_3 + ^1/_8$ ($^{11}/_{24}$) af det hela, Asien $^1/_4 + ^1/_{14}$ ($^9/_{28}$), d. v. s. icke fullt $^1/_3$, och Afrika $^1/_5 + ^1/_{60}$ eller obetydligt mera än $^1/_5$. Det är för oss omöjligt att veta, huru han kommit till detta högst felaktiga resultat, hvilket står i fullkomlig strid med de af Eratosthenes och Strabo antagna siffrorna.

[3]) Boreas' öfvervägande styrka jämförd med Notos'. Her. II. 24.

[4]) Her. IV. 44.

[5]) Her. IV. 42.

[6]) Denna åsigt förfäktades af Eratosthenes och flera af de följande skriftställare: Strabo, Mela, Juba, Plinius m. fl. Jämför härmed den gamla föreställningen att nuv. Cap Guardafui var Libyens sydligaste punkt, hvarför det också benämndes *Νότου κέρας* «södra hornet». Strabo XVI. 4. 14.

[7]) Her. III. 107, 114. Jfr III. 17. 25 § 1.

åsigt som han låter Nil ofvanom Elephantine flyta i en riktning från Vester till Öster [1]). Libyas största längd kommer således att sträcka sig ifrån Ægypten till Cap Soloeis [2]), nuv. Cap Cantin, och dess största bredd från Nilmynningarna till Æthioperna vid det södra hafvet. Vi hafva dessutom all anledning att antaga, det Herodot ansett den nordafrikanska kusten hafva en oafbruten riktning från O. till V. och i det närmaste icke afvika från en rät linie, hvilken åsigt han då delat med Gamla tidens nästan alla geografer [3]).

---

1) Her. II. 31. Jfr II. 26. 33. 34.

2) Her. II. 32. IV. 43, Hannon. Peripl. 3, Skyl. Peripl. 112.

3) Libya liknades vid en rätvinklig triangel, hvars katether utgjordes af linierna från Nil till Herkules' stoder och Æthiopien, och hypothenusan af den yttre kusten från Æthiopien till Mauretanien. Strabo XVII. 3. 1.

Utan tvifvel har Herodots kännedom om landen kring det vestra Medelhafsbäckenet varit vida ringare än den, han egde om Södern och Östern, med hvilka Hellas stod i en ojämförligt lifligare förbindelse vid denna tid. Men vi äro icke berättigade att af Herodots tystnad sluta till hans okunnighet. Vid flera tillfällen meddelar Herodot oss säkerligen icke några underrättelser, emedan han sjelf anser sig sakna sådana, såsom han t. ex. sjelf medgifver vara fallet med Europas yttersta Nord och Vester; men å andra sidan torde icke alltid detta kunna förklaras som orsaken till hans tystnad. Så nämner han endast i förbigående Tyrsener och Karthager [1]), ehuru han säkerligen om dem kunnat meddela oss ännu mycket mera. Rom förekommer icke alls hos honom, men häraf följer naturligtvis ingalunda att dess namn aldrig nått hans öron. Utan tvifvel hade Rom redan länge stått i direkt förbindelse med Athen [2]), och hans samtida Damastes från Sigeion [3]) känner särdeles väl till detsamma. Herodots meddelanden om Ve-

---

[1]) Han omtalar dock den »kadmeiska seger», som Phokaierna tillkämpade sig öfver Tyrsenernas och Karthagernas förenade flottor. Her. I. 166, 167.

[2]) Droysen, Athen und der Westen p. 27.

[3]) Agathem. 1. Geogr. Gr. Min. II. ed. Müller. Dion. Halik. I. 72.

stern äro, med ett ord, så knappa, emedan dessa trakter egentligen ligga alldeles utom planen för hans arbete.

"Hvad Europas ytterst i Vester (och N. V.) belägna delar beträffar, kan jag icke med någon säkerhet tala om dem — trots ifrigt efterforskande har jag icke kunnat få reda på, om något haf finnes på *Europas utsida* (ἐπέκεινα)" [1]), och i sammanhang härmed säger Herodot att han icke känner till *Kassiteriderna* [2]), öar, "från hvilka tennet kommer," och förkastar den allmänt antagna åsigten om en flod *Eridanos* [3]), som utfaller i det norra hafvet och hvarifrån bernstenen säges komma till Hellenerna. "Dock är säkert," tillägger han, "att tennet och bernstenen komma från Europas yttersta delar" [4]).

Denna Herodots tillstådda okunnighet bör så mycket mindre kunna förvåna oss, som Polybios 300 år derefter [5]) säger att landet vid det yttre hafvet först för kort tid sedan blifvit undersökt och att allt land mellan Narbo och Tanaïs var obekant på hans tid.

I sjelfva verket är Pomponius Mela [6]) den förste, som haft en något så när riktig uppfattning af det atlantiska Vest-Europas konfiguration, med hvilken de föregående helleniska geograferna aldrig kommit på det klara. Så se vi Eratosthenes gifva en öfverdrifven betydelse åt det Armorikanska utsprånget [7]), nuv. Bretagne, under det att han å andra sidan tyckes sväfva i i okunnighet om den Spanska kustens utsträckning i N. V. [8]), nuv. Galicia. Strabo deremot synes anse den galliska kusten följa en och samma hufvudriktning från

---

[1]) Her. III. 115.

[2]) Herodot är den förste författare som nämner dessa öar.

[3]) Müllenhoff, Deutsche Alterthumskunde pp. 217—223.

[4]) Detta står i sammanhang med hans åsigt att de dyrbaraste produkterna leda sitt ursprung från jordens aflägsnaste delar. Her. III. 106.

[5]) Polyb. III. 38. 2.

[6]) Pomp. Melae Chorographia, ed. Parthery III. 1—20.

[7]) I likhet med Pytheas. Strabo IV. 4. 1.

[8]) Strabo III. 2. 11. m. fl. ställen.

Pyreneerna till Rhen [1]) och bortser således helt och hållet från den bretagniska halfön mellan Seine och Loire.

De iberiskt-galliska kustlanden.

Såsom ytterst i Vester boende nämner Herodot ett folk *Κυνήσιοι* [2]) eller *Κύνητες* [3]). Detta namn, som motsvarar senare författares *Κούνεοι* eller *Κόνιοι* och betecknar en liten turdetansk stam, förekommer äfven hos Herodoros från Herakleia [4]) och i Avieni berömda ”Ora maritima” [5]).

Kyneterna eller Konierna bebodde kustlandet från floden Anas' mynning till Romarnes Promontorium sacrum [6]), nuv. Cap S. Vicente, som de gamle länge oriktigt ansågo som ett ”finis terrarum” eller jordens vestligaste punkt, till dess Plinius fäste uppmärksamheten på Cabo da Roca vid Lissabon [7]). Detta område, som motsvarar konungariket Algarve (arab. Al-gharb = Vestern), kallades under romerska tiden, i följd af sin gestalt, Cuneus [8]) (viggen) och sattes, ehuru felaktigt, i förbindelse med folkets namn.

---

[1]) Keltika från Pyreneerna till Rhen parallelt med Britannia. Strabo I. 4. 3. Jfr IV. 2. 1. IV. 3. 2.

[2]) Her. II. 33.

[3]) Her. IV. 49.

[4]) Müller, Fragm. Hist. Græc. II: Herodor. Fragm. 20.

[5]) Rufus Festus Avienus i 4:de århundradet efter Chr. använde vid författandet af sitt geografiska skaldestycke en gammal periplus (daterande sig från början af 5:te århundradet f. Chr.), innehållande de äldsta sammanhängande underrättelser, vi ega om Vest-Europa. De bästa bearbetningarna af denna »Ora maritima» finna vi hos: Müllenhoff, Deutsche Alterthumskunde I. pp. 73—210, Christ, Avien u. die ältesten Nachrichten über Iberien i Abh. d. Phil. Philol. Cl. d. Bayr. Ak. d. Wiss. Bd. XI och Unger, Avienus i Philologus, Bd. IV. Hft. 3.

[6]) Hvaraf nuv. ortnamnet Sagres.

[7]) Plinius IV. 113.

[8]) Specielt tillämpades namnet på nuv. Cabo de Santa Maria. Mela III. 7, Plinius IV. 116, Strabo III. 1. 4.

Näst dessa Kyneter anser Herodot *Kelterna* (**Κέλτοι**) som Europas vestligaste folk och boende utom Herkules' stoder [1]), nuv. Gibraltarsundet. Förutom dessa folk förlägger Herodot äfven Tartessos [2]) utanför stoderna, och draga vi en sträng konseqvens af dessa hans uppgifter, komma vi till det resultat, att han måste hafva tänkt sig att på Europas atlantiska sydkust (eller N. V. kust) Kyneter, Kelter och Tartessier följde på hvarandra i ordning från Vester till Öster. Hvilken föreställning Herodot i sjelfva verket gjorde sig om Kyneternas och Kelternas geografiska läge, är omöjligt att säga, men klart är, att han hvarken kände till Spaniens halfönatur [3]) eller ens egde något tydligt begrepp om förekomsten af haf på Spaniens eller Galliens frånsida, ej heller nämner han dessa folk i något som helst sammanhang dermed.

Emellertid hafva aldrig, som det blifvit visadt [4]), keltiska stammar framträngt till Spaniens sydkust, hvilket vi äfven se bekräftadt hos Avienus [5]), som låter Kyneterna omedelbart stöta till Tartessierna och Anas utgöra gränsen emellan dem. Måhända hade dock just vid denna tid Kelterna, efter att så småningom hafva utbredt sig öfver hela det centrala höglandet, slutligen trängt ned till hafvet i Vester, der vi hos senare författare finna **Κελτικοί** i det nuv. Estremadura, hvilket

---

1) Her. II. 33.

2) Her. IV. 152.

3) Eratosthenes är den förste, som uppmärksammar de tre för Syd-Europa karakteristiska halföarne, men klandras härför af Hipparchos och Strabo: Strabo II. 1. 40. Polybios tillägger (utan att skilja på hufvud- och bisak) Chersonesos Thrakika och Chers. Taurika. Strabo II. 4. 8. Mela följer Eratosthenes: Mel. Chor. I. 16.

4) Kiepert, Beitr. z. Ethnographie d. iber. Halbinsel. Monatsb. d. Berl. Ak. d. Wiss. 1864. Med tillhjelp af de på den Iberiska halfön förekommande ortnamnen af keltiskt ursprung (till större delen sammansatta med briga, brica, vårt borg) har man lyckats rekonstruera den keltiska invandringen, hvilken sålunda synes hafva kringgått Pyreneernas vestra ända och utbredt sig öfver hela centralplatån och längs hela vestkusten, men deremot hvarken berört det norra bergländet eller syd- och ostkusten.

5) Ora maritima v. 222.

efter dåtidens åsigter (kolossalt öfverdrifvande af det S. V. utsprånget) [1]) väl kunde anses beläget O. om Kyneternas område. Troligen är det genom någon karthagisk "periplus" som Herodot föranledts att sätta Kyneter och Kelter i förbindelse med hvarandra i de utanför stoderna belägna trakterna.

Just derigenom att Herodot bestämdt förlägger Kelterna i den yttersta Vestern och för öfrigt icke nämner dem i något annat sammanhang med Europa, en urakt-låtenhet, som endast kan förklaras af hans fullkomliga okunnighet om saken, visar han, att han ingalunda känner till den stora utbredning [2]), man gaf detta folk, hvilken, om den varit bekant för honom, sannolikt skulle hindrat honom från att kalla Inder och Thraker för jordens två största folk [3]).

Vidare säger Herodot, att floden *Istros*, nuv. Donau, har sina källor vid staden *Pyrene* i Kelternas land, genomflyter hela Europa och utfaller i Pontos Euxeinos [4]). Hvarifrån har Herodot fått denna sällsamma uppfattning af Istros' lopp och huru har han öfver hufvud kommit till att sätta Istros i sammanhang med namnet Pyrene? Har detta Pyrene något att skaffa med den Pyreneiska bergskedjan?

Vi få väl antaga att Herodot med sitt *πόλις Πυρήνη* åsyftat en stad [5]) med detta namn. En annan fråga blifver den, om Herodots föreställning om denna stad uppkommit genom en missuppfattning af *Πυρήνη* som en bergskedja, eller en stad med detta namn verkligen förekommit (åtminstone i hans sagesmäns berättelser). En sådan "urbs" eller "civitas Pyrene" [6]) omnämnes verkligen i Avieni "Ora maritima" [7]) (sam-

---

[1]) Strabo III. 2. 11.
[2]) Strabo I. 2. 28.
[3]) Her. V. 3.
[4]) Her. II. 33.
[5]) Geogr. Gr. Minor. I p. 73 not.
[6]) Betydelsen af urbs och civitas: Lognon, Géographie de la Gaule au VI:ème siècle p. 8.
[7]) vv. 558–561.

tidigt med berget af samma namn) och omtalas der sålunda:

> "*in Sordiceni cæspitis confinio*
> *quondam Pyrene civitas ditis laris*
> *stetisse fertur, hicque Massiliæ incolæ*
> *negotiorum sæpe versabant vices.*"

och förlägges följaktligen på Pyreneernas nordsida i Sordernas land.

Många försök hafva blifvit gjorda att bestämma denna stads läge [1]). Så har man föreslagit nuv. Port Vendres, Portus Veneris, som äfven kallades Portus Pyrenæi, men staden är alltför obetydlig att kunna identifieras med Pyrene. Deremot fanns i dessa trakter en stad Illiberis, el. Iliberris (Ili-berri, bask. = stad-ny), som af Mela [2]), Plinius [3]) m. fl. beskrifves förut hafva varit mycket mägtig. Hvar låg den gamla [4]) staden? Står den i sammanhang med staden Caucoliberis, nuv. Collioure, eller skulle måhända "Civitas Pyrene" vara sammanfattningen af alla dessa städer [5]), liksom äfven möjligen Tartesso var ett kollektivt namn för alla städerna kring floden Tartessos' mynning?

Troligast är dock, att Herodot, då han hör omtalas den massaliotiska kolonien Emporion (Ἐμπορεῖον) [6]), som till följd af sitt läge vid Pyreneerna för honom betecknas som det pyreneiska, uppfattat detta namn som ett appellativum och sålunda af det "Pyreneiska Emporion" bildar sig föreställningen om den Pyreneiska handelsstaden (emporion), eller staden Pyrene. Af dessa sina samma sagesmän, troligen Massalioter, får han vidare höra berget Pyrene (Pyreneerna) sättas i förbindelse

---

[1]) Desjardins, Géogr. de la Gaule Romaine I. pp. 145. Müllenhoff, Deutsche Alterth. I. p. 181. Jahns Archiv. XIII pp. 199—221.

[2]) Mela II. 84.

[3]) Plinius III. 32.

[4]) Samtidigt med Neapolis, nuv. Neapel, fans ett Palæopolis.

[5]) Müllenhoff p. 183. Jämför härmed namnet Chalkidike, uppkommet af αἱ Χαλκιδικαὶ πόλεις.

[6]) Nuv. Ampurias, Castellon d'A. och landskapet Ampurdan i Catalonien.

med Kelterna (och Kyneterna?) [1]), hvilka voro för dem välbekanta, då de upptogo hela det bakom liggande landområdet [2]) och vid denna tid kanske just stodo i beredskap att tränga ned till Medelhafvet i luckan emellan Pyreneerna och Cevennerna (såvida de icke redan nått detta i trakten af Narbo [3]), nuv. Narbonne). Herodot, som endast känner Pyrene som en stad, förlägger nu denna helt naturligt i Kelternas land långt borta i Vester (på andra sidan Herkules' stoder) [4]), der det, såsom han från annat håll erfarit, gränsade till Kyneternas område.

Herodots Pyrene står således hvarken i det ringaste sammanhang med Pyreneerna, i deras verkliga geografiska läge, eller bör tänkas i någon förbindelse med hafvet. Tvärtom öfverensstämmer ett i det inre af det Keltiska landet beläget Pyrene vida bättre med Herodots åsigter om Istros' lopp, genom hvilket Europa anses skäras midt i tu [5]).

Äfven Aristoteles låter Istros upprinna vid Pyrene [6]), "men", säger han, "detta är ett berg i Kelternas land", en anmärkning, som synes särskildt riktad emot Herodot. Å andra sidan låter han äfven floden Tartessos, nuv. Guadalquivir som flyter åt motsatt håll, hafva sina källor här.

Herodot synes hafva erhållit en del, om än af honom missuppfattade, underrättelser om berglandskapen omkring Adriatiska hafvets öfre bugt, hvilka han med ett gemensamt namn kallar "landet ofvan om Ombrikerna" [7]). På hans tid ansågs utan tvifvel Istros upprinna i trakten af nuv. *Brennerpasset,* hvilket redan blifvit ryktbart genom bernstenshandelsvägen [8]), som förenade Germaniens nordkuster med trakterna kring Po's myn-

---

[1]) Ora maritima vv. 565—566.
[2]) Hek. Fragm. 22.
[3]) Hek. Fragm. 19.
[4]) Her. II. 33.
[5]) Her. IV. 49.
[6]) Aristot. Meteorologica I. 13 § 19.
[7]) Her. IV. 49.
[8]) Kiepert p. 368.

ning. Strabo nämner *Βρεννινόν ὄρος* [1]) (så torde stället bäst läsas) i förbindelse med Istros' källfloder, och han känner till denna trakts hydrografiska förhållanden, förbindelsen mellan Adige och Inn [2]), Po's och Donau's floddalar, ehuru den till oss framkomna beskrifningen deröfver är mycket förvirrad.

I namnet Brenner och dermed i sammanhang stående folkslagsnamnen Breoni eller Breuni återfinna vi det Keltiska ordet för berg, "bryn, byrn, pyrn," hvaraf sålunda med lätthet ett namn kunnat bildas, hvilket i Herodots öron klingat likt Pyrene, och då detta här vid lag uttryckligen sättes i förbindelse

[1]) Strabo IV. 6. 9. Index var. lect. ed. Müller.

[2]) I geografiskt hänseende är det oriktigt, att Donau ofvanom Passau anses som hufvudflod i stället för Inn, hvars vattenmassa vid sammanflödet är vida större. Skälet dertill ligger i den obetydliga historiska rol, som den senare spelat, ty under det att Donau utgjorde en fortsättning af den stora folkvägen från Svarta hafvet till Vesterns land, kunde Inn länge icke anses annat än som en geografisk återvändsgränd.

Det är onekligen förenadt med stora svårigheter, att för hvarje strömsystem skilja hufvudfloden från tillflödena, då åtskilliga olikartade omständigheter dervid måste tagas med i beräkningen.

Skall afseende fästas vid flodloppets längd, så är onekligen Mississippi biflod till Missouri, liksom Saône och Rhône till Doubs. Är deremot vattenmängden den bestämmande, är det oriktigt att Wien säges vara beläget »an der schönen blauen Donau,» och Tyskarnes nationalsång måste rättast kallas »Die Wacht an der Aare.» Eller skall strömmens större eller mindre rätlinighet afgöra spörsmålet, och i hvilken grad skall floddalens mer eller mindre enhetliga geologiska beskaffenhet tagas i betraktande?

Men den hydrografiska nomenklaturen är ej bildad af vetenskapen utan hvilar på den historiska traditionen, och det ligger således i sakens natur, att den delvis är godtycklig. Den längs floddalen framträngande folkstammen underlät aldrig att allt framgent gifva samma namn åt hela den vattenåder den följt, utan att dervid skilja emellan hufvudström och biflod; de tillfälligheter, som gåfvo denna kolonisation dess bestämda riktning, afgjorde äfven oåterkalleligen, hvilken af bifloderna skulle komma att bära hufvudströmmens namn och anses som dess öfversta lopp.

I hvilken del af sitt lopp hafva för öfrigt de stora floderna först erhållit sitt namn? Har detta ursprungligen användts vid mynningen eller vid källan, eller har det uppkommit vid flodens midtellopp och sedan utbredt sig åt begge håll? Derom veta vi oftast intet.

med Istros (och må hända äfven med Kelterna) finner Herodot, hvars kunskaper om hela det inre landet äro särdeles ofullständiga, härigenom endast en ytterligare bekräftelse på att Istros verkligen upprinner vid den för honom äfven från andra håll välbekanta staden Pyrene, i "den fjärran Vestern" [1]).

Herkules' stoder (*αἱ Ἡρακλέαι στῆλαι*) [2]) förekomma upprepade gånger hos Herodot, som anser att såväl Libyas som Europas yttersta Vester börjar på andra sidan om dem. Af de ordalag, han använder [3]), kan man sluta, att han ansett dem belägna någonstädes på ömse sidor om sundet mellan Medelhafvet och Atlantiska oceanen Öster om Gadeira, ehuru han hvarken nämner deras antal, eller hvaraf dessa stoder egentligen utgjordes [4]).

Såsom bevis på att man under denna tid ännu icke var fullt på det klara med dessa s. k. Herkules' stoder och deras läge till hvarandra [5]), må anföras, att Skylax [6]) angifver afståndet dem emellan vara en dagsresa, och understundom omtalas stoderna i Europa och stoderna i Libya.

Vidare meddelar Herodot: "De pontinska Hellenerna säga att Geryon bott på ön Erytheia vid Gadeira, som är beläget utanför Herkules' stoder vid Okeanos" [7]).

---

[1]) Mons Pyrenæus (Brenner) förekommer mycket allmänt på Nyare tidens äldre kartor i t. ex. Ortelii berömda »Theatrum orbis terrarum» och Hornii »Geographia vetus» (Amstelodami CIƆIƆCLX). Carolus Stephanus i sitt »Lexicon Historicum Geographicum» (Parisiis MDCXLIV) har »Pyrenæus mons est item mons Germaniæ et pars Alpium, in Tyrolensi comitatu.» Redan tidigt synes en förblandning af Alper och Pyreneer egt rum, hvilket synes oss framgå af Dionysios' Periegesis vv. 281—297, parallelställena hos Priscianus vv. 268—287 och Eustathios ad Dion. 288, 294 samt Avienus, Descript. Orbis vv. 420—430. Jämf. härmed Guilielmus Stuckius, Scholia in periplum Ponti Euxini (Genevæ MDLXXVII) pp. 164—167.

[2]) Her. II. 33; IV. 185. Kenrick, Phoenicia p. 125.

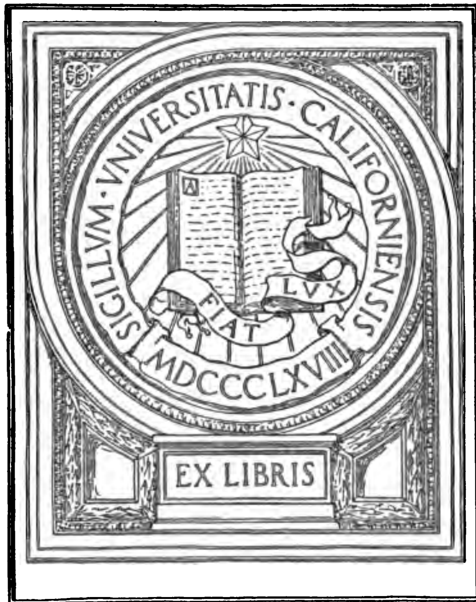
[3]) Her. IV. 42—43.

[4]) Motsv. nuv. Punta de Europa och P. Leona, eller Isla de de las Palomas och I. del Peregil. Müllenhoff p. 209.

[5]) Olika meningar beträffande Herkules' stoder: Strabo III. 5. 5.

[6]) Skyl. Peripl. 1. Jfr »Ora maritima» vv. 370—374.

[7]) Her. IV. 8.

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

HERODOTS

FRAMSTÄLLNING AF

EUROPAS GEOGRAFI.

AF

HANS HUGOLD VON SCHWERIN,
E. O. AMANUENS VID UNIVERSITETS-BIBLIOTHEKET I LUND.

LUND 1884.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

framträngande ström af liguriska [1]) folkstammar, hvilka äfven i sin ordning inträngde på det iberiska området S. om Pyreneerna omkring floderna Iberos och Sikoris [2]), nuv. Segre, der de troligen snart uppgingo i det iberiska elementet.

Denna blandningsprocess emellan dessa två folkstammar bekräftas af Skylax, som låter kusten från Emporion, vid Pyreneernas utlöpare i Medelhafvet, till Rhodanos upptagas af *Λίγυες καὶ Ἴβερες μιγάδες* utan att märkvärdigt nog omtala några Kelter här [3]). Namnet *Λίγυες* synes förut hafva haft en mycket vidsträcktare tillämpning [4]), så att *Λιγυστική* hade ungefär samma betydelse som Hesperien eller Vesterlandet, men att häraf sluta, att den liguriska stammen verkligen haft en så stor utbredning, är oberättigadt [5]). Hesiodos känner ännu icke till Kelterna, utan nämner Ligyerna [6]) som verldens vestligaste folk i sammanhang med Æthioper och Skyther vid jordens norra och södra gräns, och i enlighet med detta gamla språkbruk kallar Eratosthenes Iberiska halfön *χερσόνησος Λιγυστική* [7]) och nämner Avienus Ligurer vid Oceanen i N. V. [8]). (För landet mellan Rhodanus och Pyreneerna nämner således Strabo Iberer, Hekataios Ligyer och Skylax rättast beggedera).

Vid det tillfälle Herodot omtalar [9]) Karthagern Amilkas' krigståg emot Gelon af Syrakusai, nämner han att hans stora legohär bestod af 30 myriader Phœniker, Libyer, Iberer, Ligyer, *Helisyker*, Sardonier och Kyrnier.

---

[1]) Hekat. Fragm. 20.

[2]) Thukyd. VI. 2.

[3]) Skyl. Peripl. 2—3. Häraf bevisas dock intet, då långt senare författare endast känna Ligurer i dessa trakter. Vid tiden för Hannibals tåg 218 f. Chr. synas dock Ligurerna hafva till Kelterna förlorat hela sin betydelse.

[4]) Müllenhoff pp. 81, 96, 204, 218.

[5]) Misslyckad tydning af Liger (Loire) = Ligur. Kiepert p. 399.

[6]) Strabo VII. 3. 7.

[7]) Strabo II. 1. 40.

[8]) »Ora maritima» v. 132.

[9]) Her. VII. 165. ed. Bähr.

Med full säkerhet kunna vi antaga[1]), att de här anförda Helisykerna just voro det af Skylax omtalade blandningsfolket mellan Pyreneerna och Rhodanos. Namnet Ἑλίσυκοι har en geografisk betydelse och är föranledt af det V. om Rhône belägna kustlandets sumpiga beskaffenhet (ἕλος[2]) = grundt vatten, sumpland). Vi återfinna Helisykerna hos Avienus[3]), der de sägas hafva bildat ett rike med Narbo, nuv. Narbonne, till hufvudstad. Äfven Hekataios känner till dem men säger dem vara ett liguriskt folk[4]). Samtidigt härmed nämner han också Narbo men kallar det en keltisk stad[5]).

Otroligt synes dock, att Kelterna redan på Hekataios' tid nedträngt till Medelhafvet[6]); också anser Müllenhoff, att detta ställe af Steph. Byzantinos icke blifvit hemtadt ur Hekataios utan ur Strabo IV. 1. 12. Huru härmed än må förhålla sig, kände de sicilianska Hellenerna, af hvilka Herodot säger sig hafva erhållit sina underrättelser om Amilkas' fälttåg[7]) emot Syrakusanerna, ingalunda några Kelter vid Medelhafvet, då dessa annars torde hafva förekommit vid den noggranna uppräkningen af Karthagernas legotrupper.

Såsom ett särdeles betecknande exempel på, huru äldre uppgifter ombildas efter den tids förhållanden och åskådningssätt, på hvilken de i skrift affattas, kan här omnämnas, att, när hos senare författare berättelsen om detta krigståg förekommer, det en gång anförda antalet af skepp och manskap bibehålles, under det att Helisykernas namn ersättes af Galaternas (Kelternas), hvilka också under tiden intagit de förras plats i trakten af Narbo[8]).

---

[1]) Desjardins II. 42.
[2]) Namnet Heloter har samma ursprung. Alexanderson, Grekisk fornkunskap p. 97.
[3]) »Ora maritima» 584-86.
[4]) Hek. Fragm. 20.
[5]) Hek. Fragm. 19.
[6]) Kiepert p. 503 anm. 2.
[7]) Her. VII. 165 ed. Bähr. Jfr Skyl. Peripl. 3. anm., Skymnos Chios v. 201.
[8]) Polybios III. 37. 9.

Ligyerna [1]) (*Λίγυες*) anser Herodot bo ofvan om (och troligen omkring) Massalia [2]), utan tvifvel i bergstrakterna, och vi kunna med skäl antaga, att deras läge är detsamma, som det Skylax tillskrifver dem [3]), då han låter dem upptaga kusten från Rhodanos till Antion [4]), nuv. Anzo, emellan Sestri Levanto och Porto Venere på "Riviera di Levante." Deras utsträckning i S. O. synes senare hafva varit ännu betydligare, och Polybios nämner, att de på hans tid nådde ända till Pisa [5]).

Ligurernas sammanhang med de dalmatinska Liburnerna har man tyckt sig se bekräftadt genom Livornos gamla namn, Liburnum, eller Portus Herculis Liburni. Emellertid skrifves i 16:de århundradets portulaner [6]) namnet ständigt med grekiska bokstäfver *Λεγόρνο* (hvaraf engelsk. Leghorn, span. Ligorno).

Italien.

Herodots meddelanden om Italiens geografiska förhållanden äro ytterst sparsamma.

Tyrsenerna (*Τυρσηνοί*) säger han hafva kommit sjövägen från Lydien [7]) och nedslagit sig i Ombrikernas land; om det skett från den adriatiska eller den motsatta sidan, omtalas icke. De allra äldsta författarne öfverensstämma deri, att de anse Ombrikerna som det mägtigaste af de central-italiska folken [8]) och framställa dem såsom ursprungligen utbredda öfver ett vida större område än det, af hvilket de senare voro i

---

1) Cuno, Die Ligurer: Rhein. Museum XXIX. p. 193.
2) Her. V. 9.
3) Peripl. 4, Skymn. Chios v. 216.
4) Kiepert p. 406 anm. 1.
5) Polyb. II. 16, III. 41. 4.
6) Portulan af Nicolò Canachi omkring 1550.
7) Her. I. 94. Jfr Strabo V. 2. 2.
8) Kiepert. p. 403.

besittning, och räckande från haf till haf [1]). De undanträngdes dock steg för steg af Tyrsenerna, som slutligen utbredde sig från det efter dem benämnda hafvet [2]) till Padus' mynningar i Öster och i Söder till Campanien. Redan Skylax [3]) nämner dem vid begge hafven, Herodot deremot lemnar oss inga underrättelser härom.

Han tyckes anse *Ombrikerna* (Ὀμβρικοί) som det nordligaste folket i dessa trakter och kallar hela det på andra sidan belägna området med ett gemensamt namn "landet ofvan om Ombrikerna" [4]). Med namnet *Tyrsenia* (*Τυρσηνίη*) omfattar Herodot i allmänhet hela hufvudmassan [5]) af den italiska halfön i motsats till de södra delarne, eller betecknar han må hända dermed framför allt Italiens vestra kust [6]) i motsats till landen kring Adriatiska hafvet. Så nämner han, att "*Kale Akte*", nuv. Caronia, på Sicilien ligger vändt emot Tyrsenien [7]). I sjelfva verket torde ännu på Herodots tid Tyrsenerna hafva beherrskat det senare s. k. Campanien, der de bildat en mägtig förbundsrepublik med Volturnum (Capua) till hufvudstad, hvilken först mellan år 440 och 420 f. Chr. eröfrades af Samniterna [8]). Det är dock endast Herodot, som använder namnet Tyrsenia för denna trakt, de andra helleniska författarne deremot synas ständigt ansett Tyrsenerna som inträngda främlingar och kallat sjelfva landet med en äldre benämning Ὀπική.

Af Antiochos [9]) från Syrakusai, Herodots ungefärlige samtida, inhemta vi, att namnet *Italia* (Ἰταλίη) på hans tid endast tillämpades på nuv. Italiens sydvest-

---

[1]) Minne af Ombrikerna vid Tyrrheniska hafvet är flodnamnet Ombrone i nuv. Toscana.
[2]) Montelius, Geogr. Antrop. Sällsk. Förhandl. 1878—80 p. 40.
[3]) Peripl. 5. 17.
[4]) Her. IV. 49.
[5]) Herodot särskiljer ingalunda Midtel-Italiens folk och nämner hvarken Latinerna eller Rom ens till namnet.
[6]) Her. I, 163.
[7]) Her. VI. 22.
[8]) Kiepert 443—44, Polybios II. 17. 1.
[9]) Fragm. Hist. Græcorum ed. Müller I. Fragm. Antioch. 6.

liga halfö, begränsad af en linie från trakten kring Siris och Metapontion (må hända nuv. floden Bradano vid Taranto-bugten) till floden Laos (nuv. Lao vid Golfo di Policastro), sedermera gräns emellan Lucania och Bruttii. Den sydostliga halfön med det Tarantinska området skildes under namn af Iapygia [1]) uttryckligen derifrån. Ursprungligen hade namnet Italia varit ännu mera inskränkt [2]) och utgjort beteckningen för den sydvestliga halföns sydligaste del emellan den Skylletiska och den Napetinska bugten (Golfo di Squillace och G. d. S:a Eufemia).

Ett annat med Italia täflande men ingalunda liktydigt begrepp var Oinotria [3]) för landet från det sicilianska sundet till Posidoniabugten, nuv. Golfo di Policastro, i V. och Taras, nuv. Taranto, i O. Sålunda räknades kuststräckan mellan floderna Laos och Silaros vid det Tyrrheniska hafvet, äfvensom kusten mellan Bradanos och Taras vid den Tarantinska bugten, icke till Italia [4]). Herodot synes hafva varit fullt hemmastadd med denna indelning, då han å ena sidan omtalar grundläggandet af staden Ὑέλη (el. Ἐλέα, lat. Velia) i *Oinotria* (*Οἰνωτρίη*) [5]) och uttryckligen räknar *Taras* till Iapygien (Ἰηπυγίη) [6]).

Men i det allmänna språkbruket torde redan en sammanblandning af uttrycken gjort sig gällande, hvarigenom Oinotria och Italia blefvo synonyma [7]) begrepp, hvilken omständighet bekräftas af senare författare. Härigenom blifver det äfven förklarligt, huru Herodot kan förlägga Taras till Italia [8]).

---

[1]) Thukyd. IV. 44. 2.

[2]) Strabo VI. 1. 4, Dionys. Hal. I. 35, Aristot. Pol. VII. 10.

[3]) Skymn. Chios v. 247, Dion. Hal. II. 1. Jfr Skymn. v. 300.

[4]) På Pyrrhos' tid omfattar Italia halfön till Liguriens och Gallia Cisalpinas gränser. Först 42 f. Chr. torde den officiela föreningen af dessa provinser med Italien egt rum. Redan Polybios använder dock Italia i dess nuvarande betydelse d. v. s. som det land »Ch' Apennin parte e 'l mar circonda e l'Alpe.»

[5]) Her. I. 167.

[6]) Her. IV. 99.

[7]) Strabo V. 1. 1, Kiepert p. 454. Jfr Strabo VI. 1. 15. VI. 3. 1.

[8]) Her. I. 24, III. 138.

Hvarken Herodot eller Thukydides synes känna till det senare så mycket använda uttrycket ἡ μεγάλη Ἑλλάς (lat. "Magna Græcia", "Græcorum omnis ora" hos Livius),[1]) ursprungligen gällande för de helleniska eller s. k. italietiska kolonierna i det egentliga Italia, sedermera för dessa i hela södra Italien med inbegrepp af Taras och må hända Kyme vid nuv. Pozzuoli-bugten [2]). Sammalunda åsyftar Herodot med sina Ἰταλιῶται de i Italien bosatta Hellenerna, hvilket exempel följes af de bästa författarne, som alltid med noggrannhet skilja mellan dessa οἱ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἕλληνες och infödingarne, οἱ Ἰταλοί(?), om något dylikt folk, hvilket dock är föga troligt, funnits till [3]).

Herodot visar sig särdeles förtrogen med *Iepygias* geografiska konfiguration [4]), och ehuru han icke uppgifver några bestämda gränser för detsamma, innefattar han dock troligen under detta namn allt land till Orion [5]), nuv. Monte Gargano i Norr. Han har sålunda icke någon särskild benämning för S. O. halfön, eller Italiens s. k. klack, ungefär motsvarande Romarnes Calabria och Hellenernas Messapia [6]).

Medelhafvets största öar.

Af öar i vestra Medelhafsbäckenet nämner Herodot endast ἡ Σαρδώ, *Sardinien*, och ἡ Κύρνος [7]), *Corsica*, ehuru han t. ex. säkerligen känner Aithala, nuv. Elba, som redan nämnes af Hekataios och i forntiden var

---

[1]) Liv. XXII. 61.

[2]) Kiepert p. 455.

[3]) Her. IV. 15. Landets namn Ἰταλία, hvaraf Ἰταλιῆτες, ursprungligt. Ἰταλοί deremot senare bildadt i analogi med Σικελοί.

[4]) Her. IV. 99.

[5]) Denna begränsning hos Skyl. Peripl. 14. Jämf. Polybios III. 88. 3, Dion. Perieg. vv. 378—80.

[6]) Her. IV. 99. Jfr Skymnos Chios v. 364. Herodot känner dock de Iapygiska Messapierna och deras stad Hyria. Her. VII. 170.

[7]) Her. I. 165.

bekant för sina rika järngrufvor [1]. Här vid lag torde icke förbises, att han anser Sardo vara jordens största ö [2], således större än Sicilien. De mest olika meningar beträffande denna sak rådde under Gamla tiden. Medelhafvets 7 största öar ansågos allmänt vara: Sicilien, Sardinien, Corsica, Kreta, Euboia, Cypern och Lesbos [3]; men om ordningen dem emellan kunde man icke komma öfverens [4].

I likhet med Herodot anse Skylax och Timaios [5] Sardinien vara störst, hvilket torde hafva varit den ursprungliga uppfattningen. Men redan under Alexander den stores tid synes den mening, som satte Sicilien främst [6], hafva gjort sig gällande. Sedan Diodorus Siculus och Strabo [7] anslutit sig till denna åsigt, blef den antagen af alla senare geografer och har varit den förherrskande ända in i vår tid, till dess den engelske amiralen Smyth, bekant genom sina epokgörande hydrografiska studier öfver Medelhafvet [8], uppgaf Sardinien vara den större af de begge öarne, hvilket öfverraskande meddelande för öfrigt visat sig vara alldeles oriktigt, då Siciliens areal enligt de senaste med omsorg utförda uppmätningarna uppgår till 25,713,9 qv. kilometer och Sardiniens till 23,842,0 qv. kilometer [9].

För hela vestra Medelhafvet finna vi hos Herodot en enda benämning använd, nämligen *τὸ Σαρδόνιον πέλαγος* [10]. Detta gemensamma namn synes ännu hafva bibehållits på Eratosthenes' och Polybios' tid, och det är först senare (må hända med undantag af ”Tyrrheniska hafvet”) vi få se namn som ”Mare Iberum, Ligu-

---

[1] Hekat. Fragm. 25.
[2] Her. I. 170, V. 106.
[3] Härvid förbises Mallorca, som är betydligt större än Lesbos.
[4] I synnerhet Corsicas plats var omtvistad.
[5] Peripl. 114, Fragm. Hist. Græc. I. Tim. Fragm. 30.
[6] Alexis, Fragm. 30, ed. Meineke.
[7] Diod. Sic. V. 17, Strabo II. 5. 19.
[8] Smyth, Mediterranean p. 28.
[9] Behm u. Wagner, Die Bevölk. der Erde. VII. p. 14.
[10] Her. I, 166, Skymnos Chios v. 196. Jfr Agathem. 9.

sticum, Galaticum (Gallicum)" o. s. v. användas som beteckning för de olika delarne af dessa farvatten.

Adriatiska hafvet.

Som vi med rätta kunna vänta oss, var Herodot bekant med det Adriatiska hafvet, denna djupt inträngande hafsarm, som skiljer Italien från Balkân-halfön. Troligen ansåg han detta hafs längdaxel icke vara vinkelrät mot Istros' V. O. lopp, utan snarare dermed parallel (vi ega dock icke någon full visshet i denna sak, då Herodots meddelanden äro otillräckliga) [1]). De gamla helleniska skriftställarne röja ständigt en nästan oförklarlig okunnighet om detta i deras omedelbara närhet belägna hafs verkliga geografiska förhållanden och förlägger till dess kuster de vidunderligaste sagor [2]) och verkliga geografiska missfoster (Eridanos och bernstenstårarne [3]), Istrosbifurkationen m. m.).

Ehuru grundläggandet af de syrakusanska kolonierna Issa (Lissa), Pharos (Lesina) och Ankona i början på det 4:de århundradet f. Chr. och de derigenom uppkommande lifliga kommerciella förbindelserna med kringliggande trakter bort skingra Hellenernas okunnighet, fortfor dock ännu mycket länge samma arga missuppfattning att vara rådande. I allmänhet öfverdrefs detta hafs längd betydligt; så anser Dikaiarchos [4]) afståndet från Peloponnesus till Adrias innersta bugt vara längre än det till Herkules' stoder, hvilket han uppgifver till 10,000 stadier. Äfven Polybios gör sig skyldig till öfverdrift, hvilket vi få antaga också hafva varit fallet med Herodot [5]), då han förringar afståndet mel-

---

[1]) Her. IV. 33, 49.

[2]) Strabo V. 1. 9, Skymnos Chios v. 396.

[3]) Skyl. Peripl. 20. Aristoteles, Apoll. Rhod., Eratosthenes, Skymnos.

[4]) Strabo II. 4. 2.

[5]) De Norr om Istros boende Sigynnerna säger han gränsa till Eneterna vid Adria. Her. V. 9.

lar detta och Istros genom att gifva det en lång utsträckning mot Norr(?).

Af Hellenerna ansågs detta haf som en inbugtning af det yttre Ioniska hafvet, och hos de äldsta författarne finna vi redan namnet *ὁ Ἀδρίας* (sc. *κόλπος*) stadfäst. Ursprungligen torde detta endast hafva tilllämpats på den norra delen af det nuv. Adriatiska hafvet, i närheten af den mellan Padus' och Athesis' mynningar belägna berömda sjöhandelsstaden *ἡ Ἀδρία* (Hatria), men sedermera gradvis blifvit utsträckt till hela innanhafvet.

Samtidigt med denna benämning hade äfven en annan gjort sig gällande, nämligen *Ἰόνιος κόλπος* [1]) (eller måhända redan *Ἰ. πέλαγος*), hvilken från början sannolikt endast betecknat den södra delen af nuv. Adriatiska hafvet. I denna deras ursprungliga betydelse träffa vi begge benämningarna hos Herodot, som anser städerna *Epidamnos*, nuv. Durazzo, och *Apollonia*, nuv. Pollina, vara belägna vid *"Ionios Kolpos"* [2]), men ständigt kallar hafvets norra delar *Adrias* (*ὁ Ἀδρίης*) [3]).

Redan förut användes dock "Ionios kolpos" för att beteckna Adriatiska hafvets inre, och begreppen blifva synonyma, hvilket uttryckligen bestyrkes af Skylax [4]). Så känner Hekataios en stad Adria, belägen vid en flod [5]) af samma namn vid "Kolpos Adrias", i en trakt, bekant för sin stora fruktbarhet [6]), och nämner Liburnerna vid "Kolpos Adriatikos"' [7]) innersta del, på samma gång som han förlägger Isterna till "Kolpos Ionios" [8]), en fördelning som tydligt visar det sväfvande i Hellenernas uppfattning.

---

[1]) Sammanhanget mellan formen *Ἰόνιος* och folkets namn *Ἴωνες*: se Curtius, Griech. Gesch. I. (5). p. 639, Müllenhoff, Deutsch. Alterth. p. 59.

[2]) Herod. IX. 92, VI. 127.

[3]) Her. IV. 33, V. 9. Jfr Dion. Perieg. vv. 380—82.

[4]) Peripl. 27.

[5]) Floden Adria, Strabo VII. 5. 9.

[6]) Fragm. 58.

[7]) Fragm. 61.

[8]) Fragm. 59.

Längre fram förekomma följande egendomliga distinktioner för dessa farvatten. På Strabos tid [1]) benämndes Adriatiska hafvets öfre del den Adriska bugten (ὁ Ἄδριος κόλπος) och den nedre den Ioniska bugten, under det att begge sammanfattades under den gemensamma benämningen ὁ Ἀδρίας, ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα etc. Ptolemaios och hans samtid benämnde den norra delen till Mons Garganus ὁ Ἀδρίας κόλπος, den södra τὸ Ἰώνιον πέλαγος och hafvet utanför sundet vid Otranto, vårt nuvarande Ioniska haf, τὸ Ἀδριατικόν πέλαγος.

Detta senare benämnes dock τὸ Σικελικὸν πέλαγος af såväl de äldre författarne t. ex. Thukydides [2]), som af Strabo [3]), hvilken härunder innefattar hela hafvet mellan Sicilien och Kreta. Detta uttryck finna vi icke hos Herodot, som i stället har ett Ἰόνιος πόντος [4]), hvarmed han torde åsyftat hafvet vid Greklands vestkust.

De gamles indelning af Adriatiska hafvet i två skilda bäcken är i geografiskt hänseende alldeles icke oriktig, då i verkligheten den ofvan om Gargano och Tremiti-öarne belägna delen, hvars botten utgör en fortsättning af den nästan horizontala Lombardo-Venetiska slätten, genom sin grundhet skarpt skiljer sig från det ojämförligt djupare södra bäckenet. Under kustfarternas gamla tid kunde det vid åsynen af de af stormarne piskade vågorna på andra sidan Gargano med skäl förekomma sjömannen, som endast ogerna lemnat den för Nordanvinden tryggade Manfredonia-bugten, som om han härmed inkommit i ett nytt haf.

Denna föreställning främjades ännu ytterligare genom den märkvärdiga missuppfattningen, att den s. k. Hylliska halfön, Χεῤῥόνησος Ὑλλική, nuv. Sabioncello, på dalmatinska kusten, var af samma storlek som Peloponnesos [5]), hvarigenom afståndet häremellan och det midt emot belägna Gargano ännu ytterligare tycktes minskas.

---

1) Strabo VII. 5. 9.
2) Thukyd. IV. 24. 53.
3) Strabo II. 5. 20.
4) Her. VII. 20.
5) Skyl. Peripl. 22, Skymnos v. 405—6, Dion. Perieg. v. 386.

Orsaken till denna stora öfverdrift är att söka i den dalmatinska kustens splittrade och högst oregelbundna konfiguration, hvilken kom de sjöfarande att under en "paraplus" för högt uppskatta afstånden, och må hända äfven i den omständigheten, att Gargano härifrån är synligt (liksom Albaniens berg från Otranto) [1].

Några underrättelser om Italiens adriatiska sida lemnar oss Herodot för öfrigt icke. I det sammanhang han nämner *Ἐνετοί, Eneterna* [2], hvilka han kallar en illyrisk folkstam, kunna vi se, att han varit bekant med deras geografiska läge vid Adriatiska hafvets norra del, vid hvilken han också uttryckligen förlägger dem.

Kelter (Galler) kunna icke af Herodot omtalas i dessa trakter, då deras inbrott från andra sidan Alperna (Brenner) först inträffade omkring år 400 f. Chr. [3]. Redan Skylax [4]) anför deremot Kelter vid *ὁ μυχὸς τοῦ Ἀδρίου κόλπου*, Adrias innersta bugt, emellan Tyrrhener och Eneter. Kiepert [5]) anser dock detta ställe i periplen snarare gälla de s. k. Carniska än de Cispadanska Gallerna, ehuru ordningen i uppräkningen derigenom rubbas.

Illyrierna [6]) nämner Herodot endast särdeles flyktigt och utom Eneterna förekomma endast *Encheleerna* [7]) hos honom som en illyrisk stam. Något gemensamt namn Illyris [8]) (eller Illyria) förekommer icke hos honom. För öfrigt säges en flod Angros upprinna här och flyta i nordlig riktning [9]) till Istros. I allmänhet voro de illyriska landskapen föga bekanta för Hel-

---

1) Hahn, Alban. Studien s. 9.
2) Her. I. 196, V. 9.
3) Kiepert p. 386.
4) Peripl. 18.
5) Kiepert p. 387. anm. I.
6) Her. I. 196, IX. 43.
7) Dessa, hvars namn härledes af ἐγχελύς, ål, voro ett fiskarefolk boende i sumptrakterna kring Epidamnos, hvilka ännu i våra dagar hafva öfverflöd på ål, som rökad utgör en vigtig exportartikel. Zippel, Die Röm. Herrschaft in Illyrien pp. 12—13.
8) Kiepert s. 342.
9) Her. IV. 49.

lenerna, hvilka kände det Adriatiska hafvets ostkust vida mindre än Svarta hafvet, och först genom Romarnes krig i Illyrien och Dalmatien blef det inre. landet något mera bekant.

Hellas.

Ἤπειρος (dor. *Ἄπειρος*) begagnar Herodot icke, i likhet med senare författare, som nomen proprium [1]) för det Norr om Ambrakia-bugten vid det Ioniska hafvet liggande landet, men känner till de olika stammarne, hvaraf det epeirotiska riket längre fram bildades, och nämner *Thesproterna* [2]) Vester om Acheron, *Molosserna* [3]) m. fl. Epeiros eller Apeiros [4]) begagnas redan af Homeros och allt sedan ända till peloponnesiska krigets tid, för att beteckna fastlandet midt emot och i motsats till Kerkyra och Kephallenia. I denna beteckning inneslöts således under äldsta tider. äfven *Akarnania,* som af Homeros aldrig kallas annat än *ἀκτὴ ἠπείροιο* [5]), under det att Herodot [6]) och Thukydides redan känna till dess senare benämning, *Ἀκαρνανίη*.

Det behöfver å ena sidan knappast nämnas, att Herodot som historieskrifvare aldrig ansåg det nödvändigt att åt sina landsmän lemna en beskrifning öfver deras eget hemland, hvars geografiska enskildheter han tvärtom anser för dem vara så välbekanta, att han derifrån hemtar exempel [7]) för att dermed förklara främmande lands egendomliga förhållanden, äfvensom att å andra sidan en uppräkning af alla under gången af

---

[1]) Herodot omtalar *ἠπειρώτιδες πόλεις* för att dermed i allmänhet beteckna städer på fastlandet: I. 151, VII. 109.
[2]) Her. V 92, VIII. 47.
[3]) Her. VI. 127. I. 146.
[4]) Bursian, Geogr. v. Griechenland I. p. 9, Agathem. 4.
[5]) Buchholz, Die Homer. Realia I. 1. p. 119.
[6]) Her. II. 10.
[7]) Her. IV. 99.

hans berättelse i dessa trakter anförda lokaliteter icke kan falla inom planen för vår uppsats. Vi vilja här vid lag endast påpeka följande.

Bobrik [1]) fäster uppmärksamheten på att Herodot gör sig en felaktig föreställning om Hellas' konfiguration, då han påstår att Megaris [2]) var den vestligaste punkt i Europa, som uppnåddes af Mardonios och Perserna, hvilka dock förut kringgått den Meliska bugten, hvars innersta del är belägen betydligt mera i Vester. Vi se att denna Herodots uppgift är beroende på oriktig, om vi så må säga, orientering af dessa trakter.

Följa vi Herodots åsigt om ortläget och (för öfrigt med bibehållande af Hellas' verkliga horizontala utsträckning) inställa den Meliska bugtens vestända och t. ex. hamnen Pagai [3]) i Megaris under samma meridian, uppkommer härigenom en geografisk bild i flera afseenden nära motsvarande den framställning Strabo lemnar oss öfver Hellas' konturer. Isthmos blifver sålunda nära nog Peloponnesos' östligaste punkt, udden Maleai och Aigion vid den Korinthiska viken komma på samma meridian [4]) och udden Sunion kommer att ligga "endast något nordligare" än Maleai [5]).

Svårt är att afgöra, om vi af dessa likheter äro berättigade att sluta, det Herodot äfven i öfrigt, hvad Hellas' (och angränsande trakters) geografiska konfiguration beträffar, delat Strabos förvridna geografiska begrepp, enligt hvilka man t. ex. kunde draga en i det närmaste rak linie från Sunion genom Isthmos och Korinthiska vikens hela längd längs vestkusten till Akrokeraunion [6]) (hvilket antagande, som ännu bibehölls af Ptolemaios, var orsaken till begåendet af ännu gröfre geografiska fel).

---

1) Bobrik, Geogr. des Herodot p. 43.

2) Her. IX. 14. Jämf. IV. 204. Härvid tages den delphiska expeditionen ej med i beräkningen. Her. VIII. 36.

3) Pausanias I. 44. 4.

4) Strabo VIII. 2. 1.

5) Strabo II. 1. 40.

6) Strabo IX. 1. 1.

Namnet *Hellas* brukas icke af Herodot, för att, såsom senare skedde, dermed som en geografisk enhet beteckna landen Söder om Ambrakia-bugten och Peneios' mynning (Ambrakia-Pindos-Kambuniska bergen), eller som det kallades *ἡ Ἑλλὰς συνεχής* d. v. s. det sammanhängande Hellas, motsvarande det moderna "egentliga Hellas." Att Herodot fast mera, i olikhet med andra författare, räknat invånarne i det senare Epeiros till de inhemska Hellenerna (*οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα Ἕλληνες*) [1]), synes oss framgå af VIII. 47. och II. 56, hvarigenom således nordgränsen till hans "egentliga Hellas" ungefär kommer att följa vattendelaren Söder om Haliakmons och Apsos' genom Pelionpasset korresponderande floddalar, mellan Akrokeraunion och Peneios' mynning. Dessutom tager Herodot Hellas i en ännu vidsträcktare, ethnografisk betydelse och innefattar derunder alla helleniska stater och städer, vare sig dessa äro belägna i Europa, Asia eller Libya.

Så räknas af honom Rhodos, Samos, Kroton, Syrakusai och Kyrene till Hellas [2]).

Thrakien.

Ursprungligen utgjorde Thrake, *ἡ Θρᾴκη*, den gemensamma benämningen för allt Norr om Hellas beläget land [3]), hvilket då togs som ett geografiskt helt utan afseende på de ethnografiska förhållandena. Företrädesvis tillämpades dock detta namn på det Ægæiska hafvets kuster och de der bakom belägna bergiga trakterna, hemlandet för Boreas [4]), den bistra Nordanvinden. Ryktet om att vidsträckta slätter utbredde sig bortom Thrakiens berg hade dock redan tidigt nått Hellener-

---

[1]) Her. VII. 145.

[2]) Her. II. 182, III. 131, VII. 157. Jämf. härmed «Hellas», som benämning för Östromerska riket. Sathas, Histoire de la Grèce I. s. XII.

[3]) Kiepert p. 320. Hekat. Fragm. 116.

[4]) Her. VII. 189, VIII. 118.

nas öron och vi finna det tydligaste bevis derpå i det märkvärdiga ställe af Iliaden [1]) der skalden visar oss Zeus

«Skådande ned på de fält, der hästomtumlande Thraker,
Laghörsammande Abier, närhållskämpande Myser
Och Hippomolger, hvars föda är mjölk, utkorat sin bostad».

Här finna vi en omisskänlig antydan om de Ost-Europeiska slättlandens senare s. k. skythiska nomadstammar [2]) och deras karakteristiska lefnadssätt. Benämningen Skyther användes dock först af Hesiodos [3]), och på Herodots tid betecknades alla på andra sidan om Donau belägna till Europa hörande trakter under ett gemensamt namn Skythia. Samtidigt hade man äfven börjat att inskränka Thrakernamnet i de Ægæiska berglandskapen, i det man ej mera tillämpade det på Paionerna [4]) och Makedonerna [5]) vid Strymons och Axios' nedre lopp, och det är i full öfverensstämmelse med denna begränsning som Herodots *Thrakien*, ἡ Θρηΐκη eller Θρηϊκίη, endast omfattar landet emellan det Ægæiska hafvet och Donau till Strymon-dalen i Vester [6]).

Herodot nämner flera olika folkstammar [7]) i Thrakien, ehuru det stundom är svårt att utreda, hvilka han i ethnografisk mening räknar till det egentliga Thrakerfolket.

Odryserna, hvilka sedermera under Sitalkes intogo en så framstående ställning och bildade den första inhemska stormagt [8]) som förekommit N. om Ægæiska hafvet, utgöra vid tiden för Dareios' skythiska fälttåg

---

[1]) Il. XIII. vv. 4—6. *Ἄβιοι* och *Ἱππημολγοι* böra dock utan tvifvel anses som blotta epithet och icke som verkliga folkslagsnamn.

[2]) Strabo VII. 3. 2, I. 2. 27.

[3]) Strabo VII. 3. 2.

[4]) Her. V. 13. Jfr Strabo VII. Fragm. 38.

[5]) Her. VII. 127.

[6]) Stundom synes dock Herodot använda namnet i vidsträcktare betydelse: Her. VII. 20.

[7]) Her. V. 4, ed. Stein.

[8]) Thukyd II. 96, 97.

endast ett mycket underordnadt folkelement i det inre af landet kring floden *Artikos,* nuv. Arda [1]).

Herodot lemnar oss deremot ingen upplysning om, hvar vi hafva att förlägga Myserna [2]), som han omtalar hafva redan före det Trojanska kriget dragit från Asien till Europa öfver Hellesponten och eröfrat hela Thrakien. Om denna de asiatiska Mysernas utvandring till Europa var man emellertid redan under den Gamla tiden ingalunda ense, utan den motsatta åsigten om en utvandring från Europa till Asien förfäktades redan af Herodots samtida Xanthos Lydos [3]) och sedermera af Strabo [4]).

För den omtvistade frågan om Geternas nationalitet [5]) är det särdeles vigtigt, att Herodot, hvilken är den förste författare som nämner deras namn, uttryckligen räknar dem till Thrakerna [6]). De innehade landet emellan nedre Istros och Balkân [7]), underkufvades af Dareios och följde sedan hans här. Denna deras sydgräns låter sig tillnärmelsevis derigenom bestämmas (sjelf anför icke Herodot bergen i detta sammanhang), att de nämnas i omedelbar förbindelse med andra Thraker, som bo ofvan om städerna Mesambria och Apollonia, nuv. Sozopolis [8]). Mesambria, nuv. Misivri, är beläget tätt S. om Balkâns utlöpare i Svarta hafvet, hvarför vi med skäl kunna antaga, att denna bergskedja utgjort

---

[1]) Her. IV. 92.

[2]) Detta folk, Hell. *Μύσοι*, Romarnes Mœsi (*Μοίσοι*), hvaraf sedan hela provinsen Mœsia (nuv. Serbien och Bulgarien) uppkallades, var troligen på Herodots tid endast ett obetydligt bergsfolk, som först senare framträdde. Ukert. III. 2. 598 anm. 8. Hom. Iliad. XIII. v. 5. Her. VII. 20. 73. 75.

[3]) Fragm. Hist. Græc. I. Xanth. Lyd. Fragm. 5.

[4]) Strabo VII. 3. 2.

[5]) Müllenhoff, art. Geten i Ersch. u. Gruber, Encyclopedie.

[6]) Her. V. 3, Strabo VII 3. 2.

[7]) Hellanik. Fragm. 173 (Fragm. Hist. Græc. I.), Thukyd. II. 99, Her. IV. 93.

[8]) Redan på Alexanders tid hade deremot Geterna öfvergått Istros och slagit sig ned som åkerbrukare i det Valachiska slättlandet. Strabo VIII. 3. 2, Arrian. Anab. I. 4. 1, Droysen, Gesch. d. Hellenism. I. 1 p. 116, Dion. Hal. LXVII. 6.

gränsen emellan Geterna och de andra S. derom boende thrakiska stammarne [1]).

Dessutom lemnar oss Herodot sig sjelf ovetande ett indirekt bevis härför, då han säger att *Geterna* voro de enda af Thrakerna, som vågade motsätta sig Dareios, under det att alla andra frivilligt underkastade sig, ty vi torde väl icke så mycket misstaga oss, om vi anse, att det just var i förlitan på den starka Balkânställningen som de dristade trotsa Perserna.

Balkân, *Αιμος* eller *Αἷμος*, nämnes af Herodot såsom utsändande flera bifloder [2]) till Istros, och han har till och med fullkomligt reda på Balkânkedjans enda strömgenombrott O. om Timok den berömda *Iskerdefiléen,* i motsats till nästan alla gamla författare [3]) och alla nyare ända till den allra sista tiden, hvilka ej känt till detta förhållande. Han beskrifver alldeles riktigt, huru floden *Σκίος* (*Ὄσκιος*), lat. Oescus, nuv. Isker, kommer från *Rhodope*-berget och *Paionerna* (vid Strymon) *μέσον σχίζων τὸν Αἷμον*, genomskärande Aimos [4]).

Iskers öfre fruktbara floddal, eller Sophia-bäckenet, är i sjelfva verket hela Balkân-halföns geografiska medelpunkt [5]). Här, vid den utomordentligt vigtiga romerska militärstationen Serdica eller Sardica (i närheten af nuv. Sophia), korsade vägen, som, följande Strymons och Iskers floddalar, förband Ægæiska hafvet med nedra Donau, den stora romerska militär- och handelsvägen, hvilken satte Konstantinopel i direkt förbindelse med Singidunum (Belgrad) [6]). Denna senare begagnade sig

---

[1]) Her. IV. 93.

[2]) Her. IV. 49. Jfr Hekat. Fragm. 143.

[3]) Plin. III. 149: ex Rhodope Oescus. Thukyd. II. 96. Jfr Her. IV. 49 ed. Rawlinson.

[4]) Å flera kartor ända in i senaste tid kunna vi deremot få se såväl Isker som Vid theoretiskt antagas genomskära Balkânkedjan, och den senare upprinna vid Ichtiman i närheten af den s. k. «Trajani port».

[5]) Peterm. Geogr. Mittheil. 1872 p. 1. De för Balkânhalföns orografi egendomliga kitteldalarne på de ställen, der de olika bergsystemerna beröra hvarandra. Jfr t. ex. det berömda «Trastfältet», Kossovo polje.

[6]) Denna Romarnes «via militaris» eller «via publica», på hvars

den märkvärdiga genom sammanlänkandet af Morava-Nischavas och Maritsas floddalar af naturen danade väg, hvilken utgör en syd-ostlig fortsättning af Donau, som vid Belgrad synes uppgifva sin ursprungliga mot Konstantinopel syftande riktning.

De romerska legionernas väg återupptogs i 16:de århundradet af de turkiska sultanerna, som läto iståndsätta den under den byzantinska tiden förfallna stengatan eller s. k. Kaldrma (καλὸς δρόμος). Romarnes och Turkarnes arbeten äro nu förstörda, men tack vare sitt beundransvärda geografiska läge vid denna Balkånhalfons hufvudpulsåder, hafva de romerska militärstationerna ständigt bibehållit sin stora betydelse, och utan tvifvel äro Adrianopel, Philippopel, Sophia och Nisch ämnade att under den närmaste framtiden spela en viktig rol, så snart järnvägen förenat Donau ofvan om Järnporten med Konstantinopel.

Om annars Herodot, i likhet med såväl flera äldre [1]) som de flesta nyare kartografer ända in i vår tid, föreställt sig Haimoskedjan i vestlig riktning sträcka sig från det Svarta till det Adriatiska hafvet, kunna vi icke ur hans framställning utfinna [2]). Han synes för öfrigt med ofvan nämnda berömvärda undantag endast egt ringa kunskap om detta bergsystem. Så nämner han icke, som vi redan sett, att Dareios öfverskred det under sitt fälttåg [3]), ej heller berör han med ett enda ord

anläggning den största omsorg blifvit nedlagd med stora polygona stenflisor samt öfverallt uppmätt och indelad i mil, «mille passuum» ($^1/_5$ geogr. m.). Tabula Peutingeriana, ed. Desjardins, Ravennatis anonymi cosmographia, ed. Pinder & Parthey, Itinerarium Antonini ed. Parthey & Pinder, Corpus Inscript. Latin. III. 2. Jfr Thukyd. II. 77.

[1]) Anonym. Peripl. Pont. Eux. 82, ed. Müller.

[2]) På 1500-talets kartor finner man stundom en väldig bergskedja, «catena mundi», som utan afbrott sträcker sig från Pyreneerna till Mesembria vid Pontos.

[3]) Med stöd af Herodots upplysningar, har man ansett sig kunna fullt rekonstruera Dareios' öfvergång af Balkån och derigenom kommit till det resultat, att Dareios och Ryssarne under Diebitsch 2300 år derefter öfverskridit detta berg på alldeles samma ställen, d. v. s. genom de med kusten från Misivri till Dervisch Jovan parallelt löpande Eminè- och Bana-passen, men icke genom Aidos-passen mel-

dess tvärbranta utsprång i Pontos, hvilket dock icke borde hafva kunnat förbises under en kustresa från Bosporos till Istros.

Donaus nedra lopp.

Den allmänna föreställning, Herodot gör sig om Europas och Libyas konfiguration, hvilar ytterst på hans uppfattning af Istros' lopp och dess förmenta parallelism med Nil. Istros upprinner i Europas yttersta Vester [1]), flyter under sitt fortsatta lopp genom kontinenten ej långt ifrån Adriatiska hafvets öfre del [2]), gör i närheten af det skythiska området en stark böjning mot S. S. O. eller S. O. [3]) och utfaller, sedan den två dagsresor från hafvet delat sig i flera armar [4]), med fem mynningar i Pontos Euxeinos i närheten af den milesiska kolonien Istria [5]) på samma meridian som Nil-deltat [6]). Detta är i korthet den geografiska allmänbild, som uppkommer, då vi sammanställa de spridda och synbarligen från olika källor hemtade underrättelser, som Herodot meddelar oss och af hvilka han dock må hända aldrig sjelf dragit konseqvenserna.

Sedan Herodot utvecklat de skäl, hvarför han anser Nil's källor böra sökas långt borta i det vestra Libya [7]), och sagt, att floden, så långt man känner dess utom

---

lan Schumna-Pravadi och Aidos, ehuru den senare vägen är den kortaste och i följd häraf ofta, fast oriktigt, nämnes hafva blifvit följd af den berömde Zabalkanskij. Jochmus, Notes on a journey into the Balkâns.

[1]) Her. IV. 49, II. 33.

[2]) Her. V. 9.

[3]) Her. IV. 99.

[4]) Her. IV. 89.

[5]) Her. VI. 47. II. 33.

[6]) Her. II. 34.

[7]) Historien om Nilkällorna, hvilken han hört omtalas af den saïtiske presten, uppfattar han blott som ett skämt. I sjelfva verket ser det nästan ut, som vore namnen Krophi och Mophi för bergen vid flodens källor af samma beskaffenhet som uttrycken «ticktack» och «snicksnack». Her. II. 28. Jfr Aristot. Meteor. I. 13. 21.

Ægypten belägna lopp, flyter i en riktning från Vester till Öster [1]), uppdrager han parallelismen mellan Nil och Istros sålunda: Nil och Istros, jordens tvenne största floder, flyta från Vester till Öster, den förre midt igenom Libya, den senare genom Europa [2]). Deras mynningar äro, som han visar, belägna midt emot hvarandra, d. v. s. på samma meridian. Istros vet man upprinna i Europas ytterst i Vester belägna del; Nil antager han, ty källorna, säger han, äro obekanta [3]), komma från Libyas yttersta Vester. Således, sluter han, komma floderna från lika långt aflägsna håll [4]), d. v. s. begge hafva lika långt från källorna till mynningarna, eller, för att begagna ett annat uttryck, genomflyta samma antal longitudgrader.

Vi äro dock icke berättigade att med stöd af detta ställe antaga, det Herodot drifvit jämförelsen så långt, att han, för att erhålla en fullkomlig symmetri, låter Istros beskrifva samma stora bugt, som Nil vid sitt inträde i Ægypten; detta framgår af andra ställen i Herodots arbete och står icke i något slags sammanhang med Nil-loppets beskrifning.

Påståendet, att flodernas mynningar äro belägna midt emot hvarandra, framställer han på följande sätt: [5]) ”Ægypten är beläget midt emot, *ἀντίη κέεται*, det bergiga Kilikien, *ἡ ὀρεινὴ Κιλικίη* (motsvarande andras *Κ. ἡ τραχεῖα*), från hvilket man på fem dagar kommer raka vägen till Sinope, hvilken stad ligger midt emot Istros' utflöden”.

Denna meridians bestämning förekommer oss måhända något väl sväfvande, då Herodot icke betecknar någon särskild punkt hvarken i Ægypten eller i Kilikien som dess genomgångspunkt. Herodots brist på noggrannhet ursäktas dock i någon mon, om vi jämföra

---

1) Her. II. 31. 32.
2) Her. II. 33.
3) Her. II. 34. 28.
4) Her. II. 33. Detta synes oss nämligen meningen vara med uttrycket, att Nil *τῷ Ἴστρῳ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων ὁρμᾶται.*
5) Her. II. 34.

denna hans meridian med Eratosthenes' hufvudmeridian Alexandreia-Rhodos-Byzantion-Borysthenes, då härvid bör anmärkas, att denna linie icke egentligen säges genomskära Alexandreia utan i allmänhet det som ligger *μεταξὺ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου* [1]) (hvarigenom ett betydligt spelrum uppstår), och att det icke uppgifves, om det är ön eller staden Rhodos, som åsyftas.

De geografiska fakta, hvilka Herodot anför, äro emellertid alldeles oriktiga, då "det bergiga Kilikien" är beläget betydligt Öster om hela Nil-deltat, och Sinope ännu mera, eller ungefär fem grader Öster om Nil's vestligaste mynning vid Kanobos. Då nu emellertid Sinope i verkligheten är beläget lika mycket Öster ut från Istros som från Kanobos, så upphäfva de två misstagen hvarandra, och Herodots grundpåstående blir ändå ungefär riktigt, enär verkligen Alexandria och Sulina i det närmaste ligga under samma meridian.

Denna åsigt om Nil- och Istros-mynningarnas läge torde hafva varit den under äldsta tiden allmänt antagna och förekommer också hos Skylax [2]), ehuru texten på detta ställe är fördärfvad. Vi äro dock alldeles okunniga om sättet, på hvilket man kommit till detta resultat. Längre fram uppstod, som man af Strabo kan se, en annan mening [3]), som hyllades af de bästa förförfattarne, att nämligen Nil's och Tanaïs' såväl mynningar som lopp lågo nära nog under samma meridian, "men detta är", säger han, "icke öfverensstämmande med det verkliga förhållandet, ty Tanaïs ligger mycket östligare, Borysthenes och Nil hafva deremot samma longitud" [4]).

Huru har Herodot kommit till denna så oriktiga föreställning om Sinopes och Istros' lika längd, hvilken så fullkomligt strider emot Pontos Euxeinos' på hans tid så väl kända egenskap af dubbelhaf? [5]).

---

[1]) Strabo II. 1. 33. Jfr II. 4. 5. II. 5. 7.
[2]) Skylax, Peripl. 20. not.
[3]. Strabo II. 4. 6.
[4]) Strabo II. 5. 7.
[5]) Her. IV. 99.

Vi anse Istros-Nil-meridianen hafva varit allmänt antagen på Herodots tid, men påståendet, att den gått genom Sinope, är deremot enligt vår mening ett misslyckadt tillägg af Herodot, hvilket tillkommit på följande sätt. Herodot har (troligen i Ægypten) inhemtat, att Kilikiens bergiga utbugtning var belägen under samma longitud som Nil-deltat [1]). På samma gång känner han till den omständigheten, att Mindre Asiens smalaste ställe eller hals, *αὐχήν* [2]), är belägen emellan Kilikien och trakten vid Sinope (Halys-linien) [3]) och anser af misstag detta gälla Kilikia Tracheia, hvarigenom han oriktigt får samma meridian för denna trakt och Sinope, på samma gång som han förlägger insnörningen just på det bredaste stället i hela landet, ty det är alldeles ögonskenligt att han med sina fem dagsresor här åsyftar Mindre Asiens "hals", ehuru han ej använder uttrycket vid detta tillfälle.

Herodot kombinerar olyckligtvis dessa två linier Nil-Kilikia-Sinope och Nil-Istros och hopför dermed Sinope och Istros under samma meridian, men han gör icke detta utan vidare, ty han föranledes dertill af fullt pålitliga underrättelser, som han dock missförstår. Hafva ej samma Herodots sagesmän, hvilka så alldeles riktigt upplyst honom om Themiskyras och Sindikas läge [4]), meddelat honom att staden Sinope låg på samma meridian som en på motsatta kusten af Pontos utmynnande flod Istros(!)?

Kasta vi nu en blick på Ptolemaios' karta, se vi der en flod Istrianos (vid nuv. Otuz el. Küük Tepe) [5]) i närheten af Theodosia på Krym. Intet hindrar, att Istria, en af Hellenernas äldsta kolonier vid Pontos, redan på Herodots tid haft en anläggning på den krymska kusten och det är lätt förklarligt att Herodot, vid den underrättelse han derom erhåller, kan uppfatta flodens

---

[1]) Her. II. 34.

[2]) Her. I. 72. Strabo XIV. 3. 1.

[3]) Skylax (Peripl. 102) angifver staden Soloi på gränsen mellan begge Kilikierna såsom sydlig ändpunkt för denna linie och har för öfrigt alldeles samma siffror som Herodot.

[4]) Her. IV. 86.

[5]) Pallas, Reise in Südrussland II. p. 239, Neumann, Die Hellenen im Skythenlande p. 463, Tomaschek, Die Goten in Taurien p. 74.

namn som "Istros", då han deri ytterligare finner ett stöd för det riktiga i sin meridian Nil-Kilikia-Sinope-Istros.

Istros är, säger han vidare, den störste af alla floder, men för detta har den att tacka sina många bifloder, ty om man endast tager hänsyn till hufvudströmmen i och för sig, har Nil en vida större vattenmassa [1]).

En annan omständighet, som väckt Herodots uppmärksamhet, var, att Istros' vattenstånd var lika såväl vinter som sommar [2]), i motsats till hvad han varit i tillfälle att iakttaga beträffande icke blott Nil utan äfven Hellas' flesta [3]) floder, och han förklarar detta fenomen sålunda: Om vintern regnar det helt obetydligt, men snöar nästan beständigt; om sommaren deremot smälta de stora snömassorna, och regn faller ymnigt [4]), men denna ökning af flodens vattenmassa motväges af den under denna årstid stegrade afdunstningen. Intoge deremot solen under vintern samma ställning till Istros, som den i sjelfva verket då intager till Nil, d. v. s. stode den lodrätt öfver honom, skulle dess vattenmängd vara mycket obetydligare än under sommaren [5]). Om sommaren, då solen intager sin normala ställning och står högst, d. v. s. midt på himlahvalfvet, beröfvar den alla jordens floder lika mycket vatten, d. v. s. befordrar afdunstningen i samma grad, men, när den om vintern af nordanvindarne, *χειμῶνες*, drifvits mot Söder, så att dess dagliga O. V. bana, *διέξοδος*, kommer att stå lodrätt öfver Syd-Libya och öfver Nil's V. O. öfre lopp [6]), är det endast denna flod, som har att lida af någon betydligare vattenminskning, hvarför äfven Nil's normala sommarvattenstånd är mycket högre än vinterståndet.

---

1) Her. IV. 50.

2) Her. II. 25. Jfr Pausanius VIII. 38. 3, Seneca, Quæst. nat. IV. 1, Anonym. Peripl. Pont. Eux. 68, Skymnos Chios vv. 777—784.

3) Her I. 145.

4) Herodots föreställning om sommarregnen är, som vi veta, ej med verkligheten fullt öfverensstämmande. Jfr Daniel, Handbuch der Geographie (5) II. p. 38.

5) Her. II. 26.

6) Omöjligt är att förklara, huru Herodot det oaktadt kunnat anse det vara otroligt, att Phœnikerna vid sin kringsegling af Libya haft solen på styrbords sida d. v. s. sett henne i Norr. Her. IV. 42.

Detta är resultatet af Herodots meteorologiska funderingar [1]).

Han nämner deremot icke, att hopandet af dessa snömassor befordras af de omgifvande höga bergskedjorna, om hvilkas tillvaro han synes vara okunnig, utan anser enda orsaken dertill böra sökas i landets ytterligt kalla klimat, som han till och med antager göra det obeboeligt [2]).

Istros är den förste från Vester räknadt [3]) bland de floder, hvilka flyta i Skythia. Enligt Herodots mening genomflyter visserligen icke Istros Skythia, utan utgör dess vestra gräns, men han lockas till detta uttryck genom sammanställningen med de öfriga skythiska floderna och begagnar för öfrigt detsamma, när frågan är om Tanaïs, som är belägen på Skythiens östra gräns.

Den har följande bifloder: I Skythien emottager den Porat eller Pyretos, Tiarantos, Araros, Naparis och Ordessos. Från Agathyrserna kommer Maris, från Haimos Atlas, Auras och Tibisis, från Thrakien och Krobyzerna Athrys, Noes och Artanes, från Rhodope och Paionerna Skios, från Illyrierna och den Triballiska slätten Brongos med Angros och från landet ofvan om Ombrikerna Alpis och Karpis. ”Ty Istros genomflyter hela Europa, har sina källor hos Kelterna, näst Kyneterna Europas vestligaste folk, och utfaller ”i flanken på Skythia”, ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθικῆς [4]), d. v. s. utgör Skythiens gräns mot Thrakien.

Med ”landet ofvan om Ombrikerna” åsyftar, som vi redan sett, Herodot landskapen omkring Adriatiska hafvets öfre bugt, och från detta säger han nu floderna *Alpis* och *Karpis* flyta med nordlig riktning till Istros. Man har velat påstå, att Herodot, som icke kände till

---

[1]) Jfr härmed, den ryktbara s. k. «Adhémarska hypothesen» Peschel-Leipoldt, Physische Erdkunde II. pp. 143—151.

[2]) Her. V. 9. Å andra sidan tyckes Herodot förneka möjligheten att snö kunde förekomma i sammanhang med Nil. Her. II. 22.

[3]) Så anse vi nämligen ἀπ᾽ ἑσπέρης här böra öfversättas.

[4]) Her. IV. 48.

[5]) Her. IV. 49. Jfr II. 33.

Alpernas stora bergskedja *Ἄλπεις* (men äfven *Ἄλπις*), af misstag antagit detta namn tillhöra en flod Alpis, och att likaledes floden *Κάρπις* endast skulle hafva uppkommit genom en missförstådd underrättelse om Karpatherna, då likväl äfvenledes flodens riktning vore felaktig. Snarare tyckes i Karpis kunna igenkännas senare författares Kolapis, nuv. Kulpa, då deremot säkerligen Alpis' namn står i sammanhang med Alpernas.

Strabo beskrifver den af Augustus anlagda italiskt-pannoniska handelsvägen [1]), som ledde från Aquileja öfver Ocra, den lägsta delen af de sedan s. k. Juliska Alperna, hvilket Söder ut fortsättes i "Albion oros" [2]), till orten Nauportos, nuv. Ober Laibach, vid en flod af samma namn, nuv. Laibach [3]), och utefter denna till Saos och Istros. Vid Kolapis' och Savos' [4]) sammanflöde låg Segestika, rom. Siscia, nuv. Siszeg, en såväl militäriskt som kommercielt utomordentligt vigtig position [5]), dit, som Strabo säger, de segelbara floderna sammanförde varor såväl från Italien som från andra håll.

Att en liflig trafik mellan Adriatiska hafvet och Donau redan af ålder egt rum i dessa trakter, framgår tydligt deraf, att episoder af Argonauternas berömda resa förläggas hit [6]). Nauportus (navis och porto) hade fått sitt namn deraf, att Argonauterna härifrån, der floden upphörde att vara segelbar [7]), burit sitt skepp ned till Adriatiska hafvet [8]).

Vi hafva intet skäl att betvifla, att icke intagandet af Alpis (och Karpis) i Herodots berättelse varit föranledt af någon vetskap om den ofvan omtalade handelsvägen och dess sammanhang med Saus öfra tillflöden.

---

[1]) Strabo IV. 6. 10, VII. 5. 2.

[2]) Nuv. s. k. «Dinariska Alperna», der Kolapis (somliga codd. Kalapis) säges upprinna.

[3]) Kiepert p. 364, Plinius III. 128.

[4]) Strabo IV. 6. 10, VII. 5. 2. Jfr Pseud. Aristot. de mirab. 104.

[5]) Af samma betydelse som Singidunum (Belgrad) längre fram.

[6]) Apoll. Rhod. Argonautica IV. vv. 300—350.

[7]) Så ännu förhållandet vid Ober Laibach Kiepert p. 364.

[8]) Plinius III. 128. Ett af de äldsta exemplen på en s. k. «portage».

Herodot låter dock dessa sina floder flyta i nordlig riktning, då Laibach-Sau och Kulpa i verkligheten hafva en östlig sådan. Som vi redan visat, har Herodot i flera afseenden delat Strabos villfarelser, i hvad beträffar Balkân-halföns orienteringsförhållanden, och vi se Herodot och Strabo vara af samma mening äfven i detta fall. Strabo nämner emellertid uttryckligen, att Savos', Kolapis' m. fl. floders lopp är i det närmaste nordligt [1]), hvarför vi icke kunna förvåna oss öfver, att Herodot begår samma fel i fråga om sin Alpis och Karpis.

Den *Triballiska slätten*, *πεδίον τὸ Τριβαλλικόν*, motsvarar nuv. Serbien [2]). Floden *Angros*, som säges flyta i nordlig riktning från Illyrierna till den Triballiska slätten, och *Brongos*, som utmynnar i Istros, återfinnas i Morava och någon af dess bifloder. Moravas gamla namn är Margos eller Bargos [3]), hvaraf Herodots *Βρόγγος* är en fördärfvad form.

Vidare nämner Herodot de tre stora floderna Atlas, Auras och Tibisis, som sägas komma från *Haimos*' toppar, *ἐκ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφέων*, och flyta med nordlig riktning till Istros. I sjelfva verket kunna dessa floder omöjligen återfinnas bland den "bulgariska glacisens" obetydliga vattendrag, hvilkas gamla namn för öfrigt, betecknande nog, nästan alla bibehållit sig till våra dagar [4]).

Här föreligger ett rätt sällsamt misstag, i det nämligen Herodot som sydliga bifloder till Istros anför sådana, hvilka den i sjelfva verket emottager från norra sidan, och vi skola nu söka att förklara, huru detta fel uppkommit.

---

[1]) Strabo VII. 5. 2.

[2]) Thukyd. IV. 101. Strabo VII. 5. 11. VII. 3. 13. Romerska provinsen Mœsia, ursprungligen Prov. Moesia et Triballia. Kiepert p. 331.

[3]) Strabo VII. 5. 12, Kiepert pp. 333, 310. *Βαρδάριος* (af alb. bard = hvit) är det ursprungliga illyriska namnet för flodens öfre lopp, hvars nedre lopp af Hellenerna kallades *Ἄξιος*. Jämför Bargos, Bardarios, Ibar, Vardar. Står må hända *Ἄγγρος* i något sammanhang med berget *Ἄγγουρος*, *-γυρος*, *-γαρος*. Apoll. Rhod. Argonautica IV, 320?

[4]) Kiepert pp. 298, 332.

Dervid lemna vi åt sitt värde det påståendet, att Haimos i forntiden äfven varit benämningen på de s. k. Transsylvanska Alperna [1]), och att följaktligen Herodot är i sin fulla rätt, när han säger, att bifloder, som Istros emottager på sin venstra sida, komma från Haimos. Ej heller antaga vi förklaringen af Haimos som skogsberg [2]), hvarigenom detta namn skulle blifva synonymt med Balkân (turk. = skogsberg) och få samma allmänna betydelse som detta.

Detta namns historia torde enligt vår mening hafva varit följande. Den inhemska benämningen (stam slutande på -n), som påtagligen endast gällde Balkân-kedjans östligaste del, blef snart känd af de sjöfarande Hellenerna, hvilka deraf bildade ett *Αἷμον* [3]), som dock snart förändrades till *Αἷμος-Αἷμος* [4]) och oriktigt tillämpades på hela det inåt landet riktade bergsystemet. Här i närheten af det Svarta hafvet finna vi också det enda i landet förekommande spåret af det gamla namnet, i sin riktiga, ursprungligaste form, som lätt igenkännes i Eminè [5]), benämningen på en ort, efter hvilken den pontinska delen af bergskedjan betecknas som Eminè-Balkân.

Af de tre floder, hvilka sägas komma från Thrakien och Krobyzerna, har man med säkerhet ansett sig kunna identifiera Athrys, *Ἄθρυς* [6]), med nuv. Jantra, Jetra

---

[1]) Schafarik, Slav. Alterthümer I. p. 473 not.

[2]) Af det gammalbaktriska aêsma = skog (betyder väl dock snarare ved!). Fligier, Præhist. Ethnologie der Balkanhalbinsel p. 29, Tomaschek, Rosalia und Brumalia i Sitzungsb. der Wien. Akad. LX p. 396.

[3]) Hekat. Fragm. 143, 144, 151. Jfr Eustath. ad Dion. 428.

[4]) Öfvergång af det som neutral form ansedda *Αἷμον* till *Αἷμος* genom «folketymologi» (*αἷμος* — *δρυμός*)?

[5]) Edrisi har formen Eïmen. Edrisi ed. Jaubert II. pp. 385, 387. På Medeltidens italienska sjökort se vi orten benämnas Emmona och nuv. Cap. Eminè kallas Cavo de l' Emano. Jfr Kanitz, Donau-Bulgarien und Balkân III. p. 184. Det starkt befästa Emmona hade sin betydelse till följd af den dominerande ställning det intog till det s. k. kustpasset, genom hvilket under 10:de århundradet förbindelsen mellan Ryssland och Konstantinopel underhölls. Jfr Konstant. Porphyrogen., De themat. 37—41.

[6]) Floden Athyras, Strabo VII. Fragm. 55.

(förut Jatrus, Jantrus, Jeterus) [1]) och för Noes, *Νόης*, föreslagit Osma, då Artanes, *Ἀρτάνης*, skulle komma att motsvara Vid [2]). *Krobyzerna*, som andra förlägga till berglandet ofvan om Istros, Tomi och Kallatis vid Pontos [3]), måste således Herodot tänkt sig mera i Vester.

Som vi med den kännedom, vi ega om flodnamnens sega bibehållande [4]), framför allt fästa afseende vid likheten emellan de gamla och de nya namnformerna, kunna vi icke antaga denna tydning. *Athrys* är påtagligen Jantra; Herodots *Artanes* synes oss deremot icke vara någonting annat än en särdeles mycket vanställd form, måhända påverkad af flodnamnet Artanes i Bithynien [5]), af Asames, Plinii Asamus [6]), nuv. Osma, bulg. Osem. Jantras och Osmas betydelse är beroende deraf, att dessa floder förbinda Donau med de redan under äldre tider så berömda Balkân-öfvergångarne genom Elena-Schipka- och Trojan-passen, och Herodot har tydligen denna omständighet att tacka för att han får höra dessa floder omtalas af sina thrakiska [7]) sagesmän.

Herodot visar sig också, som vi lätt kunna vänta oss, särdeles obekant med det thrakiska landets inre, och af de nitton olika thrakerstammarne, han anför, äro de femton att söka i det Ægæiska kustlandet S. om Maritsa, och två nämnas i sammanhang med de helleniska kolonierna vid Balkâns pontinska del, under det att han förutom Krobyzer och Geter ej nämner några invånare för landet mellan Istros och Haimos, och detta

---

[1]) Forbiger III. p. 1090.

[2]) Her. IV. 49 edd. Bähr, Rawlinson m. fl.

[3]) Strabo VII. 5. 12, Ptolem. karta. Jfr Plinius IV. 82.

[4]) Kiepert p. 298.

[5]) Skyl. Peripl. 92, Anonym. Peripl. 3.

[6]) Hist. Nat. III. 149.

[7]) Det är nämligen alldeles osannolikt att Hellenerna sjelfva vid denna tid framträngt så långt i det inre af Thrakien, och då påtagligen Hellenerna aldrig beseglat Donau (med undantag af den närmast deltat belägna delen), kunna dessa underrättelser ej rätt väl vara hemtade från Istros-sidan. Rev. Archéol. 1868. II. p. 415.

[8]) Her. V. 3 ed. Stein.

bergs namn för öfrigt hos honom aldrig förekommer i det ringaste samband med något folkslag.

Midt emellan Jantras och Osmas mynningar låg under Romartiden den utomordentligt vigtiga vapenplatsen Novæ [1]) (latinsk form af ett inhemskt namn), hvilken genom nästan snörätt dragna militärvägar direkt förbands såväl med Trojan-passet, som med Schipkapasset [2]); den ojämförligt vigtigaste af de centrala Balkân-öfvergångarne. Det är väl icke otroligt, att samfärdseln emellan landen på ömse sidor om Balkân redan på Herodots tid företrädesvis upprätthållits genom de stråkvägar, hvilka förenade passen vid Elena och Schipka med Donau vid Jantras mynning och det senare med orten Noes [3]) i närheten af öfvergångsstället Svischtova-Zimnicia, Trojan-passet [4]) med Osmas mynning vid den i krigshistorien så ryktbara passagen Nikopoli-Turnu Magureli samt Etropol-passet och Iskers defilé med denna flods utlopp nära platsen för Romarnes andra fasta Donau-bro [5]) (ruiner emellan Gigen och Celei på den rumänska sidan).

Huru lätt har icke den föreställningen kunnat uppstå hos Herodot, att de här omtalade vägarne samtliga följde floddalar [6]) ned till Istros? I följd häraf är det som han till Jantra, Osma och Isker lägger en fjerde flod, hvilken han efter vägens ändpunkt benämner *Noes*.

Med undantag af den nära förbindelsen mellan Strymons och Iskers floddalar har dock Herodot ögon-

---

[1]) Ptolem., Tabul. Peuting., Itiner. Antonin., Her. IV. 49 ed. Bähr.

[2]) Jornandes Cap. XVIII.

[3]) Kanitz, Donau-Bulgarien und Balkân II. pp. 58—70.

[4]) Kanitz II. p. 206. Må hända redan användt af Alexander den store på hans tåg emot de upproriska Thrakerna 334 f. Chr. Jfr Arrian. Anabasis I. 1.

[5]) Kanitz II. p. 261. Jfr E. Reclus, Géographie universelle I. p. 254.

[6]) Förblandningen af handelsvägar och vattenlopp är en af de allra vanligaste företeelserna i geografiens historia, och vi skola finna åtskilliga exempel derpå, när vi komma till Skythiens beskrifning.

skenligen ej uppfattat de meddelanden, han erhåller om de af honom nämnda bulgariska flodernas sammanhang med Balkân-passen, och tillämpar oriktigt det han inhemtat på en annan grupp af från bergstrakterna kommande floder, som han hört omtalas, eller Atlas, Auras och Tibisis. Då Herodot känner Haimos' läge till Istros, är det helt naturligt, att han anser dessa floders riktning i allmänhet vara nordlig. För öfrigt synes han endast högst ofullständigt känt till dessa floder, hvilket tyckes oss framgå äfven deraf, att under det att han för Istros' alla öfriga bifloder nämner de folkstammar, genom hvilkas land han anser dem flyta, han här vid lag ej lemnar oss den minsta upplysning af sådant slag.

Atlas, *Ἄτλας*, är tydligen samma flod som nuv. Aluta, rum. Altŭ, Alt, Olt [1]), Ptolemaios' Alutas, och i *Tibisis*, *Τίβισις*, igenkänna vi med lätthet senare tiders Tibiskos, Tibisia, nuv. Temes, som dock af de gamle allmänt förblandas med Tisianos-Tysia, nuv. Teiss-Tisza [1]). För *Auras*, *Ἄυρας* [3]), har man tänkt på nuv. Jiul, hvilken på Ptolemaios' karta benämnes Rhabon.

Herodot nämner aldrig Donaus tillflöden från motsatta sidor i något sammanhang med hvarandra, ej heller angifver han Thrakernas läge till de på andra sidan om floden boende folken. Sig sjelf ovetande lemnar han oss dock en underrättelse om den hufvudsakliga förbindelsen mellan Donau och de Karpathiska landskapen, i det han anför namnet på Aluta, hvars dal genom Rothen-Thurm-passet sammanbinder Donau-låglandet med Siebenbürgen.

Isker-passet [4]) har för tillfället förlorat sin betydelse och befares nästan ej mera, men annat torde förhållandet hafva varit under äldsta tider, och särskildt för Romarne var detta pass särdeles vigtigt. Genombryt-

---

[1]) Jfr härmed nuv. floden Lot i Frankrike, latin Oltis.

[2]) Forbiger III. p. 1103.

[3]) Skulle icke måhända rättast *ΑΥΡΑΣ* kunna anses vara en dittografi af *ΑΤΛΑΣ*, i hvilket fall *τρεῖς* vore att betrakta som en senare tillsats?

[4]) Toula, Mitth. d. Wien geogr. Gesellschaft 1876 p. 252.

ningsstället var starkt befäst [1]), och en betydande väganläggning, som förenade de vid Stoboi sammanstötande vägarne från Thessalonike och Dyrrhachion med Dacien följde flodens lopp ned till Colonia Ulpia Oescus (ruiner vid Gigen) nära Donau-bron mellan Iskers och Alutas mynningar [2]). Härifrån ledde den storartade stenbelagda vägen, hvars spår ännu af Rumänerna benämnas "Calea Trajanului", d. v. s. Trajani väg, uppåt Aluta längs den i Rothen-Thurm-passets klippor sprängda vägen till Cedoniæ, nuv. Hermannstadt. Denna kombinerade vattenväg, genom hvilken Maros' floddal sättes i omedelbar förbindelse med de Syd-Balkånska landen, kunde omöjligt vara obekant för Herodots samtid, men de underrättelser derom, som framkomma till honom, har han ej kunnat uppfatta, då han tvifvels utan ansett Atlas som ett af Istros tillflöden från högra sidan.

Då Neder-Donaus venstra strand öfver hufvud är låg och sumpig [3]) och endast sällan träder fram till floden i form af en låg terrass, så ligger det nära till hands, att öfvergångsställena, oftast angifna genom de för Donau så karakteristiska dubbelstäderna, äro desamma nu som under det Romerska väldets tid och ännu längre tillbaka i tiden. Så anse vi orsaken till Herodots kännedom om floden *Maris* hufvudsakligen bero derpå, att denna flods mynning var belägen nära ett af Istros' vigtigaste öfverfartsställen.

Till namnet motsvarar Herodots *Μάρις* fullkomligt den nuvarande floden Maros (Strabos Marisos, Jornandes' Marisia) [4]), som också verkligen kommer från Agathyrsernas land, hvilket man med skäl anser motsvara det guldrika Siebenbürgen [5]), och vi fästa der vid lag intet afseende vid att Maros icke är en direkt biflod till Donau utan till Teiss [6]). Det oaktadt synes

---

[1]) Kanitz fann här 1871 ruinerna efter 8 romerska kastell.
[2]) Ingen gammal källskrift omtalar Isker-vägen och denna bro.
[3]) E. Reclus, Géographie I. p. 254.
[4]) Forbiger III. p. 1103.
[5]) Kiepert p. 333.
[6]) Senare författare hafva benämningarna Marisos, Parisos, Pa-

det oss vara riktigare att tillämpa denna Herodots beskrifning på någon af Valachiets floder än på den afsides belägna Maros.

Moltke observerar, att orten Turtukai eller Totrokan i Bulgarien erbjuder det i strategiskt hänseende fördelaktigaste öfvergångsstället för hela nedra Donau [1]). Totrokans gamla namn Transmarisca var föranledt deraf, att denna starka romerska fästning låg midt emot floden Mariscus' mynning i Danubius [2]). Denna flod eller nuv. Argis-Dimbovitia, i hvilken vi således återfinna Herodots Maris, kan särdeles väl sägas komma från Agathyrsernas land, då Argis-Dimbovitia upprinner i de Transsylvanska Alperna och ännu i dag en vigtig väg leder från den i dessa floders källtrakter belägna gamla residensstaden Kimpö-lung genom Törzburger-passet till Kronstadt.

De sista bifloder, som Neder-Donau emottager på sin venstra sida, skildrar Herodot på följande sätt: "Genom det Skythiska landet flyta som bifloder till Istros [3]) den, som Skytherna kalla Porat [4]) och Hellenerna Pyretos, och derefter Tiarantos, Araros, Naparis och Ordessos"; men derpå tillägger han: "Den först omtalade af dessa floder är stor och flyter till Istros i Öster, den i andra rummet omtalade, Tiarantos, är belägen något mera i Vester och är mindre, men Araros, Naparis och Ordessos flyta midt emellan dem, *διὰ μέσου τούτων ἰόντες*, och kasta sig i Istros. Dessa äro de inhemska skythiska floderna, som öka Istros, men från Agathyrsernas land flyter Maris o. s. v."

Pyretos, ***Πυρετός***, säges flyta *πρὸς ἠῶ*, och Tiarantos mera *πρὸς ἑσπέρης*. Huru skulle nu Pyretos kunna hafva en V. O. riktning (hvilket utan tvifvel *πρὸς ἠῶ* kan

thissos för hela Maros' och Teiss' kombinerade lopp. Strabo VII. 3. 13, VII. 5. 2.

[1]) Moltke, Der russisch-türk. Feldzug 1829 p. 48.

[2]) Forbiger III. p. 1097. Edrisi kallar Maritsa Mariso. Edrisi ed. Jaubert II. p. 292. Jfr Maros, Maritsa, Morava, March.

[3]) Her. IV. 48.

[4]) Poras el. Porata.

innebära) och ändå vara biflod till Istros, om denna sjelf hade samma riktning? En annan sak är det, om Istros har ett S. O. eller S. lopp, men huru skall man ändå kunna förstå att Tiarantos har en mera vestlig riktning? Man torde väl icke kunna säga, att en flod har en vestligare riktning än en annan, som flyter från Vester till Öster. Derför måste vi på detta ställe öfversätta: belägen "i Öster" och "mera i Vester".

Det förekommer må hända vid första påseende, som om antagandet af ett syd-ostligt eller rakt sydligt nedre Donau-lopp på gränsen mellan Thrakien och Skythien skulle strida emot Herodots meddelanden, att Istros' från Haimos kommande bifloder hafva en nordlig riktning. Då dock Herodot ingenstädes ställer högra sidans tillflöden i något sammanhang med ett midt emot, på venstra sidan, beläget Skythien, finnes intet som hindrar oss att antaga, det han ansett Balkânfloderna tillhöra hufvudströmmens vest-ostliga del och bergskedjans riktning hafva varit dermed parallel. Härigenom kommer visserligen storleken af det emellan Istros och Haimos belägna landet att betydligt öfverdrifvas, men detta öfverensstämmer å andra sidan förträffligt med den åsigt, Herodot hyser om Thrakernas stora mängd [1]), och det han säger om Balkân-tillflödenas storlek.

Hvad åter de skythiska bifloderna beträffar och särskildt Pyretos och Tiarantos, hvilkas läge Herodot bestämdt angifver, kunna vi särdeles lätt tänka oss dem sammanflyta med Donau under en mycket spetsig vinkel [2]). Den från t. ex. N. N. O. kommande Pyretos torde af Olbiopoliterna (Herodots sagesmän här vid lag) rätt väl kunna sägas vara belägen Öster om en dermed parallel längre in i landet flytande flod Tiarantos.

Med säkerhet kunna vi antaga *Pyretos* [3]) vara densamme som nuv. Prut. Men skola vi antaga den märk-

---

[1]) E. Reclus, Géographie universelle I. p. 131.

[2]) Härigenom uppstår äfven plats för dem att flyta mellan Istros och Tyras.

[3]) Herodot är den ende som nämner detta namn. Jfr Ptolemaios' karta, der vi endast finna Hierasos.

värdiga anordningen med Pyretos och Tiarantos ytterst och de tre andra flytande emellan dem, eller bibehålla den ordning, som Herodot förut använder vid uppräkningen? [1]). Låta vi Tiarantos ligga ytterst, kunna väl Araros, Naparis och Ordessos bäst sökas i Seret, Jalomitia [2]) och Argis. Serets gamla namn (Ptolemaios m. fl.: Hierasos, Jerasos; Am. Marcellinus: Gerasus) närmar sig dock mindre formen Araros och påminner snarare om Tiarantos [3]).

För Tiarantos återstår då icke annat än Aluta, ehuru hvarken epithetet "mindre än Pyretos" eller "inhemsk skythisk flod" på denna kan tillämpas, då den har sin källa i Siebenbürgens berg, fastän likväl denna omständighet kunnat vara obekant för Herodots sagesmän. Å andra sidan har man velat förklara namnet Tiarantos såsom uppkommet af Tscherna (slav. Tscherna = den svarta), namnet på en biflod till Aluta, efter hvilken hela floden på denna tid skulle hafva varit benämnd. Den lilla gränsfloden mellan Rumänien och Ungarn bär äfven namnet Tscherna, och vi se redan dess namn förekomma i den af Trajanus anlagda daciska gränskolonien Dierna [4]) och den på andra sidan af floden i Mœsien belägna fästningen Zernes, nuv. Gamla Orsova [5]).

Föredraga vi deremot att identifiera *Tiarantos* med Seret, måste vi låta *Araros* och *Naparis* motsvaras af floderna Buseo eller Kalmazui och Jalomitia [6]). *Ordessos* är då Argis-Dimbovitia, som på detta sätt kommer att räknas två gånger, hvilket dock kan finna

---

[1]) Ukert. III. 2. p. 184, Forbiger III. p. 1103, Her. IV. 48 ed. Bähr.

[2]) För namnet Naparis är måhända Jalomitias biflod Prahova till någon ledning.

[3]) Kiepert p. 334.

[4]) Det äldsta spåret af Slaviskan i denna trakt. Kiepert p. 337, Ptolem. karta.

[5]) Forbiger III. p. 1092.

[6]) Att Herodot icke så noga skiljer mellan hufvudflod och biflod, visar han ofta vid beskrifningen af Skythien.

sin förklaring deraf, att Herodot hemtat sina uppgifter från olika håll.

Men, huru då bringa detta i öfverensstämmelse med Herodots framställning, enligt hvilken Araros, Naparis och Ordessos sägas flyta emellan Pyretos och Tiarantos? Vi föreslå att, i stället för *διὰ μέσου τούτων ἰόντες*, läsa *διὰ μεσαιτάτων ἰόντες* sc. *τῆς Σκυθικῆς γῆς*, flytande genom de mellersta delarne af Skythien, eller midt igenom Skythien.

Pyretos säges vara Istros östligaste biflod och Tiarantos vara belägen *πρὸς ἑσπέρης μᾶλλον*, något mera Vester om denne. Dessa två äro belägna närmare hafvet och derför välbekanta för de pontinska Hellenerna, hvilket kan synas deraf, att förutom det skythiska namnet för Prut äfven det helleniska anföres. Herodot menar, att Istros längre in i landet emottager Araros, Naparis och Ordessos, när han efter hörsägner uppgifver, att dessa genomflyta landets mellersta delar [1]). Dessa fem floder hafva såväl sina källor som sina mynningar i Skythien, d. v. s. flyta helt och hållet på skytiskt område, ty sådan är tydligen meningen af *αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοί* [2]).

Den förste af Donaus bifloder, från mynningen räknadt, som icke (helt och hållet?) tillhör Skythien, är Maris, som har sin källa i Agathyrsernas land; må hända tillhör nämligen dess mynningsområde ännu Skytherna. Agathyrserna [3]) kunna mycket väl, ehuru de bäst lokaliseras i Siebenbürgen [4]), äfven anses bo i det vestra Valachiet och omkring Argis-Dimbovitias öfra lopp [5]).

---

[1]) Ingen riktning finnes angifven för deras lopp.

[2]) Som motsats till *αὐτιγενέες* torde ett *ἀλλογενεῆς* böra förutsättas. Jfr Her. IV. 52. Dermed skulle då menas en flod, som hade sina källor på ett annat område än der den utmynnade.

[3]) Jfr Steph. Byzant. voc. *Ἀγάθυρσοι*.

[4]) Kiepert p. 333.

[5]) Rumänernas nuvarande utbredning. Herodot nämner icke alls några berg i sammanhang med detta folk, ehuru vi finna indirekta antydningar derom i hans berättelse. Her. IV. 125 § 5.

Det må dock medgifvas, att identifierandet af Herodots Maris med nuv. Aluta, som genombryter randbergen och hvars hela öfra lopp är beläget inom Siebenbürgen, mera öfverensstämmer med Herodots geografiska framställning, ehuru vi dock vid detta tillfälle skulle hafva svårt att förklara, huru namnet Maris kommit att tillämpas på denna flod. I stället för Argis-Dimbovitia vore det här Aluta, som tvenne gånger förekomme i beräkningen, dels under formen Atlas, dels som Maris.

Ju mera vi betrakta detta ställe, desto mindre finna vi oss dock till freds med denna tydning af Araros, Naparis och Ordessos, och vi känna oss allt mera öfvertygade om att Herodot här gjort sig skyldig till ett misstag af mera invecklad beskaffenhet.

Flera gamla författare förlägga till Svarta hafvets norra kust V. om Dnepr en stad Odessos, Ordesos eller Ordessos, hvilken man enligt nyare forskningar [1]) bestämdt vet hafva varit belägen vid Teligul-limanens dåvarande mynning. Teligul's gamla namn är Axiakes, men denna flod torde dock i likhet med de öfriga pontinska floderna (Istros, Tyras, Borysthenes, Tanaïs, Phasis) derjämte hafva betecknats med samma namn som den vid dess mynning grundade kolonien. Att denna stad redan funnits till på Herodots tid, se vi deraf, att Hekataios omtalar den skythiska staden **Καρδησσός** [2]), hvilken synbarligen ej åsyftar någonting annat än detta Ordessos.

Araros torde endast vara en förvriden form af Sagaris, en flod som utföll i den af Plinius anförde Sinus Sagarius [3]) och motsvarar Berezanfloden [4]) och dess tätt V. om Dneprs yttre mynning belägna liman.

---

[1]) Neumann, Die Hellenen im Skythenlande I. p. 363, E. Reclus, Géogr. V. p. 468, Ukert III. 2. p. 186, Daniel, Handb. der Geogr. 5 uppl. II. p. 1110, Köhler i Mémoires de l'Acad. des sciences de St. Pétersbourg X. p. 662.

[2]) Hekat. Fragm. 157.

[3]) Plinius IV. 82.

[4]) Forbiger III. p. 1118, Georgii, Alte Geographie II. p. 269,

Är till slut icke Naparis det samma som Danapris, hvilket namn vi dock först senare få se tilläggas Borysthenes [1]), nuv. Dnepr, men som må hända redan på Herodots tid var i bruk jämte Borysthenes, ehuru Herodot ej riktigt kunnat uppfatta denna omständighet?

På den vigtiga punkt, der den pontinska kusten förändrar sin N. S. riktning till en V. O. sådan, i närheten af nuv. Odessa [2]), finna vi i Arrianos' och den Anonymes peripler en Istrianernas hamn [3]) vid de då med hafvet i förbindelse stående Hadschibey- och Kujalnik-limanerna [4]). Det är också föga troligt, att denna utomordentligt fördelaktiga geografiska position, hvilken Odessa har att tacka för sin storhet, skulle lemnats opåaktad af de företagsamma Hellenerna, och enligt vår åsigt låter det särdeles väl tänka sig, att istrianska nybyggare redan vid denna tid slagit sig ned vid Svarta hafvets nord-vestligaste bugt.

Hafva icke dessa radierande, i så nära förbindelse till hvarandra stående flodmynningarna, betecknade med namnen Istros, Ordessos, Araros och Naparis [5]) kunnat komma Herodot på den tanken, att det här gällde den för honom välkända Istrosfloden och att Araros, Naparis och Ordessos vore dess bifloder? Liknande misstag höra icke till sällsyntheterna, som vi längre fram skola få se vid frågan om Skythiens hydrografi.

De från en "paraplus" af den pontinska kusten O. om Dnestr hemtade underrättelserna, att dessa floder voro att söka i det mellersta Skythien, har han af misstag ställt i sammanhang med Donau-systemet och landet vid den vestra gränsen.

Genom att, så att säga, uträta den nordpontinska kusten [6]) förvandlar Herodot det här inmynnande radialt

---

Linder, Skythien p. 212, Köhler p. 661. *ΑΡΑΡΟΣ-(Σ)ΑΓΑΡΙΣ*. Ptolem.: floden *ΑΓΑΡΟΣ*.

[1]) Anonym. Peripl. 58.

[2]) Daniel II. p. 1109.

[3]) Arrian. Peripl. 31, Anonym. Peripl. 61.

[4]) E. Reclus V. pp. 468, 547, Neumann p. 362.

[5]) Herodots ordning blir dock på detta sätt rubbad.

[6]) Her. IV. 99. Jfr Strabo IV. 2. 1. IV. 3. 2.

konvergerande flodsystemet till med hvarandra nästan parallela kustfloder med öfvervägande N. S. riktning och det, som i verkligheten är dimension mot N. V. och N. O., förekommer honom i det närmaste som N. S. bredd.

Istros utgör dock härvid delvis ett undantag, derigenom att dess nedra lopp (den enda del af floden, om hvilken det här kan vara fråga) icke ställes fullt perpendikulärt emot den V. O. kusten utan anses hafva en S. O. riktning, så länge åtminstone den flyter på den skythiska gränsen. Emellertid tyckes Herodot under berättelsens gång stundom frångå denna sin åsigt och verkligen antaga ett rakt nord-sydligt Istros-lopp.

Att Herodot verkligen antager denna flodens direktionsförändring framgår såväl medelbart som omedelbart af de ställen i hans arbete, vi nu skola anföra. Orsaken, som förmått honom eller hans sagesmän att uppdraga denna så oriktiga bild, blifver deremot må hända svårare att utfinna.

Hade Herodot i likhet med senare geografer ansett Istros och dermed gränsen Thrakia-Skythia hafva en V. O. riktning, d. v. s. utgöra en direkt fortsättning af den skythiska sydkusten, kunde han ej sagt, att Istros utfaller "i flanken" [1]) på Skythien, ty naturligtvis kan ej inlandsgränsen (och att denne verkligen utgöres af Istros, framgår öfverallt af Herodots berättelse) här vid lag kallas flank, utan att bilda en vinkel emot den som front betraktade hafskusten.

Vidare är det fullkomligt oantagligt, att Herodot vid sin närmare beskrifning af Thrakien skulle råkat att alldeles glömma, att Skythien och Agathyrsernas land voro bebodda eller ens beboeliga, hvilket skulle vara fallet, om vi icke antoge Skythien vara beläget N. O. eller O. om Thrakien, ty han säger nämligen, att landet Norr om Istros har en ofantlig utsträckning, är öde och nästan obeboeligt i följd af det hårda klimatet. "Det enda folk, man med säkerhet känner till i dessa

---

[1]) Her. IV. 49.

trakter, är de nomadiserande Sigynnerna [1]), hvilkas område sträcker sig ända ned till Eneterna vid Adriatiska hafvet.”

Endast genom antagandet, att Istros’ nedra lopp beskrifver en stor båge, blir det oss möjligt att förklara denna motsägelse; vi kunna då förlägga Agathyrser och Skyther på andra sidan af den mot S. riktade delen af floden, under det att vi låta den ofvan om Agathyrserna belägna O. V. delen på sin venstra sida hafva obebodt och obekant land [2]). Agathyrsernas och Skythernas land kan, anser Herodot, ännu bebos, men ofvan om detta begränsas floden af för köld otillgängliga trakter eller, hvilket för honom är detsamma, ligger floden under en mycket hög nordlig bredd [3]).

Med tillhjelp af underrättelsen om *Sigynnerfolket* kunna vi äfven någorlunda bestämma det ställe, der Herodot ansåg floden ändra sin ursprungliga V. O. riktning. Herodot sjelf antyder dessutom, att denna del af floden ej kan vara så långt aflägsen från det Adriatiska hafvet, då Sigynnerna, som bo på andra sidan om denna flod, sägas nå ned till Eneterna vid nämnda haf.

Förutom Herodot omtalar äfven Strabo Siginner [4]), hvilka han dock placerar i Kaukasos i närheten af Ligyerna, samt Apollonios Rhodios, som anför dem i sammanhang med Istros’ mynningar i Pontos Euxeinos [5]).

Namnet skrifves äfven *Σίγγινοι*, hvilket vi tycka häntyda på att det har något gemensamt med Singidunum, nuv. Belgrad, vulgo *Σιγίνδουνον* [6]), och Singidava,

---

[1]) Her. V. 9.

[2]) Detta strider emellertid emot det han på ett annat ställe sagt, att Istros flyter genom bebodt land och för den skull kännes af många. Her. II. 34.

[3]) Isothermer = Paralleler på Herodots tid. Jfr Strabo II. 1. 18.

[4]) Strabo XI. 12. 20. Märkvärdigt nog omtalar han i likhet med Herodot detta folks småväxta, långhåriga hästar.

[5]) Apoll. Rhod. Argonaut. IV. vv. 320. Må hända genom sammanblandning med Istros’ förmenta mynning i Adriatiska hafvets öfre del.

[6]) Forbiger III. p. 1091.

nuv. Dava vid Maros. Vi kunna således med ganska stor sannolikhet förlägga Herodots Sigynner i nuv. Syd-Ungarn (och må hända äfven vid öfra Drau-Sau).

Dessa underrättelser har Herodot påtagligen erhållit af Morava-dalens invånare [1]), Triballerna, som han stundom synes räkna till Thrakerna [2]) och på hvilka det af myggsvärmar [3]) besvärade ödsliga och enformiga sumplandet på andra sidan floden ej kunde göra annat än ett högst ofördelaktigt intryck. Häraf uppstodo sagorna om det oerhördt stränga klimatet och de massor af bin, som hindrade allt framträngande norrut.

Det är icke utan anledning som Herodot nämner Istros' bifloder Angros och Brongos i sammanhang med Illyrierna. Af myntfynd [4]), som blifvit gjorda i Serbien, har nämligen framgått, att Morava-dalen redan mycket tidigt stod i nästan uteslutande förbindelse med de illyriska kolonierna Dyrrhachion och Apollonia, då deremot städerna vid Ægæiska hafvet och Propontis endast sparsamt representeras genom dessa fynd.

Vägen från det Adriatiska hafvet till Donau följde floderna Genusos och Apsos till Lychnidis-sjön och derifrån Drilon till Margos' källfloder [5]).

Här (på gränsen mellan nuv. Ungarn och Rumänien) är det som Herodot, enligt vår mening, dertill föranledd af på platsen erhållna fullt tillförlitliga underrättelser, låter Istros ändra riktning och med oafbrutet S. O. lopp flyta till Pontos.

Det nuv. Timok-området, Romarnes Regio Aquensis [6]), är, som vi veta, den trakt, hvilken erbjuder de lättaste öfvergångarne från Donau-dalen till det inre af

---

1) Müllenhoff p. 213.

2) Her. V. 10.

3) Hehn, Hausthier. u. Kulturpflanzen (3) p. 472. Jfr Her. IV. 10. Jornandes Cap. III.

4) Revue Archéologique 1868. II. p. 415.

5) Jfr härmed den romerska vägen Apollonia-Dyrrhachium-Liscus-Naïssus Ratiaria från Adriatiska hafvet till Donau. Edrisis' Itinerarium mellan Durazzo och Belgrad. Edrisi ed. Jaubert. II. pp. 290—91.

6) Corpus Inscript. Lat. III. 2 (Kieperts kartor).

Balkân-halfön [1]), och det var för att trygga denna förbindelse som Romarne här anlade de två vägarne från Artscher och Praova vid Donau till Nisch och Tjuprija.

Då dessutom, enligt all sannolikhet, öfvergångsstället mellan Kladova och Turnu-Severinu, platsen för Trajani berömda stenbro, då som nu var af stor strategisk och kommerciel betydelse [2]), ligger det nära till hands att antaga, att denna från N. till S. riktade del af Donau var mera bekant för den tidens Hellener än den öfriga delen af det nedra loppet, ty det var först genom bildningen af det stora Odryser-riket (424 f. Chr.), som det blef möjligt för de helleniska kolonierna i Thrakien att åstadkomma en regelbunden handelsförbindelse med det nedra Donau-låglandet.

Vid denna tid deremot försvårade de olika thrakiska stammarnes ständiga fejder, öfver hvilka Herodot klagar [3]), i väsendtlig mon ett direkt framträngande från Propontis och Ægæiska hafvet till Istros.

Vi kunna således med stort skäl antaga, att de säkraste underrättelser, Hellenerna vid denna tid egde om Donau, just rörde denna del af floden, öfver hvilken trafiken varit tvungen att bana sig väg från den Adriatiska hafskusten till den fruktbara, Skyther-riket tillhörande, Valachiska lågslätten, då samfärdseln mellan floden och Ægæiska hafvet i följd af de mellanliggande landsträckornas osäkerhet ännu icke var öppnad.

Det är underrättelsen om Donaus skarpa böjning nedan om "Järnporten" [4]), som föranledt Herodot och troligen äfven hans sagesmän att antaga, att flodens hela öfriga lopp från detta ställe till hafvet hade en närmast

---

[1]) Om denna trakts strategiska betydelse hade vi tillfälle att blifva öfvertygade under det sista serbiskt-turkiska kriget, då, såsom vi minnas, flera slagtningar här levererades.

[2]) E. Reclus, Géogr. Univ. I. p. 253.

[3]) Her. V. 3.

[4]) Med skäl kunde vi hafva här väntat oss några underrättelser om Järnportens katarrhakter. Gamla tidens äldre författare torde emellertid ej hafva känt till dessa, och Strabo VII. 3. 13 är den förste, som meddelar oss något derom.

S. O. riktning [1]), i öfverensstämmelse med hvad han af de pontinska Hellenerna hört vara fallet med den af dem från hafssidan kända delen deraf. Som han dertill genom Thrakernas öfverdrifna berättelser om Ungarns klimat förledes att förlägga denna trakt under en mycket högre breddgrad än flodens utlopp i Pontos och endast genom sparsamma och förvillande hörsägner lär känna den bulgariska delen af floden, torde det kolossala misstag, till hvilket han gör sig skyldig, när han tillskrifver hela nedersta Donau en S. O. riktning, i någon mon förklaras och ursäktas.

De bevis, vi hitintills anfört för Istros' böjning, äro alla indirekta och hvila endast på de konseqvenser, vi blifvit tvungna att draga af Herodots anföranden.

De af kommentatorerna, hvilka äro motståndare till antagandet af det herodotiska Skythiens fyrsidighet med Istros som gräns, hafva genom att förringa ofvan anförda citats betydelse eller på annat sätt misstyda dem lyckats undanrödja det, som i Herodots egen berättelse tvingar oss att som ett nödvändigt faktum antaga, att hans föreställning om Istros-loppet var från verkligheten starkt afvikande. Efter hvad vi tyckt oss märka, har dock under denna strid mellan de olika meningarna ett ställe underligt nog lemnats alldeles opåaktadt, och det just ett ställe, det enda, der Herodot med klara och tydliga ordalag nämner, att Istros' nedersta lopp är riktadt mot Syd-Ost.

"Thrakien", säger han, "skjuter längre ut i hafvet än Skythien [2]), det bildar en båge, och derpå vidtager (gränsen mot) Skythien, i hvilket Istros inflyter med S. O. riktning" [3]). Herodot underrättar oss här om den

---

[1]) Likaledes hålla vi det icke för otroligt, att det varit den S.V.-N.O. riktning, med hvilken Nil ofvanom Assuan flyter under mera än fyra breddgrader, som förmått Herodot att antaga ett V. O. öfre Nil-lopp. Den närmare Meroë belägna delen af floden och dess stora der bildade ögla torde nämligen varit ofullkomligt känd af hans sagesmän.

[2]) Her. IV. 99. Jfr II. 12.

[3]) Att εὖρος här icke skall öfversättas med Öster, som flera af Herodots kommentatorer (Rawlinson, Kolster och andra) vilja, är

mellan Pontos och Ægæiska hafvet framspringande delen af Thrakien och har med dessa ord för oss angifvit

---

alldeles påtagligt, då Herodot i omedelbart sammanhang dermed använder uttrycket ἀπηλιώτης, för att beteckna denna punkt af horizonten.

På Herodots tid hade man säkerligen för länge sedan öfvergifvit det ursprungliga, enklaste, af Homeros använda beteckningssättet, der de fyra vindarne Boreas, Euros, Notos och Zephyros ungefär motsvarade våra fyra s. k. »kardinalpunkter», Norr, Öster, Söder och Vester, och tvifvels utan var den populära orienteringen efter de åtta mera kända vindarne Boreas, Kaikias, Apeliotes, Euros, Notos, Lips, Zephyros och Skiron, sådan den finnes återgifven på det berömda «Vindarnes torn» i Athen, allmänt antagen af Herodots samtida.

Vi vilja dock härvid påpeka, att ingen af dessa benämningar egentligen fullt motsvarar vårt N. O., S. O. o. s. v., då de från början ingalunda stodo i sammanhang med en synkretsens reguliera delning i oktanter. Det enda medel nämligen, hvilket de äldsta Hellenerna hade för att beteckna dessa våra mellanliggande väderstreck, var att skilja emellan den förändrade platsen för solens upp- och nedgång under sommar- och vintertiden (så i Strabos arbete allt igenom). Detta uttryckssätt, hvilket i sig sjelf icke kunde vara korrekt, medförde dessutom det obehag, att det varierade efter orternas olika bredd, men i den allmänna användningen var man dock ingalunda så nogräknad, och sålunda kom uttrycket «vinter-soluppgång» och Euros att motsvara vårt S. O., «vinter-solnedgång» och Lips S. V. o. s. v.

Det mathematiskt bristfälliga i denna indelning hade dock snart väckt vetenskapsmännens uppmärksamhet, och det förhållande, att afståndet mellan dessa sekundära streck och de fyra hufvudstrecken ej öfverallt var lika, utan större på den ena sidan än på den andra, ledde derhän, att man i det större mellanrummet på ömse sidor om Boreas och Notos insköt ytterligare fyra vindar, hvarigenom horizonten sålunda indelades i tolf bågar, hvilka antogos vara lika stora. Det är denna tolfdelning, som vi redan finna hos Timosthenes (Agathem. 7, Geogr. Gr. Min. II.) och Aristoteles (Meteorol. II. 6) och hvilken tyckes hafva blifvit allmänt antagen af de senare helleniska geograferna.

Ehuru således horizontens tolfdelning hade till följd, att ingen af de gamla Hellenernas »himmelstrakter», med undantag af de fyra kardinalpunkterna, kommer att fullt motsvara något af de tretiotvå «streck», i hvilka vår kompass eller den s. k. vindrosen är indelad, kunna vi vara alldeles öfvertygade, att Herodot användt εὖρος i dess populära bemärkelse och dermed betecknat det väderstreck, vi kalla Syd-Ost.

den thrakiska kusten i sin helhet. Härefter öfvergår han till denna trakts landgräns, som han säger vara bågformig, betingad som den är af Istros, hvars lopp den följer.

Vi anse nämligen icke, att ordet *κόλπος* [1]) här får tagas i betydelse af hafsbugt, så att med detta ord skulle åsyftas den pontinska kustens inbugtning [2]) t. ex. mellan Istros och Bosporos. Herodot tager här *κόλπος* i sin ursprungliga betydelse barm, barmliknande utbugtning, icke inbugtning, och menar, att Istros, hvars högra strand upptages af Thrakien, bildar en stor krök, derigenom att den här ändrar sitt ursprungliga V. O. lopp till ett syd-ostligt, hvilken senare riktning bibehålles oförändrad till utloppet.

Först sedan denna flodens direktionsförändring försiggått, vidtager det skythiska området på den midt emot Thrakien liggande venstra flodstranden, hvilket Herodot uttrycker ordagrannt så här: ”Istros inflyter i detta (d. v. s. Skythien), vändande mynningen mot S. O.”

Här kan ingalunda menas, att Istros utfaller i hafvet, som det dock allmänt öfversättes [3]), då uttrycket *τὸ στόμα* i sådant fall minst sagdt vore oklart, enär, som Herodot sjelf nämner, Istros har fem mynningar [4]), utan Herodot har användt uttrycket ”vända mynningen mot S. O.” [5]), för att angifva den riktning, floden har, då den uppnår Skythien och som den bibehåller hela tiden, den flyter på den skythiska gränsen.

---

[1]) Jfr tysk. Busen, lat. sinus. Her. IV. 99 ed. Baehr.

[2]) Tvärtom synes Herodot ingalunda hafva varit bekant med denna Thrakiens insvängning, i hvilket fall han borde förlagt utgångspunkten för Svarta hafvets längdaxel hit och hvarigenom han skulle minskat arealen för det land, hvars invånare han näst Inderna anser vara jordens talrikaste folk.

[3]) Uttrycket *ἐς αὐτὴν* kan dock icke öfversättas med «i hafvet» utan åsyftar tydligen Skythien. Jfr Her. II. 22. 34. IV. 49.

[4]) Her. IV. 47. Ephoros (Strabo VII. 3. 15) angifver 5, Strabo 7, Plinius, Ptolemaios och Tabula Peutingeriana 6 mynningar.

[5]) De i de geografiska läroböckerna ofta förekommande uttrycken «Donaus mynning», «Nil's mynning» äro naturligtvis endast tagna i allmän betydelse och kunna icke användas i fråga om orientering eller begränsning.

Oegentligt är det visserligen att säga, att Istros flyter in i Skythien, då den endast är gränsflod, men på ett annat ställe uttrycker Herodot detta bättre, när han, som vi redan sett, säger, att floden utfaller i flanken på Skythien.

Thrakiens nordgräns utgöres således af den från V. till O. flytande Istros, på hvars andra sida Herodot säger sig ej känna något annat folk än Sigynnerna. Men Istros ändrar nu sitt lopp och antager en sydostlig riktning, på samma gång som landet på dess venstra strand börjar att blifva bebygdt, och Thrakerna få till grannar först Agathyrserna (?), från hvilkas land Maris nedflyter till Istros, och derefter Skytherna ända till hafvet.

Härmed hafva vi kommit in på Herodots beskrifning öfver Skythien, men, innan vi gå att närmare granska denna hans framställning, anse vi det vara alldeles nödvändigt att redogöra för de åsigter, han hyser i fråga om Svarta hafvet och de andra dermed i sammanhang stående farvattnen. Vi få då nämligen se, att hans med verkligheten föga öfverensstämmande uppfattning af dessa vattenbäckens form och utsträckning i väsendtlig mon bidrager till att förvrida den geografiska bild, han lemnar oss af de vid deras kuster belägna trakterna.

Svarta hafvet.

Pontos, nuv. Svarta hafvet, som Herodot, vi veta egentligen icke af hvad anledning, kallar det mest beundransvärda af alla haf [1]), har, säger han, sin största längdutsträckning eller 11,100 stadier emellan sin ”mynning” och floden Phasis, under det att dess största bredd, 3,300 stadier, befinner sig emellan Sindika och Themiskyra vid floden Thermodon i Mindre Asien.

---

[1]) Her. IV. 85, Eustath. ad Dion. 147.

Ingenstädes förekommer hos honom någon anspelning på en vexling mellan ett "axeinos" och "euxeinos" [1]), utan han kallar detta haf dels helt kort *Πόντος* [2]) eller *Π. ὁ Εὔξεινος* [3]) dels *Π. οὗτος* [4]) eller *θάλασσα ἡ τοῦ Εὐξείνου* [5]). Å andra sidan brukar redan han ofta namnet Pontos för att dermed beteckna de pontinska landskapen [6]) och företrädesvis de helleniska kolonierna derstädes utan något särskildt afseende på deras läge [7]).

Vid bestämmandet af detta hafs största längd har Herodot fullkomligt riktigt uppfattat Phasis', nuv. Rion's, mynning [8]) som dess östligaste punkt i motsats till senare författare, som t. ex. Eratosthenes, Strabo och andra, hvilka oriktigt anse Dioskurias, nuv. Iskuriè, vara beläget i Pontos' östligaste vrå 600 stadier O. om Phasis [9]), utan att dervid aktgifva på den nordliga riktning, kusten vid denna flods mynning börjar antaga, under det att Arrianos angifver floden Apsaros' mynning som den östligaste punkten [10]).

Det är deremot icke så lätt att fatta, hvar Herodot förlagt Pontos' "mynning", som han fastställer som

---

[1]) Axeinos-Axenos är troligen icke annat än en graecisering af Askenas-Askenax, hvilket namn, som redan förekommer i den mosaïska folkkatalogen, säkerligen betecknar Phrygerna. Öfvergången af axeinos till euxeinos är ej annat än en folketymologisk fantasi, hvarigenom det ursprungliga Phryger-hafvet förvandlades till det «gästvänliga hafvet». Eustath. ad. Dion. 144, Neumann, Die Hellenen I. p. 347, Knobbe, Völkertafel d. Genesis p. 40, Euripides, Iphig. Aul. ed. Cavallin vv. 123—125 not.

[2]) Her. IV. 86.

[3]) Her. IV. 46. II. 34.

[4]) Her. IV. 86.

[5]) Her. II. 33.

[6]) Her. IV. 46. 95. 8. VII. 95.

[7]) Namnet Pontos' inskränkning till en del af Mindre Asien, Kappadokien, tillhör deremot en mycket senare period. Kiepert p. 92.

[8]) Häraf ordspråket: *εἰς Φᾶσιν, ἔνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος.* Strabo XI. 2. 16. Svarta hafvets verkliga längdaxel ligger emellan Burgas i Ost-Rumelien och Rions mynning.

[9]) Strabo I. 3. 2. II. 5. 12. II. 1. 39.

[10]) Arrian. Peripl. Pont. Eux. 16, Anonym. Peripl. Pont. Eux. 40. Apsaros är att söka vid Makryalos, ej långt V. om Tschoruk's mynning.

utgångspunkt för den vest-ostliga längdlinien, ty meningarna hos de gamla geograferna äro mycket delade, om denna "stoma" eller rättare gränsen mellan Pontos och Bosporos, nuv. Sundet vid Konstantinopel, skall sökas vid sundets nordliga inlopp eller vid någon punkt längre ned i Bosporen sjelf [1]). Herodot använder emellertid uttrycket *στόμα* i tvenne bemärkelser [2]), då han nämligen än derunder innefattar hela Bosporos [3]), hvarvid han dock ytterligare tillägger den förklarande bestämningen *αὐχήν*, hals [4]), än dermed betecknar det smala inloppet d. v. s. mynningen i inskränkt bemärkelse, hvars bredd han då också angifver till 4 stadier [5]).

Här vid ingången till Svarta hafvet förlägger han ett tempel [6]), hvilket tvifvels utan är detsamma som det berömda Zeus Urios' tempel, oftast i korthet endast benämndt *Ἱερόν* [7]), hvilket spelar en så vigtig rol som utgångspunkt för alla Svarta hafvets peripler [8]). Såväl Arrianos som den Anonyme uppgifver afståndet mellan Kyaneerna vid sundets nordliga ända och templet vara 40 stadier [9]), och vi hafva då att söka detta senare vid det pass i Bosporos-dalen, som betecknas af de tvänne på ömse sidor belägna gamla genuesiska kastellen Rumily-Kavak och Anadoly-Kavak.

---

[1]) Eustathios. ad Dionys. 140, 142.

[2]) Jfr Mela's benämningar os för sjelfva kanalen och fauces för det trängsta stället. Mela I. 101. Turkarnes boghaz.

[3]) Bosporos tages ingenstädes af Herodot i sin ursprungligaste betydelse af öfverfartsställe, utan han tillämpar det ständigt på en del af det nuv. Konstantinopolitanska sundet. Jfr Plinius V. 150, Eustath. ad Dion. 140, Strabo II. 5. 22—23. VII. 6. 1. I allmänhet visar sig Herodot ega en särdeles riktig föreställning om detta sund; så känner han t. ex. till Byzantions utmärkta geografiska läge. Her. IV. 144.

[4]) Pontos tänkt som bål och Propontis som hufvud. Jfr latinska benämningen collum.

[5]) Her. IV. 85. 86. Jfr IV. 81. 118, Skyl. Peripl. 67, Geogr. Gr. Min. II. p. 6.

[6]) Her. IV. 85. 87; Dion. Byzant. Anaplus Bosp. Thrac. Frgm. 58 (Geogr. Graec. Min. II. ed. Müller).

[7]) Skylax, Peripl. 67, Arrian. Peripl. 17, 37.

[8]) Arrian. Peripl. 17, Anonym. Peripl. 1.

[9]) Anonym. Peripl. 90, Arrian. Peripl. 37.

Detta öfverensstämmer dessutom fullkomligt med Herodots berättelse, der det säges, att den af Mandrokles öfver sundet slagna bryggan var belägen midt emellan det omtalade templet och Byzantion [1]). Kasta vi en blick på kartan, se vi nämligen, att det smalaste stället i hela Bosporen just ligger halfvägs emellan dessa gamla slott och Konstantinopel. Vid Anadoly-Hissar och Rumily-Hissar närma sig Asien och Europa hvarandra på ett afstånd af endast 550 meter [2]).

Polybios, som nästan i allt särdeles riktigt skildrar Bosporos Thrakikos, nämner uttryckligen, att det smalaste stället var beläget vid det s. k. Hermaion och att Dareios' bro sades hafva blifvit slagen här [3]).

Vi kunna således som fullt säkert fastställa, att Herodot ansett Pontos vidtaga vid Bosporens förträngning mellan de begge Kavak, denna betydelsefulla och skarpt utpräglade punkt, der det Svarta hafvets ofantliga yta för första gången fritt utbreder sig för den uppåt sundet seglande sjömannens blickar, på samma gång som stränderna, hvilkas afstånd blifver allt större, med ens antaga ett helt förändradt utseende, och det leende landskapet å ömse sidor lemnar rum för kala, i hafvet tvärstupande dolerit- och porfyrväggar [4]).

Det af Herodot för Bosporos-mynningen angifna måttet, 4 stadier, hvilket vi äfven återfinna hos Dionysios Byzantinos [5]) m. fl., är för lågt för nuvarande förhållanden [6]). Ingenstädes nämner dock Herodot detta ställe såsom sundets smalaste, hvilket deremot är fallet

---

[1]) Her. IV. 87 ed. Stein.

[2]) Geogr. Græc. Min. II. p. IX, E. Reclus, Géogr. I. p. 157, Daniel (5) II. p. 63, Plinius VI. 1.

[3]) Polybios IV. 43, Dionys. Byz. Fragm. 35, Geogr. Gr. Min. II. p. X, Kruse, Herodots Ausmessung des Pontos p. 109.

[4]) Såsom bevis på denna punkts utpräglade natur kunna vi anföra, att seglingen från Propontis till «Templet» af de gamle kallades Ἀνάπλους; den öfriga delen af sundet räknades icke dit. Skyl. Peripl. 67.

[5]) Dion. Byzant. Fragm. 4.

[6]) Något mera än 5 stadier enl. Moltke. - Arrian. Peripl. 17, Anonym. Peripl. 2. Jfr Strabo II. 5. 23. VII. 6. 1, Geogr. Gr. Min. II. p. 78.

med Periplerna, hvilkas författare följaktligen ej känt till platsen för Dareios' bro längre ned.

Af Herodots berättelse skulle det nästan kunna förefalla, som hade det tempel, från hvilket Dareios betraktade Pontos [1]), varit beläget på någon af *Kyaneerna*, der, som Dionysios Periegeten [2]) säger, "Pontos utbreder sig för människornas blickar", men vi finna redan flera gamla författare riktigt anföra, att samma utsigt kunde njutas från Zeus Urios' tempel [3]), nuv. Joros-Kilessi vid Anadoly-Kavak.

Det är alltså från denna punkt af Bosporen [4]) till Rion's mynning vid nuv. Poti som Herodot beräknar Pontos' längd till 11,100 stadier, då i verkligheten denna sträcka fogelvägen endast utgör omkring hälften. Den Anonymes periplus angifver denna väglängd med anlöpande af alla hamnar och bugter till ungefär 8,400 stadier [5]), under det att Strabo upptager Eratosthenes' siffra för detta afstånd, eller 8,000 stadier [6]), och Hipparchos märkvärdigt nog alldeles riktigt angifver Pontos' längd till 5,600 stadier [7]).

Man skulle må hända känna sig böjd för att antaga, att denna Herodots så öfverdrifna slutsiffra uppkommit genom att sammanslå de särskilda uppgifterna för de mindre afstånden, hvilket förfaringssätt, såsom naturligt är, nödvändigt måste leda till ett för högt resultat [8]). Vi anse dock detta ingalunda här vid lag ut-

---

[1]) Her. IV. 85.

[2]) Dion. Perieg. v. 146.

[3]) Dion. Byzant. Fragm. 2, 42, 53 a, 58, Mela I. 102.

[4]) Der fordom Iason skall hafva offrat åt Zeus Urios, «vindgifvaren», innan han anträdde sin färd till Kolchis, «den äldsta (förtrojanska) anknytningspunkten emellan Orient och Occident». Geogr. Græc. Min. II. p. 77, Ritter-Daniel, Gesch. d. Erdk. p. 45.

[5]) Anonym. Peripl. 92.

[6]) Strabo II. 1. 39. XII. 3. 17.

[7]) Strabo II. 1. 39.

[8]) Det är genom en sådan sammanfogning af de i de maritima itinerarierna eller s. k. stadiasmerna angifna afstånden som Ptolemaios råkat att så ofantligt öfverdrifva Medelhafvets längdaxel. Samma fel återfinnes långt in i 17:de århundradet, då vi få se t. ex. den «kunglige geografen» Sanson's karta af år 1668 upp-

göra en tillfredsställande förklaring på det ofantliga misstag, till hvilken han gör sig skyldig. Herodot upplyser oss för öfrigt sjelf om, huru hans beräkningar tillgått [1]), och vi få då se, att han erhållit sitt resultat genom en enkel af honom företagen multiplikation och ingalunda genom en addition.

Ett skepp, säger han, brukar på en lång dag tillryggalägga 700 stadier och på natten 600 stadier [2]); för resan från Pontos' mynning till Phasis åtgå 9 dagar och 8 nätter, följaktligen, sluter han, är afståndet mellan dessa resans ändpunkter 11,100 stadier. Det är således alldeles påtagligt, att grunden till det för höga resultatet ligger i Herodots öfverdrifna uppskattning af ett fartygs segelhastighet [3]), ty under det att Skylax anser fartyget på ett dygn kunna tillryggalägga 1,000 stadier [4]), finna vi här hos Herodot den högre siffran 1,300.

Men härmed är dock saken ingalunda förklarad; frågan har andra, ännu mera svårfattliga sidor. Ty, hvad menar Herodot med en lång dag, *μακρημερία*, hvilken förhåller sig till natten som 7 till 6 [5]); om fartyget under den långa dagen tillryggalägger 700 stadier, huru kan det då under den dithörande korta natten medhinna 600, och hvarifrån hemtar öfver hufvud Herodot den uppgiften, att fartygets under ett dygn tillryggalagda väg uppgår till 1,300 stadier?

Förhållandet mellan en lång dag och dess natt är

---

gifva longitudskilnaden mellan Cap. S:t Vicente och Issos till 60° i st. f. ungefär 45°. Jfr Gosselin, Géographie des Grecs analysée pp. 40—42.

[1]) Han låter oss uttryckligen förstå, att det är hans egna beräkningar, som föreligga här, då han säger: *μοι μεμετρέαται*, Her. IV. 86 ed. Stein.

[2]) Her. IV. 86. Hastigheten angifves i famnar, *ὄργυιαι*, det vid nautiska beräkningar använda måttet, som Herodot sjelf förvandlar till stadier (1 stadie = 100 famnar). Jfr Vivien de S:t Martin, Histoire de la géographie.

[3]) De gamles snabbsegling: Peschel, Gesch. der Erdkunde p. 20.

[4]) Skyl. Peripl. 69.

[5]) Antaget, att ett fartyg seglar med samma hastighet om natten som om dagen.

emellertid under denna breddgrad nära nog som 8 till 5 och ej som 7 till 6 [1]).

Kruse söker så förklara saken [2]): "Att färden från Bosporos till Phasis varade 9 dagar och 8 nätter, vill säga, att skepparen nådde sitt mål på den 9:de dagens afton. Nattseglatser förekommo icke, men Herodot har tagit sådana med i beräkningen för att icke angifva afståndet för litet(!). För de 9 dagsresorna à 700 stadier uppstår en summa af 6,300 stadier, hvilken icke kan anses vara så särdeles öfverdrifven."

Så resonnerar Kruse, men dermed hjelper han oss ingalunda att fatta, hvilken orsak som förmått Herodot att värdera en nattseglats till 600 stadier, samtidigt med att han anser 700 stadier kunna tillryggaläggas på den motsvarande långa dagen [3]). Hvad åter det påståendet beträffar, att Hellenerna icke brukade segla om natten, vederlägges detta af Skylax, hvilken uppskattar ett skepps på ett dygn tillryggalagda väg till 1000 stadier, 500 för dagen och 500 för natten [4]), hvilken proportion mellan dag och natt dock förefaller oss, om möjligt, ännu obegripligare än Herodots.

Saken torde må hända bäst kunna fattas på följande sätt: Herodots sagesmän hafva meddelat honom, att ett fartygs vanliga dagsresa utgjorde 700 stadier [5]) om

---

[1]) Hipparchos' Byzantinska parallel: Strabo II. 5. 41, Hann, Hochstetter und Pokorny, Allgem. Erdkunde p. 18.

[2]) Kruse, Ueber Herodots Ausmessung des Pontos etc. p. 20.

[3]) Huru lyckades för öfrigt Hellenerna värdera sin tillryggalagda väg på en tid, då loggen ännu icke var uppfunnen? Ideler, Handbuch der Chronologie I, Meyer, Die Hilfsmittel der Schiffartskunde p. 6. Jfr Herodot II. 109 ed. Stein.

[4]) Skyl. Peripl. 69.

[5]) Vi anse värderandet af ett handelsfartygs hastighet till 700 stadier för dygnet icke vara för lågt, när det som här särskildt gäller en segling längs Svarta hafvets med rätta så fruktade sydkust. Ett faktum är det ju emellertid, att afståndet Bosporos-Phasis, fogelvägen omkring 5,500 stadier, tillryggalägges på 9 dagar och 8 nätter, hvarvid således skeppet i verkligheten seglar med ungefär ofvan nämnda hastighet. Å andra sidan se vi, att denna siffra är för låg, när frågan är om segling på öppna hafvet, från Sindika till Themiskyra, då afståndet, som uppgår till 3,300 stadier, tillryggalägges på

sommaren, de långa dagarnes tid, och 600 stadier om vintern, när nätterna voro längst, men dervid användt sådana uttryck, att de kommit Herodot på den tron, att här vore fråga om seglandet under dygnets ljusa timmar i motsats till seglatser nattetid. När han nu vidare hör, att ett fartyg i allmänhet (under den för sjöfarten gynsammaste årstiden eller sommaren) använder 9 dygn [1]) på resan från Bosporos till Phasis, d. v. s. framkommer på den 9:de dagens afton, beräknar han särskildt dagseglingen och lägger helt naturligt dertill 8 nattseglatser, om hvilka han just tycker sig hafva erhållit tillförlitliga underrättelser, och han får sålunda sitt resultat genom att multiplicera antalet dag- och nattseglatser d. v. s. 9 och 8 med respektive 700 och 600 stadier.

Samma märkvärdiga beräkningssätt använder han äfven vid angifvandet af Pontos' största bredd, då för resan från *Sindika* till *Themiskyra* [2]) tre dagar och två nätter sägas åtgå, hvaraf resultatet 3,300 stadier uppstår, under det att det verkliga afståndet endast utgör omkring 2,300 stadier.

Att Herodot förlägger Svarta hafvets största bredd här i det östra bäckenet [3]) (under det att i sjelfva ver-

---

mindre än tre dygn. Detta tyckes för öfrigt endast hänvisa på att Hellenerna redan på Herodots tid vetat att begagna sig af de i dessa trakter förherrskande nordliga vindarne (etesierna) för en direkt öfverfart från trakterna kring sundet vid Kertsch till den asiatiska kusten midt emot, ehuru Herodot icke tagit denna omständighet med i beräkningen vid sitt bestämmande af segelhastigheten. Jfr Plinius II. 127.

[1]) Stadietalet 11,100 är Herodots egen uträkning, ty af sina sagesmän har han endast fått antalet dagsresor angifvet. Herodot visar för öfrigt vid detta tillfälle föga skarpsinnighet, ty enligt hans framställning af saken måste nödvändigt fartyget anses segla fortare om natten än om dagen.

[2]) I likhet med Eratosthenes använder Herodot en »ungefärlig» meridian. Sindika motsvarar nämligen nuv. Taman-halfön, och Themiskyra är benämningen på den rika och fruktbara s. k. Amazonslätten vid Iris' och Thermodon's mynningar på den midt emot belägna asiatiska kusten. Her. IV. 28, Strabo XII. 3. 15.

[3]) Hvilket senare författare ständigt påpeka som ett »oblongum» i motsats till det mera runda vestra bäckenet. Strabo II. 5. 22.

ket denna är att söka emellan Dnepr-limanen och Bender-Eregli i Anatolien), är en följd deraf, att han, som å ena sidan ej känner till bugten, som bildas af kusten mellan Donaus mynning och Krym [1]), förlägger Mindre Asiens smalaste ställe, *αὐχήν*, ej långt från Themiskyra och derigenom kommer att öfverdrifva hafvets sydliga inbugtning i denna trakt.

De gamla geograferna anse i allmänhet Mindre Asiens största insnörning vara belägen mellan bugten vid Issos och trakten någonstädes O. om Sinope-utsprånget [2]). Om denna linies sydliga utgångspunkt äro nästan alla öfverens, men i fråga om den nordliga ändpunkten äro föreställningarna mera sväfvande; så säger Eratosthenes, att Issos-bugten ligger på ungefär samma meridian som Amisos och Themiskyra [3]), och vid ett annat tillfälle sammanställer han under en afståndsberäkning Amisos med Sinope [4]). Strabo anser näset ligga mellan Kydnos' mynning och Amisos [5]), ehuru han säger, att detta afstånd är alldeles detsamma som det från Issos-viken till denna stad, men att man vanligen som utgångspunkt valde denna berömda bugt såsom varande Medelhafvets östligaste del.

Det som med säkerhet framgår ur dessa olika uppgifter är, att man i trakten af Sinope-Amisos-Themiskyra antog en i Mindre Asiens kust djupt inträngande bugt, hvilken af de flesta torde hafva öfverdrifvits [6]).

Herodot gifver Pontos en mycket för stor utsträckning mot Öster, hvilket bland annat synes deraf, att

---

[1]) Her. IV. 99. Att han ej förlägger trakten kring Bosporos Kimmerios, nuv. Sundet vid Kertsch, för nordligt, ses vid hans beskrifning af den skythiska sydkusten.

[2]) Her. I. 72. II. 34. Jfr Arrian. Peripl Eux. 22.

[3]) Strabo II. 5. 25.

[4]) Strabo II. 1. 3.

[5]) Strabo XIV. 5. 11.

[6]) Detta har allmänt varit fallet med de nyare geograferna ända till sista tiden. Så har t. ex. d'Anville's Atlas Antiquus af år 1764 Carambis, der betecknadt som Mindre Asiens nordligaste udde, på 41°40' nordlig bredd och Themiskyra vid Iris' mynning på ungefär 40°. Ptolemaios' karta har dock icke detta fel.

han anser sina fyra asiatiska hufvudfolk [1]), den nuv. Persiska viken och östra delen af Pontos vara belägna under samma longitud.

Pontos' kust Vester om Sinope borde han icke hafva öfverdrifvit allt för mycket, då han nämligen vid beskrifningen på den "kungliga vägen", ὁδὸς βασιλική, till Susa uppskattar afståndet Sardeis-Halys till 94 1/2 parasanger eller 2,835 stadier [2]). Halys och Sinope nämnas flera gånger i sammanhang med hvarandra [3]), så att skilnaden mellan deras längd enligt hans mening ej kan vara stor, och han kan särdeles väl hafva ansett Sardeis och Byzantion ligga på ungefär samma meridian, då kustens och landvägens krökningar få antagas motsvara hvarandra.

Öfverdrifvandet af sydkusten skulle då helt och hållet falla på dess O. om Sinope belägna del, och drager Herodot konseqvensen af alla sina uppgifter [4]), är han tvungen att räkna minst 4,000 stadier mellan Sinope och Themiskyra, eller 4 à 5 gånger mera än det verkliga afståndet [5]).

Ehuru den bild af Pontos, som Herodot för oss

---

[1]) Her. IV. 37. Xenophon torde äfven hyst denna åsigt, hvarigenom det lättare förklaras, huru han kunde låta Hellenernas tillbakatåg antaga en så östlig riktning.

[2]) Her. V. 52. II. 6. Jfr Xenoph. Anab. II. 1. 6. VII. 26, Strabo XI. 12. 5.

[3]) Her. I. 72. 76. II. 34.

[4]) Her. II. 34, IV. 86. 101.

[5]) Antaga vi dock, huru otroligt det än måtte förekomma oss, att Herodot verkligen varit medveten härom och ansett denna siffra vara riktig för denna del af kusten, så se vi, att Herodots hela misstag uteslutande beror på den felaktiga uttänjningen af kusten mellan Sinope och Themiskyra och att hans öfriga uppgifter för dessa trakter alldeles öfverensstämma med Strabos.

Om vi nämligen till dessa Herodots 4,000 stadier å ena sidan lägga de 3,500 stadier, Strabo räknar mellan Bosporos och Sinope, och å den andra de 3,600, han uppgifver för afståndet mellan Amisos och Phasis (Strabo XII. 3. 11. XII. 3. 17.), erhålla vi märkvärdigt nog för hela den sydpontinska kustens utsträckning Herodots slutsiffra 11,100 stadier. Sålunda förekommer det, som om möjligen redan Herodot delvis användt de längdbestämningar, som sedan antogos af Eratosthenes och Strabo.

uppdrager, är särdeles vanstäld — den ofantliga V. O. förlängningen, den skythiska kustens rätlinighet, men i synnerhet Sinopes och Istros' förmenta läge till hvarandra måste naturligtvis helt och hållet förvrida detta vattenbäckens gestalt — se vi dock, att hufvudegendomligheten i detta hafs geografiska konfiguration, nämligen dess egenskap af dubbelhaf, ej undgått honom.

Herodot nämner visserligen icke detta direkt och anför ej heller namnen på de begge längre fram så ofta förekommande uddarne Kriu Metopon [1]) eller "Vädurspannan", nuv. Cap Aitodor på Krym, och det midt emot på den asiatiska kusten belägna Karambis, nuv. Cap Kerembe, genom hvilka Svarta hafvets bäcken delas i tvenne mindre, ett östligt och ett vestligt. Men att denna omständighet varit bekant för Herodot, framgår af de uttryck, han brukar vid beskrifningen af Pontos Euxeinos' olika delar [2]), hans förläggande af Taurernas land på gränsen emellan tvenne olika benämnda vatten och hans kännedom om det Sinopensiska utsprånget [3]). Han kallar nämligen det V. om Taurien belägna bäckenet "det södra hafvet [4]) och det Öster ut liggande "det östra hafvet", benämningar, hvilka tydligen äro lämpade efter Olbias synpunkt och hvilka han utan tvifvel hört under sin vistelse derstädes [5]).

---

[1]) Skylax Peripl. 62, Neumann, Die Hellenen im Skythenlande p. 449.

[2]) Her. IV. 99.

[3]) Her. IV. 12.

[4]) Stundom (IV. 13) kallas hela Pontos «södra hafvet» i förhållande till den norra oceanen och «norra hafvet», när frågan är om den Persiska viken. IV. 37.

[5]) Jfr Tyskarnes benämningar Ostsee och Nordsee, Danskarnes Östersö och Vesterhav samt Holländarnes Nord-zee i motsats till Zuider-zee. Såsom exempel på det «konventionella» i sådana benämningar anföra vi följande: Tvenne orter i Nicaragua, San Juan del Norte (Greytown) och San Juan del Sur, påminna oss ännu idag om den märkvärdiga nomenklatur, som användes af «conquistadorerna», då Stilla hafvet kallades Mar del Zur och Atlantiska oceanen Mar del Nort. Härvid må dock anmärkas, att den sydliga S:t Johansstaden ligger 20′ nordligare än den nordliga.

Dessutom hålla vi det för fullt säkert, att Pontos' tvådelning varit känd af såväl Sophokles som Euripides, begge Herodots samtida, och det låter svårligen tänka sig, att det som här vid lag var en så bekant sak för skalderna ej skulle varit kändt af geografen.

Det i Sophokles' Antigone [1]) förekommande *διδύμη ἅλς* tyckes oss icke kunna åsyfta något annat än Pontos' delning i två bäcken, och af samma åsigt är äfven Eustathios [2]), då han uttryckligen nämner, att Sophokles ansett detta haf vara dubbelt, hvarvid han använder uttrycket *διδύμη θάλασσα*, hvilket han påtagligen direkt hemtar från ofvan nämnda ställe i Antigone och som han för öfrigt sammanställer med attributet *διθάλαττος*, hvilket Strabo tillägger samma haf [3]).

Vi se ständigt de gamla geograferna öfverdrifva dimensionerna på de midt emot hvarandra på den tauriska och asiatiska kusten belägna, redan anförda uddarne *Κριοῦ Μέτωπον* och *Κάραμβις* [4]), på samma gång som den emellan dessa liggande delen af hafvet allt mera inskränkes [5]). Till slut hade den allmänt gängse föreställningen [6]) gått så långt i öfverdrift, att dessa kustutsprång höllos för att vara ett slags Plankter eller Symplegader, d. v. s. sammanslående klippor, genom hvilka hafvet stundom tycktes helt och hället afstängas liksom af en mur, ehuru afståndet dem emellan utgjorde tre dagsresor [7]).

---

[1]) Antig. v. 966. I Sophokles, Antigone ed. Blaydes v. 967, not, anses Dion. Perieg. v. 156 beskrifva Kyaneerna. Ett misstag, som ser ut som en tanke!

[2]) Eustath. ad. Dion. 148.

[3]) Strabo II. 5. 22.

[4]) Uppkommet af semit. קִרְבָה (קַרְבִית), «tillnärmandet». Forbiger II. p. 400, not.

[5]) Strabo II. 5. 22.

[6]) Eustath. ad Dion. 148, Dion. Byzant. Fragm. 58 (Geogr. Gr. Min. II. p. 77). Dion. Perig. v. 154.

[7]) Ännu hos nyare tidens författare finna vi den uppgiften, att begge dessa uddar samtidigt äro synliga för de genomseglande, ehuru detta är oriktigt, då afståndet dem emellan uppgår till 144 geogr. mil, Kiepert p. 348. Härom påminnande föreställningar förekomma mycket ofta i geografiens historia och flera af dem hafva bibehållit

Det är till denna redan på hans tid gängse populära åsigt, som Euripides ansluter sig. Ehuru han flerstädes visar sig fullt bekant med de ryktbara, vid Bosporos Thrakikos' norra mynning belägna s. k. Symplegaderna, Syndromaderna [1]) eller Kyaneerna, se vi honom i sin Iphigenia förlägga dylika klippor till Tauriens och Mindre Asiens midt emot hvarandra belägna kuster [2]).

---

sig till våra dagar. Så trodde de gamle, att man från Haimos kunde se Adriatiska hafvet, Pontos, Donau och Alperna, äfvensom det Ægæiska och Ioniska hafvet från Pindos, och att såväl Pontos som Cyper-hafvet var synligt från Argaios i Mindre Asien. Ännu anse Turkarne tre haf kunna ses från Adrianopels minareter och Ost-Alpernas invånare äro öfvertygade om, att «Adrias drottning» kan ses från Gross Venediger, som deraf skall hafva erhållit sitt namn.

[1]) Iphig. v. 421.

[2]) Den Gamla tidens geografer öfverensstämma deri, att de till ömse sidor om det norra inloppet till den Thrakiska Bosporen förlägga Kyaneernas eller Symplegadernas klippöar. Dessa hade erhållit sitt namn deraf, att de fordom varit rörliga, slagit tillsammans och krossat de skepp, hvilka sökt att segla emellan dem. Men sedan det verldsberömda skeppet Argo lyckats att oskadt slippa igenom, hade dessa klippor för alltid stannat.

Anledningen till denna saga är utan tvifvel att söka i den högst egendomliga synvilla, som uppstår vid seglingen genom ett af höga stränder begränsadt trångt och slingrande farvatten, då kusternas långt framskjutande utsprång än tyckas mötas, än skiljas åt, för att sedan åter närma sig hvarandra, så att utsigten derigenom stundom helt och hållet bortskymmes. Dionys. Byzant. Fragm. 53 a, Plinius IV. 92, Eustath. ad Dion. 148, Dion. Perieg. v. 154. Särskildt är detta i hög grad fallet vid en seglats genom Bosporen, men samma fenomen kan naturligtvis iakttagas i hvarje annat liknande sund, och vi finna också, att de gamle förlagt dylika klippor såväl vid Gibraltar och sundet vid Messina (Strabo I. 2. 10. III. 5. 5) som vid Adriatiska hafvets inlopp (Eustath. ad Dion. 391) och Svarta hafvets förträngning, *πόρος*, emellan Krym och Mindre Asien (Strabo II. 5. 22, Eustath. ad Dion. 148, Euripid. Iphig. Aul. vv. 123—25).

Utan tvifvel hade Symplegader, Syndromader och Synormader ursprungligen varit den gemensamma benämningen för Bosporens samtliga kustutsprång och skär (Geogr. Gr. Min. II. pp. 1, 8, 14, 52, 65, 66, 77), liksom namnet Kyaneer möjligen utgjort en särskild beteckning för sundets norra del med dess dystra infattning af mörka klippor. Snart finna vi dock dessa namn vara inskränkta till öar, belägna någonstädes vid Bosporens norra mynning på ömse

Med "Euxeinós' sammanlöpande klippor", αἱ συνχωροῦσαι πέτραι [1]), hvilka han säger bebos af Taurerna, menar han tydligen nuv. Kryms klippiga sydkust i närheten af Kriu Metopon (ehuru konseqvent äfven det asiatiska Karambis), och vi behöfva ingalunda med Neumann [2]) anse honom dermed hafva velat beteckna hamnen Symbolon's, nuv. Balaklavas, klipp-port eller med andra [3]) förlägga dem vid Bosporos Kimmerios, der för öfrigt inga Taurer bodde [4]). Om Euripides vid detta tillfälle använder den för de geografiska förhållandena mindre lämpliga pluralformen (klippor), godtgör han åter detta, då han låter Iphigenia utropa: "Jag skall

---

sidor om inloppet, och på de moderna kartorna betecknas med de Kyaneiska öarne de fantastiskt formade, af vågorna omsvallade trachytklippor, som äro belägna vid foten af det turkiska fyrtornet Rumily-Fener på den europeiska sidan af inloppet.

De i dylika farvatten oberäkneliga vind- och strömförhållandena bidrogo dessutom naturligtvis till att gifva näring åt den gängse folktron om de fördärfbringande sammanslående klipporna och vidunderligheter, sådana som Skylla, Charybdis och Sirenerna; och omtalade den skeppsbrutne Hellenen, att hans fartyg krossats emellan Symplegaderna eller uppslukats af Charybdis, så använder ännu i dag Rhenskepparen samma språk, då han som förklaring på förlusten af sin skuta uppgifver: «das hat mit ihrem Singen die Lore-Ley gethan».

Förebilden till sagan om Symplegaderna behöfver således ingalunda sökas i Homeros' *Πλαγκταὶ πέτραι*, som så ofta blifvit påstådt. För vår del tycka vi oss dessutom i Homeros' beskrifning (Od. XII. vv. 59—72, 201—205), må hända med undantag af sjelfva namnet Plankter = de irrande, ej finna något som antyder ett fenomen, liknande det, hvaraf de sammanslående klipporna, Symplegaderna, hemtat sitt namn (Ukert III. 2. p. 148).

Redan tidigt tyckes emellertid en förblandning mellan Symplegader och Plankter hafva inträdt (Strabo anser Homeros hafva uppdiktat sina Plankter med Kyaneerna som förebild. Strabo III. 2. 12), och det senare namnet tillämpades på de välkända klipporna vid Bosporen och erhöll snart i likhet med benämningen Symplegader en vidsträckt användning.

Herodot använder ordet *πλαγκταί* i sammanhang med Pontos, ehuru icke som nomen proprium.

[1]) Iphig. vv. 124—25.
[2]) Die Hellenen im Skythenlande p. 435.
[3]) Iphig. vv. 123—25 nott. ed. Cavallin.
[4]) Her. IV. 28.

rädda eder från den dunkla klippan!" [1]), eller på ett annat ställe säger, att Orestes och Pylades kommit till den mörka Symplegaden [2]). Kan Euripides väl tydligare beteckna, att han låter händelsen tilldraga sig på Tauriens sydkust [3])?

Ingenstädes finna vi hos Herodot någon antydning om den af senare författare så mycket använda jämförelsen mellan Svarta hafvet och en skythisk båge, hvarvid sydkusten, som ansågs bilda en rak linie, med undantag af det Karambiska utsprånget, utgjorde senan och de två nordliga bugterna motsvarande de tvänne krökta delar, af hvilka den skythiska bågen var sammansatt [4]).

Den hos senare författare ständigt förekommande indelningen af de pontinska kusterna uti *τὰ Δεξιά* och *τὰ Ἀριστερὰ τοῦ Πόντου* [5]), d. v. s. det förra som en beteckning för den asiatiska kusten emellan Bosporos Thrakikos och Kolchis eller Bosporos Kimmerios, det senare för den europeiska delen, finna vi icke heller hos Herodot, men ett annat af honom användt uttryck torde i någon mon motsvara ofvan stående benämningar.

"Af alla folk", säger han, "som bo hitom Pontos, kan jag endast berömma Skytherna" [6]). *Ἐντὸς τοῦ Πόντου* skulle väl låta förutsätta, att ett *ἐκτὸς τοῦ Π.* äfven funnes. Men hvad skall ett "hitom Pontos" kunna innebära för en i Egentliga Hellas eller Syd-Italien boende Hellen? Hitom belägna land måste sökas vid Pontos' vestra eller syd-östra kust, men i sådant fall

---

[1]) Iphig. v. 746 ed. Cavallin. Obs.! singularformen.

[2]) Iphig. v. 241 ed. Cavallin.

[3]) Närmare bestämdt vid nuv. St. Georgsklostret vid Cap Fioraventi (Fiolente) och Artemis Oreiloche's helgedom, de gamles Parthenion. Neumann p. 387. Jfr Anonym. Peripl. 53, Skymnos Chios vv. 828—830.

[4]) Strabo II. 5. 22, Dion. Perieg. vv. 156—162, Eustath. ad Dion. 148, 157, Mela I. 102, Ammianus Marcellinus XXII. 8. 10, Avienus, Orbis descript. vv. 238—242, Anonym. geogr. compend. framgm. 53 (Geogr. Gr. Min. II. p. 509).

[5]) Strabo II. 5. 22. XII. 3. 2, Anonym. Peripl. 1, 92, Dion. Perieg. v. 158, Eustath. ad Dion. 147.

[6]) Her. IV. 46, Eustath. ad Dion. 669. Jfr Her. VIII. 47.

blir det dock omöjligt att i beräkningen medtaga Skytherna, hvilka bo vid nordkusten. Vi känna oss böjda för att antaga uttrycket *ἐντὸς τοῦ Πόντου* i det närmaste vara af samma betydelse som det senare *τὰ ἀριστερά*, hvadan sålunda dermed förstods den europeiska delen och den pontinska kusten.

Detta beteckningssätt kan dock tydligen icke hafva uppkommit i det egentliga Hellas, för hvilket Skythien snarare låg bortom Pontos, och vi äro frestade att anse det af Herodot använda uttrycket specielt hafva varit i i bruk hos de nordpontinska Hellenerna, hvilka rätt väl kunde kalla den asiatiska kusten midt emot *ἐκτὸς τοῦ Πόντου* i motsats till sitt eget land.

Herodot hyser den lätt förklarliga åsigten, att Pontos utflyter i det Ægæiska hafvet och icke tvärtom [1]). Denna fråga diskuterades lifligt af Gamla tidens geografer [2]), ehuru vi icke derför äro berättigade att antaga, att man redan då känt till de i dessa farvatten verkligen existerande dubbelströmningarna, då det först är i senare tider man kommit fullt på det klara med detta förhållande. *Bosporos*, säger han, sträcker sig till *Propontis*, som genom *Hellesponten* utflyter i det s. k Aigaiiska hafvet [3]).

Han känner således till den tredelning [4]) af vattenförbindelsen mellan Ægæiska och Svarta hafvet, som motsvarar vår indelning i Dardanell-sundet, Marmarasjön och sundet vid Konstantinopel, hvars nordligaste del han dock, som vi sett, räknar till Pontos. Denna tredelning var dock långt ifrån antagen under den Gamla tiden, och i synnerhet togs *Ἑλλήσποντος* i flera

---

[1]) Her. IV. 85. Någon anledning till strömningen anför han deremot icke.

[2]) Geogr. Gr. Min. II. p. 6. Jfr Strabo II. 5. 22. 23. 24, der begge åsigterna tillämpas om hvartannat. Plinius II. 219. IV. 93.

[3]) Her. IV. 85.

[4]) Plinius kallar begge sunden a n g u s t i æ och Propontis l a x i t a s. Hist. Nat. IV. 76. Utan tvifvel anser Herodot Propontis och Hellesponten hafva en V. O. riktning (Her. VII. 36, 58) och liknar häri Eratosthenes (Strabo II. 1. 3).

betydelser [1]), då derunder stundom förutom det nuvarande sundet vid Dardanellerna innefattades, antingen hela Propontis, eller endast dess vestligaste del, under det att andra åter till Hellesponten räknade delar af Ægæiska hafvet, hvilka då, i motsats till sundet, kallades ὁ πλατὺς Ἑλλήσποντος, den breda Hellesponten [2]). Sjelf använder dock Herodot ofta samma sväfvande beteckningssätt och innefattar under namnet Hellespontos den ena gången såväl Dardanell-sundet som Marmarasjön [3]) och den andra till och med utsträcker benämningen till allt vatten mellan Archipelagen och det Svarta hafvet [4]).

I likhet med namnet Pontos begagnar han då äfven Hellespontos för att dermed beteckna kustlandskapen [5]). Det är i följd af detta allmänt vedertagna språkbruk, som det vid Propontis' sydkust belägna s. k. Lill-Phrygien kom att bära namnet Φρυγία ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ, hvilken benämning närmast var föranledd deraf, att denna satrapis residens, Daskylion, var beläget vid Propontis [6]), d. v. s. Hellesponten i vidsträckt bemärkelse.

De siffror, Herodot uppgifver, återfinnas hos de mest framstående geograferna efter honom. Bosporos' (från Byzantion till Templet) längd är 120 stadier [7]), Propontis' längd 1,400 och bredd 400 stadier [8]), hvilka dimensioner vida mera öfverensstämma med verkligheten än Strabos, då denne räknar ungefär 1,500 stadier för detta hafs såväl längd som bredd [9]).

---

[1]) Strabo VII. Fragm. 57. Strabo tyckes sjelf hafva tagit Propontis från sundet vid Abydos till Byzantion, der Pontos började (XIII. 1. 2, II. 5. 23), och i denna bemärkelse tyckes äfven namnet tagas. Her. VII. 36.

[2]) Geogr. Gr. Min. II. p. 12.

[3]) Her. IV. 86 m. fl. ställen.

[4]) Her. IV. 38. V. 103 m. fl. ställen.

[5]) Her. IV. 95. IV. 138. V. 1 m. fl. ställen.

[6]) Kiepert p. 106.

[7]) Dion. Byzant. Fragm. 3. Polybios IV. 39. 4. IV. 44. 1. Her. IV. 85, Anonym. Peripl. 2.

[8]) Demetr. Skeps., Strabo VII. Fragm. 56.

[9]) Strabo II. 5. 22.

För Hellesponten angifver Herodot som längdsiffra 400 stadier, hvilket ungefär förer oss till höjden af det nuv. Gallipoli (hvaraf hela sundet understundom äfven benämnes), då Herodot tvifvels utan anser Hellespontens södra inlopp börja vid udden Sigeion [1]. "Dess smalaste del, 7 stadier [2] bred, ligger mellan Abydos och en udde i närheten af Sestos" [3], hvilket fullt öfverensstämmer med senare författares uppgifter, ehuru det afviker från de nuvarande förhållandena. Deremot torde Herodots uppfattning, att Xerxes' berömda broar [4] byggdes precis på det här belägna smalaste stället, icke öfverensstämma med verkligheten.

Afståndet mellan Abydos och Sestos, det vanliga öfverfartsstället från Asien till Europa, var i sjelfva verket vida betydligare, och de gamla författarne göra sig skyldiga till ett misstag [5], då de anse den trängsta delen af sundet ligga precis emellan dessa tvänne städer.

Sedan Gamla tiden hafva förändringar inträdt i denna del af sundet, så att dess minsta bredd nu utgör ungefär 10 stadier eller nära två kilometer [6]. Denna skilnad har säkerligen uppstått derigenom, att betydliga delar af den flacka landtunga, på hvilken Abydos var beläget, nuv. Cap Nagara, bortspolats af den här särdeles starka strömningen [7]. För närvarande är det smalaste stället af Hellesponten beläget strax Söder härom mellan Dardanell-slotten Kalè-Sultaniè (gr. Dardanellia) och det europeiska Kilid-Bahr, der afståndet uppgår till endast 1,400 meter [8].

---

[1]) Her. IV. 38. Jfr Skylax 67, Strabo VII. Fragm. 56.

[2]) Denna siffra förekommer så konstant, att *ἑπταστάδιον* nästan blifver ett nomen proprium (Strabo II. 5. 22, Plinius IV. 75.) för att beteckna detta ställe af sundet, i likhet med «Tetrastadion» för Bosporens *στόμα* Anonym. geogr. compend. Fragm. 51.

[3]) Her. VII. 33. 34.

[4]) Her. IX. 120. VII. 34 ed. Stein.

[5]) Så äfven Kiepert p. 326. Jfr Her. VII. 36 ed. Stein.

[6]) E. Reclus, Géogr. I. p. 159.

[7]) Kiepert, Atlas Antiquus, Densammes karta Unter-Donau- und Balkan-Länder (Berlin 1880), Moltke, Der russ.-türk. Feldzug (Atlas).

[8]) Daniel (5) II. p. 57.

Asovska sjön.

"Pontos'", säger Herodot, "står i förbindelse med en sjö, som flyter in deri och hvilken är icke mycket mindre än Pontos sjelf. Denna sjö kallas *Μαιῆτις* [1]) och "Pontos' moder", *Μήτηρ τοῦ Πόντου* [2])".

I följd af denna Herodots så ofantliga öfverdrift [3]) hafva flera såväl äldre som nyare af hans kommentatorer framkommit med den allt förklarande theorien, att trakterna kring Asovska sjön (Maietis) sedan Herodots tid undergått stora fysiska förändringar och att denna derigenom förlorat betydligt i omfång [4]).

Detta är emellertid ingalunda med verkligheten öfverensstämmande, ty under den historiska tiden har denna sjö endast undergått så högst obetydliga förändringar, att det för 2,000 år sedan af Polybios angifna måttet för dess djup ännu kan anses som fullt riktigt [5]). Under en jämförelsevis sen geologisk period hafva dock, som vi veta, Asovska sjön och Kaspiska hafvet sammanhängt med hvarandra genom Manytsch-sänkningen och de omgifvande låga landsträckorna vidt och bredt varit betäckta af vatten, men denna förbindelse mellan dessa två bäcken afbröts, långt innan Svarta hafvet genom Bosporos-Dardanell-remnan sökt sig en väg ut i Medelhafvet [6]).

Vi skola nu söka att finna orsaken till Herodots så ofantligt öfverdrifna föreställning om denna sjös areal [7]),

---

[1]) Neumann, Die Hellenen I. p. 534 not 3.

[2]) Her. IV. 86.

[3]) Asovska sjöns areal är endast något mera än $^1/_{11}$ af Svarta hafvets. Asovska sjön 37,603,9 qv. kilom. Svarta hafvet 423,939,2 qv. kilom. Behm und Wagner, Die Bevölkerung der Erde VII. pp. 20, 22.

[4]) Her. IV. 86 ed. Rawlinson not. 3 och karta.

[5]) E. Reclus, Géogr. V. p. 791. Jfr H. Ritter, Die Verflachung des Asowschen Meer i Zeitschr. für allgem. Erdk. Neue Folg. XII.

[6]) Peschel, Phys. Erdk. I. p. 389.

[7]) Hyste man må hända redan vid denna tid åsigten, att Pontos och Kaspiska hafvet voro af samma storlek och har Herodot af miss-

men vilja dessförinnan i största korthet redogöra för de åsigter, som i denna sak hyllats af Gamla tidens förnämsta geografer.

Skylax nämner, att Maietis på hans tid sades vara hälften så stor som Pontos [1]) och denna uppgift återfinna vi uti den Anonymes Periplus, ehuru Arrianos' mått, 9,000 stadier, för sjöns omkrets äfven förekommer derstädes [2]). Strabo beräknar raka vägen emellan Bosporos-Kimmerios, nuv. sundet vid Kertsch, och Tanaïs', nuv. Don's, mynning till 2,200 stadier [3]), då det verkliga afståndet utgör omkring 1,600 stadier, och kommer härigenom sanningen närmast bland de gamle, fastän äfven han anser sjöns omkrets vara 9,000 stadier, under det att redan Polybios har den lägre, riktigare siffran 8,000 stadier [4]).

Men om vi undantaga dessa representanter för en mera sansad mening, torde de flesta af forntidens geografer hyst en alldeles öfverdrifven åsigt om Maietisbäckenets utsträckning. Denna missuppfattning stod i närmaste sammanhang med en annan, nämligen föreställningen om en insnörning af den europeiska kontinenten mellan Maietis och det yttre hafvet, hvilken åsigt åter ursprungligen föranledts genom den antagna förbindelsen mellan det Kaspiska hafvet och den ej så långt aflägsna Norra Oceanen [5]), hvarigenom ett motstycke till Persiska viken i Söder uppstod.

Så tviflar Plinius på, om Maietis rättast är att anse såsom en vik af det yttre hafvet eller en "restagnatio", skildt från Oceanen genom ett näs [6]) (med underjordisk förbindelse), och anser Poseidonios detta näs vara föga bredare än 1,500 stadier [7]). Detta misstag återfinna vi,

---

tag ansett detta gälla en jämförelse mellan Pontos och Maietis? Strabo XII. 7. 1.

[1]) Skyl. Peripl. 68.

[2]) Anonym. Peripl. 44, 33, Arrian. Peripl. 29.

[3]) Strabo VII. 4. 5,

[4]) Polyb. IV. 39.

[5]) Peschel, Gesch. der Erdk. pp. 7–8, 91.

[6]) Plinius II. 168.

[7]) Strabo XI. 5. 1.

ehuru betydligt mildradt, hos Ptolemaios [1]), och det var först i sextonde århundradet som detta fel började att försvinna från kartorna.

Dock står den stora utsträckning, som Herodot tillskrifver *Maietis* icke i något som helst sammanhang med dessa theorier utan är föranledd af helt andra orsaker.

Herodot, som är neutral i exokeanismfrågan, förnekar deremot alldeles absolut det Kaspiska hafvets förbindelse med något annat haf [2]) och vet alltför väl, att det icke är från en smal landremsa som Tanaïs och de andra stora nordpontinska floderna hemta sin näring, och att landet hade en ofantlig utsträckning Norr ut [3]).

Då Herodot angifver afståndet från Pontos till trakterna vid nedre Tanaïs till ungefär 4,000 stadier [4]) och anser den europeiska sidan af Maietis i det närmaste följa meridianens riktning, måste han således föreställt sig, att denna sjös längdaxel hade en ungefärlig riktning från Vester till Öster, om dess bäcken i någon mon skall kunna mäta sig med det pontinska. Vi anse dock icke detta vara en konseqvens, hvilken vi draga ur hans anförande, utan vi hålla före, att Herodot sjelf varit fullt medveten och öfvertygad om riktigheten af denna sjöns orientering, hvilket han dessutom sjelf emellanåt tydligt låter påskina [5]).

Vi vilja ingalunda förneka, att det varit Herodots samtids högst ofullständiga kännedom om denna sjö, hvilken här vid lag, som så ofta visat sig vara fallet, ledt till öfverdrift vid uppskattandet af dess storlek. Ännu var Tanaïs ej anlagdt [6]), denna plats, hvars besittning ensamt gaf värde åt hela Maietis [7]), och sä-

[1]) Peschel, Gesch. der Erdk. p. 57.
[2]) Her. I. 202.
[3]) Her. IV. 7. 16 m. fl. ställen.
[4]) Her. IV. 101.
[5]) Her. IV. 116.
[6]) Kiepert p. 351.
[7]) Jfr benämningarna Asovska sjön, Mar della Tana på Medeltidens kartor.

kerligen brukade ännu ej denna sjö befaras till sin innersta vik, hvarigenom desto större spelrum lemnades åt alla slags konjekturer rörande dess utsträckning [1]).

Så hafva vi sjelfva varit vittnen till, huru de å våra kartor förhastadt tecknade stora afrikanska eqvatorialsjöarne upplöst sig i en samling dylika af mindre dimensioner eller alldeles försvunnit, som t. ex. den ofantliga, fantastiska, grodlarfformade sjön Uniamesi [2]), som vanpryder Afrikas karta från början af 1850-talet.

För vår del anse vi dock icke Herodot uteslutande hafva bildat sin föreställning efter skepparhistorier, utan vi äro fullt öfvertygade om, att han med stöd af meddelanden, han erhållit genom karavanresande, utsträckt namnet Maietis till den norra delen af Kaspiska hafvet, som dessa under sina resor Öster ut lärt känna [3]).

I Thyssageternas land, säger Herodot, upprinna fyra stora floder vid namn Lykos, Oaros, Tanaïs och Syrgis [4]), hvilka, sedan de genomflutit Maieternas område, utfalla i den efter dem(?) uppkallade sjön. Thyssageterna förläggas af Herodot Öster om Tanaïs, nuv. Don, och således måste han antaga, att de tre öfriga floderna mynna ut i Maietis O. om denna flod, hvilket ju låter tänka sig, då, som vi sett, Herodot gifver denna sjö en betydlig vest-ostlig längdutsträckning. Syrgis är, såsom vi längre fram få se, utan tvifvel en af Don's bifloder [5]).

Namnet Ὄαρος förekommer icke hos någon annan författare, men denna flod torde vara densamma, som Artemidoros' Ῥῶς, Ptolemaios' Ῥᾶ d. v. s. nuvarande Volga, hvilken ännu i dag af Mordvinerna kallas Rau [6]).

---

[1]) Jfr Kiepert p. 13 not 1.

[2]) Stanley, Through the dark continent I. Krapf, Rebmann etc., Map: 1849—1856, Paulitschke, Afrika p. 248.

[3]) Som Herodot aldrig lemnar oss någon underrättelse om den Ciskaukasiska steppen, styrkes vår åsigt ytterligare, att enligt hans föreställning hela denna trakt stått under vatten.

[4]) Her. IV. 123, 124.

[5]) Her. IV. 57.

[6]) E. Reclus, Géogr. V. p. 658.

För Lykos [1]) skulle vi vilja föreslå nuv. Jaik (Ural), som af Ptolemaios omtalas under namnet Daix.

Det är således från en färd genom den Ural-Kaspiska steppen, som underrättelsen om dessa floder hemtats, hvilka dock felaktigt uppgåfvos samtliga utfalla i Asovska sjön. Misstaget har må hända äfven styrkts deraf, att de resande ej aktgifvit på den stora divergens, som inträder mellan Don och Volga efter deras närmande vid Tsaritsyn [2]), utan ansett det vatten, till hvilket man kom på en färd nedåt begge floderna, tillhöra ett och samma bäcken, som efter den mera bekanta Tanaïs' mynningssjö med ett gemensamt namn kallades Maietis.

Titeln moder, som tillägges Maietis, är helt enkelt att förklara som den "exoteriska benämningen" för källsjö, källa, ursprung, och Asovska sjön hade tvifvels utan blifvit så kallad i följd deraf, att man iakttagit, att dess vatten med stark ström utflöt i Svarta hafvet genom sundet vid Kertsch.

I likhet härmed kallar Herodot den sjö, i hvilken han säger Hypanis upprinna, *μήτηρ Ὑπάνιος*, och Polybios meddelar oss, att floden Timavos' källtrakt kallades *πηγὴν καὶ μητέρα τῆς θαλάττης*, under det att vi hos Dionysios Byzantinos finna Maiotissjön benämnd *μητέρα καὶ τροφὸν τοῦ Πόντου* [3]).

---

[1]) Namnet Lykos' betydelse och allmänna förekomst. Kiepert p. 67. Jfr Peschel, Gesch. der Erdk. pp. 92—93.

[2]) Det förekommer oss icke otroligt, att det här belägna, senare så anlitade öfvergångsstället mellan dessa floders bäcken redan användts på Herodots tid.

[3]) Her. IV. 52, Strabo V. 1. 8, Dion. Byz. Fragm. 1. Jfr Plinius IV. 93. VI. 20, Egli, Nomina geographica vocc. Paraguay = hafvets källa, Menam = mãi das aguas, Ukert. III. 2. p. 168 not 95, Daniel II. p. 966: «Newa, die mächtige Tochter aller Seen und Flussläufe»! Namnet Maietis' likhet med *μαῖα* (moder, amma) se Eustath. ad Dion. 163.

Skythien.

Herodots beskrifning öfver Skythien är utan tvifvel den del af hela hans arbete, som eger det största värdet i geografiskt hänseende, ehuru Herodot onekligen på samma gång härvid gjort sig skyldig till de största misstag. Också har ständigt "Herodots Skythien" af kommentatorerna betraktats som ett sannskyldigt "crux geographica", och de otaliga försök, som blifvit gjorda att bringa de här lemnade underrättelserna i öfverensstämmelse med de i de nordpontinska trakterna verkligen rådande geografiska förhållandena, hafva om icke annat så åtminstone bidragit till att på ett lysande sätt bevisa riktigheten af ordspråket: "quot capita, tot sensus".

Gestalt och gränser [1]).

Efter att, såsom vi redan sett [2]), hafva redogjort för Skythiens vestra gräns eller Istros, öfvergår Herodot nu till beskrifningen af den södra och östra gränsen [3]).

"Efter Istros går jag nu att angifva måttet på Skythiens hafskust. Vid Istros börjar det egentliga Skythien, som är vändt emot Söder och sträcker sig till staden Karkinitis. Den derpå följande vid detta samma haf belägna, i hafvet [4]) framspringande bergstrakten

---

[1]) Bland specialarbeten för Skythiens geografi nämna vi här: K. Neumann, Die Hellenen im Skythenlande I. Berlin 8:o 1855; Kolster, Das Land der Skythen etc. i Neue Jahrb. f. Philol. etc. Suppl. XII—XIII (1846—47); Lindner, Skythien und die Skythen des Herodot, Stuttgart 8:o 1841; Brandstätter, Scythica, Regiomont. Pruss. 8:o MDCCCXXXVII; Niebuhr, Ueber die Geographie Herodots i Abhandl. d. Berlin. Ak. d. Wissensch. 1813; G. Rawlinson, On the geography of Scythia i History of Herodot, London 8:o 1862, Tom. III. pp. 168—174. Se för öfrigt Bobriks och Rennells arbeten öfver Herodots geografi samt noterna till Steins, Bæhrs och Larchers editioner.

[2]) Se här ofvan pp. 72—76.

[3]) Her. IV. 99.

[4]) Ingen anledning tyckes oss finnas till att här anse πόντος vara ett nomen proprium, då vi i samma kapitel hafva ett fullt motsvarande τὸ ἐς θάλασσαν.

bebos af det tauriska folket [1]) ända till den s. k. "raggiga halfön", χερσόνησος ἡ τρηχέη. Denna deremot är belägen vid det östra hafvet. Skythernas område[2]) gränsar nämligen, i likhet med Attika, på två ställen [3]) till haf, det södra och det östra; deremot bebo återigen Skyther trakten belägen ofvan om Taurerna [4]), och det land, som ligger vid det östra hafvet, äfvensom trakterna Vester om Bosporos Kimmerios och sjön Maietis ända till floden Tanaïs, som utfaller i denna sjös innersta vrå."

För vår del kunna vi icke gå in på att ἡ ἀρχαίη Σκυθίη [5]) öfversättes med "gamla Skythien", då något "nya Skythien", dess motsats, aldrig förekommer hos de gamla författarne. Deremot anse vi Herodot med detta uttryck hafva velat beteckna det specielt af Skyther bebodda området utan afseende på Taurernas land, hvilket äfven bestämdt säges vara en del af Skythien, och för den skull hafva användt beteckningen "det egentliga Skythien" eller "Erkeskythien" [6]). Denna specielt skythiska sydkust anser Herodot med rakt vest-ostlig riktning löpa från Istros' mynning till staden Karkinitis, der det tauriska utsprånget vidtager.

Ännu hafva vi icke lemnat det vestra Pontos-bäckenet, då just gränsen mellan detta och det östra utgöres af Taurernas område, hvilket sträcker sig långt ut i hafvet.

Härmed sker öfvergången från det vestra till det östra bäckenet, hvilket Herodot under fortsättningen af sin kustbeskrifning angifver dermed, att Chersonesos Trechea, till hvilket Taurernas område gränsar, säges vara beläget vid det östra hafvet. Med denna halfö,

---

[1]) Utan tvifvel tänker Herodot sig här en direktionsförändring af den vest-ostliga kusten. Jfr Her. II. 12, Kolster p. 608.

[2]) Τά οὖρα = område, lat. fines. Jfr Her. II. 17.

[3]) Öfversättningen «sida» för μέρος tyckes oss alldeles oberättigad, då här ännu ej varit fråga om någon geometrisk figur, utan om Skythien i vidsträckt bemärkelse (med Taurike och Chersonesos Trechea).

[4]) Τά κατύπερθε τῶν Ταύρων är en föreslagen ändring af det vanligen förekommande τὸ κατύπερθε.

[5]) Kiepert p. 341.

[6]) Lindner p. 144.

som bebos af Skyther [1]), förstår Herodot tvifvels utan den s. k. Bosporanska halfön, nuv. Kertsch-halfön [2]), mellan linien Arabat-Feodosia och sundet vid Jeni-Kalè.

Dess vestra gräns torde säkerligen hafva utgjorts af den s. k. "de blindas graf" [3]), af hvilken förskansning man funnit spår på det smalaste stället af näset [4]) och som Herodot säger hafva varit dragen från Taurernas berg till Maietis. Att förlägga denna graf vid Perekopnäset strider alldeles emot Herodots berättelse. Den af andra författare här omtalade vallgrafven Taphros (Perekop, Or-Kapi = skåran) är för öfrigt af vida senare ursprung [5]).

Hvilka de Skyther voro, som bodde på denna halfö, nämner icke Herodot, men han skiljer dem uttryckligen från de Kungliga Skytherna, hvilkas östra gräns delvis sammanfaller med den omtalade grafven [6]). Utan tvifvel var det dock jordbrukande stammar, s. k. Georger [7]), hvilka uppfört dessa förskansningar till skydd mot steppens nomadiserande horder och odlade denna utomordentligt fruktbara trakt, der de helleniska kolonierna Pantikapaion, Nymphaion m. fl. redan länge blomstrat [8]).

Härmed har Herodot angifvit Skythiens sydkust (såväl det egentliga Skythiens som Taurer-landets och den Bosporanska halföns), hvars räta linie från Istros till Bosporos Kimmerios(?) endast afbrytes af det till Skythien i egentlig mening icke hörande Tauriska området, och uppgifver derpå Skythiens ostgräns, som han

---

[1]) Her. IV. 28.
[2]) Kiepert p. 351.
[3]) Her. IV. 3 ed. Bæhr.
[4]) Strabo VII. 4. 6. Her. IV. 20 ed. Rawlinson.
[5]) Kiepert p. 348, Georgii, Alte Geographie II. pp. 379—80, Ukert III. 2. p. 483.
[6]) Her. IV. 20.
[7]) Strabo VII. 4. 6.
[8]) I öfverensstämmelse härmed nämner Skylax (Peripl. 68, Neumann, Die Hellenen p. 201.) Skyther här och anför på deras område de helleniska städerna Theudosia, Kytaia, Nymphaia, Pantikapaion, Myrmekeion.

säger utgöras af Bosporos Kimmerios och sjön Maietis till dennas innersta bugt, i hvilken Tanaïs utfaller.

Herodot lemnar oss sålunda en fullständig ”paraplus” af hela kusten mellan Donau och Don med angifvande af alla kustutsprång och visar härvid, att han i likhet med alla gamla författare anser sundet vid Kertsch samt Dons mynning och nedra lopp ligga på ungefär samma meridian [1]), så att Asovska sjöns verkliga längdaxel erhåller en riktning från Söder till Norr. Att han dock varit fullt medveten om, att den Bosporanska halfön gränsade såväl till Svarta hafvet [2]) som till Asovska sjön, se vi deraf, att han låter dess vestgräns, ”grafven”, löpa från Taurernas berg ned till Maietis [3]). Han känner således Maietis vestliga bugt åtminstone delvis, t. ex. till Arabat och grafven, de Kungliga Skythernas ostgräns, som sannolikt anses fortsättas af den maietiska kusten i rak linie till Tanais.

Sist af alla beskrifves nu Skythiens nordgräns på följande sätt: ”I anseende till sina uppåt landet nående delar begränsas Skythien från Istros räknadt [4]) (således från V. till O.) först af Agathyrserna [5]), derpå af Neurerna och Androphagerna samt till slut af Melanchlainerna” [6]). Hvar dessa Melanchlainer bo, säger Herodot icke tydligt; i sammanhang med Tanaïs nämner han dem aldrig, endast att de äro att söka Norr om de Kungliga Skytherna [7]). Denna serie af folkslag anses bo bredvid hvarandra i en ordning från V. till O., så

---

[1]) Strabo II. 4. 6.

[2]) Her. IV. 99 § 3.

[3]) Her. IV. 3.

[4]) Här föreligger åter ett bevis för det nedra Istros-loppets sydliga riktning, då nordgränsens vestra ända säges begynna vid denna flod. För vår del anse vi nämligen ingalunda uttrycket ἀπὸ Ἴστρου här användas för att i allmänhet beteckna, att riktningens utgångspunkt är belägen i Vester (i motsats till ett tänkt ἀπὸ Μαιήτιδος = från Öster räknadt). I närmaste sammanhang härmed förekommer nämligen upprepade gånger alldeles samma uttryck, hvarmed påtagligen olika delar af sjelfva Istros-loppet angifvas.

[5]) A. förläggas således här vid sjelfva floden. Se ofvan pp. 62, 76.

[6]) Her. IV. 100. Jfr Her. IV. 125.

[7]) Her. IV. 20.

att den norra gränsen, utgående från Agathyrserna vid Istros i Vester och nående till Melanchlainerna (ej långt från Tanaïs' nedersta lopp i Maietis) erhåller en med Svarta hafvet parallel sträckning.

Sedan Herodot nu uppräknat Skythiens olika gränser, som han anser vara vända ungefär emot de fyra hufvudväderstrecken, fortsätter han sålunda: "Skythien är följaktligen ungefär [1]) en fyrhörning (på två ställen gränsar det till haf) och det så, att det (den linie), som är riktadt inåt landet, öfverallt har samma längd som det, hvilket sträcker sig längs hafvet. Från Istros till Borysthenes är nämligen tio dagars väg och från Borysthenes till sjön Maietis räknas andra tio dagsresor, och från hafvet till Melanchlainerna, hvilka bo ofvan om Skytherna, tjugo dagars väg. Dagsresan beräknar jag till ungefär 200 stadier [2]). Sålunda äro Skythiens tvärdimensioner 4,000 stadier, och de dermed vinkelräta dimensionerna rakt uppåt landet lika många stadier. Detta är således landets storlek."

Oftast har man dock velat öfversätta så här: "Skythien är ungefär en qvadrat, hvilken har två sidor [3]), som sträcka sig till hafvet, af hvilka den, som är riktad inåt landet, är helt och hållet lika med den, som sträcker sig längs hafvet." Men hvad menas med att af de två sidor, som ligga vid hafvet, den ena sträcker sig längs hafvet? Sträcker sig icke den andra likaledes längs hafvet?

Emellertid betyder *παντῇ* här ej "alldeles", "helt och hållet" utan "öfverallt" [4]), hvilket har till följd att *μέρος* omöjligt kan öfversättas med "sida", ty hvad är meningen, om man här säger, att den skythiska qvadratens begge sidor, som ligga vid hafvet, öfverallt äro lika?

---

[1]) Ὡς ἐούσης τετραγώνου. Her. IV. 101 ed. Stein. Jfr Her. II. 124 § 4. Det Tauriska utspränget och den Bosporanska halfön ligga utom den egentliga skythiska qvadraten, ehuru de räknas till Skythien i vidsträckt bemärkelse.

[2]) Jfr Her. V. 53.

[3]) Her. IV. 101 ed. Stein.

[4]) Her. ed. Stein II. 138, 140, 168. I. 126, 181. IV. 195. Lat. quoquoversus, quaquaversum.

Orden *τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν* måste här anses stå parenthetiskt och endast vara en upprepning af uttrycket *τὰ δύο μέρεα τῶν οὔρων ἐς θάλασσαν φέροντα*, som användes i IV. 99.

Τὸ ἐς μεσόγαιαν φέρον och *τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν* kunna å andra sidan icke alls anses stå i något sammanhang med ett underförstådt *μέρος*, utan dermed åsyftas i allmänhet tvenne linier, af hvilka den ena tänkes vara parallel med den pontinska kusten, och den andra dermed vinkelrät. Med *τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν* menar Herodot här nämligen icke sjelfva kustlinien från Istros och Öster ut (vid dennas beskrifning har han förut användt *τὸ πρὸς θάλασσαν*), utan detta uttryck kommer här att blifva af ungefär samma betydelse som vår parallelcirkel, i följd af den skythiska kustens antagna rakt vest-ostliga riktning. *Τὸ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον* [1]) blir således den mot den föregående, perpendikulära, syd-nordliga linien eller meridianen.

När nu Herodot ytterligare tillägger uttrycket *πάντῃ ἴσον* och dermed säger, att dessa två linier öfverallt äro lika, d. v. s. att alla linier, som från vestgränsen dragas parallelt med den skythiska sydkusten till ostgränsen, äro af samma längd som linierna från Svarta hafvet till nordgränsen, uttrycker han derigenom alldeles bestämdt, att landets längd och bredd [2]) är densamma, eller med andra ord, att Skythien, som han hittills endast kallat en fyrhörning [3]), är en qvadrat.

Vi kunna icke förneka, att icke Herodot i frågan om Skythiens gestalt visar sig inkonseqvent på flera sätt. Här tillskrifver han verkligen Skythien en qvadrats alla egenskaper, ehuru detta strider mot det som förut blifvit sagdt om Istros-gränsen, och längre fram tyckes han alldeles glömma den här antagna fyrsidigheten och den deraf beroende orientationen, såsom vi skola se vid redogörelsen för Dareios' fälttåg.

---

[1]) Intet berättigar oss att antaga, att härmed åsyftas den skythiska, nyss skildrade ostgränsen.

[2]) Jfr Her. II. 38 ed. Stein.

[3]) Med *τετράγωνος* betecknas hvilken fyrhörning som helst. Jfr Her. I. 181, 186. IV. 71, 109.

Ehuru Herodot uttryckligen nämner, att alla de med den pontinska och maietiska kusten parallela snitten, hvilka han drager genom de inre delarne af landet, äro sinsemellan lika, är det dock alldeles naturligt, att han ej här vid lag kan stödja sig på verkligen företagna mätningar. Å andra sidan äro vi dock ingalunda berättigade att anse det hela vara en blott löslig förutsättning från hans sida. Han stöder utan tvifvel detta sitt påstående derpå, att åtminstone två sådana linier, den ena i meridian- den andra i breddgrads-riktningen, af karavanresande verkligen blifvit praktiskt beräknade och deras längd anslagen till 4,000 stadier.

Men är det dessa särskilda linier, han åsyftar här, eller talar han om Skythiens dimensioner i allmänhet? Detta torde vara omöjligt att med bestämdhet afgöra.

De beteckningar, Herodot använder vid uppgifvandet af dessa liniers ändpunkter, äro nämligen så sväfvande [1]), att de särdeles väl kunna anses gälla för landets gränser i deras helhet, hvaraf följer, att Herodots beskrifning nära nog passar in på hvarje V. O. och S. N. linie, som drages från gräns till gräns i den skythiska qvadraten. Ty kan icke Istros och Maietis i allmänhet anses motsvara vest- och ostgränsen, äfvensom "hafvet" sydgränsen, och kan icke Herodot för korthets skull hafva användt uttrycket "Melanchlainerna" såsom en gemensam beteckning för samtliga folken vid den norra gränsen?

Oaktadt emellertid Herodot ej lemnar oss någon bestämd upplysning i denna sak, vilja vi dock, för dessa tvenne karavanlinier angifva den sträckning, hvilken förefaller oss som den sannolikaste [2])

---

[1]) Så anser t. ex. Rawlinson det här förkommande Maietis motsvara denna sjös innersta bugt vid Tanaïs' mynning, då deremot Stein deri vill se en antydan om sundet vid Kertsch.

[2]) Vi äro ingalunda af samma åsigt som Stein, att nämligen Herodot här velat åsyfta sjelfva den skythiska syd- och ostkusten, hvilka enligt denna mening skulle sammanträffa vid den Bosporanska halföns syd-östra spets, der således öfvergången mellan hafvet (pontos) och Maietis (med Bosporos Kimmerios) skulle anses

Den punkt vid Istros, från hvilken karavanerna utgingo, låg säkerligen i närheten af öfvergångsstället vid nuv. Isaktscha, och hållande sig på samma afstånd, d. v. s. två à tre dagsresor från Pontos, följde de resande en med kusten parallel väg. Härigenom kringgingos de på Herodots tid till ännu större antal här förekommande breda flodlimanerna, hvilkas afstängande från hafvet genom de s. k. peresyppbildningarna bevisligen då ännu ej försiggått [1]) och hvilka tvifvels utan skulle hafva lagt för stora hinder i vägen för en samfärdsel, som sökt att följa sjelfva hafskusten.

På tio dagar uppnåddes Borysthenes [2]), d. v. s. troligen staden af detta namn, belägen vid nuv. Boglimanen. Härifrån styrdes kosan i ostlig riktning öfver Dnepr genom den Nogaiska steppen till de "Kungliga Skythernas emporium" nära nuv. Berdjansk [3]) vid Asovska sjön, dit man anlände tio dagar efter det att man lemnat Borysthenes.

Denna väg kunde lätt nog förekomma karavanerna som en rät linie med V. O. riktning och således sägas vara ett *τὰ παρὰ θάλασσαν*. Den anförda sträckan Isaktscha-Bog är just af samma längd som afståndet Bog-Berdjansk, d. v. s. icke öfver 50 geografiska mil eller 2,000 stadier.

En annan af landets dimensionslinier, hvars längd särskildt tyckes vara känd, hade blifvit bekant genom de från Pontos-kusten utgående karavanerna, hvilkas mål varit de ofvan om Skytherna boende folkslagen.

---

försiggå. Med Istros och Borysthenes skulle särskildt menas dessa floders mynningar.

I synnerhet tyckes det oss vara alldeles orimligt att tyda landvägen från sundet vid Kertsch omkring Asovska sjön till trakterna vi Donets som linien från hafvet till Melanchlainerna, ty helt naturligt är, att Herodot vid angifvandet af dessa afstånd åtminstone i det närmaste tänkt sig räta linier.

[1]) Mémoires de l'Acad. Imp. des sciences de S:t Pétersbourg, Savants étrangers, Tom. I. pp. 131, E. Reclus, Géographie V. pp. 467—471.

[2]) Jfr Her. IV. 17. Eller må hända Exampaios, Her. IV. 42, 81.

[3]) Her. IV. 20. Eller genom den krymska steppen till den Bosporanska halföns gräns vid Arabat.

Herodot anser den Skythiska hafskusten vara vestostlig och nämnda af karavanerna följda linie vara perpendikulär emot denna, d. v. s. riktad från S. till N. Hvilken del af Pontos, han här menar, säger han icke, men oss förekommer Karkinitis som en särdeles god utgångspunkt, då vi på detta sätt erhålla en inlandslinie, i det närmaste parallel med den antagna ostgränsen.

Välja vi trakten af nuv. Eupatoria till utgångspunkt och å kartan uppmäta 4,000 stadier med vägen tagen om Perekop-näset och derefter följande en linie parallel med nedersta Dnepr och Asovska sjön och belägen på ungefär lika afstånd från dessa begge, så komma vi till trakterna ofvan om mellersta Donets, hvilka vi särdeles väl kunna anse vara belägna utom det skythiska rikets landamären.

Hitintills har det endast varit fråga om landets form och (särskilda) liniers [1]) längd, nu öfvergår Herodot till angifvandet af landets areal, *μέγαϑος*. Han anser landets bredd representeras af Eupatoria-Donetsmeridianen och dess längd af Isaktscha-Berdjansk-parallelen, hvilket han uttrycker derigenom, att han säger landets *ὄρϑια* och *ἐπικάρσια* vara lika med 4,000 sta-

---

[1]) För vår del känna vi oss mera böjda för att trots Herodots sväfvande ordalag antaga, att tvenne särskilda linier beskrifvas i IV. 101. § 2, ty hade Herodot derstädes i allmänhet angifvit afstånden från gräns till gräns, skulle det, som han här i § 3 tillägger, hafva varit onödigt, då han på detta sätt redan förut angifvit landets dimensioner.

Skythiens qvadratiska form tyckes dock Herodot hafva a priori antagit, ehuru det ser ut, som om han här ville motivera sitt påstående och för den skull använder sväfvande uttryck, ty, i följd deraf att tvenne med hvarandra vinkelräta, i en figur inpassade linier äro sins emellan lika, torde man väl icke kunna sluta, att denna figur är en qvadrat eller ens en fyrhörning. Äro deremot alla med hvarandra vinkelräta afståndslinierna från gräns till gräns 4,000 stadier, så är Skythien eo ipso en qvadrat, hvilket å andra sidan redan förut blifvit sagdt och härefter ännu ytterligare upprepas.

Som vi se, är hela IV. 101 särdeles inveckladt, i följd af de sväfvande ordalagen och de talrika der förekommande upprepningarna.

dier, d. v. s. samma mått som han angifvit för dess tvenne linier.

Med uttrycken *τὰ ὄρθια* och dess motsats *τὰ ἐπικάρσια* [1]) menar nämligen Herodot enligt vår åsigt ingalunda endast linier. När han deremot åsyftar dylika, se vi honom med rätta använda singularformen, *τό ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον* och *τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν*, under det att han här brukar pluralis (liksom när frågan är om landets norra begränsning) för att beteckna ytor [2]). *Τὰ ἐπικάρσια* betecknar säkerligen det skythiska landets "längd"-dimensioner [3]) mellan Istros- och Maietis-meridianen, under det att dess "bredd"-dimensioner från den Pontinska till den Melanchlainska parallelen af Herodot kallas *τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα*, som motsvarar det förut nämnda *τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα*.

Det egentliga Skythien anser Herodot således utgöra en qvadrat med en areal af 10,000 geogr. qv. mil, hvars sidor äro vända rakt emot de fyra hufvudstrecken. Den vestra gränsen utgöres af Istros och den södra af den rakt vest-ostliga pontinska kusten från denna flods utlopp till staden Karkinitis, hvarefter den afskär det Tauriska utsprånget och slutar vid "de blindas graf", som utgör den sydligaste delen af ostgränsen [5]). Denna följer vidare Maietis' kust och Tanaïs' nedersta lopp, till det ställe, der den ideella, med sydkusten parallela norra gränsen vidtager, för att derifrån sträcka sig till Istros i Vester.

Vi hafva redan sett, att Herodot karakteriserar det

---

[1]) Dessa ords olika tydning Her. IV. 101 ed. Bæhr, Kolster pp. 605—608.

[2]) Betecknade dessa uttryck linier, förelåge här endast en ren upprepning af det förut i IV. 101 § 1 sagda.

[3]) Ordagrannt: tvärdimensioner. *Ἐπικάρσιος* = en på tvären skärande linie eller riktning; här O. V. dimensioner, emot hvilka de rakt uppåt landet mot Norr gående *ὄρθια* äro vinkelräta. Jfr Her. I. 180. VII. 36 ed. Stein.

[4]) Må hända vid Istria, så att deltat räknas till Skythien.

[5]) Taurernas land såväl som den Bosporanska halfön komma således att ligga utom qvadraten.

tauriska området som en i hafvet framspringande bergstrakt, som vidtager i närheten af staden Karkinitis och når till Chersonesos Trechea. Man har velat påstå, att Herodot dervid ej tänkt sig någon direktionsförändring [1]) af kusten här på den skytho-tauriska gränsen, utan endast en förändring af landets natur från slätt till bergland, och att han ansett den tauriska kusten utgöra en direkt fortsättning af den skythiska kustens linie.

Har nu i verkligheten den skythiska kusten en rakt vest-ostlig riktning, kan dock naturligtvis icke landgränsen mellan Skythien och Taurien hafva samma riktning, om, såsom man menar, hela den kombinerade kusten bildar en rät linie.

Emellertid påpekas uttryckligen, att denna landgräns är de Kungliga Skythernas syd-gräns [2]), vinkelrät emot den syd-nordliga "grafven" i Öster, och Skyther sägas bo ofvan om, *καιύπερϑε* (d. v. s. Norr om), Taurerna [3]). Häraf följer, att denna tauriska landgräns måste tänkas utgöra den raka fortsättningen af den pontinska kusten Vester om Karkinitis, och Taurernas land tänkas som ett mot Söder riktadt berglandskap på den vest-ostliga skythiska kusten.

Herodot känner påtagligen ingalunda till Kryms verkliga geografiska konfiguration, som gör det i likhet med Peloponnesos [4]) till typen för en "isthmisk ö". För honom är Kryms hufvudmassa en kompakt del af kontinenten, d. v. s. intet afbrott finnes emellan den Nogaiska steppen och Kryms nordliga stepp- och saltregion, hvilken i sjelfva verket endast utgör en fortsättning af den förra, och han sväfvar i den fullkomligaste okunnighet om såväl Karkinit-bugten som Sivasch och följaktligen äfven om Perekop-näset. Detta har man för öfrigt sökt förklara dermed, att åtminstone den senare hafsviken ej

---

[1]) Kolster p. 608, Bobriks Atlas.
[2]) Her. IV. 20.
[3]) Her. IV. 99.
[4]) Jämförelse mellan dessa tvenne. Strabo VII. 4. 5.

funnits till på hans tid och att stora naturrevolutioner sedan dess egt rum här [1]).

Strabo lemnar emellertid en med nuvarande förhållanden i det närmaste öfverensstämmande beskrifning [2]) af denna lagun under namn af ἡ Σαπρὰ λίμνη, "ruttna hafvet", och det är väl högst otroligt, att en förändring af denna beskaffenhet [3]) kunnat ega rum under tiden mellan Herodot och Strabo i de mägtiga helleniska koloniernas omedelbara närhet, utan att en berättelse derom skulle hafva framkommit till oss [4]).

Det enda, som kunde vara mera egnadt att väcka hans uppmärksamhet, var Kryms södra, mot Kaukasos vinkelräta del, hvilken genom sin bergiga natur så starkt kontrasterar emot de angränsande stepperna. Men äfven denna trakts gestalt missuppfattar Herodot, då, såsom vi se, den del af Skythien, som Taurerna sägas bebo, jämföres med den s. k. ὁ γουνός ὁ Σουνιακός [5]), d. v. s. Attikas sydligaste spets, hvilken genom insnörningen emellan Thorikos- och Anaphlystos-bugterna skiljes från landets hufvudmassa och bildar ett litet för sig afsöndradt landskap, det lauriotiska silfverbergverksdistriktet.

---

[1]) Rawlinson, Hist. of Herodot III. p. 173.

[2]) Strabo VII. 4. 1.

[3]) Motsvarande de förändringar som Nordsjöns kuster undergått under historisk tid.

[4]) Strabo beskrifver dock Jenitschesk-mynningen som särdeles vid, hvilket icke öfverensstämmer med sakernas nuvarande skick, då detta farvatten 1860 endast var 137 meter bredt (E. Reclus, Géogr. V. 796). Det är alltså ej otroligt, att förändringar sedan dess inträffat här, snarast i fråga om Arabat-landtungans mellersta del, hvilket ytterligare styrkes deraf, att Ptolemaios' «Zenos halfö» gifver oss en alldeles förkrympt bild af denna märkvärdiga formation (Ryssarnes strjelka = pil). Allt detta synes antyda på att Sivasch under den äldsta tiden stod i en närmare förbindelse med den Asovska sjön än i våra dagar och att de förändringar, som här inträdt, hafva mera varit egnade att minska än att öka detta vattens areal.

[5]) Γουνός = knä(?) och ἀγκών = armbåge användas ofta för att beteckna en omböjning af stranden. Så har detta gifvit anledning till den italienska staden Ancona's namn äfvensom till den gamla tyska benämningen Ellenbogen för Malmö, som i följd deraf stundom får sig tillagdt den braskande titeln «Nordens Ancona.»

Herodot nöjer sig dock icke härmed utan uppdrager strax en annan jämförelse mellan sitt Taurike och den del af Iapygien, som sträcker sig från linien Brentesion-Taras till landets sydligaste udde, det s. k. ἄκρα Ἰαπυγία [1]), nuv. Cap S:a Maria di Leuca. Herodot känner således det näs, som bildas emellan Brindisis "hjorthornshamn" och Tarantos "mare piccolo", hvarigenom Italiens sydöstligaste del, Terra di Otranto, förvandlas till en verklig halfö [2]).

Just genom detta upprepande och då han försäkrar att han förutom dessa två kan framdraga ännu flera exempel för Taurikes konfiguration, visar tydligen Herodot, att han anser sig vara fullt bekant med denna trakt, och vi kunna icke annat än taga för gifvit, att han varit öfvertygad om sina här vid lag anlitade källors tillförlitlighet. Hans meddelanden äro nämligen affattade i så bestämda ordalag, att de omöjligen kunna vara resultat af hans egna kombinationer utan måste nödvändigt anses hvila på en fastare grund.

Då ofvan nämnda föreställning det oaktadt omöjligt låter förena sig med någon riktig kännedom om det krymska berglandets verkliga gestalt, tvingas vi att anse Herodots berättelse hafva uppkommit genom missuppfattning af hans sagesmäns underrättelser.

I den paraplus af Kryms södra del, der han inhemtar uppgifterna om den Bosporanska halfön, sydkustens bergiga beskaffenhet och dess invånare Taurerna (landet beskrifves nämligen från hafssidan, såsom det här använda παραπλόω tydligt ger tillkänna), finner han tillika en beskrifning af den sedan s. k. ἡ μικρὰ Χερσόνησος [3]), "halföns halfö". För detta af den endast 9 kilometer breda dalsänkningen mellan Sevastopol's redd (Tschernaja) och Balaklava-bugten skarpt begränsade syd-vestliga utsprång, hafva sagesmännen angif-

---

[1]) Strabo II. 1. 8. V. 1. 3. VI. 3. 1. VI. 3. 5, Plinii Acra Iapygia, III. 100.

[2]) Strabo VI. 3. 1. VI. 3. 5, Plinius III. 99.

[3]) Strabo VII. 4. 2, Neumann pp. 379 ff., E. Reclus V. p. 837.

vit den ingalunda olämpliga jämförelsen med Attikas sydspets.

Den senare så ryktbara, här belägna herakleotiska kolonien Chersonesos torde näppeligen hafva varit af stor betydelse vid denna tid [1]), hvarigenom det lättare låter förklara sig, huru denna trakt så kunnat undgå Herodots uppmärksamhet. Detta kan må hända i någon mon tjena honom som ursäkt för den brist på noggrannhet, till hvilken han gör sig skyldig, i det han förblandar delen med det hela och utsträcker det herakleotiska utsprångets halfö-natur till det tauriska berglandet i dess helhet och derigenom kommer att uppdraga en jämförelse mellan Attika och det egentliga Skythien, om hvilken hans sagesmän icke haft den ringaste föreställning.

Det förekommer oss dock, som om Herodot icke vore riktigt tillfreds med denna jämförelse, hvarför han också anför likheten med Iapygien. Denna senare jämförelse lemnar enligt vår mening en ganska trogen bild af om Taurer-landets läge, då kusten strax N. om Taranto gör en tvär direktionsförändring och den Tarantinska bugtens nästan alldeles raka, flacka från S. V. mot N. O. riktade kust särdeles väl kan motsvara det herodotiska Skythiens i allmänhet långländta sydkust, under det att den apuliska platåens höga kuststrand och Tauriens berg kontrastera häremot.

På detta sätt anse vi det hafva tillgått vid bildandet af Herodots föreställning om Taurien, men oaktadt denna hans förvridning af Kryms form, tyckes han dock ingalunda hafva underskattat dess storlek och utsträckning i sydlig riktning, genom hvilken Pontos' indelning i två bäcken till stor del finner sitt berättigande, då han nämligen uttryckligen påpekar denna trakts storlek i jämförelse med Attikas sydspets. Skylax [2]) har troligtvis ett lika ofullständigt begrepp om det tauriska landets form, då han nämligen kallar det ett från fast-

---

[1]) Kiepert p. 349, Neumann p. 383.
[2]) Skyl. Peripl. 68.

landet i hafvet utspringande ἀκρωτήριον, från hvilket udden Κριοῦ μέτωπον i sin ordning utskjuter [1]).

Jämförelsen, som Herodot anställer mellan Skythien och Attika, har emellertid gifvit anledning till, att nästan alla hans kommentatorer i sammanhang dermed gjort sig skyldiga till ett och samma grofva fel. Detta har i sin ordning orsakat en hel del andra misstag, hvilka högst menligt inverkat på hela deras framställning af Skythiens geografiska konfiguration i öfrigt.

Herodot säger så här [2]): ”Två delar af det Skythiska området ligga vid hafvet, det mot Söder och det mot Öster, i likhet med det Attiska landets”, d. v. s. i likhet med Attika ligger Skythien vid två haf, eller räcker ned till hafvet på två ställen. Derpå tillägger han, att Taurernas område intager till Skythien samma ställning som Attikas södra spets till detta.

Oftast har man häri velat finna en dubbel jämförelse [3]) mellan Skythien och Attika, såväl i anseende till dessa lands gestalt i deras helhet, som särskildt till deras yttersta spetsar. För vår del tycka vi, att Herodot här endast helt enkelt säger, att Attika såväl som Skythien slutar med ett utsprång, hvilket ligger på gränsen mellan tvenne haf, utan att vi kunna finna, att han i öfrigt anför någon likhet mellan dessa två land.

Hade Herodot emellertid jämfört landen i deras helhet, så måste de två särskilda förklarande exempel, han från olika håll hemtar, vara sins emellan lika, då de begge jämföras med ett och samma, d. v. s. Skythien. Gäller nu jämförelsen ej blott deras och Sky-

---

[1]) Strabo är den förste, som omtalar näset vid Perekop, och efter honom känna alla geografer till Krym som ett Chersonesos och slå till och med öfver i en annan ytterlighet och betrakta det som en ö (må hända berättigadt deraf, att en konstgjord vattenförbindelse, grafven vid Perekop, verkligen fanns mellan Sivasch och Karkinit-bugten). Så kallar Stephanos Byzantinos Taurien νῆσος μεγάλη och omtala Italienarne i femtonde århundradet ett Isola di Capha, såsom Krym då benämndes efter sin förnämsta stad.

[2]) Her. IV. 99.

[3]) Her. IV. 99. ed. Stein.

thiens yttersta utsprång, måste likheten sträcka sig till de två såsom exempel anförda landen i deras helhet. Men kunna vi genom att förstora Laurion-distriktet tänka oss det ungefär motsvara Messapien, så är det oss å andra sidan omöjligt att finna det ringaste spår till likhet mellan det öfriga Attikas och Iapygiens konfiguration, och detsamma torde äfven hafva varit fallet med Herodot, hvilken synbarligen särdeles väl känner till begge dessa trakter.

Det ser nästan ut, som om Herodot verkligen hade önskat att kunna jämföra landen i deras helhet och att han för den skull valt Iapygien [1]) som exempel, då jämförelsen med Attika, som han otvifvelaktigt hemtat från sina sagesmän, enligt hans egen mening endast föga motsvarade den föreställning, han bildat sig om den skytho-tauriska kustens horizontala utsträckning.

Kommentatorerna resonnera nu på följande sätt: Attika ligger såväl vid den Saroniska bugten som vid det Ægæiska hafvet; Skythien begränsas enligt Herodots åsigt af Pontos i Söder och Maietis i Öster, och Herodot säger det uttryckligen ligga vid två haf, det i Söder och det i Öster; följaktligen, sluta de, har Herodot naturligtvis med *θάλασσα ἡ πρὸς μεσαμβρίην* åsyftat Svarta hafvet och med *θάλασσα ἡ πρὸς ἀπελιώτην ἄνεμον* eller *θ. πρὸς τὴν ἠῶ* menat Asovska sjön.

Härtill anmärka vi. Först och främst kallade aldrig Hellenerna Maietis för *θάλασσα*, utan ansågo det ständigt vara en *λίμνη*, d. v. s. sjö, grundt vatten, träsk, motsvarande Romarnes ”palus”. Om Herodot varit ett undantag från denna allmänna regel, så hade han vid uppgifvandet af gränsen mellan Europa och Asien [2]) ej behöft nämna Porthmeia Kimmeria, d. v. s. sundet vid Kertsch, ej heller skulle han här [3]) i närmaste sammanhang med hvartannat användt beteckningarna ”det östra

---

[1]) För öfrigt motiveradt derigenom, att han tvifvels utan skrifver detta i Thurioi.

[2]) Her. IV. 45.

[3]) Her. IV. 100 § 1

hafvet” och Maietis, i fall han med begge dessa uttryck åsyftat samma sak, d. v. s. Asovska sjön.

Strabo nämner, att somliga räknade Maietis till hafvet [1]), men att man rättast borde anse Tanaïs flyta in i denna sjö och ut i Pontos genom Bosporos Kimmerios [2]). Arrianos [3]) uppfattar denna sjö som en utvidgning af Tanaïs, hvilken han anser utfalla i Pontos. Ehuru Herodot fullständigt differentierar Bosporos Kimmerios, Maietis och Tanaïs, begagnar dock äfven han stundtals uttryck [4]), så sväfvande, att vi skulle vara böjda att tro, det en sammanblandning af Tanaïs och Maietis redan förekommit på hans tid, och att sålunda det förra namnet stundom äfven utsträckts till Bosporos Kimmerios, flodens antagna mynning i Pontos [5]).

Men om vi det oaktadt antaga, att Herodot med det ”östra hafvet” verkligen betecknat Maietis, så måste vi med detsamma uppgifva hela jämförelsen mellan Skythien och Attika samt Iapygia. Ty, liksom dessa senare trakter ligga på gränsen mellan tvenne haf och öfvergången från det ena vattnet till det andra naturligtvis just försiggår vid deras yttersta sydspets, så måste Skythiens sydliga utsprång, Taurernas område, vara beläget på gränsen mellan det södra och det östra hafvet eller, hvilket enligt uttolkarnes mening är detsamma, Pontos och Maietis.

Vi få då söka Taurerna vid Bosporos Kimmerios, ty enligt denna mening skulle naturligtvis den Bosporanska halfön vara bebodd af Taurer, hvilket deremot

---

[1]) Strabo II. 5. 25.

[2]) Strabo VII. 4. 5. Jfr VII. 6. 2. XII. 2. 10.

[3]) Arrian. Perpl. 29. Jfr Skym. Chios v. 872.

[4]) Her. IV. 21. 57. 123.

[5]) Då Asovska sjön i sjelfva verket genom Don tillföres en vida större vattenmassa, än den förlorar genom afdunstning, kan den med rätta anses för denna flods maritima fortsättning eller liman. Ritter-Daniel, Furopa p. 164.

Dock tyckes man ännu icke hafva kommit fullt på det klara med denna fråga, hvilket vi se deraf, att våra statistici fortfarande äro ovissa, om Asovska sjön skall tagas med i beräkningen vid angifvandet af Europas areal, eller icke. Behm und Wagner, Die Bevölk. d. Erde VII.

står i alldeles uppenbar strid med Herodots uppgifter, af hvilka det på det tydligaste framgår, att Taurerna icke innehade denna halfö [1]), att Skyther bodde här [2]) och att det Tauriska området icke alls gränsade till Maietis [3]).

Man har allmänt [4]) påstått, att Herodot föreställt sig Taurernas land som en i hafvet utskjutande bergstrakt, till formen ungefär motsvarande Attika. Vid ett närmare betraktande af Herodots berättelse visar sig emellertid detta påstående vara oriktigt.

Herodot jämför ju icke sitt Taurike med Attika i dess helhet, utan med dess sydliga lilla halfö äfvensom med den halfö, som bildas genom Taranto- och Brindisi-bugternas närmande [5]). Utan allt tvifvel har Herodot ansett Taurernas område genom ett näs vara skildt från den skythiska kontinenten, och denna sin åsigt hade han naturligtvis hemtat från sina sagesmäns beskrifning öfver det, som han af misstag antoge gälla det Tauriska berglandet i dess helhet, då det endast rörde den Herakleotiska halfön.

Herodots *Ταυρικη* är således icke att betrakta som en triangulär, i hafvet utspringande bergstrakt eller s. k. *ἀκτή*, utan som en *χερσόνησος* i egentlig mening [6]).

---

[1]) Her. IV. 99.

[2]) Her. IV. 100. 28.

[3]) Her. IV. 3. 20. Herodot måste således nödvändigt hafva tyckt likheten mellan det icke-tauriska Skythien och Attikas hufvudmassa vara mycket ringa.

[4]) Neumann I. p. 202, Kolster p. 608, Rawlinson III. p. 173, Skylax, Peripl. 68. Samtliga hos Bobrik, Brandstätter, Doenniges, Lindner, Niebuhr, Rennell och Stein förekommande kartor öfver Herodots Skythien.

[5]) Strabo kallar uttryckligen denna trakt en *χεῤῥόνησος*. Strabo VI. 3. 5. Jfr Plinius III. 99.

[6]) Vi vilja här göra några anmärkningar angående Hellenernas användning af de geografiska termerna *αἰγιαλός*, *ἀκτή* och *χερσόνησος*. Hesychios och andra synas hafva gjort den skilnaden emellan «aigialos» och «akte», att det förra skulle beteckna en låg, sandig kust och det senare en hög, klippig strand (Pausanias, Descriptio Græciæ II. 34. 9. Curtius, Peloponnesos II. p. 458.) Enligt denna mening skulle således Attika hafva erhållit sitt namn i följd deraf, att dess kuster äro höga och klippiga. (Curtius: *ἀκτή* = Felsenküstenland. Pelop.

Med förbigående af de öfriga kommentatorernas utläggning af herodotiska Skythiens gestalt och grän-

---

II. p. 416), men då skulle äfven Aigialeia, af αἰγιαλός, det bergiga Achaias gamla namn, hafva betecknat en flack kust. (Strabo VIII. 7. 1. VIII. 7. 4). Vi se således, att denna definition är orimlig och att den ingalunda håller streck i den geografiska terminologien.

Dessa begge uttryck skulle för öfrigt enligt denna åsigt kunna användas för att i allmänhet beteckna hvarje kust utan att något afseende fästes vid dess horizontala konfiguration. Så säges (Alexanderson, Grek. Fornk. p. 136), att Attika, Ἀττική af ἀκτή, strand, betyder kustland, «en passande benämning, då landet på tre(!) sidor kringflytes af hafvet». Jfr Strabo IX. 1. 3. Oss tyckes, att Peloponnesos i detta fall hade kunnat göra ännu mera anspråk på att kallas Attika och att hvarje ö är den fullkomligaste «Attika», man i allmänhet kan tänka sig.

Om vi ock visserligen anse oss inkompetenta att bedöma dessa ords etymologi, vilja vi dock från geografisk synpunkt söka att visa det mindre riktiga i ofvan nämnda påståenden.

Skilnaden mellan «akte» och «aigialos» är icke beroende på kustens olika vertikala utan på den horizontala formationen. I motsats till αἰγιαλός betecknar ἀκτή *som geografisk term* alltid det i hafvet framskjutande, och *vanligen* bergiga landet. Att «akte» i allmänna språkbruket användes för klippkust eller strand, vilja vi naturligtvis ej förneka. Ἀκτή motsvarar vårt halfö, och denna betydelse synes det redan mycket tidigt hafva egt.

Så se vi t. ex. Homeros kalla Akarnanien ἀκτὴ ἠπείροιο (Buchholz, Die Homer. Realia I. 1. p. 119), hvilket väl icke torde kunna öfversättas med fastlandets «kust», «klippkust», utan måste anses beteckna en från kontinenten «i hafvet utskjutande del.» I samma betydelse använder äfven Herodot detta ord, då han säger, att nuv. Mindre Asien är Asiens ἀκτή. Her. IV. 38. Jfr Her. VII. 183. 188. 191.

I vanliga fall tages dock ingalunda ἀκτή i denna allmänna betydelse utan användes företrädesvis till att beteckna en viggformig, från fastlandet utskjutande trakt, slutande med en udde, i motsats till χερσόνησος, hvilket begrepp förutsätter ett smalare ställe eller «isthmos», genom hvilket halfön sammanhänger med fastlandet. Såsom typiska exempel på skilnaden dem emellan må anföras halfön Akte emellan den Argoliska och den Saroniska bugten och Attika (utan tvifvel bildadt af ἀκτή) samt den Thrakiska och Tauriska Chersonesen, der, som vi se, dessa beteckningar nästan öfvergått till nomina propria.

Märkvärdigt nog kallades den genom Athosberget berömda Chalkidikiska landtungan, som endast genom ett smalt näs förbindes med kontinenten, Ἀκτή, halfön κατ' ἐξοχήν, och icke Chersonesos.

ser, vilja vi endast i största korthet här redogöra för Kolsters och Rawlinsons framställningar af denna sak, hvilka förekomma oss på samma gång såsom de enklaste och egendomligaste.

Kolster säger, att Skythien är en qvadrat, men med vinklarne vända emot de fyra väderstrecken [1]), så att kusten, som sträcker sig i rät linie från Istros till Taurikes sydspets, har en riktning från N. V. till S. O., hvarpå den från denna punkt löper i rak N. O. riktning längs Bosporos Kimmerios och Maietis till Tanaïs' mynning.

Oaktadt denna orientation och ehuru han ej kallar Maietis en *θάλασσα*, anser han dock märkvärdigt nog, att *τὸ παρὰ θάλασσαν* åsyftar den räta linie, som förbinder Istros' och Tanaïs' mynningar, hvilken linie således på samma gång blir qvadratens ena diagonal. "Denna samma O. V.-diagonal betecknar Herodot äfven med *τὰ ἐπικάρσια* i motsats till den andra S. N. diagonelen, som han kallar *τὰ ὄρθια* och som räcker från Tauriens sydspets" (hvilken Kolster anser utgöras af Chersonesos Trechea(!)) "till de vid den norra vinkeln boende Melanchlainerna. Skythiens qvadratform framgår deraf, att dessa diagonaler äro alldeles (*πανιῇ*) lika, d. v. s. hvardera 4,000 stadier, och skära hvarandra under räta vinklar."

Hela Kolsters system är orimligt [2]), ty huru skall han exempelvis kunna motivera Istros-Karkinitis-kustens riktning från N. V. till S. O. och huru vill han öfversätta *τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα* [3]), när han anser Melanchlainerna vara det nordligaste af alla Skythiens gränsfolk?

Denna benämning torde dock ej hafva varit särdeles gammal, då Herodot ej tyckes känna till den och han dessutom betecknande nog säger, att förbindelsen mellan Athos och fastlandet är *χερσονησοειδές*. Her. VII. 22.

[1]) Kolster, Das Land der Skythen pp. 602 ff.

[2]) Konseqventast borde Borysthenes antagas utmynna vid Kryms sydspets och Olbia ligga vid diagonalernas skärningspunkt.

[3]) Detta borde väl åtminstone ej kunna tydas som en diagonal.

Rawlinson hyser följande åsigt om Skythiens geografiska konfiguration [1]). "Den skythiska kusten, τὸ παρὰ θάλασσαν, hvilken, om man undantager det Tauriska utsprånget, i rak linie sträcker sig från Istros' till Tanaïs' mynning, är vänd emot Syd-Ost och dess längd uppgår till 4,000 stadier." Han öfversätter således ej μέρος med sida utan med del och anser endast en af Skythiens sidor ligga vid vatten. "Inåt landet sträcker sig Skythien ungefär lika långt, hvarigenom det kan sägas utgöra en qvadrat."

Han utgår således från den åsigten, att Herodot med "Östra hafvet" menat Maietis. Om vi än äfverse med denna πρῶτον ψεῦδος, så finna vi dock snart, att hela hans framställning är oriktig. Hvarifrån drager han nämligen den slutsatsen, att den skythiska kusten Istros-Tanaïs är rak och att den har en riktning från S. V. till N. O.? Om Maietis-kustens riktning nämner, som vi sett, Herodot ingenting alldeles bestämdt, men vi äro nödsakade att antaga dess meridianriktning, till följd deraf att den tydligen säges utgöra Skythiens ostgräns [2]). Det är af denna senare omständighet som Rawlinson tvingas att göra det halfva medgifvandet, att denna del af kusten har en S.V.-N.O. riktning.

Då nu τὸ παρὰ θάλασσαν, hvilket enligt hans mening betecknar hela den skythiska vattengränsen såväl vid Pontos som vid Maietis, skall på samma gång utgöra en sida i qvadraten, måste naturligtvis den skythiska kusten från Istros till Tanaïs antagas bilda en enda oafbruten linie. Han nödgas således äfven gifva kusten mellan Istros och Karkinitis en N. O. riktning, men härigenom råkar han i öppen strid med Herodot, som uttryckligen säger, att denna del af kusten är vänd emot Söder [3]).

Vi vilja dock gerna medgifva, att Rawlinsons framställning mera motsvarar dessa trakters verkliga geo-

---

[1]) Rawlinson, Essay on the geography of Scythia i History of Herodots III. pp. 168—174 samt noter.

[2]) Her. IV. 20. 100.

[3]) Her. IV. 99.

grafiska förhållanden än den bild, vi sjelfva gifvit af Herodots Skythien, och äfvèn att derigenom en någorlunda skenbar lösning erhålles af de motsägelser, som förefinnas särskildt mellan Dareios' fälttåg och Herodots uppgifter i öfrigt.

Dareios' skythiska fälttåg.

Dareios' fälttåg mot de Pontinska Skytherna kan utan tvifvel göra anspråk på att anses som ett historiskt faktum, ehuru vi å andra sidan med största trygghet kunna påstå, att framställningen deraf, sådan den förekommer hos Herodot, är alldeles orimlig.

Det skulle medföra en onödig tidsspillan, om vi företoge oss att diskutera de olika theorier, som i nyare tid framstälts för att söka förklara Herodots berättelse. Ej heller finna vi det ingå i planen för vår uppsats att här anföra det välbekanta fälttågets olika episoder, och vi vilja endast från geografisk synpunkt framställa några korta anmärkningar.

Hafva meningarna varit delade om detta fälttågs historiska verklighet, så har man deremot enats om att anse berättelsen derom i geografiskt hänseende särdeles väl öfverensstämma med den skildring, Herodot på ett annat ställe lemnar af Skythiens topografi. Här vid lag har man endast haft något svårt att afgöra, om man rättast borde anse Herodots beskrifning öfver Skythien vara grundad på underrättelser, som just erhållits under detta fälttåg [1]), eller man skulle betrakta detta senare vara liksom inpassadt i en från annat håll hemtad geografisk ram.

För vår del kunna vi ansluta oss hvarken till den ena eller den andra af dessa åsigter, då vi hålla före, att Dareios' fälttåg strider emot den af Herodot förut meddelade, vidlyftigare topografiska beskrifningen just till följd deraf, att det förra mera öfverensstämmer med

---

[1]) Rennell, Geography of Herodotus 4:o ed. p. 107.

dessa trakters verkliga orienteringsförhållanden än Herodots egen uppfattning af denna sak.

Så säges Dareios från Istros marschera i rak östlig riktning till Tanaïs (utan tvifvel längs sjön Maietis) [1]), hvilket står i fullkomlig strid med den föreställning, som vi sett Herodot bilda sig om Skythiens gestalt och orientering, enligt hvilken Tanaïs' mynning förlägges i fyrkantens N. O. hörn. Vidare kunna icke Perserna, hvilka befinna sig i öknen ofvan om Budinerna, genom att styra kosan mot Vester återkomma till Skythien [2]), hvilket de dock uttryckligen sägas göra, ty antingen skola i detta fall Sauromater och Budiner anses bo Öster om Skythien, och Perserna sålunda inslå på samma väg, som de kommit, eller måste man (enligt Herodots egen åsigt), om man från deras land går mot Vester, komma till trakter, belägna Norr om Skythien.

Krigstagets flesta geografiska enskildheter öfverensstämma med Herodots mera omständliga beskrifning, men hela orienteringen är olika, hvarför det enklast låter tänka sig, att Herodot erhållit berättelsen om Persertåget fullt färdig och icke kommit att observera de skiljaktigheter, som förefunnos mellan denna och hans egen på andra uppgifter grundade föreställning.

Så mycket är åtminstone alldeles påtagligt, att Herodot beskrifver Dareios' tåg från Donau till Don och icke till någon annan flod. Att en sådan marsch enligt Herodots framställningssätt är praktiskt alldeles outförbar, är en annan sak. Herodot har emellertid sjelf trott på detta tåg [3]), hvilket sålunda skulle vida

---

[1]) Her. IV. 122. Jfr Her. IV. 120.

[2]) Her. IV. 124—25.

[3]) Redan i Forntiden synas emellertid tvifvel hafva väckts rörande Herodots berättelse. Så omtalar Ktesias (Persica 16.) helt enkelt, att Dareios marscherat 15 dagsresor in i Skythien och derpå dragit sig tillbaka med förlust af tiondedelen af sin här. Strabo (VII. 3. 14.) berättar, att Dareios retirerat, sedan hans här hållit på att omkomma af vattenbrist i «den Getiska ödemarken» mellan Istros och Tyras.

Äfven Jordanes beskrifver Dareios' fälttåg emot Gotherna(!), hvarvid han anför samma siffror för hären som Herodot, eller 700,000,

öfverträffat det förnämsta den Gamla tiden har att uppvisa i denna riktning: Alexanders bekanta tåg genom Gedrosien och Karamanien, Catos beundransvärda marsch omkring Syrterna [1]), från Berenike till Utika, och Mithradates' återtåg från Dioskurias till Phanagoria [2]), längs den så otillgängliga Svartahafs-kusten.

Skythiens hydrografi.

Särskildt utmärkande för Skythien äro, säger Herodot, dess många och utomordentligt stora floder, hvilka i lika stort antal som Ægyptens kanaler genomflyta det vidsträckta, gräsrika slättlandet [3]).

Hvad beträffar de skythiska flodernas källor och den omständigheten, att Herodot låter dem nästan samtliga upprinna i sjöar, säger Neumann [4]), att detta långt ifrån att berättiga oss att hos de pontinska Hellenerna antaga en verklig kunskap om det inre af Ryssland, tvärtom endast tjenar till att bevisa motsatsen. "Herodot har fingerat dessa sjöar, då han erfarit, att inga berg, i hvilka flodernas källor kunde förläggas, funnos i dessa trakter, och han följer ett sjelfbildadt system vid angifvandet af de skythiska strömmarnes ursprung."

För vår del kunna vi icke ansluta oss till denna åsigt, i det vi äro alldeles öfvertygade om, att Herodots framställning af de nord-pontinska flodernas öfra lopp är betingad af de i verkligheten här rådande hydrografiska förhållandena. Herodots sagesmän hafva enligt vår mening varit fullt bekanta med det för det Sarmatiska låglandet egendomliga sakförhållandet, att flodernas källor vanligast äro att söka i morasliknande de-

---

och äfven anser fälttåget hafva varat 60 dagar. Ehuru hans ordalag äro tvetydiga, har man dock deri velat finna en antydning om, att Perserna lidit ett nederlag «in Tapis», d. v. s. vid en af anfallsportarne till det vestra Dacien. Jordanes Cap. X—XII. ed. Closs.

1) Strabo XVII. 3. 20.

2) Strabo XI. 2. 13.

3) Her. IV. 47. 82, Neumann p. 57.

4) Die Hellenen pp. 203—207.

pressioner och ingalunda på landets kulminerande punkter. Särskildt torde berättelser om de ofantliga sumptrakterna vid Pripet ej kunnat undgå att framkomma till Hellenernas kolonier vid Pontos.

Det är så långt ifrån att Herodot följer något system, att han tvärtom är den ende af Forntidens geografer före Ptolemaios, som lemnar oss några jämförelsevis tillförlitliga underrättelser om Ost-Europas centrala delar, under det att vi finna alla andra författare förlägga till dessa trakter de ryktbara Rhipaiernas väldiga bergskedja, i hvilken de skythiska floderna theoretiskt antagas upprinna.

Vi öfvergå nu till Herodots beskrifning.

Härvid torde allra först böra anmärkas, att Herodot, då han säger sig bland Skythiens många floder endast vilja nämna dem, som äro mera berömda och segelbara från hafvet, äfven upptager tre bifloder, af hvilka dessutom den ena enligt hans föreställning endast utgör en arm till en af de andra.

För *Istros*, om hvilken Herodot säger, att den är den förste af Skythiens floder från Vester räknadt, hafva vi här ofvan redogjort.

Tyres [1]), *Τύρης*, den andra floden i ordningen, som nämnes, är den nuvarande Dnestr [2]). Herodot säger Tyres flyta med nord-sydlig riktning och skiljer sig derigenom från senare författare, såsom t. ex. Strabo och Ptolemaios, hvilka antaga såväl Tyras' som Istros' nedra lopp hafva en vest-ostlig riktning. Härigenom uppstår en parallelism mellan dessa tvenne, hvilken egentligen måste utesluta hvarje tanke på någon betydligare ut-

---

[1]) Her. IV. 51.

[2]) Namnet Dnestr är uppkommet af Danaster, Danastrus, hvilket i sin senare del innehåller roten stru, sru (flyta), som äfven ingår, såväl i namnen Istros, Strymon och Tyras, som i Turaya, Styr eller Ster (Pripets bifloder). Dnestr's största biflod, som i vattenmängd nästan öfverträffar hufvudströmmen, har ännu idag bibehållit namnet Stry; äfvenså kallas Dnepr af Turkarne Turla.

Det första elementet i Danaster är detsamma som vi återfinna t. ex. i Tanaïs-Don och betecknar flod i allmänhet. Danaster förhåller sig sålunda till Tyras, som Guadiana, arab. Wadi Anas = Anasfloden, till flodens gamla namn Anas.

veckling af Seret's och Prut's flodlopp [1]). Också omnämner Strabo ingen af dessa floder, och Ptolemaios' karta visar oss endast en obetydlig, punkterad flodstump, betecknad med namnet Hierasos.

När deremot Herodot nämner, att Tyres upprinner i en stor sjö på gränsen mellan Neurer och Skyther, kunna vi icke utan vidare afgöra, om detta hans uttalande bör anses bero på en missuppfattning, eller om verkligen de nuvarande sumptrakterna vid Sambor i Galizien, som genomflytas af Dnestr i dess öfversta lopp, på hans tid utgjorde en sjö. I detta fall intager en Tyres' källsjö sin fullt berättigade plats i den tidens beskrifning öfver dessa trakters topografi.

Anledningen till Herodots så ofullständiga beskrifning på Tyres [2]) söka vi deri, att denna flod i sjelfva verket torde hafva varit föga känd af Hellenerna på hans tid. Dnestr's strida ström och dess många slingringar, hvilka göra den till en af de floder, der det direkta afståndet från källan till mynningen står i det största missförhållande till "strömutvecklingen" (det verkliga loppet), synas ständigt hafva verkat afskräckande på Hellenerna [3]), hvilka tvifvels utan föredrogo att vid inlandsskeppsfarten begagna sig af den dermed parallela och likaledes djupa Prut [4]).

Den tredje flod, Herodot nämner, är *Hypanis*, *Ὕπανις*, med hvilken ej kan menas någon annan än nuvarande Bog [5]), ehuru han vid dess beskrifning gör sig skyldig till åtskilliga misstag.

Bog upprinner emellertid icke i någon sjö, och så var äfven förhållandet på Herodots tid, men det oak-

---

[1]) Se här ofvan p. 64.

[2]) Så tyckes Herodot t. ex. icke hafva känt till Dnestr's liman, som han icke med ett ord omnämner.

[3]) Herodot nämner också icke någon segelfart i sammanhang med denna flod, hvilket han deremot gör i fråga om Hypanis.

[4]) Denna flod torde dock stundom i följd af namnet Pyretos hafva sammanblandats med Tyras, Pyras; Mela II. 7.

[5]) Jordanes och Ravennaten kalla denna flod Bagossola och Konstantinos Porphyrogenetos *Βογοῦ*. De administr. imper. XLII.

tadt säger Herodot denna källsjö [1]) vara stor och belägen nio dagsresor inåt landet, d. v. s. ej långt från Pontos, i hvilket fall den borde hafva varit väl bekant för Hellenerna. Sällsamt förefaller det oss äfven, att Herodot kallar Hypanis en "flod, stor som få" [2]), och dock anslår dess lopp till endast nio dagsresor, hvilka han dessutom så fördelar att han anser fem af dem vara resor med strömmen och de fyra öfriga mot strömmen [3]).

Orsaken till dessa stridiga uppgifter är säkerligen att söka deri, att Herodot vid beskrifvandet af denna flod använder olika, hvarandra motsägande källor och sjelf dervid alls icke observerar de motsägelser, i hvilka han sålunda råkar. Underrättelserna om de nio dagsresorna, Exampaios och den bittra källan på gränsen mellan Alazoner och Aroterer hemtar han på ett håll; men när han säger floden vara stor som få och omtalar dess stora källsjö, har han påtagligen andra sagesmän, af hvilka han äfven erhållit den i hans berättelse förekommande uppgiften om Hypanis i dess sammanhang med Neurerna [4]).

Vi vilja vid detta tillfälle endast behandla den första gruppen af dessa uppgifter och längre fram återkomma till de senare frågorna.

Underrättelsen om källan öfverensstämmer ej på något sätt med de verkliga förhållandena, och vi kunna icke finna någon annan förklaring på, hvad det här varit som föresväfvat Herodot och hans sagesmän, än följande.

Herodot, som ansåg Olbia vara beläget vid sjelfva Hypanis [5]), hvars liman han ej tyckes känna, till

---

[1]) Her. IV. 52.

[2]) Valckenaers öfversättning: flumen in paucis magnum. Jfr Her. IX. 41 § 2.

[3]) Her. IV. 52 ed. Stein.

[4]) Her. IV. 17.

[5]) Uppdragandet af gränsen mellan en flod och hafvet är särdeles svårt och stundom godtyckligt. Så tala Ryssarne om att Oranienbaum, midt emot Kronstadt, är beläget vid Neva. Daniel II (5) p. 966, Her. IV. 18. 53. Jfr Plinius XXXI. 52.

hade under sin vistelse i denna stad till sin förvåning sjelf kunnat öfvertyga sig om, att vattnet vid denna punkt af floden och ännu mycket längre upp var salthaltigt. Häraf har han, må hända i öfverensstämmelse med Olbiopoliterna sjelfva, kommit till det resultat, att denna vattnets beskaffenhet vore föranledd af en längre inåt landet belägen, i floden utmynnande mineralkälla, utan att inse den rätta orsaken till detta fenomen, nämligen hafsvattnets inträngande i den framför den egentliga flodmynningen belägna trattformiga insänkningen af kusten, eller limanen.

Ännu i dag tränger saltvattnet upp ända långt ofvan om Nikolajev [1]) vid Bog's och Ingulets' sammanflöde, i synnerhet när Morjanan (hafsvinden) kommer vattnet i floden att stiga. Denna naturföreteelse omtalas i tydliga ordalag redan af Plinius, som säger, att Borysthenes', d. v. s. nuvarande Bog's, vatten brukar i följd af sin lätthet flyta ofvanpå Hypanis', men när sunnanvindarne blåsa, flyter den senares, nuvarande Dneprs, vatten ofvanpå Borysthenes' [2]).

Nästan alla gamla författare [3]) veta att omtala denna märkvärdiga källa, bland andra Mela, som dock förlägger henne ”non longe a mari” [4]), men deras uppgifter äro till den grad sväfvande, att det är en omöjlighet att fixera hennes läge till något bestämdt ställe af flodens brädd.

Deremot äro vi ovissa, om vi böra uppfatta det omtalade närmandet af Tyres' och Hypanis' floddalar som en framställning af det förhållande, som verkligen eger rum i trakten af Balta, der Dnestr och Bog genombryta den Ural-Karpathiska landryggen [5]).

Med de nio af Herodot uppgifna dagsresorna anse vi det förhålla sig sålunda. Sina sagesmäns berättel-

---

[1]) E. Reclus, Géogr. V. p. 546.
[2]) Plinius XXXI. 56.
[3]) Ukert. III. 2 p. 188.
[4]) Mela II. 7.
[5]) I detta fall borde uttrycket rättast hafva varit κατὰ Ἀροτῆρας, ty Alazonerna bo, enligt Herodot (IV. 17), vida längre ned, på kort afstånd från hafvet.

se, enligt hvilken floden sades vara segelbar under nio dagsresor [1]), har han tydligtvis missuppfattat på det sätt, att han anser detta tal gälla för flodens hela längd från mynningen till källan och i följd deraf äfven förlägger den sjö, i hvilken han från annat håll inhemtat att floden upprann, på samma afstånd från hafvet. Således kan, som han sjelf säger, floden med rätta anses hafva sitt ursprung i sjelfva Skythien, i motsats till Tyres, hvilken upprinner på gränsen mellan Skyther och Neurer.

Utan allt tvifvel har på Herodots tid, i likhet med hvad nu är fallet, floden varit segelbar endast upp till Olviopol, der den genombryter den syd-ryska granitryggen och uppnår kustterrassen. Om vi nu indela flodens lopp från denna stad till Dnepr's yttre mynning i nio delar, så finna vi, att gränsen mellan de fem första delarne, motsvarande Herodots fem dagsresor, och den återstående delen af sträckan faller på det ställe, der floden börjar att öfvergå till liman [2]), så att Herodot med allt skäl kunnat omtala, att Hypanis vatten var sött under fem dagsresor, men att det antog en salthaltig smak fyra dagsresor från hafvet.

Trakten *Exampaios*, hvilken Herodot sjelf synes hafva besökt, förlägger han mellan Hypanis och Borysthenes på ungefär fyra dagsresors afstånd från hafvet [3]). Han beskrifver dock icke detta ställe närmare utan säger, att dess skythiska namn på Grekiska återgafs med *Ἱραὶ Ὁδοί*, d. v. s. "de heliga vägarne". Sannolikt har således detta Exampaios varit beläget vid korspunkten af de viggtiga karavanvägarne, hvilka förde från Istros till Maietis och från Olbia längs Ingul till Dnepr's mellersta lopp.

Den fjerde skythiska floden, som Herodot anför, är *Borysthenes* [4]), *Βορυσθένης*, hvilken vi utan minsta tvekan kunna låta motsvaras af nuvarande Dnepr.

---

[1]) Eller att karavanerna, som följde floden, använde nio dagar för att från sjökusten uppnå den punkt, der skeppsfarten upphörde.

[2]) Något Söder om Kovalevka.

[3]) För dess läge skulle vi dock helst vilja föreslå det nuvarande Nikolajev, dit Bog är tillgänglig för de största fartyg.

[4]) Namnets härledning. Kiepert p. 340, Cuno, Die Skythen p. 233; se här ofvan p. 68.

Vid närmare granskning af Herodots rikhaltiga meddelanden om denna flod [1]), visar det sig dock snart, att hans stora kännedom endast är skenbar och att den torde böra betydligt reduceras.

Att Herodot är outtröttlig i att slösa sitt beröm på denna Skythiens hufvudvattenåder, bör deremot icke förvåna oss, när vi veta, hvilket anseende man tillerkände denna flod i Forntiden och hvilken framstående rol den spelar i den nationelt skythiska stamsagan [2]). Också äro i de flesta fallen dessa loford icke öfverdrifna. Än i dag är Dnepr berömd för sina stränders fruktbarhet, sina rika störfiskerier och den mängd förträffligt salt, som produceras vid dess mynning.

Men då Herodot vid omtalandet af dess vatten förutom dess förträffliga smak äfven tillerkänner det egenskapen af ”klarhet” [3]), få vi anse detta senare som ett blott och bart ”epitheton ornans”, hvilket ej öfverensstämmer med det verkliga förhållandet, enär Dnepr i likhet med de öfriga syd-ryska steppfloderna tillför Svarta hafvet endast grumliga vattenmassor.

Trakten kring mynningen skildrar Herodot delvis rätt väl; så nämner han Dnepr's liman, hvilken han benämner *ἕλος* [4]) (egentligt träsk), men tyckes deremot icke känna till någon dylik bildning för Hypanis, som han anser direkt utmynna i denna Dnepr's salthaltiga utvidgning.

Jämförelsen mellan *Ἱππόλεω ἄκρη* och en skeppssnabel förekommer oss deremot ej vara särdeles väl vald, då Dnepr's och Bog's nedra lopp ingalunda bilda en spetsig utan snarare en trubbig vinkel, och den mellanliggande trakten har en bredt afrundad afslutning [5]). Har möjligtvis Herodot här vid lag låtit missleda sig af

---

[1]) Her. IV. 53.

[2]) Her. IV. 5.

[3]) Mela II. 6: «liquidissimus.»

[4]) Man skulle här väntat sig *λίμνη*, hvaraf liman härleder sig. Plinius (IV. 82) har lacus. På 16 och 1700-talets kartor se vi ofta Dnepr-limanen tavtologiskt betecknad som «Lacus Ilmen.»

[5]) Peschel, Neue Probleme der Vergleich. Erdkunde p. 144. E. Reclus, La Terre I. p. 402.

de så egendomligt typiska kustbildningarna på ömse sidor om limanens mynning i hafvet vid Otschakov och Kinburn. Herodots utsaga är dock i detta fall allt för bestämd för att vi skulle med skäl kunna förlägga Gudsmoderstemplet [1]) annanstädes än vid Bog- och Dnepr-limanernas sammanflöde [2]). Detta öfverensstämmer dessutom förträffligt med det, som på samma ställe säges om Olbiopoliternas anläggning midt emot, på den andra stranden af Hypanis.

Hvad Borysthenes' källor beträffar, påstår Herodot, att hans samtid derom icke kan meddela några underrättelser. Dervid får det äfven bero under hela den Gamla tiden, ty den hos Plinius [3]) och andra förekommande uppgiften, att Borysthenes upprinner i Neurernas land åsyftar icke sjelfva Dnepr's hufvudström, utan antingen nuv. Pripet eller Bog.

När vi nu till sist inlåta oss på en undersökning, huru långt Borysthenes i sitt mellersta lopp varit känd af Herodot, och bereda oss att utleta det med sanningen öfverensstämmande ur hans berättelse derom, hafva vi härmed kommit in på en af den skythiska topografiens svåraste spörsmål.

Vid första påseendet tyckes oss Herodots text [4]) vimla af motsägelser och osannolikheter. Vid ett närmare granskande af hans berättelse se vi dock snart, att hans förnämsta fel här vid lag varit, att han genom att må hända något tanklöst sammanfoga de från olika håll hemtade muntliga meddelandena skenbart uppställt kombinationer, genom hvilka han för oss blir oklar.

Herodot säger nämligen på ett ställe så här: "Ända till den ort, som kallas Gerrhos och är belägen fyrtio dagars båtfärd från hafvet, är det bekant, att floden,

---

[1]) Her. IV. 53 ed. Bæhr.

[2]) Dio Chrysostomos ed. Reiske (Oratio XXXVI) använder samma ordalag som Herodot.

[3]) Plinius IV. 88.

[4]) Utan tvifvel föreligger dock här en del förvanskningar af texten.

d. v. s. Borysthenes har en nord-sydlig riktning" [1]). Häraf har man slutit, att Herodot hvarken känner till de berömda porogerna (katarrhakterna) på sträckan Ekaterinoslav-Aleksandrovsk, hvilka afbryta all trafik uppåt floden, eller gifvit akt på den väldiga båge, som floden beskrifver mellan Kiev och Kherson. För att motivera detta påstående har man tillgripit olika medel.

Somliga hafva velat utbyta talet fyrtio emot fjorton [2]), hvarigenom resan uppåt strömmen endast skulle komma att enligt deras mening nå till den sista porogen, der *Gerrhos* skulle vara att söka.

De åter, som förfäkta den åsigten, att stora fysiska förändringar under historisk tid egt rum i dessa trakter, antaga helt enkelt, att icke porogerna funnits till på Herodots tid, eller att de åtminstone icke kunnat utgöra något nämnvärdt hinder för flodfarten [3]).

Flodkrökningen har man i allmänhet förbigått under tystnad. Men för att kringgå denna svårighet hafva dock andra velat räkna Herodots fyrtio dagsresor (i riktning från N. till S.) för den del af floden, som är belägen N. om Gerrhos och icke mellan detta och hafvet [4]).

Hvad först ersättandet af talet fyrtio med fjorton beträffar, kunna vi ej deri instämma, då Herodot bevisligen skrifvit fyrtio, hvilket vi också finna återupprepadt af såväl Skymnos Chios som Pomponius Mela och i den Anonymes periplus [5]), hvilka uppgifter ögonskenligen hemtats ur Herodots berättelse.

En omständighet, som ytterligare bidrager att inveckla denna fråga, är att Gerrhos vid ett annat till-

---

[1]) Her. IV. 53. Jfr det härmed parallela stället II. 31. Af detta skulle således egentligen kunna framgå, att Herodot tänkt sig hela den kända delen af Borysthenes hafva en rakt N. S. riktning. Vi tro dock icke, att detta här skall tagas så ordagrannt utan i mera allmän betydelse. Äfven Pantikapes flyter ifrån Norr och är dock en biflod till Borysthenes.

[2]) Neumann p. 205, Kiepert p. 342. Jfr Her. IV. 53 ed. Bæhr.

[3]) Her. IV. 53 ed. Rawlinson.

[4]) Georgii, Alte Geographie II. p. 271.

[5]) Skymnos Chios v. 817, Mela II. 6 Anonym. Peripl. Pont. Eux. 59.

fälle [1]) säges ligga i utkanten af det Skythiska riket, under det att, som vi sett, den skythiska qvadraten ej har större höjd än ungefär tjugo dagsresor. Gerrhos säges alltså på samma gång vara beläget på ett afstånd af fyrtio och tjugo dagsresor från hafvet [2]).

Samtidigt nämnes, att den ofvan om Gerrhos belägna delen af Borysthenes är obekant [3]). Således är Gerrhos, eller den yttersta delen af det Skythiska riket, belägen vid den ytterst kända delen af Borysthenes, d. v. s. denna flod är känd, endast så länge den flyter på skythiskt område.

På ett annat ställe [4]) åter säger Herodot: "Georgernas område sträcker sig uppåt Borysthenes elfva dagsresor i nordlig riktning (från hafvet räknadt). Ofvan om detta ligger en stor obebodd landsträcka [5]), men efter denna bo Androphagerna, ett ingalunda skythiskt folk. Ofvan om detta hafva vi i verkligheten en ödemark och intet folk, så vidt vi veta." Man har velat påstå, att Herodot under hela denna framställning följer Borysthenes' lopp, och man tror sig här finna en beskrifning på land och folk längs denna flod, i likhet med hvad man funnit i fråga om Hypanis i föregående kapitel.

Låtom oss då se till, hvart detta antagande leder oss.

Det säges, att obebodt land påträffas efter Georgerna, hvilket äfven på ett annat ställe bekräftas, och derpå Androphagerna, men ofvan om dessa känner man icke några människor alls. Hvar då finna plats för Gerrhos och dess invånare, Gerrherna? Glömmer Herodot dem helt enkelt i denna uppräkning? Eller kan han verkli-

---

1) Her. IV. 71.

2) Huru mycket man än vill förkorta färderna uppåt floden, torde man väl aldrig kunna lyckas att få dessa tvenne summor att öfverensstämma, när man dertill anser floden hafva ett rakt N. S. lopp.

3) Her. IV. 53. 56.

4) Her. IV. 18.

5) Ἔρημος (ἐρημίη) motsvarar dock ingalunda alltid vårt öken, ödemark, utan betyder ofta detsamma som obebodd, i motsats till οἰκεομένη, hvarför stundom ett upplysande ἀνθρώπων tillägges. Her. IV. 17. 53 ed. Stein. Jfr Her. IV. 185. I. 117.

gen låta dem bo i det obebodda landet mellan Georger och Androphager?

Antaga vi det senare, kan ej Gerrhos vara beläget vid Borysthenes' yttersta, kända punkt. Underlåter Herodot deremot endast att efter Androphagerna uppräkna Gerrherna, hvilka han ju annars vet att omtala vid Borysthenes' aflägsnaste punkt vid Skythiens utkant och således ofvan om Androphagerna, så måste dessa senares land komma att bilda en enklav i Skythien, ehuru de å andra sidan uttryckligen sägas vara ett folk, som bor ofvan om Skythiens norra gräns [1]), d. v. s. mera än tjugo dagsresor från hafvet.

För att förklara dessa skenbara motsatser vilja vi till en början återgifva IV. 18 efter vår åsigt. Vi vilja då först påpeka, att Herodot under denna sin beskrifning icke följer Borysthenes' lopp, utan att han i detta sammanhang närmast redogör för Skythiens olika folkslag [2]), liksom han längre fram lemnar oss en framställning af landets hydrografiska förhållanden [3]).

Georgerna, säger han, bo elfva dagsresor längs Borysthenes, från Norr till Söder räknadt. Denna sträcka, som motsvaras af Dnepr's nedra lopp mellan hafvet och Aleksandrovsk, säges uttryckligen och i full öfverensstämmelse med den förut omtalade, förmenta parallelismen med Maietis' vestkust följa meridianens riktning. Ofvan om dessa, d. v. s. om vi fortsätta i den påbörjade riktningen (i verkligheten, ungefär S.V.-N.O.), är landet obebodt, hvarpå Androphagerna följa.

Herodot nämner aldrig dessa senare i något sammanhang med Borysthenes, och intet i hans berättelse tvingar oss att förlägga dem vid denna flod. För öfrigt tyckes häraf framgå, att Herodot känt till flodens direktionsförändring vid katarrhakternas slut, ehuru han må hända ej fullt kommit på det klara härmed, då han aldrig vidare berör denna omständighet. Deremot säger Herodot uttryckligen, att förutom Georgerna äfven

---

[1]) Her. IV. 100.
[2]) Her. IV. 17—20.
[3]) Her. IV. 47—58.

Gerrherna [1]) bo vid Borysthenes. Hurudant är nu dessa tvenne folks inbördes läge?

I IV. 53 har man allmänt velat finna en antydan om, att Gerrhos och Georgerna äro skilda från hvarandra genom en ödemark. Stället lyder så här: "Det är ingen bekant, genom hvilka folkslag Borysthenes flyter ofvan om Gerrhos, ty det visar sig vara alldeles säkert, att Borysthenes flyter från öknen in i Georgernas land." Snarast tyckes oss dock den slutsats häraf böra dragas, att trakten Gerrhos är belägen i norra delen af Georgernas land [2]), ty annars skulle väl icke Herodot kunna, som stöd för sin mening att Borysthenes' ofvan om Gerrhos belägna lopp är okändt, anföra som ett faktum, att verkligen inga människor finnas vid denna flod ofvan om Georgernas område [3])?

Saken förenklas betydligt, om vi i stället för ***ΓΕΩΡΓΩΝ ΣΚΥΘΕΩΝ*** läsa ***ΓΕΡΡΩΝ Σ.***, hvaraf det förra uppstått förmedladt genom formerna ***ΓΕΩΡΡΩΝ***, ***ΓΕΡΡΕΩΝ*** [4]). Dessa skythiska Gerrhers land, Gerrhos, säges sträcka sig längs floden under tio dagsresor.

Härigenom slippa vi äfven att söka anledningen, hvarför Herodot värderar storleken af Georgernas land olika, den ena gången till elfva [5]), den andra gången till tio [6]) dagsresor, och meningen blir fullt klar. Georgerna bebo Borysthenes' stränder under elfva dagsresor och Gerrherna under tio, hvarefter floden under sitt öfra lopp går genom öde och okända landsträckor.

Landet [7]) Gerrhos torde således hafva sträckt sig längs vattenfallsregionen från Aleksandrovsk till Ekaterinoslav eller må hända ända till Krementjug.

---

1) Her. IV. 71.

2) Neumann p. 210.

3) I detta sammanhang säges dock Gerrhos vara beläget fyrtio dagars flodfart från hafvet och Georgernas område endast utgöra tio dagsresor.

4) Her. IV. 53. ed. Stein: *Γέῤῥιοι*. Jfr Her. IV. 71.

5) Her. IV. 18.

6) Her. IX. 53.

7) *Χῶρος*. Jfr Her. IV. 39; Stephan. Byzant. voc. *Γέῤῥος*.

Om vi af Herodots berättelse föranledas att förlägga Gerrhos, platsen för de kungliga grafvarne, i trakten af porogerna, så vinner detta vårt antagande i styrka genom de underrättelser vi erhålla af alla nyare resande och geografer, enligt hvilka ingenstädes i de nordpontinska landskapen en sådan mängd grafkullar, s. k. kurganer eller mogiler, kan uppvisas som just i trakten på ömse sidor om Dnepr's poroger [1]).

Känner nu Herodot, att Gerrhos-landets södra gräns är belägen elfva dagsresor från hafvet och dess norra gräns tjugoen, huru kan han då på samma gång räkna fyrtio dagsresor till denna trakt? Vi få här instämma med Neumann [2]) i hans förklaring öfver det sätt, på hvilket det förargelseväckande talet fyrtio inkommit bland de skythiska afståndssiffrorna. I Gerrhernas land var de skythiska konungarnes begrafningsplats belägen och Herodot omtalar äfven [3]) seden att bland grannarne kringföra Skythernas lik under en tid af fyrtio dagar [4]), hvarefter begrafningen försiggick. Med detta tal i sina tankar har Herodot lätt kunnat komma att anse fyrtio dagar åtgå för den döde konungen att under sin eriksgata komma till Gerrhos, rikets aflägsnaste del och målet för resan, och begå misstaget att förlägga Gerrhos fyrtio dagsresor från Borysthenes' mynning.

Då nu Herodot utan att reflektera nämner Borysthenes vara segelbar [5]) under fyrtio dagsresor och likaledes värderar dimensionerna på Gerrhos-landet, just beläget i trakten af de ofarbara porogerna, efter seg-

---

[1]) Eichwald, Ansichten ueber die von Herodot sogenannten Skythen i Ermans Archiv XVI. 336 ff.; Muralt, Die Skythischen Königsgräber i Erm. Archiv XXIII; E. Reclus Géogr. V. p. 492. Jfr Hildebrand, De förhistoriska folken i Europa pp. 669; Neumann pp. 211—12.

[2]) Die Hellenen p. 210. Kolster p. 21.

[3]) Her. IV. 73.

[4]) Talet fyrtios betydelse vid Mordvinernas dödsceremonier se E. Reclus, Géogr. V. p. 741.

[5]) I sammanhang med att frågan här gäller en flod, har Herodot på flera ställen råkat att använda ordet *πλόος* i st. f. *ὁδός*.

latser, så skulle man känna sig böjd att tro, det Dnepr's så karakteristiska vattenfall varit alldeles obekanta för honom. Men så är emellertid ej fallet, ty vi finna nämligen hos Herodot ett ställe (ehuru han dock sjelf må hända ej lagt någon större vigt derpå), som tyckes utvisa, att trafikhinder förekom någonstädes i floden och att denna icke var segelbar, så långt dess lopp inåt landet var bekant.

Vid samma tillfälle, Herodot låter oss veta, att konungagrafvarne finnas i Gerrhernas land, tillägger han, att detta är beläget vid det ställe af Borysthenes, der floden upphör att vara segelbar [1]), *ἐς ὃ ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός*. Här föreligger en af Herodot sjelf synbarligen oförstådd underrättelse om, att segelfarten på Dnepr upphör vid porogerna.

Troligtvis hafva hans sagesmän Olbiopoliterna ej haft något vidare att meddela honom i denna sak, hvarförutan det för oss måste förefalla alldeles obegripligt, huru han, då just Nil och Borysthenes vid detta tillfälle liknas vid hvarandra [2]), kunnat försumma att anföra vattenfallen såsom en annan för dem begge gemensam jämförelsepunkt.

Märkvärdigt nog omtalas icke Dnepr-fallen af en enda bland Gamla tidens författare, och Konstantinos Porphyrogenetos är den förste, som sysselsätter sig med dem [3]).

Strabo anser Borysthenes vara segelbar endast på en sträcka af 600 stadier från sjön [4]), ehuru det är oss oförklarligt, hvarifrån han hemtar denna uppgift. Strabo menar dock här den flod, vid hvilken han anser Olbia vara beläget, men det kan särdeles väl låta tänka sig, att han tillskrifver den ena floden egenskaper, som tillkomma den andra [5]).

---

[1]) Mela II. 6, Skymn. Chios v. 818, Anon. Peripl. Pont. Eux. 59.

[2]) Dessa tvenne floder äro de enda, hvilkas källor Herodot ej tror sig kunna anföra.

[3]) Konst. Porphyr., De administr. imper. IX. Jfr Karamsin, Gesch. d. Russ. Reiches II.

[4]) Strabo VII. 3. 17.

[5]) Segelfarten på nedra Bog är vida mera obehindrad än den på Dnepr.

Orsaken till de gamla författarnes tystnad i fråga om dessa poroger söka vi deri, att handelsvägen, som förenade Olbia med öfra Dnepr, ej följde denna flods nedra lopp, utan ledde längs Ingul-Ingulets samt Tjasminas och Rosas dalar till Dnepr, der just ett af de bästa öfvergångsställena i dessa sumptrakter var beläget, ej långt ifrån nuv. Novo Georgievsk, hvilket genom detta sitt läge blifvit under namnet Krylov [1]) så berömdt i den äldsta polsk-ryska krigshistorien.

Ingul och Ingulets äro ingalunda obetydliga steppfloder [2]) och hafva städse varit af stor betydelse, dergenom att de, så att säga, utgöra kordan till den stora Dnepr-bågen med dess poroger och saborer samt flodens af grund och sandbankar uppfyllda nedersta lopp. Dnepr kan, som vi veta, med skäl räknas till de "svåra floderna", i hvilka hinder af alla slag läggas för trafiken.

Vi äro således ingalunda berättigade att i följd af Herodots tystnad beträffande porogerna antaga, att den ofvan om dessa fall belägna delen af Dnepr i nuvarande guvernementen Kiev och Poltava varit obekant för karavanresandena på hans tid och att underrättelser om de dermed i förbindelse stående ofantliga Pripet-sumptrakterna, Ost-Europas förnämsta hydrografiska centrum, ej kunnat framkomma till de helleniska kolonierna vid den nordpontinska kusten. Tvärtom vilja vi här söka visa, att meddelanden föreligga hos Herodot just om denna senare vattensamling, ehuru de för oss te sig under en särdeles svårbegriplig form.

För att söka bevisa detta vårt påstående, vilja vi först påminna om den motsägelse, som ligger i den herodotiska beskrifningen af Hypanis. Ehuru denna flod

---

[1]) E. Reclus, Géogr. V. p. 535.

[2]) Som bevis på Ingulets' betydelse må anföras, att ett förslag för ej så länge sedan bragtes å bane att medelst en kanal förena denna flods öfra lopp med Dnepr (Struve, Pontinsche Briefe i Rhein. Museum XXIX); och vi hafva sjelfva varit i tillfälle att bevittna det vid Ingul belägna «Lisabethl's» (Elisabetgrad's) förvånansvärdt snabba utveckling under de sista åren. Jfr E. Reclus, Géogr. V. p. 546.

af Herodot erhåller epithetet "stor som få", värderar han dess längd endast till nio dagsresor och säger i sammanhang dermed uttryckligen, att den upprinner i sjelfva Skythien [1]) i motsats till Tyres, under det han en annan gång låter Neurernas utomskythiska folk bo vid dess stränder [2]), hvilket nödvändigt gifver floden en mera än två gånger större utsträckning [3]). Herodot hemtar påtagligen sina uppgifter från skilda håll, ehuru det äfven torde vara möjligt, att namnet Hypanis [4]) på hans tid användts på mera än ett vattendrag i dessa trakter.

Det är just vid betraktandet af denna omständighet, som vi allt mera känna oss öfvertygade om, att mellersta Dnepr med Pripet varit bekant för Herodots sagesmän, ehuru detta vatten af en här vid lag specifik anledning ej ansågs stå i förbindelse med den längre ned i Söder allom bekanta Borysthenes utan fast mera betraktades som den mindre betydliga Hypanis' öfra lopp.

Redan på denna tid hade således den senare så allmänt förekommande förblandningen af Hypanis och Borysthenes gjort sig gällande [5]).

Herodot nämner, som vi sett, att Hypanis upprinner i en sjö, och deri ligger intet särskildt betecknande, då han uppgifver detsamma vara fallet med alla de öfriga skythiska floder (O. om Istros), om hvilkas källor han anser sig kunna meddela underrättelser. Men under det att han vid omtalandet af de andra flodernas lacustra ursprung endast använder de mindre detaljerade uttrycken "stor sjö", eller endast "sjö", meddelar han i fråga om Hypanis' källsjö, som han säger vara stor [6]), äfven dess namn, hvilket han säger vara "Hy-

---

[1]) Her. IV. 52.
[2]) Her. IV. 17.
[3]) Her. IV. 101.
[4]) Vi återfinna detta namn hos andra författare, som beteckning för nuv. Kuban (Müllenhoff p. 559 not i Monatsb. d. Preus. Akad. d. Wissensch. zu Berlin 1866) och i Indien genom förblandning med Hyphasis, nuv. Bejas, Strabos arbete allt igenom.
[5]) Derom mera här nedan.
[6]) Jfr Mela II. 7: ex grandi palude oritur, quam matrem ejus accolæ appellant, et diu qualis natus est defluit.

panis' moder" och dessutom att detta epithet med rätta, ὀρθῶς, tillkommer densamma.

Allt detta häntyder klarligen på bestämda underrättelser, som Herodot erhållit af med dessa trakter fullt bekanta personer, och kan icke vara frukten af hans egna kombinationer.

Benämningen "moder", som här tillägges flodens källsjö, tyckes för öfrigt lemna en antydan om dess stora utsträckning och det deraf beroende anseende, den åtnjöt hos de kringboende folken [1]). Ty utan tvifvel kunde icke hvilken källsjö som helst göra anspråk på denna hederstitel.

Säkert är emellertid, att en stor sjö i verkligheten förekommit, hvars allmänt antagna namn af Hellenerna återgafs med Μήτηρ Ὑπάνιος. Den vattensamling i dessa trakter, som säkerligen varit den mest egnade att väcka främlingarnes uppmärksamhet, var det nu gemenligen s. k. Rokitno-moraset [2]), som ännu för kort tid sedan upptog en areal af 1,600 geogr. qvadratmil, men hvilket otvifvelaktigt för mera än 2,000 år sedan betäckte en ännu större yta, på samma gång som försumpningen då ännu ej inträdt i samma grad som nu [3]).

Vi tro oss således icke uppdraga en falsk bild af dessa trakter i fysiskt hänseende, om vi antaga för gifvet, att ett ofantligt flackt sjöbäcken med ett väldigt, radialt-divergerande flodsystem vid denna tidpunkt förefunnits här. Det tyckes oss också föga troligt, att denna ansenliga vattenyta verkligen skulle kunnat undgå de resandes uppmärksamhet vid en färd inåt landet.

Att dessa trakter redan vid denna tid stått i förbindelse med de pontinska kolonierna, framgår af de här gjord fynden af helleniska mynt [4]), hvilka alla låta hänföra sig till en mycket långt aflägsen period.

---

[1]) Det är troligtvis af denna anledning som Herodot säger, att «moderskapet» med rätta tillkommer denna sjö.

[2]) Daniel (5) II. p. 956, E. Reclus, Géogr. pp. 284—85, 449—51.

[3]) Man har med skäl sagt, att här i Pripet-landet mera än annanstädes i Ryssland gytjan är det femte elementet.

[4]) Lewezow, Griechische Münzen pp. 181—225 i Abhandl. d. K. Akad. zu Berlin 1833.

Vid en uppmärksammare granskning af de skenbart ovigtiga underrättelser, hvilka meddelas oss af Herodot rörande detta ämne, tro vi oss dock upptäcka, att de bära vittne om en särdeles noggrann kännedom om de naturförhållanden, som verkligen äro rådande i dessa trakter.

Så nämner Herodot som en beskrifvande biomständighet i fråga om Hypanis' källsjö, att vilda, hvita hästar betade vid dess stränder. Det är just i denna speciella anmärkning, som vi finna den värdefullaste upplysning och ett af de starkaste skälen för vårt identifierande af denna sjö med nuv. Rokitno-träsket.

Hade hvita hästar nämligen varit något allmänt förekommande i Skythien, torde den omständigheten, att sådana voro att påträffa vid denna sjö, naturligtvis icke varit egnad att väcka någon vidare uppmärksamhet. Förhållandet kan emellertid icke hafva varit sådant, och vi måste antaga, att den ljusa färgen varit någonting exceptionelt och såsom sådan egendomlig för hästarne i denna sjös omgifningar.

Men, torde man kunna fråga, hvad har allt detta med Rokitno-träsket att göra?

Vi låta den ansedde ryske geografen Mainow svara härpå [1]). "En anmärkningsvärd företeelse är", säger han, "den i sumptrakterna kring Minsk, Pinsk o. s. v. allmänt uppträdande färglösheten, depigmentationen. Fall af albinism inträffa särdeles ofta, hästarne äro nästan alla grå eller isabellafärgade, trädens blad äro bleka, hela naturen är dyster och färglös."

Albinismen har påtagligen då som nu varit rådande i dessa trakter och väckt Herodots sagesmäns berättigade uppmärksamhet. Vi hafva således denna omständighet att tacka för, att vi i dessa Herodots underrättelser om "Hypanis' moder" kunna finna den äldsta förekommande omisskänneliga antydningen om sumptrakterna vid Pripet.

Det första direkta omtalande af Rokitno-träsket, vi härefter påträffa, är hos Ptolemaios, hvars karta har att

---

[1]) Archiv für Antropologie p. 330. Jfr Kolster p. 18.

uppvisa en ”Amadoca palus”, ur hvilken en vestlig biflod till Borysthenes ses upprinna. Denna sjö kan nämligen enligt vårt förmenande omöjligt vara annat än en antydan om Rokitno-moraset. På Nyare tidens äldre geografiska kartor [1]), hvilka representera denna åsigt, spelar ”Amadoca lacus” en stor rol, så att man ser detta bäcken stå i kombinerad förbindelse med såväl Dnestr som Bog och Pripet-Dnepr. Dessa kartritares godtyckliga och förvillade uppgifter äro, vi medgifva det, af ringa värde i och för sig, men deremot af betydelse derigenom, att de här vid lag representera den missuppfattning, till hvilken redan Herodot gjort sig skyldig och hvilken aldrig synes hafva blifvit fullt häfd. Vi se nämligen äfven Ptolemaios, den förbindande länken mellan den äldre och den nyare geografiska forskningen, hvilken är den förste, som efter Herodot gifver oss några underrättelser om trakterna under denna höga bredd, göra sig skyldig till alldeles samma misstag som Herodot.

Den på hans karta förekommande Borysthenesfloden har allmänt blifvit antagen vara Dnepr och någon af dess bifloder på höger hand (den Hypanis, han tecknat O. om denna, skulle motsvara nuvarande Bog). För denna Borysthenes’ biflod, för hvilken intet namn finnes uppgifvet, har man vanligtvis föreslagit Pripet [2]) af den anledning, att den här ses flyta ur Amadocasjön, hvilken identifierats med Rokitno.

Andra [3]) åter hafva opponerat sig deremot af det skälet, att Olbia här synes ligga lika nära biflodens mynning som hufvudströmmens utlopp i sjön. Ehuru vi ingalunda vilja begagna oss af denna senare motivering, instämma vi dock deri, att detta vestra tillflöde ingalunda motsvarar nuvarande Pripet utan är detsamma som Bog.

---

[1]) Gerhard Mercator, Ortelius m. fl.: «Amadoca lago.» Pripet kallas Borysthenes minor seu occidentalis eller äfven Diaborysthenes. Hufvudströmmen benämnes B. septentrionalior seu orientalior.

[2]) Kiepert p. 346. Eller Berezina, Forbiger III. 1116.

[3]) Müllenhoff p. 3 i Monatsb. d. Preus. Akad. d. Wissensch. zu Berlin 1866.

Ptolemaios' Borysthenes är honom ovetande sammansatt af de andras Borysthenes och Hypanis tillhopa. Den Hypanis, vi se Öster härom, har han deremot påtagligen icke vidare känt till, hvilket bland annat tydligen visar sig deraf, att han icke angifver en enda ort vid dess stränder och för öfrigt icke låter den utfalla i Borysthenes, hvilket alla hans föregångare gjort.

Sammanflödet mellan Borysthenes och dess biflod eger rum vid en ort, hvilken på kartan betecknas som Metropolis [1]) och hvilken ej nämnes af någon annan af de gamla geograferna. Denna ort är dock endast skenbart belägen långt ifrån hafvet, hvilket tydligt inses deraf, att den här förekommande bugten, som i Söder begränsas af "Achilleus' rännarebana" och de två i dess mynning belägna små öarne, icke är annat än den i högsta grad misstecknade Bog-Dnepr-limanen.

Olbia förlägges oriktigt vid Borysthenes, ett godt stycke ofvan om dess utlopp i denna bugt och dertill nedan om de begge flodernas sammanflöde. Allt detta hindrar oss dock icke att i "Metropolis" [2]), oaktadt dess vanställda form, igenkänna det af Herodot och andra omtalade "Gudsmoderstemplet", som sades vara beläget på "Hippolaï udde" mellan Borysthenes och Hypanis.

Alla andra orter, som angifvas vid de Ptolemaiska floderna i dessa trakter, kunna vara mer eller mindre godtyckligt förlagda. Sammanflödet mellan två strömmar är deremot en i sig sjelf så bestämdt utpräglad punkt, att vi med allt rätta kunna antaga de här angifna orternas lägen såsom de tillförlitligaste af alla.

Vi anse oss alltså med rätta kunna betrakta denna Borysthenes' anonyma biflod som den nuvarande Bog [3]),

---

[1]) Man har häri velat finna en fördärfvad form af den hos Plinius (IV. 82) för Olbia anförda namnet Miletopolis.

[2]) Jfr härmed benämningen Μητροπόλοι för Demeters prestinnor, Lindner p. 35.

[3]) På Sansons stora Atlas, der för öfrigt Bog's lopp icke alls står i någon förbindelse med Rokitnoträsken, utan är jämförelsevis rätt tecknadt, se vi de af Ptolemaios vid den vestra Borysthenes-armen angifna orterna Sarbacum och Leinum belägna vid den verkliga Hypanis (Bog).

hvilken dock Ptolemaios, i det han gör sig skyldig till samma fel som sina föregångare, låter upprinna i de stora sumptrakterna vid Pinsk och Minsk.

Orsaken till att man antagit dessa sumptrakter som källområde just för Hypanis, utan att gifva akt på att i verkligheten deras vatten genom Pripet tillfördes Borysthenes, d. v. s. Dnepr, söka vi deri, att då å ena sidan porogerna omöjliggjorde all direkt vattenförbindelse mellan den af Hellenerna kända nedersta delen af denna senare flod och Rokitno-sjöarne [1]), dessa deremot stodo i en mera omedelbar beröring med det vid Hypanis' mynning belägna Olbia. Här föreligger alltså ett exempel på den så ofta förekommande sammanblandningen af flodlopp och handelsvägar, hvilka begagna sig af ett särdeles utveckladt flodsystem.

Karavanerna, som upprätthöllo samfärdseln mellan Olbia och folken vid den norra gränsen, följde utan allt tvifvel Ingul eller den dermed parallela Sinucha, från dess utlopp vid det ställe af Bog, der floden upphör att vara segelbar, till Tjasmina och Rosa, hvilkas dalar föra till den trafikabla, mellan porogerna och Pripets mynning belägna delen af Dnepr. Af denna kombinerade Hypanis-karavanväg hade Herodots sagesmän bildat sig föreställningen om den stora Hypanis-floden, som upprann i den väldiga vattensamling, hvilken i följd deraf erhållit benämningen "Hypanis' moder."

Härnäst i ordningen, d. v. s. O. om Borysthenes, ty den ordning, som Herodot följer vid uppräknandet af de skythiska floderna, är en strängt vest-ostlig [2]), kommer den märkvärdiga floden *Pantikapes*, *Παντικάπης* [3]). Den säges upprinna i en sjö, flyta från Norr till Söder på tre dagars afstånd från Borysthenes, med sitt nedra lopp genomskära Hylaia, "skogslandet," och utfalla i nämnda flod.

---

[1]) Dnepr's stora båge tyckes oss dessutom utesluta all tanke på en karavanväg, som skulle följt dess floddal från hafvet till de längre uppåt landet belägna delarne.

[2]) Trots Herr Lindners alla spetsfundiga öfversättningar.

[3]) Her. IV. 54, 18, 47.

Någon flod, som motsvarar denna beskrifning, förekommer emellertid icke nu, och som intet spår efter en dylik är till finnandes, kunna vi med största lugn påstå, att den derom förekommande uppgiften hos Herodot aldrig befunnit sig i öfverensstämmelse med de verkliga hydrografiska förhållandena i den Dneprska lågsteppen utan helt och hållet varit beroende på ett misstag. Vi göra må hända till och med rättast, om vi alldeles förneka, att någon flod Pantikapes öfver hufvud ens förekommit i hela det kontinentala, nordpontinska Skythien.

Denna Pantikapes omtalas äfven af Mela [1]) och Plinius [2]), hvilka vi dock se använda alldeles samma ordalag som Herodot, från hvilken de påtagligen okritiskt hemtat sina uppgifter. Äfven Ephoros [3]) anför Pantikapes i sammanhang med det annars obekanta folket Limnaierna, hvilket vi dock hafva skäl att förlägga i trakten af Sivasch [4]).

Dionysios Periegetes nämner Pantikapes i förbindelse med en annars som thrakisk ansedd flod, Aldeskos, men i så otydliga ordalag, att det är svårt att fatta, om de sägas utfalla i Norra Oceanen eller i Pontos Euxeinos [5]). Detta har haft till följd, att Dionysios uppfattats olika af sina kommentatorer, i det t. ex. scholiasten förklarar detta ställe så, att Pantikapes är en biflod till Istros [6]). Af dessa citat erhålles emellertid, som vi se, endast ett negativt resultat i frågan om denna flod.

Af Plinius framgår dock, att n a m n e n Pantikapes och Hypanis på hans tid förblandades. Han säger nämligen: ”Somliga påstå, att den flod, som strax nedan om Olbia kastar sig i Borysthenes (nuv. Bog), är Panti-

---

[1]) Mela II. 5.
[2]) Plinius IV. 83.
[3]) Skymnos Chios v. 850.
[4]) Vid detta vattens talrika, i landet inträngande, saltrika bugter, hvilkas sammanhang med Maietis han troligen ej känt till. Jfr Limnaier, Heloter, Helisyker.
[5]) Dion. Perieg. vv. 314—319: Geogr. Gr. Min. II. p. 120 not.
[6]) *ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ* 314.

kapes, men de, som hafva bättre reda på sig (diligentiores), kalla denna flod Hypanis (nuv. Dnepr)” [1]).

Voro må hända på Plinii tid Hypanis och Pantikapes endast olika benämningar på samma flod, med hvilken, då orden ”vasta ambiens spatia multasque gentes” på den tillämpas, ej kan menas något annat än Dnepr? Eller kunna vi tänka oss, att Ingulets och Dnepr benämndes med namnen Pantikapes och Hypanis, under det att begge dessa benämningar samtidigt användas för att beteckna Dnepr’s lopp nedan om deras sammanflöde?

Det senare af dessa två alternativ förekommer oss dock som det troligaste.

Man har på otaliga sätt sökt att förklara Herodots berättelse och velat identifiera Pantikapes med en hel del af Dnepr’s bifloder, Konskaja, Samara, Psiol m. fl. [1]). Dessa ligga dock alla för långt från hafvet för att kunna genomflyta det vid Dnepr’s mynning belägna Hylaia, hvilket, som vi skola få se, enligt Herodots mening ej kunnat vara af någon betydligare utsträckning.

Lindner har genom ett stundom rätt sinnrikt men dock allt för hänsynslöst förändrande af texten velat icke blott visa, att den nuvarande Ingulets och Pantikapes motsvara hvarandra, utan äfven att Herodot uttryckligen förlagt denna flod Vester om Borysthenes [2]), hvarefter han på ett i högsta grad intrassladt sätt hopflickar det herodotiska Skythiens ”membra discerpta” och bestämmer de olika folkstammarnes lägen.

Lika litet kunna vi ingå på den åsigt, som förfäktas af Struve, att nämligen Ingulets varit de gamles

---

[1]) Ukert III. 2 p. 191 not, Forbiger III. p. 1116. Jfr Her. IV. 54 ed. Bæhr, Kolster p. 22.

[2]) Lindner p. 41. Hela det hydrografiska systemet hvilar på hans öfversättning af *ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα ἀπὸ θαλάσσης πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη* med «wenn man vom Meere aus über den Borysthenes geht, kommt zuerst Hyläa.» Låter denna tydning höra sig, så är deremot hela den öfriga framställningen det osannolikaste och mest inkrånglade, man gerna kan tänka sig.

Borysthenes och Dnepr med några ändringar(!) af dess nedra lopp, deras Pantikapes [1]).

Sanningen är nu emellertid, att Herodot uttryckligen förlagt sin Pantikapes till Borysthenes' venstra sida, der en sådan flod i verkligheten aldrig förefunnits. Vi kunna dock icke med någon större säkerhet afgöra, om detta Herodots anförande varit beroende på en missuppfattning af en verkligen existerande skythisk flod Pantikapes' läge, eller om denna uppgift varit alldeles oriktig, så att någon flod med detta namn aldrig förekommit hvarken i dessa trakter eller annanstädes.

Vi gå nu att tillse, om vi skulle kunna lyckas lemna några upplysningar i fråga om dessa alltigenom så oklara sakförhållanden. Med säkerhet veta vi, att den sedermera så mägtiga staden Pantikapaion eller Pantikapes [2]), i närheten af nuv. Kertsch, på Herodots tid redan var anlagd [3]), ehuru Herodot ej omtalar den med ett enda ord, lika litet som det på den asiatiska kusten midt emot belägna Phanagoria, som vi dock se anföras redan af Hekataios [4]). Ännu låg visserligen det pontinska kolonialväldets tyngdpunkt i Olbia, hvars senare så farliga medtäflare Pantikapaion och Chersonesos ej ännu hade uppnått någon jämförelsevis hög betydelse; men det förvånar oss dock att icke finna åtminstone det förras namn hos Herodot.

Vi torde må hända bäst kunna förklara denna tystnad dermed, att Herodot, hvars uppmärksamhet nästan uteslutande är riktad på det egentliga nordpontinska Skythien [5]), derigenom ej kommer i tillfälle att under berättelsens gång närmare redogöra för de på ömse sidor

---

[1]) Rheinisches Museum f. Philol. XXIX. pp. 65—70 med karta.

[2]) Begge namnen förekomma i Chrestom. ex Strab. Geograph. 27—28 äfvensom ἡ Παντικάπαια πόλις, Geogr. Gr. Min. II. p. 370. Jfr Ptolemaios' karta.

[3]) Neumann p. 480, Kiepert pp. 350—51, Georgii pp. 372—79. Jfr Raoul Rochette, Antiquités du Bosphore Cimmerien; Macpherson, Antiquities of Kertsch; Curtius, Griech. Gesch. (3) III. p. 552; E. Reclus, Géogr. V. p. 844.

[4]) Hekat. Fragm. 164.

[5]) I sammanhang med Dareios' fälttåg. Jfr Her. IV. 1.

om den Kimmeriska Bosporen belägna trakterna, ehuru det icke kan vara något tvifvel underkastadt, att han icke till fullo varit bekant med de der bestående politiska förhållandena på hans tid.

Det kan dock särdeles väl låta tänka sig, att namnet Pantikapaion, Pantikapes, kommit honom att begå en hel del misstag och dermed sammanhängande felaktiga kombinationer.

Herodot känner till, att Åkerbruks-Skyther eller s. k. Georger innehade Borysthenes' nedra, fruktbara floddal, och vet, att deras område sträcker sig till en annan skythisk flod, belägen på tre dagars afstånd från Borysthenes, i hvilken den i närheten af hafvet utmynnar, efter att hafva genomflutit det här belägna skogrika landskapet [1]). Han hör likaledes omtalas, att Georgerna bebodde det fruktbara och skogrika landet [2]) vid Pantikapesfloden(!). Denna Pantikapes är belägen på andra sidan Borysthenes, från Olbia räknadt, och således i Öster.

Häraf bildar Herodot följande kombination: Georgerna bebo den tre dagar breda landsträckan, hvilken är belägen mellan Borysthenes och dess ostliga biflod Pantikapes, hvilken ej långt från hafvet förenar sig med henne, efter att först hafva genomflutit skogslandskapet.

Hvad Georgerna på den Bosporanska halfön beträffar, så omtalar Strabo dem och skiljer dem noga från deras Nomadiska grannar [3]). Äfven Herodot anser, som vi sedan sett, de nomadiska Kungliga Skythernas område upphöra vid "de blindas graf" [4]) och anför i likhet med Skylax, att den emellan denna graf och Bosporos-Kimmerios belägna delen af Krym innehades af Skyther, hvilka vi med största säkerhet kunna anse hafva varit jordbrukare.

---

[1]) Her. IV. 18. Jfr Struve p. 69.
[2]) Neumann p. 470.
[3]) Strabo VII. 4. 6.
[4]) Kulturlandets bålverk emot steppens nomadhorder. Se här ofvan p. 101. Jfr Peschel, Neue Probleme p. 197.

I dessa trakter kan, som af sig sjelf faller, ej finnas rum för någon betydligare flod, och Pantikapaion sjelf var, som vi veta, beläget vid en bäck af minsta dimensioner. Vi få således antingen betrakta den *Ποταμὸς Παντικάπης* [1]), som Stephanos och Eustathios förlägga här, såsom ett emphatiskt uttryck, eller som exempel på ett fel, hvilket vi ofta se upprepas i geografiens historia, att stora städer antagas ligga vid dermed synonyma floder. Den fullkomliga okunnighet, som råder i fråga om ordet Pantikapes' etymologi, torde kanske äfven berättiga oss att framkasta den åsigten, att liksom staden Pantikapaion eller Pantikapes, förutom detta namn äfven betecknades med namnet Bosporos [2]), "Pantikapes" endast skulle vara en annan benämning för Bosporos Kimmerios.

Vi vilja äfven icke vid detta tillfälle underlåta att nämna, det föreställningen om en stor flod vid Pantikapaion må hända ej så litet befordrats genom denna stads närhet till den på den asiatiska sidan af sundet utfallande floden Hypanis [3]), nuv. Kuban.

För att återgå till Herodots beskrifning, har det utan tvifvel varit den nuv. Ingulets (den må nu hafva haft namnet Pantikapes eller icke), som för Herodot uppgifvits som den ena gränsen för det georgiska "mesopotamien". Säkerligen har han dock, som vi sett, i följd af sin ofullkomliga bekantskap med trakten O. om Dnepr, förlagt denna flod här i stället för i dess rätta läge Vester ut. Tjasminas vidt och bredt öfversvämmade

---

[1]) Stephan. Byz. voc. *Παντικάπαιον*, Eustath. ad. Dion. 311. Jfr Neumann p. 480.

[2]) Med det i inskrifterna förekommande *Βόσπορος* betecknas dock ständigt sjelfva landskapet, ehuru denna benämning redan tidigt användes af de icke-bosporanska Hellenerna för staden Pantikapaion. På Medeltidens italienska sjökort se vi begge namnen Vespero-Vospro och Pandico-Pondico för nuv. staden Kertsch, då Jeni-Kalè betecknas Pondico-Pera. Ryssarne hafva återinfört den turkiska benämningen Vospor. Neumann p. 481, Kiepert 351. Jfr Ukert III. 2. p. 478 not, Plinius IV. 78.

[3]) Så säger Ammian. Marcellinus XXII. 8. 26: Panticapaeum velut mater omnium civitatum ..., quam perstringit Hypanis fluvius.

floddal, i hvars närhet Ingulets upprinner, strider dessutom ingalunda mot uppgiften om Pantikapes' källsjö.

Vi äro sjelfva de första att medgifva, att detta vårt försök att förklara Herodots Pantikapes ingalunda är fullt tillfredsställande, men våga dock på samma gång betvifla, att denna fråga någonsin kommer att kunna fullt utredas.

De två i Herodots berättelse härpå följande floderna förefalla oss om möjligt ännu gåtfullare. *Hypakyris*, Ὑπάκυρις [1]), som upprinner i en sjö, säges flyta genom Nomadernas land O. om Patikapes, lemna "Hylaia" och "Achilleus' rännarebana" på sin högra hand och utfalla κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν [2]), d. v. s. icke allt för långt från staden Karkinitis. Huru långt Nomadernas land sträcker sig längs dess stränder, nämner Herodot icke, men af hans berättelse har man stundom tyckt framgå, att han hvarken låter Nomaderna eller de Kungliga Skytherna nå ned till Pontos på denna punkt, der han i detta fall anser det obebodda(?) Hylaia och Taurernas land omedelbart beröra hvarandra [3]).

Herodot förer oss här påtagligen till den s. k. Nogaiska steppen, der dock, som vi redan nämnt, intet spår finnes efter någon i Perekop-bugten utmynnande flod.

Berättelsen intrasslas ännu ytterligare, när Herodot tillägger: "Floden *Gerrhos*, Γέῤῥος [4]), utgrenar sig från Borysthenes i närheten af den trakt, ända till hvilken Borysthenes är känd. Den utgrenar sig [5]) nu i denna

---

[1]) Her. IV. 55.

[2]) Längre fram skola vi närmare sysselsätta oss med återgifvandet af detta ställe äfvensom med redogörelsen för «Rännarebanan» och «Skogslandet.»

[3]) Her. IV. 19, 20, 99.

[4]) Her. IV. 56. edd. Bæhr och Müller-Didot.

[5]) Vi hafva ansett oss med skäl böra öfversätta ἀπέσχισται med u t g r e n a r s i g, s k i l j e r s i g f r å n, då Herodot använder liknande ord vid beskrifvandet af Nil- och Istros-deltats strömklyfningar (Her. II. 17. IV. 89). Somliga hafva dock ansett meningen här vara: «Borysthenes och Gerrhos äro s k i l j d a å t s å, långt man känner till den förra floden», längre mot Norr kunna floderna stå i förening med hvarandra, ehuru vi derom icke veta något.

trakt och har samma namn som denna, eller Gerrhos [1]). Under sitt fortsatta lopp skiljer denna flod Nomadernas land från de Kungliga Skythernas och utfaller slutligen i Hypakyris (!)."

Vi behöfva väl här knappast påpeka, att något sådant vidunderligt hydrografiskt system aldrig egt sin motsvarighet i Syd-Ryssland och att det till och med kan påstås innebära fysiska omöjligheter. Men sådan var ingalunda de gamles åsigt, och exempel på dylika väldiga bifurkationer förekomma tidt och ofta i deras skrifter.

Så anser Aristoteles Tanaïs vara en arm af Araxes [2]), på samma gång som han, i likhet med så många andra, är en anhängare till den bekanta, sällsamma åsigten, att Istros med en af sina armar utflöt i det Adriatiska hafvet och med den andra i Pontos [3]). Andra sådana, i geografiens historia mera bekanta strömklyfningar äro Astaboras', nuv. Atbara-Takazziè's, delning mellan Nil och Röda hafvet [4]) samt den vidunderligaste af alla Eridanos-Rhodanos-Rhenos' mynningar i Adria, Sardoiska hafvet och Okeanos [5]).

Att Herodot verkligen tänkt sig saken alldeles så, som han beskrifver den, bör derför icke väcka vår förundran. Det är deremot med största häpnad vi se moderna författare, och dertill geologer [6]), hvilka väl minst af alla bort komma i tillfälle att begå misstag af denna beskaffenhet, förfäkta samma åsigt som Herodot.

De antaga existensen af ett kolossalt Dnepr-delta (!), begränsadt af Borysthenes och dess arm Gerrhos med der emellan liggande land af s j u t t o n dagsresors vest-

---

[1]) Beteckningen *κατὰ τοῦτο τῆς χώρης, ἐς ὅ γιγνώσκεται ὁ Βορυσθένης* i st. f. Gerrhos förekommer oss dock som alldeles öfverflödig. Jfr Her. IV. 53. II. 31.

[2]) Aristot. Meteor. I. 13. Jfr Skymn. Chios v. 867, Anonym. Peripl. Pont. Eux. 49 m. fl. Neumann p. 135.

[3]) Ukert III. 1 p. 146. Jfr Geogr. Gr. Min. I. p. 26.

[4]) Strabo XVI. 4. 8. Jfr Plinius V. 53.

[5]) Apoll. Rhod. Argon. IV. vv. 627 ff., Müllenhoff, Deutsche Altertumsk. I pp. 218—20. Jfr Plinius XXXVII. 32.

[6]) Murchison, Russia and the Ural Mountains I. p. 574.

ostlig utsträckning, hvilket utgör flodområdet för de två betydliga [1]) strömmarne Pantikapes och Hypakyris, som dessutom hvar för sig hafva sin egen källsjö: allt detta på den Nogaiska steppens "tabula rasa", der hvarje rännil lemnar ett outplånligt spår efter sig [2]).

Förutom Herodot anför, som man kan vänta, Mela [3]), att de tvenne floderna Gerrhos och Ypacares (Hypacaris) utflyta med en gemensam mynning vid staden Carcine vid Carcinitis-bugten, men att dessa floder hafva olika källor och komma från vidt skilda trakter [4]). Deremot nämner han intet bestämdt om Gerrhos som en arm af Borysthenes, men i likhet med Herodot låter han henne flyta på gränsen mellan Basilider och Nomader.

Plinius nämner emellan Borysthenes och Tanaïs följande floder: Panticapes, Acesinus, Pacyris, Buges, Gerrus, Hypacaris (Hypanis) [5]). Pacyris är utan tvifvel de andras Hypacaris och, som Hypacaris [6]) säkerligen bör anses vara den rätta läsarten, finna vi att Plinius, genom att hemta sina uppgifter från olika källor, råkat att vid sin uppräkning anföra samma flod två gånger.

---

[1]) Her. IV. 47. 58: ποταμοὶ οὐνομαστοί.

[2]) E. Reclus, Géogr. V. p. 459. Oss tyckes rättast att helt och hållet förkasta Herodots anföranden här vid lag, och vi kunna omöjligt antaga spårlöst försvunna revolutioner i Syd-Rysslands hydrografiska förhållanden. Herodots auktoritet är stor, sanningens större!

En Potemkin kunde visserligen genom dekorationer, som föreställde städer, för en dag förändra ödemarkens utseende sin herrskarinna till behag; geografen kan ej omdana ett helt lands hydrografi för att bringa det i öfverensstämmelse med en gammal författares berättelse.

[3]) Mela II. 4.

[4]) Diversis fontibus et aliunde delapsi.

[5]) Plinius IV. 83—84. Begge läsarterna förekomma om hvartannat.

[6]) Det tillägg Plinius gör vid Hypacaris «per Nomadas et Hylaeos fluit» är direkt hemtadt från Her. IV. 55 och visar således att vi med allt skäl böra läsa Hypacaris och ej Hypanis.

Det i sammanhanget förekommande «Gerrus Basilidas et Nomadas separat» härleder sig äfven tydligen från Her. IV. 56.

Vidare anför Plinius: ”Pacyris utfaller i Carcinitisbugten; städerna Naubarum och Carcine ligga vid denna flod.” Buges, Gerrus och Hypacaris låter han utfalla (O. om näset vid Perekop) i en sjö, som han kallar Buges och hvilken han anser genom en gräfd kanal (fossa) stå i förbindelse med hafvet. Han har här velat lemna en beskrifning på nuv. Sivasch och troligen äfven på grafven vid Perekop. Denna del af Asovska sjön återfinnes hos Ptolemaios under namnet ”Limne Bykes” med deri utmynnande floderna Gerrhos och Bykes [1]). Då Plinius skall beskrifva Hypacaris’ mynning, råkar han deremot i fullkomlig konfusion och förblandar denna flod med den asiatiske Hypanis, nuv. Kuban, ehuru han nyss förut förnekat dennas tillvaro.

På Ptolemaios’ karta se vi Plinii Pacyris ersatt af en flod med namnet Karkinitis, vid hvilken desslikes Karkine och Navaron finnas angifna, äfvensom en annan ort Pasyris, påtagligen en påminnelse om det forna flodnamnet. Någon flod Hypakaris nämner Ptolemaios deremot icke.

Den enda behållning vi hafva af hela denna undersökning beträffande Plinius och Ptolemaios är den, att vi få se, att de författare, som efter Herodot nämna floden Gerrhos, ständigt förlägga den O. om näset vid Perekop, under det att de vid Karkinitis-bugten på andra sidan om samma näs angifva en flod, hvars sammanhang med Herodots Hypakyris är alldeles påtagligt.

Denna senare flods vidare beskrifning lyder (enligt den vanliga tydningen): ”Öster om floden Pantikapes [2]) bo Nomad-Skytherna i en kal och trädlös trakt; de sträcka sig mot Öster fjorton dagsresor långt och bebo det område, som når till floden Gerrhos” [3]).

Kunna vi å ena sidan möjligen ingå på det påståendet, att det öfverensstämt med Herodots föreställning

---

[1]) Ptolemaios’ karta. Hela den grafiska framställningen af denna trakt är dock särdeles illa hopkommen och i högsta grad svårfattlig.

[2]) Pantikapes flyter, som vi sett, enligt Herodots mening på ett afstånd af tre dagsresor O. om Borysthenes; här tillkomma nu ytterliga fjorton dagsresor.

[3]) Her. IV. 19.

om dessa trakters topografi att låta Gerrhos, Borysthenes' arm, beskrifva en så väldig båge mot O., att dess genomskärning utgöres af sjutton dagsresor, räknade från Vester till Öster, så kunna vi å andra sidan ej hindra Herodots siffror att tala. Herodot uppgifver nämligen, som vi förut sett, att han räknar afståndet Borysthenes-Maietis till tio dagsresor eller 2,000 stadier [1]). Likaledes beskrifver han huru Georger, Nomader och Kungliga Skyther följa på hvarandra från V. till O. emellan denna flod och Maietis [2]). Allt detta står naturligtvis i oupplöslig strid med antagandet af Gerrhos' ofvan nämnda väldiga, östliga bygel, hvilken dessutom nödvändigt skulle komma att falla långt ut i Maietissjön.

Ändringen af talet fjorton till fyra anse vi icke vara berättigad [3]).

I stället skulle vi vilja föreslå en öfversättning af IV. 19, som något afviker från den vanliga och genom hvilken dessa svårigheter synas oss blifva upphäfda. Vi taga *τὸ πρὸς τὴν ἠῶ* [4]) icke tillsammans med *ἡμερέων*, utan anse det hänföra sig till *οἱ δὲ νομάδες οὗτοι*, och öfversätta: "Dessa Nomader i Öster bebo en fjorton dagsresor lång och till floden Gerrhos nående landsträcka" [5]). Dermed har Herodot velat säga, att Nomadernas land var fjorton dagar långt i ungefärlig S. N. riktning från hafvet(?) räknadt och att dess gräns i Öster emot de Kungliga Skytherna utgjordes af floden Gerrhos [6]). Någon V.O.-dimension på detta område angifves deremot icke.

Endast på detta sätt blir det möjligt att förstå, huru någon plats mellan Nomaderna och Maietis kan blifva öfrig för den af Skythernas stammar, som Hero-

---

[1]) Her. IV. 101.

[2]) Her. IV. 18—20.

[3]) Denna Rennells föreslagna ändring se Her. IV. 19 ed. Bæhr. Jfr loc. cit. ed. Stein, Ukert III. 2 p. 335—36 not.

[4]) Här endast en upprepning af det strax innan förekommande *τὸ δὲ πρὸς ἠῶ τῶν γεωργῶν . . . νομάδες . . . νέμονται.*

[5]) Jfr Lindner p. 46.

[6]) Deras förhållande till Pantikapes i Vester omtalas ej närmare.

dot dessutom säger vara den talrikaste af dem alla [1]). Detta fördelande af de olika stammarnes områden tyckes oss dock ej vara fullt tillfredsställande, då utrymmet redan förut blifvit alltför hårdt taget i anspråk genom förläggandet af Georgerna på denna samma sida sida af Borysthenes. Man behöfver emellertid ej anse Herodot hafva låtit sin Gerrhos beskrifva alldeles omöjliga bågar på steppen, och han kan särdeles väl hafva tänkt sig denna sin flod i likhet med Hypakyris uppsöka hafvet på icke allt för långa omvägar.

De förnämsta med verkligheten öfverensstämmande omständigheter, hvilka vi tro oss kunna finna i Herodots berättelse, äro, att en flod, som stod i något direkt förhållande till Gerrhos-trakten vid Borysthenes, utgjort gränsen emellan Kungliga Skyther och Nomader samt att de senares land genomflöts af en flod, som Herodot kallar Hypakyris [2]).

Långt ifrån att göra anspråk på att lemna någon full lösning af denna fråga, som under alla tider förorsakat geograferna ett så stort hufvudbry, vilja vi endast söka visa att, om Herodot velat beskrifva hydrografiska förhållanden, liknande dem vi nu skola anföra, han skulle kunnat göra det med just samma ordalag, som han sjelf användt vid detta tillfälle. Vår uppgift blir det deremot att söka förklara orsakerna, som bidragit till, att Herodots beskrifning kommit att blifva så föga öfverensstämmande med verkligheten.

De enda betydligare floder, som finnas mellan Donets och Dnepr, äro den senares tillflöden från venstra sidan. Det är bland dessa vi nu skola uppsöka Hypakyris och Gerrhos, det vill här säga två vattenlopp, sådana att Herodots beskrifning på dem kan tillämpas.

Gerrhos står, som vi sett, i förbindelse med Dnepr i närheten af porogerna, och för denna flod föreslå vi Samara. Då nu de Kungliga Skytherna uttryckligen sägas bebo Asovska sjöns kust [3]), och deras område

---

[1]) Her. IV. 20.
[2]) Neumann p. 205.
[3]) Her. IV. 20. Jfr IV. 100.

påtagligen når rätt långt inåt landet, kunna vi icke söka de längre ifrån denna sjö boende Nomadernas flod i någon af detta vattenbäckens obetydliga norra tillflöden, utan identifiera den med Dnepr's biflod Konskaja-voda.

Dessa två floder stå visserligen hvarken i direkt förbindelse med hvarandra eller flyta till hafvet, utan deras riktning är en motsatt inåt landet. Vi hafva emellertid skäl att tro, att Herodot ej uppfattat det så.

Som vi redan sett, torde vi med rätta kunna antaga, att handeln i de nordpontinska trakterna vid denna tidpunkt företrädesvis varit bedrifven med karavaner, då det sydryska flodsystemet med rätta kan sägas vara af den beskaffenheten, att det uppträder vida mera hindrande än befordrande för trafiken [1]. Karavanvägarne följde naturligtvis då som nu så mycket som möjligt de olika vattendragen, lemnande den ena flodens källtrakt för att öfvergå till den andras. Framför allt torde detta hafva varit fallet i de för öfrigt vattenlösa stepperna.

Härvid utgjordes naturligtvis hufvudintresset för de resande icke af det håll, åt hvilket strömmen flöt, utan deraf, att dalens riktning var sådan, att den förde den möjligt kortaste vägen till målet [2]. För öfrigt måste det förekomma handelsmännen alldeles likgiltigt, om de färdades uppåt eller nedåt floddalen. Hade man vid någon af dalens krökningar för en kort stund lemnat floden ur sigte och kort derefter påträffade ett annat, den först inslagna riktningen återtagande vattendrag, hände det lätt, att man ej gaf akt på den omständigheten, att, under det man vid den förra floden färdats emot strömmen, man här följde med strömmen. Af begge dessa flodlopp bildades nu genom kombination ett enda vattendrag, hvars strömriktning bestämdes i enlighet med det vid resans ändpunkt mynnande och såsom sådant mera bekanta vattendragets riktning.

Sålunda har ofta genom karavanresandes berättelser uppslag gifvits till de mest vidunderliga flodlopp

---

[1]) E. Reclus, Géogr. V. pp. 442—72, 459.
[2]) Jfr Neumann p. 204, Kolster p. 23.

och de verkligen häpnadsväckande hydrografiska fantasibilder, af hvilka vi se Medeltidens och Nyare tidens äldre kartor vara uppfyllda.

I land med utvecklad flodskeppsfart uppstå naturligtvis lätt samma misstag derigenom, att öfvergångsstället mellan tvenne flodbäcken, "portagen" eller "voloken", helt enkelt förvandlas till ett dem begge förenande vattendrag. Så se vi ofta på Ortelii och andras kartor två eller flera af de ryska floderna sins emellan förbundna genom en "Volock Lacus" [1]). På dessa och ännu mycket senare kartor angifves likaledes ständigt en "rivulus" [2]), som förenar Don- och Volgabågarne, der de mest närma sig hvarandra.

Samara är ju emellertid en biflod till Dnepr och ingalunda en bifurkation deraf, som går till hafvet. Att Herodot och hans sagesmän kunnat anse Gerrhos flyta i motsatt riktning, hvilar visserligen helt och hållet på en missuppfattning, som dock alls icke saknar sina motstycken i geografiens historia.

Ett alldeles motsvarande exempel finna vi i den redan hos Mela och Ptolemaios rådande föreställningen, att floden Ergines, nuv. Erkene, icke utföll i Hebros, nuv. Maritsa, utan i stället i Propontis vid Heraklea [3]). Detta gamla misstag återfinnes på alla nyare tidens kartor ända långt in i vårt århundrade [4]).

Utan tvifvel torde en mycket anlitad karavanväg med utgångspunkt vid Dnepr strax ofvan om den första porogen hafva följt Samara och något af dess södra tillflöden, hvilka närma sig Asovska sjön på ett helt

---

[1]) En sjö med detta namn, i hvilken Borysthenes, Volga och Düna ses upprinna, förekommer t. ex. i Ortelii, Theatrum orbis terrarum af år CIƆIƆCIII. Jfr E. Reclus, Géogr. V. p. 451.

[2]) Daniel, Handbuch der Geogr. (5) II. p. 971. Denna «rivulus» är ett rent fantasifoster, ty, som vi veta, hafva såväl Peter den Stores förslag om en kanal från Kamyschenka vid Kamyschin till Ilavla-Don som den redan af Selim II projekterade genomgräfningen af näset på dess smalaste ställe, hvarigenom Don's vatten skulle ledas ned i Volga vid Dubovka, aldrig kommit till utförande.

[3]) Herodot deremot visar sig fullt hemmastadd med de verkliga här rådande förhållandena. Jfr Her. IV. 90.

[4]) Lelewel, Géographie du Moyen Age III. p. 141.

kort afstånd, och derefter längs Berda nått sjön vid nuvarande Berdjansk, som genom sin närhet till Dneprkröken med rätta kan benämnas "Dneprs hamn vid Asovska sjön" [1]).

Ännu i dag är sålunda Berdjansk ändpunkten för den väg, som följes af handelskaravanerna, hvilka, utgående från Aleksandrovsk, beläget nedan om porogerna på det betydelsefulla ställe, der Dnepr upphör att vara farbar från hafssidan, följa Konskajas och Berdas lopp ned till sjön [2]).

Det torde må hända ej vara för djerft att antaga, att under den äldsta tiden samma förhållande som nu varit rådande i dessa trakter och att på Herodots tid tvenne handelsvägar utgått från de omedelbart ofvan och nedan om fallen belägna delarne af Borysthenesdalen och sammanstött i närheten af Berdjansk, Asovska sjöns enda dugliga hamn [3]), sedan Don genom sina deltabildningar gjort sitt inlopp otillgängligt.

Vi hafva allt skäl att i denna stads omedelbara närhet söka det af Herodot omtalade emporiet Kremnoi [4]), hvars betydelse vid denna tid torde varit desto större, som det senare så betydande Tanaïs säkerligen ännu ej varit anlagdt. Skulle det icke lätt låta tänka sig att, när underrättelser om nyss beskrifna steppvägar framkommit till Olbiopoliterna, dessa deraf hemtat den föreställningen, att man Ö. om Borysthenes påträffade tvenne betydliga floder [5]), hvilka med en gemensam mynning utföllo i sjön?

Herodot sätter emellertid ingalunda dessa floder i någon förbindelse med Maietis, utan angifver med klara och tydliga ordalag, att Hypakyris' utlopp i Öster begränsar [6]) "Skogslandet" och "Achilleus' rännarebana", d. v. s. att den utfaller i hafvet Vester om nuv. Krym.

---

1) E. Reclus, Géogr. V. p. 817.
2) E. Reclus, Géogr. V. p. 540.
3) E. Reclus, Géogr. V. p. 815. Daniel (5) II. p. 1106.
4) Her. IV. 20, 110. Jfr Ptolemaios' *Κνήμη*.
5) Kolster p. 23, Lindner p. 55.
6) Her. IV. 55 ed. Bæhr. Ordagrannt står, der att Hypakyris »lemnar Hylaia på höger hand», *ἐς δεξιὴν ἀπέργων τὴν Ὑλαίην*. Att

I motsats till den trädlösa steppen, var *Skogslandet*, ἡ Ὑλαίη [1]), benämningen för Dnepr's nedersta skogbevuxna floddal och utan allt tvifvel för den del af den nuvarande steppen, som är belägen emellan flodens ostvestliga del och hafvet [2]).

Vi hänvisa för öfrigt till den så innehållsrika och typiska beskrifning [3]) öfver dessa trakter, som Neumann lemnar oss. Endast i en sak kunna vi icke med honom instämma och det är deri, att "skogslandet" inskränkes till Dnepr's venstra sida, då allt i dessa trakter tydligen visar, att t. ex. landet vid Ingulets' nedersta lopp med allt skäl bör kunna räknas till skogstrakten [4]).

Skogslandskapets nordligaste punkt förlägger Neumann i närheten af nuv. Berislav, men han är deremot oviss om dess ostliga utsträckning, emedan, som han säger, "det är tvifvelaktigt, hvilken flod Herodot menat med Hypakyris, som utgör dess östra gräns."

Skogslandets utsträckning må för öfrigt hafva varit hvilken som helst, säkert är emellertid, att den s. k. Krymska steppen äfven på Herodots tid varit skoglös [4]) och det är i full öfverensstämmelse härmed som vi anse Herodots berättelse om Hypakyris och Hylaia endast antyda en enda sak, nämligen att nuv. Karkinit-bugtens norra strand var skogbevuxen, i motsats till den södra, som var kal.

Herodot har nämligen ansett nuv. Perekop-bugten vara Hypakyris' mynning.

---

de gamla Hellenerna använde uttrycken «höger» och «venster» i fråga om floder på samma sätt som vi, framgår öfverallt (Her. I. 72, Strabo II. 5. 30). Detta hindrar emellertid ej Lindner att på sitt vanliga oförsynta sätt tyda detta ställe med att Hylaia ligger Öster om Hypakyris (Lindner p. 48).

[1]) Her. IV. 18, 19, 56, 76.

[2]) Detta senare är alldeles påtagligt, då Hylaia säges ligga långs åt, παρά, «Achilleus' rännarebana», hvarmed alldeles säkert menas nuv. Tendra-öns och Djaril-Gatsch's märkvärdiga dynbildning. Her. IV. 76.

[3]) Neumann pp. 80—85 och karta.

[4]) Struve p. 69. Jfr E. Reclus, Géogr. V. p. 543.

[5]) Det berömda «ekorrebeviset», Peschel, Neue Probleme pp. 180—81. Jfr Pallas, Reise in Süd-Russland II. p. 467.

Den helleniske sjömannen, som från Istros följde den nordpontinska kusten, blef inom kort helt förtrolig med betydelsen af de tätt på hvarandra följande trattformiga insänkningarna af kusten. Han lärde känna de ryska limanerna såsom steppflodernas mynningsbäcken. Intet under således att, när han, lemnande "rännarebanan" för att på kortaste väg uppnå det midt emot liggande Krymska landet, dervid ser samma välbekanta företeelse upprepas, det grundare vattnet och den trattformiga, sig djupt in i landet sträckande bugten, han strax sluter sig till mägtiga, här mynnande vattendrag. Om dessas verkliga tillvaro har han dock intet skäl att närmare försäkra sig, då inom denna bugt ingen hellenisk anläggning finnes, som skulle kunna förmå honom att afvika från hans redan inslagna riktning. I hans skeppsjournal har sedan stått att läsa ungefär följande: Mellan "Achilleus' rännarebana" och midt emot belägna stranden en stor, med nordlig [1]) riktning i landet inträngande flodmynning [2]), hvars vestra sida är skogrik, men den östra deremot saknar träd.

Herodots samtida hade sålunda å ena sidan af sjöfarande erhållit underrättelsen om detta antagna mynningsbäcken, på samma gång som de genom karavanresande fått höra, att tvenne betydliga vattendrag, Hypakyris och Gerrhos, hvilkas nedra lopp och mynningsort desse dock icke kände till, brukade öfverskridas under en färd från Borysthenes Öster ut. Från annat håll hade man, som vi redan sett, erfarit, att dessa tvenne floder hade en gemensam mynning, och helt enkelt antager man nu som särdeles naturligt, att den O. om Borysthenes kända flodmynningen tillhör de O. om Borysthenes belägna floderna, eller med andra ord att Hypakyris-Gerrhos utfaller i det vestra Pontos-bäckenet.

De gamle voro ingalunda så samvetsgranna som vår tids geografer, och det skulle ingalunda hafva öfverensstämt med deras skaplynne att besvära sig med att utreda frågor, sådana som t. ex. det nuvarande Uëlle-

---

[1]) Strabo VII. 3. 19.
[2]) Her. IV. 55 ed. Stein.

problemet. Särskildt gör man sig under Gamla tiden mycket ofta skyldig till ett lättsinnigt identifierande af floder.

Så anser Alexander Hydaspes [1]), nuv. Djalam, i Indien vara Nil's öfra lopp, emedan han i denna flod påträffar krokodiler, under det att hans krigare stödja sin åsigt, att Jaxartes [2]), nuv. Syr-Darja, är samma flod som nuv. Don på den omständigheten, att tallar växte vid dess stränder. Likaledes är Juba [3]) för sin del öfvertygad om, att han funnit Nil's källor på Atlas' södra sluttning.

Förblandningen af Karkinit-bugten med en flodmynning [4]) förefaller oss dessutom särdeles ursäktlig, då vi gång på gång finna de fullkomligaste motstycken till detta misstag göra sig gällande i de geografiska upptäckternas historia.

Vid en blick på Braziliens karta se vi t. ex. strax, att hufvudstaden Rio de Janeiro icke är belägen vid någon flod, ehuru namnet gifver till känna, att så skulle vara fallet. Saken är emellertid, som vi veta, den, att de portugisiska upptäckarne, missledda af härvarande kustinbugtnings likhet med de sydamerikanska flodernas allmänt förekommande trattformiga s. k. æstuarier och mynningsbugter här vid lag kommit att rikta geografien med en "Januariflod," som aldrig funnits till utom i deras egen inbillning [5]). Kejsardömet Braziliens förnäm-

---

[1]) Strabo XV. 1. 25.

[2]) Strabo XI. 7. 4.

[3]) Kiepert p. 224.

[4]) Ett indirekt bevis för att Karkinit-bugten blifvit tagen som en flodliman erhålla vi af Ptolemaios' karta, der vi se att denna bugt och Bog-Dnepr's liman begge två uppfattas på samma sätt, d. v. s. som delar af hafvet, utan närmare förbindelse med de deri inmynnande floderna.

Gränsskilnaden mellan liman och haf visar sig här i fråga om de sydryska floderna som flerstädes ytterst svår att uppdraga. Så anses Dons egentliga liman utgöras af Asovska sjöns innersta, smala del eller den s. k. Taganrog-bugten (E. Reclus, Géogr. V. p. 790.), ehuru skilnaden mellan denne och den öfriga delen af den Asovska sjön är illusorisk.

[5]) Daniel, Handb. d. Geogr. (5) I. p. 832.

sta stad hade må hända, detta misstag förutan, nu fört det mera berättigade namnet Bahia, som i stället tillhör landets andra stad.

Ehuru, som vi här ofvan sett, Ptolemaios nöjer sig med att på sin karta låta en enda flod utfalla i Karkinitis-bugten, envisas åter de nyare geograferna länge att här på den Nogaiska steppen teckna en ståtlig dubbelström med fantastiska krumelurer [1]).

Såsom bevis på huru de gröfsta geografiska misstag äro svåra att utrota, vilja vi här nämna ett motstycke till det nyss anförda. Oförsvarligt nog har Strabo, geografen *κατ' ἐξοχήν*, gjort sig skyldig till det verkligen svåra felet att låta Haliakmon, nuv. Vistritsa, utmynna mellan Pella och Dion [2]) ungefär på samma bredd som Potidaia i stället för vida nordligare i nuvarande Saloniki-bugten. Sedan Ptolemaios anslutit sig till denna åsigt, så var detta kartografiska fels framtid fullt tryggad, och det är först på de allra nyaste kartorna, som vi få se dessa trakters hydrografi rätt framställd.

När sådana misstag begås i fråga om lokaliteter i det välbekanta Hellas, huru mycket mera måste icke dylika nödvändigt förekomma, när det gäller så aflägsna och ofullständigt kända trakter som Skythernas land.

Den åttonde af de stora skythiska floderna, som Herodot lofvat att beskrifva, är *Tanaïs*, **Τάναϊς** [3]). ”Tanaïs,” säger han, ”upprinner i de öfre trakterna, der den har sin källa i en stor sjö, och utfaller i en ännu större sjö, som kallas Maietis.” Intet närmare säges här om denna flods riktning utan endast att den kommer uppifrån, *τὰ ἀνέκαθεν*. I följd af ett annat ställe [4]) i hans berättelse måste vi dock antaga, att Herodot an-

---

[1]) Se t. ex. ett jämförelsevis så nytt arbete som: Joannes Clericus (Sanson), Atlas antiquus, Amstelodami Fol. MDCCV.

[2]) Strabo VII. Fragm. 20, 22.

[3]) Her. IV. 57, 47.

[4]) Her. IV. 123. Den nedersta delen af loppet torde dock hafva ansetts utgöra en direkt fortsättning af Maietis' syd-nordliga kust. Se här ofvan p. 108.

sett dess riktning hafva varit ungefär från N. O. till S. V. Han säger, att Tanaïs utfaller i Maietis' innersta vrå, μύχος, hvilken, som vi sett, han anser ligga på ungefär samma meridian som Bosporos Kimmerios, hvilken föreställning allmänt återfinnes hos alla Gamla tidens geografer.

Polybios är den förste, som tydligt nämner, att Tanaïs inflyter i Maietis med S. V. riktning, men denna hans åsigt förkastas helt och hållet af Strabo [1]), hvilken förklarar, att de, som något känna till dessa trakter, veta, att den flyter Norr ifrån in i Maietis samt att Maietis och flodens mynning äfvensom dennas nedra lopp, så långt det är kändt, ligga under samma meridian.

På Ptolemaios' karta se vi slutligen Don's östliga böjning rätt angifven, men denna förbättring bibehålles icke, och på de flesta [2]) kartorna ända till det sextonde århundradet är Tanaïs åter afbildad med rakt nordsydligt lopp och dess källa förlagd i Rhipaierna [3]).

Hvad åter Tanaïs' ursprung beträffar, upprinner den nuvarande Don ingalunda i en stor sjö utan i den mycket obetydliga Ivan-sjön [4]) i guvernementet Tula. Häraf tager sig Neumann anledning att förlöjliga deras mening, hvilka anse Herodot verkligen hafva egt någon underrättelse om vare sig Tanaïs' eller de öfriga skythiska flodernas källor [5]). Vi kunna deremot för vår del ingalunda ansluta oss till denna åsigt af följande skäl.

I femtonde—sjuttonde århundradets jordbeskrifningar återfinna vi allmänt Herodots uppgift om Don's lacustra ursprung. Vi skulle dock icke vidare fästa oss vi detta meddelande, om ej samtidigt n a m n e t på sjön funnes

---

[1]) Strabo II. 1. 5. Polybios säger Tanaïs flyta från «sommarsoluppgången.»

[2]) Med undantag af t. ex. Medeltidens italienska portulaner, der flodens nedersta lopp bildar en rät vinkel emot dess öfre del.

[3]) Santarem, Histoire de la cosmographie II. pp. XLVIII.

[4]) Derför «Don Ivanovitsch» i folkvisan. Daniel, Handb. der Geogr. (5) II. p. 1114.

[5]) Neumann p. 203. Jfr här ofvan p. 122.

angifvet. Vi kunna nämligen med en blick på denna tids geografiska kartor öfvertyga oss om, att ett stort vattenbäcken, benämndt "Lacus Sancti Johannis," der anföres som Tanaïs' källsjö.

Ordalagen i dessa beskrifningar kunna icke heller vara tydligare, och de vittna om den allra noggrannaste kännedom om Tanaïs' källtrakt. Maginus t. ex. yttrar sig så: "Tanaïs . . . oritur ex lacu ingenti non longe a Tulla urbe sito, a quo etiam lacu Scat fluvius magnus emergit [1]."

En icke obetydlig vattenfylld depression, hvars enda qvarlefva är den nuvarande, högst oansenliga Ivan-sjön, har säkerligen för ännu icke så länge sedan funnits i dessa sanka trakter, der den nuvarande kanalen förbinder Don's och Okas flodbäcken närmast genom Upas biflod Schat.

Äfven Ephoros säger, att Tanaïs upprinner i en λίμνη, hvars läge han deremot anser vara obekant [2]). Sedermera synas meningarna om Tanaïs' källor hafva varit delade, och de olika författarne gifva fritt lopp åt de vildaste fantasier [3]). Dessas åsigter klandras skarpt af Strabo,

---

[1]) Maginus, Geographia (II. p. 216) Arnhemii 4:o 1617. Jfr Stuckius, Scholia in periplum Ponti Euxini pp. 150—51.

[2]) Skymnos Chios vv. 870—71.

[3]) Särdeles betecknande är i synnerhet Aristoteles' anförande (Metereol. I. 13. 16), att Indos, Baktros, nuv. Amu, Choaspes, nuv. Kabul (?), och Araxes, nuv. Syr, alla upprinna i berget Parnasos (Paropanisos), nuv. Hindu-Kusch (Indikos-Kaukasos), och att Tanaïs är en gren af den sist nämnda floden (Skymnos Chios vv. 867—68).

Den senare delen af denna kombination har enligt vår mening uppkommit på följande sätt. Namnet «Araxes» (d. v. s. floden i allmänhet) var gemensamt för åtskilliga strömmar (Neumann pp. 122—26; Herodots Araxes är sammansatt af Aras-Amu-Syr-Volga) och tillämpades, om man undantager den nuv. Aras i Armenien, särskildt på Jaxartes, nuv. Syr, och i följd af namnlikheten på Rha, d. v. s. floden, (den turkiska benämningen Itil, Itel eller Idel på denna flod har samma allmänna betydelse), nuv. Volga. Denna senare ansågs såväl under äldre tider som i synnerhet under Medeltiden stå i direkt vattenförbindelse med Tanaïs, nuv. Don, tydligen i följd af begge flodernas närmande vid Tsaritsyn, hvars «volok» alltid varit af så stor betydelse (Neumann p. 135).

Häraf uppstod den åsigten, att Don var en bifurkation af Syr-

och man får af honom höra, att på hans tid somliga ansågo Tanaïs komma från trakterna ofvan om Istros i Vester, under det att andra åter höllo före, att den upprann i Kaukasos [1].

Senare torde man mera allmänt hafva återvändt till den ursprungliga, redan af Aischylos uttalade meningen, att flodens källor vore att söka i Rhipaierna [2], dessa öfverallt uppdykande fabelberg. Pytheas påstås, som bekant, hafva varit af den åsigten, att Tanaïs utfallit i Norra Oceanen [3], och detta har man velat stödja på det ur Polybios hemtade stället hos Strabo [4], der Pytheas säges hafva befarit Europas hela yttre, vid Oceanen belägna kust från Gades till Tanaïs. Vi inse icke, hvarför detta uttryck skulle fattas annorlunda än Polybios' egna ord, att Europa var obekant från Narbo till Tanaïs [5], hvarvid han tydligtvis åsyftar Europas midt emot denna sträcka belägna nordkust.

Herodots åsigter om Tanaïs hafva vi sålunda sett vida mera öfverensstämma med verkligheten än alla senare författares under Gamla tiden. Tanaïs' mynningar, deltabildning och nedersta lopp om talar han deremot icke alls och säkerligen af den anledningen, att de

---

Darja, så att man kunde segla från Kaspiska hafvet (i hvilket Jaxartes ansågs utmynna) till den Asovska sjön (jfr Strabo XI. 7. 4). Så rotfästad var denna åsigt i det allmänna medvetandet, att Makedonerna vid framkomsten till Jaxartes' stränder allmänt ansågo sig hafva uppnått Tanaïs, gränsen mellan Asien och Europa (Arrian. Anabasis III. 30. 8. Jfr Strabo XI. 7. 4).

Namnet Syr står säkerligen i sammanhang med benämningen Silis, som enligt Plinius tillägges såväl Tanaïs som Jaxartes (Plinius VI. 20, 49. Jfr Eustath. ad Dion. 14), och må hända äfven med Tanaïs' biflod Syrgis-Hyrgis, som af Herodot omtalas.

[1]) Strabo XI. 2. 2. II. 1. 5. Den senare åsigten är sannolikt uppkommen deraf, att Hypanis, nuv. Kuban, ansågs vara en arm af Tanaïs. Så påstås af flera bland Medeltidens geografer Matraka eller Tmutorokan, nuv. Taman, vara beläget vid en arm af Athel, d. v. s. Volga.

[2]) Ukert III. 2 pp. 197—98.

[3]) Ukert III. 2 p. 194.

[4]) Strabo II. 4. 1.

[5]) Polybios III. 38. 2.

på hans tid voro obekanta, emedan ingen hellenisk koloni ännu blifvit anlagd här. Utan tvekan identifiera vi Tanaïs med den nuvarande Don [1]). Vi kunna nämligen ej ansluta oss till dem, som vilja, att Tanäïs i följd af namnens likhet skulle motsvara Donets (på Ryska uttaladt Danjéts).

Dessutom nämner Herodot en biflod till Tanaïs, som han kallar Hyrgis och hvilken han utan tvifvel anser tillhöra Tanaïs' högra sida, då han omedelbart härpå tillägger: "dessa äro de förnämsta skythiska floderna" [2]). Man har oftast velat identifiera denna biflod med Donets, men egentligen utan bättre skäl än att dess läge passar bra i Herodots berättelse.

Namnet har stor likhet med de tre Irgis, som äro bifloder till Volga i trakten emellan Samara och Saratov och de två Irgis, som förekomma i Kirgis-steppen. Utan allt tvifvel är den Syrgis, som förekommer på ett annat ställe [3]), densamma som Hyrgis (med en liten förändring i namnet), ehuru den der säges utmynna i Maietis.

Kolonier i Skythien.

Vid meddelandet af underrättelser om de Helleniska kolonierna på den nordpontinska kusten visar sig Herodot särdeles sparsam. Det helleniska kolonialväldet i dessa trakter hade redan nått en så stor höjd, att Herodot, om så ingått i hans plan, säkerligen varit i tillfälle att i denna sak meddela vida mera än han gör. I synnerhet hade vid denna tid de af asiatiska Ionier anlagda bosporanska kolonierna och särskildt Pantikapaion [4]), "de bosporanska städernas moder", uppnått en hög grad af välmagt.

---

[1]) «Don» är det speciella uttrycket för flod i allmänhet och återfinnes i en massa namn: Donets, Donau, Tuna, Danubius, Donavats, Donajec, Düna, Dvina, Danaster, Danapris, Rhodanos, Eridanus. Radaune. Jfr härmed Don's namn under Medeltiden, Tana, och det nordiska Tana-kvisl eller -kvislar (kvisl = gren, förgrening).

[2]) Her. IV. 57—58.

[3]) Her. IV. 123. *ΤΑΝΑΙΣΥΡΓΙΣ.*

[4]) Kiepert p. 350. Jfr Neumann p. 480.

Istria, Ἰστρίη [1]), äfven Istros och Istropolis, som af Herodot omtalas och hvars grundande förlägges af Skymnos Chios [2]) till den tid, då Skytherna under förföljandet af Kimmerierna kommit öfver till MindreAsien [3]), var en af Milesiernas allra äldsta kolonier i Pontos och der anlagd för att trygga landförbindelsen med Istrosflodens bäcken [4]).

På Herodots tid synes staden hafva stått i liflig förbindelse med Skytherna, hvilkas konungar hemtade sina hustrur bland dess qvinnor [5]). Under romartiden nedsjönk den till en sådan obetydlighet [6]), att vi ej kunna bestämma dess läge närmare än att det är att söka vid någon af Donaus nu uttorkade flodarmar S. om S:t Georgs-armen i trakten af Raselm-sjön.

Herodot nämner icke uttryckligen namnet på den eller de helleniska kolonier, som han förlägger vid floden Tyres. Han säger endast, att Hellener, hvilka kallas Tyriter [7]), bodde vid dess mynning. Den ena milesiska kolonien vid denna flod torde på Herodots tid

---

1) Her. II. 33.

2) En af de förnämsta auktoriteter, hvilka stå oss till buds vid bestämmandet af de pontinska koloniernas grundläggningsdata, är Skymnos Chios eller rättare författaren till den s. k. Jambiska Periegesen.

3) Skymnos Chios vv. 767—72. Jfr Her. IV. 12.

4) Ordessos och Apollonia anlades först senare (Skymnos Chios vv. 748—49, 730—34).

Vi hafva här ett exempel på det i kolonisationens historia ständigt återkommande förhållandet, att man till att begynna med anlägger ändstationerna och att man först derefter skrider till upprättandet af mellanstationer.

Så hafva vi allt skäl att anse Phœnikernas kolonier vid Medelhafvets mellersta del ursprungligen hafva varit af mera sekundär natur och endast anlagda för att upprätthålla förbindelsen med Tarschisch i den fjärran Vestern. Likaledes grundade Chalkidierna först det aflägsna Kyme på Italiens vestkust, innan det kom till besättandet af de Hellas närmare belägna punkterna i detta land.

5) Her. IV. 78.

6) Strabo (VII. 6. 1) kallar Istros πολίχνιον, småstad. För öfrigt tyckes Tomi hafva varit Romarnes nordligaste besatta punkt vid sjökusten.

7) Motsvarande senare författares Tyrigeter, Tyrageter eller Tyrangeter. Troligen desamma som Hekataios' Μυργέται (Fragm. 155).

hafva burit det föga inbjudande namnet Ophiusa [1]), Ormstaden, jemte det att den helt enkelt efter floden kallades Tyres. Detta namn återfinnes omvexlande med det förra hos Gamla tidens senare geografer, hvilka än anföra det ena, än det andra namnet [2]).

Denna stad var belägen på Dnestr-limanens vestra strand, på ungefär samma ställe som det nuvarande Ak-Kerman [3]), hvars norra förstad Turlaki [4]) ännu påminner om det namn, det fordom burit. Det midt emot på andra sidan af limanen belägna Ovidiopol är utan tvifvel anlagdt i närheten af platsen för den gamla staden Nikonion, som redan omtalas af Skylax.

Nära Borysthenes' och Hypanis' gemensamma utflöde förlägger Herodot Hellenernas förnämsta koloni på hela den skythiska kusten, men ehuru den återkommer gång på gång i hans berättelse, kunna vi icke utan skäl klaga öfver, att Herodots ordalag omvexla väl mycket, så att en viss oklarhet blir den nödvändiga följden deraf. Än omtalar han, att *Borystheniternas emporium* [5]), *τὸ Βορυσθενειτέων ἐμπόριον*, är beläget

---

[1]) Skyl. Peripl. 68.

[2]) Plinius (IV. 81) nämner, att Tyra fordom kallats Ophiusa. Strabo (VII. 3. 6) och Ptolemaios synas hafva skilt emellan Tyras och Ophiusa.

[3]) Dnestr kallas på Turkiska Turla-Su, eller Ak-Su (hvita floden) i motsats till Dnepr eller Kara-Su, hvaraf namnet Kara-Kerman för Otschakov.

[4]) E. Reclus, Géogr. V. karta p. 556, Daniel (5) II. p. 1108.

[5]) Her. IV. 17. *Τῶν παραθαλασσίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυθικῆς.* Uttrycket *τὰ παραθαλασσία* (Jfr Her. V. 10) tjenar till att i allmänhet beteckna kustlandet i motsats till Skythiens inre delar eller *μεσόγαια.* Jämför härmed Attikas karakteristiska indelning i *Παραλία*, kustlandet, *Μεσόγαια*, mellanlandet, eller *Πεδιάς*, slätten, och *Διακρία*, berglandet, samt den härmed helt och hållet sammanfallande indelningen af den portugisiska provinsen Beira i Beira-mar, B. baixa och B. alta. — Enligt Rawlinsons mening skulle af detta ställe framgå, att Borystheniternas stad vore belägen midt emellan Istros' och Tanaïs' mynningar, «i synnerhet som Herodot här talar om hela Skythiens sjökust och icke om endast dess sydkust vid Pontos» (Rawl. Herodotus III. p. 169). För vår del anse vi alldeles detsamma sägas här som i IV. 101, att nämligen Borysthenes' nedersta del ligger lika långt från vestgränsen, Istros, som från ostgränsen, Maietis.

på midten af den skythiska sydkusten, än åter nämner han Borystheniternas ἄστυ och πόλις [1]).

"Borystheniter" var det namn, med hvilket Hellenerna vid Hypanis betecknade de längs Borysthenes boende, redan omtalade Georg-Skytherna [2]). Häraf skulle man känna sig frestad att förlägga deras stad och emporium vid sjelfva Borysthenes, från hvilken de hemtade sitt namn. Detta vore dock förhastadt, då vi se, att detta namn, "Borystheniter," hade en mycket sväfvande betydelse och användes i flera olika bemärkelser. Så sägas invånarne i Borystheniternas ἄστυ påstå sig vara Milesier, och dessa Borystheniter sättas i sträng motsats till konung Skyles och hans Skyther. Men ej nog härmed, Borystheniterna äro ej inskränkta till Borysthenes' floddal, utan sådana sägas äfven uttryckligen bo vid Hypanis [3]).

Äro dessa senare att anse som Skyther eller som Hellener (Milesier), och i hvilket förhållande stå de till de vid Hypanis boende Hellenerna, hvilka så bestämdt för sin del afböja namnet Borystheniter [4]) och sjelfva ej vilja kallas annat än Olbiopoliter? På detta sätt få vi följande särskilda grupper i dessa trakter: åkerbrukande skythiska Borystheniter längs Borysthenes, stadsboende Borystheniter, som säga sig vara Milesier, Borystheniter (utan angifvet lefnadssätt) vid Hypanis och de helleniska Olbiopoliterna vid samma flod.

Saken torde bäst så kunna fattas, att på Herodots tid alla vid nedre Bog och Dnepr bosatta [5]) (icke nomadiserande) stammar, vare sig Hellener eller Skyther, i allmänt tal kallades med ett gemensamt namn Borystheniter, föranledt af den större flodens öfvervägande betydelse. De vid Hypanis bosatta, rena Hellenerna ville dock af lätt förklarlig nationalkänsla, parad med en må hända ej oberättigad lokalpatriotism, ingalunda

---

1) Her. IV. 79, 78.
2) Her. IV. 18.
3) Her. IV. 53.
4) Her. IV. 18. Steins öfversättning af stället.
5) Her. IV. 17.

kännas vid detta kollektiva namn, genom hvilket de sammanblandades med de inhemska, af dem ringaktade stammarne. Sjelfva kallade de sig deremot endast efter sin stads namn Olbiopoliter, under det att de inskränkte namnet Borystheniter, något som i topografiskt hänseende är mera berättigadt, till Dnepr-dalens åkerbrukare.

Denna differentiering visar sig dock ingalunda hafva slagit rötter i det allmänna, i det öfriga Hellas gängse språkbruket. Här bibehöll fortfarande namnet Borystheniter sin vidsträcktaste betydelse, och Olbiopoliterna kunde ej förhindra att deras stad allmänt benämndes Borystheniternas stad eller emporium, eller helt kort *Borysthenes* [1]).

Detta sista namn tyckes allt mera hafva vunnit burskap jemte den specielt lokala benämningen Olbia. Borysthenes torde dock, i likhet med hvad fallet var med de öfriga helleniska kolonierna vid Pontos, hafva varit det ursprungligaste namnet, hvilket likväl invånarne vid stadens stigande välmåga ersatte med Olbia [2]). Trots sin vistelse i denna stad har dock Herodot ej förmått befria sig ifrån det allmänna, mindre riktiga språkbruket, då äfven han upprepade gånger råkar att benämna de helleniska Olbiopoliterna Borystheniter.

Man har af det sväfvande i Herodots berättelse velat finna anledning att antaga, det två olika städer funnits här, den ena benämnd Olbia och den andra Borysthenes [3]) eller Borysthenis. För vår del kunna vi icke ingå på denna åsigt.

Mela [4]) säger floden Borysthenes utfalla (i sjön) vid

---

[1]) Her. IV. 78, 101 (?). Jfr Stephan. Byzant. voc. Βορυσθένης. I likhet härmed kalla Sydslaverna ännu i dag Wien Dunaj med samma namn som floden (Donau). I Orienten benämnes Wien allmänt Bescht (Pest?). Daniel, Handb. d. Geogr. (5) IV. p. 866.

[2]) Ὀλβίη = den lyckliga.

[3]) Bæhrs exkurs: «De Olbia», till Her. IV. 18, Ukert III. 2. pp. 450—53, Forbiger III. p. 1130, Skymnos Chios vv. 804—12 (Geogr. Gr. Min. II. pp. 229—30), Georgii, Alte Geographie II. pp. 354—60, Boeckh, Corpus inscript. græcarum II.

[4]) Mela II. 7. Jordanes (Cap. V.) följer Mela och har «Borysthenide, Olbia, Callipode».

de grekiska städerna Borysthenis och Olbia. Strabo såväl som Ptolemaios anser begge benämningarna samtidigt användas för samma stad [1]). Arrianos [2]) deremot nämner endast namnet Olbia, under det att Plinius [3]) anför, att Olbiopolis och Miletopolis voro gamla benämningar för den stad, som på hans tid kallades Borysthenes. Deri understödes han af såväl Skymnos [4]) som af den Anonyme författaren till Svarta Hafvets periplus [5]).

Detta oaktadt tyckes oss den slutledningen tryggt kunna dragas, att frågan ständigt rör sig omkring samma stad, hvilken dock allmänt betecknas med två namn, af hvilka Olbia var det inhemska och Borysthenes det i utlandet mera använda [6]). Detta framgår alldeles bestämdt deraf, att intet mynt blifvit funnet med namnet Borysthenes, men deremot flere med legenden ***ΟΛΒΙΗ*** eller ***ΟΛΒΙΟ(ΠΟΛΙΤΑΙ)*** [7]).

Alla dessa författare, om vi undantaga de två sista, hvilka förlägga staden vid Borysthenes' och Hypanis' gemensamma utflöde, anse den vara belägen vid Borysthenes. Detta misstag föranledes närmast genom stadens namn Borysthenes, hvilket, såsom vi se, nästan allmänt kommer de gamle att söka staden vid floden af samma namn.

Det är dock så, att det här vid lag varit floden, som måst gifva efter för staden, i så mon att, då staden allmänt och riktigt ansågs vara belägen vid den vestligaste af de två floderna, denna, d. v. s. Bog, såsom vi redan hafva sett, erhöll namnet Borysthenes, under det

---

1) Strabo VII. 4. 17, Ptolem. karta.
2) Arrian. Peripl. Pont. Eux. 31.
3) Plinius IV. 82.
4) Skymnos Chios vv. 806—807.
5) Anonym. Peripl. Pont. Eux. 60.
6) Otänkbart är dock ej, att omkring Gudsmoderstemplet på Hippolai udde en mindre anläggning (Metropolis?) uppstått, som utgjort en slags förstad, eller så att säga ett «Pera», till det på Hypanis' motsatta strand belägna Olbia. Häraf föreställningen om de två städerna vid Borysthenes.
7) Her. IV. 18 ed. Rawlinson.

att den flod, hvilken detta namn rätteligen tillhörde, kallades Hypanis [1]).

Det som hos Strabo och Plinius ännu är en förvexling af namn [2]) öfvergår hos Ptolemaios till en fullkomlig missuppfattning af sjelfva floderna och deras ömsesidiga förhållande. På hans karta se vi nämligen Olbia beläget vid floden Borysthenes, hvilken vi af framställningen strax igenkänna såsom den nuvarande Dnepr, ehuru kombinerad med Bog, under det att ett "Hypanis" är tecknadt O. om denna [3]).

Dio Chrysostomos slutligen, hvilken i likhet med Herodot länge vistats i Olbia, säger uttryckligen, att denna stad är belägen vid Hypanis, men att den uppkallats efter Borysthenes för denna flods skönhets och storleks skull [4]). Sammaledes skildrar Herodot [5]) stadens läge fullkomligt riktigt, när han säger, att den ligger vid Hypanis midt emot Gudsmoderstemplet på Hippolai udde emellan de begge floderna.

Namnet Olbia (eller Olbiopolis) [6]) förekommer dock aldrig hos Herodot ej heller hos Dio Chrysostomos, som ständigt omtalar staden under benämningen *ἡ πόλις τῶν Βορυσθενιτῶν*.

Enligt alla arkeologers samstämmiga mening var detta Olbia beläget vid Bog-limanens vestra strand i närheten af den nuvarande orten Sto-Mogil, "de hundra grafkullarne" [7]), och på ett afstånd från öppna sjön, hvil-

---

[1]) Strabo II. 5. 6. VII. 4. 17. Plinius IV. 83. XXXI. 56. Mela (II. 6) anser deremot Borysthenes vara den östliga af floderna.

[2]) Huru långt sammanblandningen gått, visar Jordanes, då han (Cap. V) säger, att Borysthenes är segelbar under 40 dagar och upprinner i en stor sjö, liknande en «moder». Den lilla källan Exampaeus flyter in i floden och fördärfvar dess vatten.

[3]) Se här ofvan p. 141.

[4]) Dio Chrysostom. Oratio XXXVI. ed. Reiske lin. 13—14.

[5]) Her. IV. 53.

[6]) Det är särdeles tvifvelaktigt, om detta namn öfver hufvud någonsin varit användt för att beteckna staden.

[7]) En liten ort Olvia lär ännu finnas i närheten af denna plats. Daniel, Handb. d. Geogr. (5) II. p. 1111. Jfr E. Reclus, Géogr. V. p. 547, Koehler pp. 646—51 i Mémoires de l'Acad. des sciences de S:t Pétersbourg. Tom. X.

ket väl öfverensstämmer med de föga varierande uppgifter, vi derom påträffa hos de gamla författarne.

Öster om Borysthenes vid hafvet anför Herodot en stad *Karkinitis*, *Καρκινῖτις*, i närheten af det ställe, der han anser den skythiska sydkusten ändra riktning, och det af Taurerna bebodda landet derpå vidtaga [1]). Hvad i öfrigt denna stads läge beträffar, omtalas den på ett annat ställe i sammanhang med floden Hypakyris' utmynnande i sjön [2]).

Redan Hekataios [3]) känner emellertid till denna stad, men säger dervid intet annat än att den är skythisk och belägen i Europa. Härigenom upplyses dock i det närmaste intet, då vi taga i betraktande den stora utsträckning, som denne författare gifver sitt Skythien.

Som vi sett, omnämner Plinius [4]) en stad Carcine vid floden Pacyris, och utvisar Ptolemaios' karta en ort Karkine inne i landet vid floden Karkinitis, som utmynnar i bugten af samma namn V. om näset vid Perekop. Man har allmänt antagit, att denna stad var belägen någonstädes på Perekop-bugtens norra kust, och oftast närmare bestämt dess läge genom att förlägga den vid mynningen af bäcken Kalantschak. Detta är dock ett alldeles godtyckligt tilltag, då hvarken der eller

---

Staden Olviopol vid Bog har sålunda intet att göra med det gamla Olbia, och detta är ett af de många sällsamma exempel på, huru Ryssarne visa sin pietet för de gamla Hellenerna genom att uppkalla moderna städer efter deras kolonier, utan att dock dervid fästa afseende vid dessas läge. På detta sätt hafva t. ex. Odessa, Kherson, Tiraspol och Sevastopol intet annat än namnet gemensamt med Forntidens Odessos, Chersonesos, Tyras och Sebastopolis.

Misshagliga namn strykas deremot helt enkelt från kartan. Så har floden Jaïk efter Pugatschevs uppror, i hvilket detta namn spelade en stor rol, på hög befallning erhållit sitt namn förbytt till Ural (E. Reclus, Géogr. V. p. 684).

[1]) Her. IV. 99.

[2]) Her. IV. 55.

[3]) Hekat. Fragm. 153.

[4]) Plinius IV. 84. Till det, som Mela (II. 4) nämner om staden Carcine vid Carcinitis-bugten, skola vi längre fram återkomma.

[5]) Se Neumanns karta, Kiepert p. 348, Densammes Atlas Antiquus, Her. IV. 55 edd. Stein och Rawlinson.

annanstädes på denna kust det ringaste spår af en dylik gammal anläggning finnes.

För vår del äro vi ingalunda sinnade att utan vidare ansluta oss till denna åsigt utan anse tvärtom saken rätt väl kunna tåla att vidare utredas.

Mera allmänt än denna stad omtala de gamla författarne Karkinitis-bugten, *ὁ Καρκινῖτις κόλπος* [1]), ehuru den oerhörda utsträckning, de tillerkänna detta vatten, just visar ofullständigheten af deras kunskap. Så uppgifver Strabo [2]) denna bugts längd till 1,000 stadier och tillägger dessutom, att andra räkna 3,000 stadier till dess innersta vrå; "med *Σαπρὰ λίμνη*, nuv. Sivasch, bildar den det fyrtio stadier breda näset vid Taphros," nuv. Perekop. Dess längdaxel, säger han, är syd-nordlig [3]), hvilket äfven var Ptolemaios' åsigt, såsom vi kunna se af hans karta, der vi återfinna denna bugt, ehuru särdeles felaktigt tecknad [4]), så att de begge vikarne på ömse sidor om Perekop-näset komma i nästan N. S. läge till hvarandra.

Ett dermed i nära sammanhang stående fel, till hvilket flera af de gamla författarne gjort sig skyldiga, är, att de ej uppfattat Kryms stora N. V. utsprång, slutande med nuv. Cap Tarkan, och att kusten från näset vid Perekop enligt deras mening sträcker sig rakt Söder ut till trakten af nuv. Sevastopol [5]).

Detta framgår tydligt af Strabos berättelse [6]), och på Ptolemaios' karta återfinner man denna sällsamma

---

[1]) Delvis motsvarande nuv. Perekop-, Ak-Metschet- eller Karkinit-bugten.

[2]) Strabo VII. 3. 19. VII. 4. 1. Strabos Epitomator VII. 25 (Geogr. Gr. Min. II. p. 569) har 2,000 stadier för längden.

[3]) En åsigt, tänkbar endast derigenom, att Dnepr's nedersta lopp anses följa meridianens riktning.

[4]) Neumann p. 366.

[5]) Man förbiser alltså den stora S. V. inbugtningen mellan Cap Tarkan och Cap Chersones eller den s. k. Kalamita-bugten.

[6]) Strabo VII. 4. 2. Jfr Neumann p. 384. Den här uttalade åsigten, att en lucka skulle finnas i den strabonska texten, förefaller oss ogrundad, då vi nämligen finna en dermed liknande beskrifning hos Mela II. 4. Jfr Strabos Epitomator VII. 25, 26.

uppfattning, hvilken för öfrigt nästan allmänt fasthålles af geograferna, om vi derifrån undantaga de italienska portulan-författarne, långt in i adertonde århundradet [1]).

Detta grofva misstag kan endast i ringa mon förklaras af det högst obetydliga intresse, hvilket såväl Perekop-bugten som det ofruktbara krymska utsprånget egde för handeln. Denna bugt, som med rätta kallas "Döda hafvet" och som i följd af sin grundhet är nästan alldeles otillgänglig [2]), torde aldrig hafva beseglats till sina innersta delar, och de underrättelser, Hellenerna derom erhålla, härleda sig säkerligen från olika punkten af kusten, till hvilka man kommit från landsidan.

Genom kombination af detta misstag med det förut omtalade rörande bugtens förmenta meridianriktning, uppstod längre fram den föreställningen, att Karkinitisbugtens östra kust, vidtog obetydligt N. om det nuvarande Sevastopol [3]).

Af Mela [4]), t. ex., hvars beskrifning af den Tauriska halfön är för öfrigt af förvånande öfverensstämmelse med den ptolemaiiska kartan, framgår, att "Sinus Carcinitis" anses vidtaga i närheten af staden Cerrhone, d. v. s. Chersonesos, i Krym's sydvestligaste del, och sträcka sig ända till näset.

Andra omständigheter funnos dock, hvilka, som vi skola se, i högsta grad bidragit att underhålla denna åsigt i allmänhetens föreställning, ehuru de på samma gång varit orsaken till att frågan om staden Karkinitis'

---

[1]) Ännu på Ryska Vetenskaps-Akademiens karta af 1745 har Kryms vestkust en oafbruten N. S. sträckning, och det är först efter freden i Kutjuk-Kainardgi, som någon nämnvärd förbättring häri visar sig på kartorna, så att Krym's nästan qvadratiska hufvuddel åter börjar tydligare framträda.

[2]) Konstantinos Porphyrogenetos, De administr. Imper. XLII, anför just detta om denna bugt, som han kallar *τὰ Νεκρόπυλα*. Perekop är i våra dagar lika otillgängligt från begge sjösidorna, som låge det långt in i landet.

[3]) I synnerhet torde sammanblandningen af de «sköna hamnar», som sägas ligga nära Chersonesos (Anonym. Peripl. Pont. Eux. 55) och *Καλὸς λιμήν*, som anses vara belägen just vid Karkinitis-bugtens mynning, bidragit till stadgandet af denna åsigt.

[4]) Mela II. 3, 4.

eller Karkines' läge råkat i en nära nog ohjelplig förvirring.

Arrianos säger nämligen [1]: "Från hamnen Symbolon till det tauriska Chersonesos räkna vi 180 stadier. Från Chersonesos till Kérkinitis 600 stadier och från Kerkinitis till *Καλὸς λιμήν* 700 stadier." Det härmed parallela stället i den Anonymes Periplus [2]) lyder så här: "Från hamnen Symbolon till staden Cherronesos eller det tauriska Chersonesos 180 stadier, från (staden) Cherson till Koronitis eller Kerkinitis 600 stadier och från detta senare till *Καλὸς λιμήν* [3]), Chersoniternas plats i Skythien, 700 stadier." Symbolon motsvarar det nuvarande Balaklava [4]), och Cherronesos, Chersonesos eller Cherson kan med full säkerhet förläggas något Vester om Sevastopol [5]).

I den Anonymes periplus, som vid detta tillfälle lemnar de ojämförligt flesta underrättelserna, finnas dock åtskilliga märkvärdiga språng [6]), hvilka afbryta hans stadiasm, och upprepningar, som man måste anse vara senare tillsatser. I synnerhet förekommer benämningen *Καλὸς λιμήν* i mer än en betydelse, och enligt vår mening är det just detta, som förorsakat misstagen [7]).

Ehuru slutsumman fullkomligt öfverensstämmer med de olika sammanräknade siffrorna för de mindre afstån-

---

[1]) Arrian. Peripl. Pont. Eux. 30.

[2]) Anonym. Peripl. Pont. Eux. 55—57.

[3]) Jfr Strabo VII. 4. 2, der vi finna de säkerligen oriktiga läsarten *καὶ ἄλλος λιμὴν Χεῤῥονησιτῶν* i st. f. *καὶ Καλὸς* o. s. v.

[4]) Neumann p. 385.

[5]) Neumann pp. 379 och specialkarta. Den nyare formen *Χερσῶν* är dock påtagligen senare inskjuten i peripeln.

[6]) Hela § 56 består af sådana afbrott i den fortlöpande beräkningen.

[7]) Så känner han till «sköna hamnar» *λιμένες καλοί* i närheten af staden Chersonesos, hvilka han nämner i omedelbart sammanhang med en annan mera i Norr belägen *Καλὸς λιμήν*, hvarigenom oklarhet i framställningen uppstår. Samma föreställning återfinna vi hos Mela (II. 3), som säger: «. . . Taurici. Super eos sinus portuosus et ideo Calos limen appellatus promontoriis duobus includitur. alterum Criu metopon vocant . . ., Parthenion alterum. oppidum adiacet Cerrhone.» Jfr härmed Ptolemaios' karta.

den, och Arrianos här vid lag är i full öfverensstämmelse med den Anonyme, anse vi dock afståndet 700 stadier mellan Kerkinitis och Kalos limen vara felaktigt.

Har må hända det icke varit Periplernas sagesmäns mening, att afståndet mellan Chersonesos och Kerkinitis var 600 stadier och det från Chersonesos till "Den sköna hamnen" 700 stadier samt följaktligen denna senare belägen 100 stadier från Kerkinitis?

Denna vår åsigt, att afståndet Kerkinitis-Kalos Limen angifves för högt af Periplerna till 700 stadier stödja vi på följande omständigheter.

På de italienska sjökorten [1]) från Medeltiden se vi ständigt på den krymska vestkusten från Cap Tarkan till nuv. Eupatoria angifvas ett Calolimena (eller C. Saline) och i dess omedelbara närhet Saline de Chrichiniti, Chrichiniri, Crerenicihi, Chiiti, Trinici, Keleche [2]) m. m. äfvensom ock ett Saline vid nuvarande Tusla (turk. = saltgrufva).

I full öfverensstämmelse härmed säger Konstantinos Porphyrogenetos, att emellan Cherson och Dnepr's mynning funnes sjöar och hamnar, från hvilka Chersoniterna hemtade salt [3]).

Af ofvan nämnda kartor framgår dock, att namnet Chrichiniti o. s. v. användes särdeles sväfvande och att det i allmänhet torde hafva tillämpats på det vestkrymska saltdistriktet i dess helhet. Detsamma visar sig också vara förhållandet i fråga om "Calolimena" [4]), med hvilket saltverkens exporthamnar betecknades, och framför allt,

---

[1]) Så i synnerhet: Serristori, Illustrazione d'una carta del Marnero del 1351. Firenze 8:o 1856. Denna särdeles noggranna specialkarta har namnet Chirechiniti i närheten af Eupatoria-Koslov.

[2]) Alla dessa namn påtagligen variationer af namnet Kerkinitis.

[3]) Konst. Porphyr., De administr. Imp. XXXII. ed. Bekker p. 180. Eupatoria och Krym's nordvestliga del hade således då som nu sin betydelse i följd af de här belägna saltverken. Neumann p. 376—77.

[4]) «Kalos Limen» förekommer hos Ravennaten (ed. Pinder & Parthey) under namn Calipolis. Vi finna der (p. 370): Poristenida, Calipolis, Cersona, Theodosia och (p. 373) Boristenida, Olbiapolis Ca(li)polis, Chersona, Theosiopolis'. Jordanes Cap V. har ett Callipode (säkerligen Callipolis!).

hvilket sjelfva namnet fordrar, dessa trakters tvenne enda dugliga hamnar, Eupatoria vid Kalamita-bugten och Ak-Metschet [1]) på den norra sidan af det nordvestliga utsprånget.

Så äro vi för vår del öfvertygade om, att den af Periplerna anförda **Καλὸς λιμήν** med säkerhet kan anses motsvara detta senare.

Om vi alldeles samvetsgrannt följa de af Arrianos och den Anonyme angifna måtten (dock med iakttagande af den förändring, vi föreslagit), komma vi till följande resultat.

Om vi nämligen utgå från trakten af Sevastopol och följa vestkusten Norr ut under 600 stadier, befinna vi oss nära Donuslav-sjön [2]). Det direkta afståndet deremot emellan Chersonesos och Cap Tarkan [3]) utgör likaledes 600 stadier, och 100 stadier härifrån finna vi den krymska nordkustens enda hamn Ak-Metschet [4]), efter hvilken också hela bugten stundom benämnes. Med Kiepert och Koehler [5]) förlägga vi Periplernas **Καλὸς λιμήν** här. Dessutom passar detta läge förträffligt för det afstånd, som angifves af såväl Arrianos som den Anonyme [6]) för afståndet från detta ställe till Tamyrake, hvilket vi med skäl anse

---

[1]) Ak-Metschet är Donuslav-salinernas naturliga utförselhamn, liksom Eupatoria för den i dess närhet belägna gruppen af saltsjöar. Också talar Konstantinos Porphyrogenetos fullt riktigt om flera *λίμναι καὶ λιμένες*.

[2]) Också förlägger Neumann p. 378 Kerkinitis till denne punkt af kusten. Se hans karta. Kiepert (Atlas von Hellas) deremot har Kerkinitis vid nuv. Eupatoria. Vandermaelens stora atlas I. 22 (Bruxelles 1827) angifver en ort Chirniki på venstra stranden af Danuslav-sjön.

[3]) Namnet Karkinitis-Kerkinitis, af *κερκίς* = spets, kil (liksom Koronitis af *κορώνη*, *κορωνίς* med ungefär samma betydelse) återfinnes troligtvis i Tarkan (turk. bl. a. = ända, gump). Särdeles träffande benämningar för detta Krym's kilformiga utsprång.

[4]) Landvägen likaledes ungefär 100 stadier mellan denna punkt och Donuslav-sjön.

[5]) Kiepert, Atlas von Hellas och Koehlers karta i Mem. de l'Ac. d. sciences d. St. Pétersb. Tom. X.

[6]) Arrian. 31, Anonym. 57.

vara den östra ändan af Djaril-Gatsch, d. v. s. 300 stadier [1]).

Karkinit-bugtens mynning, ἴσθμος [2]), anses nämligen ligga emellan dessa begge punkter, Kalos Limen och Tamyrake [3]).

Ett ytterligare bevis på den lifliga förbindelsen mellan Ak-Metschet's omgifningar och landtungan midt emot, tycka vi oss finna i det på begge sidorna om bugten förekommande namnet Djaril-Gatsch [4]). Landtungan med detta namn förhåller sig då till den lika benämnda orten som uddarne Sary-Bulat och Eupatoria till de dermed synonyma orterna, hvarvid man alltså helt och hållet bortser från Perekop-bugten [5]) såsom en del af hafvet.

Häraf framgår alltså som fullt säkert, att ett Kerkinitis varit beläget i dessa trakter utanför den nu s. k. Karkinit-bugten. Men månne vi derför äro berättigade att med Kiepert, Neumann och andra antaga tillvaron af tvenne olika städer, Kerkinitis och Karkinitis, den förra på Krym's vestkust, den senare någonstädes vid Perekop-bugten, och kunna vi af Herodots berättelse hemta något stöd för denna deras åsigt?

Herodot säger, vi återupprepa det ännu en gång, att staden Karkinitis är belägen nära den punkt af den nordpontinska kusten, der det egentliga Skythien upphör, på samma gång som en direktionsförändring af

---

[1]) Jfr Neumann p. 371.

[2]) Anonym. Peripl. 57. Arrianos nämner dock icke alls bugten.

[3]) Neumann (p. 377) håller före, att Ak-Metschet's läge är olämpligt som begynnelsepunkt för Perekop-bugten, och förlägger sin «Sköna hamn» vid nuv. Cap Sary-Bulat, mellan hvilket och det midt emot belägna Djaril-Gatsch en sammanträngning af farvattnet verkligen bildas.

De gamle torde dock i fråga om denna föga kända bugt icke mycket fäst sig vid dess matematiska konfiguration utan som bugtens mynning helt enkelt angifvit det ställe, der den städse brukade korsas.

[4]) Ak-Metschet har ständigt spelat en stor rol som öfverfartsort från Krym till fastlandet; så höra vi t. ex., att Varägerna från denna hamn, som då efter dem benämndes *Βαραγγολιμένα*, styrde till öfvergångsstället Krarion vid nedra Dnepr. Tomaschek, Die Goten in Taurien p. 32.

[5]) I likhet med Arrianos 31.

kusten inträder, och det hittills släta landet börjar att antaga en bergig natur, eller med andra ord nära gränsen mellan Skytherna och de i bergen boende Taurerna [1]). Likaledes nämner han, att floden Hypakyris utfaller vid Hylaias östra gräns [2]), *κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν*.

Herodot nämner alltså uttryckligen, att staden Karkinitis är belägen vid en inbugtning af kusten [3]) ej långt ifrån Hypakyris' mynning. Än mer. Han säger, att gränsen mellan Skythernas och Taurernas område ligger i närheten af Karkinitis. I följd häraf har det förefallit de allra flesta af Herodots kommentatorer som alldeles solklart, att Herodot förlagt Karkinitis vid den nuv. Perekop- eller Karkinit-bugten [4]) och att han låter sin Hypakyris utfalla i denna bugt, som han anser skilja det tauriska utsprånget från Skythiens kontinentala hufvudmassa.

Dessa antaganden äro emellertid falska, och vi vilja här visa, att den bugt, vid hvilken Herodot placerar sitt Karkinitis, icke motsvarar de äldre geografernas *Καρκινῖτις κόλπος*, d. v. s. Perekop-bugten, att Herodots sagesmän ansett Hypakyris utfalla i öppna hafvet och ingalunda i en bugt, att nuv. Perekop-bugtens begge stränder enligt Herodots mening tillhörde det skythiska området och att slutligen Herodots Karkinitis är att söka utanför denna bugt.

Samtliga gamla geografer hafva emellertid påtagligen uppfattat Herodots berättelse så, att han låter sin Hypakyris mynna ut i Karkinitis-bugten och att han förlagt staden Karkinitis vid denna flod.

Mela, hvilken, såsom vi sett, direkt hemtar sina upp-

---

[1]) Her. IV. 99.

[2]) Her. IV. 55.

[3]) Se här ofvan pp. 112, 116. Särskildt vid försöket att uppgöra en karta enligt Herodots föreställning tvingas vi att gifva denna bugt en betydlig utsträckning. Herodot har dock må hända ej sjelf dragit konseqvenserna af sina anföranden här vid lag.

[4]) Herodot skulle dock icke hafva känt till dess verkliga dimensioner, utan underskattat dem. Enligt Kolsters system kan naturligtvis ingen bugt komma i fråga.

gifter från Herodot, säger nämligen, att Carcine är beläget vid floderna Gerrhos' och Ypacares' gemensamma mynning i Carcinitis-bugten [1]). Men under det att Plinius [2]) endast i allmänhet nämner, att Carcine är att finna vid Pacyris, utan att angifva någon bestämd del af dennas lopp, så se vi på Ptolemaios' karta Karkina vara förvisadt till det inre af landet vid floden Karkinitis' mellersta lopp.

Redan detta tyckes innebära, att en viss osäkerhet rådt i fråga om denna stads verkliga läge. Deremot öfverensstämma dessa geografer alla deri, att de uttryckligen förlägga staden vid sjelfva floden. Denna senare omständighet hvilar påtagligen på en missuppfattning af Herodots anförande [3]). Herodot säger *Ὑπάκυρις ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινῖτιν*, och meningen dermed torde väl icke vara, att denna stad är belägen vid floden [4]). Detta hafva också flera af de nyare kommentatorerna iakttagit och ansett uttrycket böra återgifvas med "nära", "i närheten af" [5]).

För vår del ingå vi till en början ej obetingadt på, att *κατά* bör öfversättas med "nära," "i trakten af," utan såsom ett upplysande exempel på, huru Herodot använder denna preposition och på samma gång dermed förbinder tanken på betydliga afstånd, vilja vi här anföra följande ställe ur hans berättelse: "Sedan Kroisos öfvergått Halys, kom han till det i Kappadokien be-

---

[1]) Mela II. 4. Detta tyckes oss vara meningen med: «... sinus Carcinitis. in eo urbs est Carcine, quam duo flumina Gerrhos et Ypacares uno ostio effluentia adtingunt.»

[2]) Plinius IV. 84.

[3]) Herodots berättelse är nämligen under hela Forntiden den utan jämförelse vigtigaste källan för dessa trakters topografi.

[4]) Struves karta i Rhein. Museum XXIX, Brandstætter p. 41, Georgii, Alte Geographie II. p. 272, Ukert III. 2 p. 437. Forbiger III. p. 1118.

[5]) Se t. ex. Her. IV. 55 ed. Müller-Didot: «prope Carcinitin oppidum»; ed. Rawlinson: «near the city of Carcinitis». Neumann p. 205 öfversätter alldeles oriktigt, att «Hypakyris utmynnar i Karkinitis, d. v. s. bugten med samma namn,» eller nuv. Perekop-bugten. I stil med sina öfriga påståenden förlägger Lindner (p. 49) Karkinitis vid nuv. Nikolajev(!).

lägna s. k. Pteria (detta Pteria är denna trakts fastaste plats och ligger ungefär *κατά Σινώπην* vid Euxeinos)" [1]).

Med allra största sannolikhet kunna vi förlägga detta *Πτερίη* till den i arkeologiskt hänseende så utomordentligt märkvärdiga trakten kring Boghas-Köi (vid en liten biflod till Kysyl-Irmak), som genom sitt läge direkt hänvisar på en förbindelse med den gamla från det vestra Asien till Euphrat ledande härvägen [2]).

Då nu i verkligheten Sinope är beläget mera än 2° nordligare än Boghas-Köi, torde väl något tal om närhet ej vidare kunna komma i fråga på detta ställe. Meningen af *κατὰ Σινώπην πόλιν μάλιστά κῃ κειμένη* torde väl här närmast motsvara: "liggande ungefär på samma meridian som Sinope" [3]), hvilket dessutom väl öfverensstämmer med det verkliga förhållandet.

Sinope, Hellenernas betydligaste koloni på den mellersta delen af den asiatiska Pontos-kusten och såsom sådan känd af de flesta, nämnes ofta af Herodot, för att derigenom gifva hans landsmän en slags utgångspunkt vid redandet af deras geografiska begrepp i fråga om dessa trakter [4]).

Sammaledes anse vi Herodot, när han nämner Kar-

---

[1]) Her. I. 76.

[2]) Perrot & Guillaume, Les monuments de la Ptérie i Revue Archéologique 1872 I. pp. 157; Ramsay, Historical relations of Phrygia and Cappadocia i Journal of the Royal Asiatic Society 1883 pp. 100. Kiepert, Lehrbuch der Alten Geographie p. 97. Namnet Boghas-Köi, en öfversättning af *Πτερία* se Egli, Nomina Geographica.

[3]) Ett annat exempel på Herodots användande af *κατά* finna vi i IV. 52, der han säger, att Tyres och Hypanis närma sig hvarandra *κατ' Ἀλαζῶνας*. Detta har man ständigt velat öfversätta med «Alazonernas land,» men oriktigt, då detta folk säges bo emellan Hypanis och Borysthenes (IV. 17) och alltså icke har någonting att göra med Tyres. Uttrycket användes tydligen här för att beteckna, att närmandet mellan begge floderna försiggår på ungefär samma afstånd från hafvet, eller vid detta tillfälle under samma bredd som Alazonernas område (Her. IV. 52 ed. Stein).

[4]) Vid denna tid var Mindre Asiens nordkust vida mera obekant för Hellenerna än det midt emot belägna thrakiska och skythiska landet, och det är först genom Xenophons Anabasis som mera noggranna underrättelser om dessa trakter erhållas.

kinitis i sammanhang med Hypakyris, endast hafva åsyftat att derigenom i någon mon orientera sina landsmän, för hvilka han synbarligen antager staden Karkinitis' läge vara mera bekant.

Ensamt af Herodots uttryck på detta ställe kan således icke någon närmare upplysning vinnas i fråga om Karkinitis' läge. Af ett annat ställe [1]) framgår deremot, att han anser denna stad ligga under samma bredd som Istros-deltat och i allmänhet hela den skythiska sydkusten.

Herodot nämner emellertid aldrig någon *Κόλπος Καρκινῖτις* [2]) och detta i följd deraf, att han ej känner till den sedermera så benämnda bugten och att den bugt, vid hvilken han förlägger sitt Karkinitis, icke kallades så. Kännedomen om Karkinit-bugtens existens låter omöjligt förena sig med den uppfattning, Herodot gjort sig af den krymska steppens förhållande till den kontinentala delen af Ryssland. Hans Kungliga Skyther [3]), hvilka sträcka sig ända ned till det Bosporanska området skulle nämligen derigenom komma att bo på den halfö, hvilken Herodot uttryckligen säger vara bergig och uteslutande bebodd af Taurerna [4]).

Men om vi det oaktadt antaga, att Herodot känt till hafvets inbugtning V. om Perekop-näset, så måste vi på samma gång uppgifva hvarje anspråk att kunna förklara hans Hypakyrisflod.

Hade Herodot endast nämnt, att Hypakyris utföll i hafvet lemnande Hylaia på sin högra sida, kunde det ju särdeles väl tänkas, att han dervid föreställt sig, att denna flod hade ett läge, liknande nuv. Kalantschakbäckens [5]), hvars mynning är belägen på Perekop-bugtens norra kust. Men nu tillägger emellertid Herodot ytterligare, att floden desslikes afslutar "Achilleus' rännarebana" [6]), och denna underrättelse måste, enligt vår

---

1) Her. IV. 99.
2) I likhet med Hekataios.
3) Her. IV. 100. 20.
4) Her. IV. 99.
5) Se Neumanns karta.
6) Her. IV. 55.

åsigt, utesluta hvarje tanke på en Hypakyris, som utfaller i det inre af bugten.

Denna *Achilleus' rännarebana* [1]), *Δρόμος Ἀχιλλέως*, som tillhör de märkvärdiga dyn- eller här särskildt s. k. kosabildningarna [2]), hvilka i likhet med Adriatiska hafvets "lidi" och de preussiska "Nehrungen" utmärka sig genom sin synnerligt regelbundna form, sträckte sig från Borysthenes' yttre myning till Karkinit-bugten och bildade på Herodots tid ett sammanhängande helt.

Nu för tiden har "rännarebanan" genom hafvets öfversvämningar delvis blifvit förvandlad till öar, af hvilka Tendra är den betydligaste. Dess östra del är dock ännu landfast och bildar landtungan Djaril-Gatsch. Herodot beskrifver för öfrigt icke denna landtunga närmare, men af hans ordalag kunna vi se, att han känt till dess verkliga beskaffenhet, som gör, att den liksom bildar en yttre kust till det bakom liggande landet [3]).

Dylika långsträckta, flacka kustbildningar väckte ständigt de gamla Hellenernas uppmärksamhet och sattes allmänt i förbindelse med den högt firade hjelten, *πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεὺς*, hvars älsklingsställen de ansågos vara i sin egenskap af förträffliga af naturen sjelf danade rännarebanor.

I synnerhet i Pontos, der Achilleus ansågs som en inhemsk, Dioskurerna liknande gudomlighet, hade hans dyrkan sin brännpunkt, och vi finna åtskilliga lokalite-

---

[1]) Koehler, Mémoire sur les îles et la course consacrées à Achille etc. I Mémoires de l'Acad. des sciences de S:t Pétersbourg. Tom. X.

[2]) Daniel (5) II. p. 949, E. Reclus, Géogr. V. p. 791, E. Reclus, La Terre II. pp. 212—217.

[3]) Her. IV. 55. 76. Gamla tidens geografer, hvilka alla uppmärksammat denna sällsamma bildning, använda särdeles betecknande uttryck vid dess beskrifning. Mela och Plinius förlikna detta ref vid ett svärd, och Eustathios (ad Dion. 306) gifver en särdeles poetisk beskrifning öfver anledningen till namnet.

Träffande kallar Strabo (VII. 3. 19) denna flacka sandstrimla ett band, *ταινία*, hvars längd uppskattas till 1,000 stadier och dess största bredd till endast två stadier och som genom en hals är förenad med kontinenten, till hvilken afståndet utgör sextio stadier.

ter [1]) hvilka särskildt äro helgade åt honom, Pontosbeherrskaren, Ἀχιλλεῖ Ποντάρχῃ [2]).

Vi hafva således allt skäl att anse Herodots samtida hafva varit fullt bekanta med denna egendomliga kustbildning och dess läge i förhållande till nuv. Karkinit-bugtens mynning, och vi kunna antaga, att deras underrättelser härom varit med sanningen fullt öfverensstämmande.

Säges nu Hypakyris' mynning vara belägen vid den långt ute i hafvet liggande Djaril-Gatsch-udden, så kunna Herodots sagesmän med denna flod omöjligt åsyfta ett på den bakom liggande (egentliga) kusten utmynnande vattendrag. Rännarebanans ostända och följaktligen äfven den midt emot belägna delen af den krymska kusten anses tydligen ligga vid denna flod.

Häraf framgår det således på ett alldeles i ögonen fallande sätt, att Herodot och hans samtida med namnet Hypakyris betecknat sjelfva Karkinit-bugten [3]), och vi äro ingalunda berättigade att antaga, det man dervid egt den aflägsnaste aning, om att de nuvarande nogaiska och krymska stepperna i verkligheten voro skilda från hvarandra genom en hafsbugt, eller, med andra ord, att man känt till Krym's verkliga geografiska konfiguration.

Kanske skulle dock någon känna sig böjd för att tro att Herodots sammanställande af rännarebanan med Hypakyris varit föranledt af ett misstag. "När Herodot skolat anföra Hypakyris såsom Skogslandets östra gräns, hade han dervid ofrivilligt råkat att äfven nämna Rännarebanan, hvilken han visste ligga framför och långs åt detta" [4]).

För vår del äro vi af en diametralt motsatt åsigt. Underrättelsen om Hypakyris' nedersta lopp och förhållande till staden Karkinitis är alldeles påtagligt hem-

---

[1]) Ukert III. 2. pp. 442—50, Kiepert p. 339, Neumann p. 367.

[2]) Boeckh, Corpus Inscript. Græc. II. 2076, 2077 etc.

[3]) Må hända närmast den inom linien Cap Djaril-Gatsch och Cap Sary-Bulat belägna inre delen.

[4]) Her. IV. 76.

tad från sjösidan [1]). Det sammanhang, i hvilket den nämnes med rännarebanan, är det ursprungliga och mest tillförlitliga i hela beskrifningen, under det att allt det öfriga synbarligen vida mera beror på antaganden och kombinationer.

Det förekommer oss nämligen, att utsigterna torde hafva varit särdeles klena att i verkligheten lyckas uppdaga något vattendrag, som utgjorde den östliga gränsen till Hylaia och hvars mynning sålunda Herodot i hastigheten skulle råkat att förlägga för långt ut i hafvet. Hypakyris [2]) har endast så till vida, och i detta sammanhang särdeles riktigt, kunnat sägas utgöra Skogslandets gräns, att dess (d. v. s. nuv. Karkinit-bugtens) inre, norra strand vid denna tid var skogbevuxen, då deremot steppen sträckte sig ända fram till hafvet på den midt emot belägna sydkusten. Rännarebanan var naturligtvis kal [3]) och kontrasterade sålunda emot det der bakom belägna skogrika landskapet.

Detta var påtagligen synligt från rastställlet vid Djaril-Gatschs yttersta udde, för hvilken äfven den krymska kusten ligger inom synhåll. Sjömännen voro på detta sätt i tillfälle att jämföra den senares ödsliga utseende med den förras, för dessa trakter så ovanliga vegetation. Uppfattningen af en väldig flod, Hypakyris, som gräns mellan skog och stepp var den naturliga följden häraf.

Staden Karkinitis kan alltså omöjligt enligt Herodots åsigt hafva varit belägen vid den nuvarande Perekop-bugten, i hvilket fall Herodot skulle hafva sagt den ligga vid sjelfva Hypakyris, hvarvid han dessutom varit

---

[1]) Det kan icke hafva varit under en resa genom Hylaia som man bemtat underrättelsen om, att Hypakyris utföll vid Rännarebanan.

[2]) Herodots Hypakyris är, som vi sett, sammanfogad af två skilda delar, mynningen och den del af loppet, som man trott sig påträffa emellan Dnepr och Asovska sjön. Det nedra loppet deremot, som skulle ligga närmast den nuv. Karkinit-bugten, är helt och hållet uppdiktadt, då inga floder alls förekomma i denna trakt.

[3]) Svårligen låter det väl tänka sig, att man föreställt sig Achilleus vara en skogslöpare.

tvungen att tänka sig den ett stycke inåt landet, i likhet med det som han visste vara fallet med Olbia. Herodot nämner ju dock, som vi sett, uttryckligen, att Karkinitis är beläget vid sjelfva Pontos [1]).

Vi hafva redan förut omtalat Herodots egendomliga uppfattning af dessa trakters orienteringsförhållanden, hvarigenom kusten från Donau-deltat till Dnepr's yttre mynning och derifrån vidare ända till Kalamitabugten får en oafbruten rakt vest-ostlig sträckning [2]). Det är först på andra sidan om Cap Eupatoria, nära gränsen till det tauriska bergländet, och företrädesvis vid den i hafvet skarpt utskjutande Herakleotiska halfön som Herodots sagesmän, de helleniska sjömännen, började att iakttaga någon direktionsförändring af kusten [3]).

Herodot hade emellertid, som vi sågo vid Krym's beskrifning, tillämpat de af hans sagesmän erhållna un-

---

[1]) Her. IV. 99.

[2]) Se här ofvan pp. 99—101, 118—119 m. fl. ställen.

[3]) Vid studiet af de gamla geografernas skrifter äro vi ständigt i tillfälle att bevittna deras bristande förmåga att kunna uppfatta grunda kustinbugtningar och deras utpräglade benägenhet att i allmänhet betrakta i verkligheten bågböjda kuster såsom i det närmaste alldeles raka.

Så kan Strabo, och detta på en tid, då Romarne med skäl kunde kalla Medelhafvet «mare nostrum», hysa den oförsvarliga åsigten, att Marseille, Genova och Rom ligga under nästan samma parallel och att kusten från Ebros mynning till nuv. Calabrien följer en nära nog fullkomligt rät linie. Likaledes antogs af Forntidens flesta geografer, att ej någon vidare latitudskilnad förefanns emellan Alexandria och Karthago.

Det märkvärdigaste exempel af alla, på huru en kusts riktning kan missuppfattas, lemnas oss dock af Ptolemaios. På hans karta se vi nämligen angifvas en «sinus magnus» (kombinerad af Siam- och Tonk-King-bugterna), hvars östra kust utgöres af Sinernas land (China). I stället för att vid inloppet till denna bugt låta den chinesiska kusten fortsättas Norr ut, kringböjer och neddrager Ptolemaios den i rakt sydlig riktning, så att staden Kattigara vid nuv. Yang-tse-kiang's mynning kommer att ligga 8 $^1/_2$ ° Söder om eqvatorn. Snart derpå böjer kusten af mot Vester, och fortsättes i en enda oafbruten linie ända till den punkt af den Libyska kontinenten, som är belägen under en något sydligare bredd än Nil's källor i «Månbergen.»

derrättelserna om ἡ μικρά Χερσόνησος på bergstrakten i dess helhet [1]). Härigenom blir han tvingad att på gränsen mellan den krymska steppen och det Söder derom belägna berglandet antaga en stor, djupt in i landet inträngande bugt (om hvilken dock hans sagesmän icke kunnat meddela honom något), så att Taurernas område derigenom förvandlas till en verklig Chersonesos [2]). Här förlägger han sitt Karkinitis, hvilket alltså motsvarar Periplernas Kerkinitis och är, som vi sett, beläget på den syd-vestliga kusten, ej för långt från nuv. Eupatoria [3]).

Herodots härvid använda κατά i fråga om denna stads och Hypakyris-mynningens relativa läge får alltså särskildt på detta ställe en betydelse, motsvarande vårt uttryck "under samma bredd" [4]), då enligt hans åsigt Karkinitis är beläget rakt Öster om utloppet till den perpendikulärt emot kusten stående Hypakyris.

Denna stad anser Herodot ännu ligga på den skythiska slätten, men kort derpå vidtager det tauriska

---

[1]) Se här ofvan p. 112.

[2]) Vi kunna med skäl beklaga, att vårt språk till sitt förfogande endast eger ett så svagt uttryck som halfö, för att dermed beteckna «förmedlingsformen mellan fastland och ö».

Hellenerna hade, som vi sågo (pp. 101—102), förträffliga uttryck för att angifva de olika graderna af förbindelsen mellan dessa i hafvet utskjutande delar af kusten och det bakom liggande landet. För en genom ett smalt näs med fastlandet sammanhängande halfö användes det särdeles betecknade Χερσόνησος, bildadt af χερσός = fastland och νῆσος = ö. (Chersonesos således egentligen = fastlandsö, eller må hända äfven landfast ö). Ἀκτή deremot brukades i fråga om sådana halföbildningar, hvilka på en jämförelsevis lång sträcka sammanhänga med kontinenten.

Det latinska uttrycket paeninsula (af paene = nästan och insula = ö), hvilket öfvergått till de romanska folken (Franska: péninsule, presqu'île) och Engelsmännen, är icke tillräckligt exakt, då det tillämpas utan åtskilnad på alla slags halföar.

Holländarnes Schiereiland motsvarar alldeles detta uttryck, under det att vi i likhet med Tyskarne endast ega en enda beteckning och dertill den minst träffande af alla: Halbinsel, halfö. Tyskarne hafva också nyligen försökt att införa de geografiska termerna «isthmische Insel» eller «Beinaheinsel».

[3]) Eller möjligtvis ännu närmare Cap Tarkan.

[4]) Jfr samma användning af κατά Her. IV, 52.

berglandet [1]), samtidigt med att kustens omböjning inträder, så att den bugt, vid hvilken han förlägger sitt Karkinitis måste tänkas hafva en ost-vestlig flack nordkust och en dermed mer eller mindre parallel klippig sydkust.

Denna Herodots föreställning har, mena vi, särdeles lätt kunnat uppkomma genom hopböjning af Kalamitabugten, hvars kust från Eupatoria till Almaflodens mynning är flack och sandig [2]), under det att berglandet från denna punkt vidtager för att på denna sida finna sin afslutning i den rakt emot Vester skarpt utskjutande Herakleotiska halfön.

Vi måste således antaga, att Periplernas Kerkinitis [3]) varit af betydelse redan på Herodots tid och att det endast är i följd af ett lätt förlåtligt misstag som dess namn hos honom anföres under den mindre riktiga formen Karkinitis (Karkine).

Att staden hetat Kerkinitis och icke Karkinitis framgår indirekt deraf, att åtskilliga mynt blifvit funna med stämpeln *KEP.* eller *KEPKI.*, hvilket säkerligen låter hänföra sig till namnet Kerkinitis, men deremot intet blifvit påträffadt med legenden *KAP.* [4]).

Hvad namnet Karkinitis beträffar, hvilket vi ständigt finna hos de gamla författarne som beteckning för nuv. Perekop-bugten, har det troligen uppkommit genom bildning af *καρκίνος* [5]), kräfta, tång, för att derigenom beteckna bugtens tångform. Karkinos torde sannolikt hafva varit den första benämningen på bugten,

---

1) Her. IV. 99. Karkinitis angifves nämligen aldrig uttryckligen som gränsstad mellan Skyther och Taurer, mellan slätten och berglandet. Uttrycket *μέχρι*, som dervid användes, kan dessutom öfversättas både med «ända till» och «till och med», hvarigenom en liten skilnad i meningen kan uppstå.

2) Neumann 377. Inåt landet på samma bredd som Eupatoria börjar just steppen att så småningom öfvergå till bergland. Jfr Plinius IV. 84.

3) D. v. s. en ort belägen någonstädes på den krymska vestkusten emellan Cap Tarkan och Almas mynning.

4) Neumann p. 443.

5) Hvaraf verbet *καρκινόω* = göra lik kräftan, kröka, böja,

hvaraf senare bildats Karkinitis [1]). Detta Karkinitis har sedan i sin ordning haft den retroaktiva verkan, att Karkine antagits som namn för den stad, hvilken man ansåg vara belägen vid denna bugt [2]).

Ett fullt motsvarande exempel på en dylik namnbildning återfinna vi på åtskilliga af Nyare tidens äldre kartor, der vi se nuv. bugten vid Perekop benämnas Golfo di Nigropoli.

Detta namn har uppkommit genom en folketymologisk italienisering [3]) af benämningen *τὰ Νεκρόπυλα* (Dödsportarne?), hvilken Konstantinos Porphyrogenetos omtalar hafva blifvit gifven åt denna bugt för dess otillgänglighets skull. Men ej nog härmed. Denna bugt måste, såsom sakens egen natur fordrar, hafva erhållit sitt namn af staden Nigropoli. En sådan stad finna vi också mycket riktigt på dessa kartor, der den erhållit en plats ungefär motsvarande den ptolemaiiska staden Karkines, ett stycke inne i landet vid ett i bugten utmynnande vattendrag.

Förvirringen ökas än mera genom den härtill kommande omständigheten, att Nigropoli på samma gång är den italienska öfversättningen af Kara-Kerman, den turkiska benämningen för Otschakov. Häraf blir nu följden, att Dnepr-limanen förlorar sin skyddande befästning och denna förflyttas till det inre af den Nogaïska steppen [4]).

---

[1]) Jämför härmed Kolpos Astakenos af *ἀστακός* = hummer, ehuru detta senare troligen varit namnet för bugten sjelf. Såväl den bithyniska som den aioliska staden Astakos äro belägna vid bugter af samma form.

[2]) Alla författare, som anföra bugten, kalla staden endast Karkine, under det att namnet Karkinitis (och ej Karkine) deremot förekommer hos Hekataios och Herodot, hvilka icke med ett enda ord omnämna någon bugt med detta namn.

[3]) Likaledes erhöll Euboia af Medeltidens Italienare namnet Negroponte (befordradt deraf, att en bro förenade ön med fastlandet). Detta namn är en omgestaltning af uttrycket *ἐς τὸν Ἔγριβον* ('n Egribon), hvilket åter i sig innesluter en fördärfvad form af *Εὔριπος*, ursprungligen benämningen för sundet, men sedermera öfverflyttadt på ön sjelf.

[4]) Förblandning emellan Karkinit-bugten och Dnepr-limanen förekommer t. ex. hos Strabos Epitomator VII. 33.

På samma sätt var Kerkinitis [1]) benämningen för staden, belägen på den krymska vestkusten, men da samtidigt en Karkinitis-bugt förekom, hade man bildat sig den lätt ursäktliga föreställningen, att denna stad var belägen vid bugten med det liknande namnet [2]).

Det behöfver dock ingalunda nödvändigt tänkas, att man ständigt theoretiskt förlagt denna stad till nuv. Perekop-bugten. Tvärtom förekommer det oss helt naturligt, att geografer funnits, hvilka, ehuru de varit fullt bekanta med stadens verkliga läge i närheten af nuv. Eupatoria, dock ansett sig vara i sin fulla rätt, när de förlade den till Karkinitis-bugten. Man behöfver nämligen endast föreställa sig dem hafva varit anhängare af den åsigt, som representeras af Mela och Ptolemaios, och enligt hvilken, i följd af det ofvan omtalade förbiseendet af det på gränsen mellan Perekop- och Kalamita-bugterna belägna Cap Tarkan [3]) i förbindelse med andra missuppfattningar af dessa trakters konfiguration, Karkinitis-bugten verkligen kommer att börja endast obetydligt Norr om den herakleotiska halfön [4]).

Tvenne städer med detta liknande namn påträffas aldrig samtidigt hos samma författare. Periplerna, hvilkas kännedom om dessa trakter förekommer oss som den ojämförligt noggrannaste, anföra, som vi sett, Kerkinitis, men nämna deremot aldrig någon stad i det inre af bugten V. om Perekop-näset. De författare deremot, som anföra en stad här, tyckas å andra sidan ej känna någon dermed synonym stad på den krymska vestkusten.

Allt detta synes oss till fullo bevisa, att något Karkine (Karkinitis) aldrig funnits vid Perekop-bugten och att en sådan stad i likhet med floderna Gerrhos

---

[1]) Jfr härmed Karkine- eller Kerkinites-sjön, nuv. Tachyno, vid Strymon's utlopp.

[2]) Såväl formen Karkinit som Kerkinit förekommer i den nu använda officiella benämningen på denna bugt.

[3]) Så anser Strabo (VII. Fragm. 51) staden Αἶνος vid nuv. Maritsas mynning vara belägen vid Melas- (nuv. Xeros-) bugten.

[4]) Ptolemaios' karta.

och Hypakyris [1]) af oss saklöst kan strykas från dessa trakters karta.

Skythernas stamsagor.

Hvad de pontinska Skythernas nationalitet [2]) beträffar, anse vi oss fullkomligt urståndsatta att inlåta oss på denna ethnografiska fråga, hvilken må hända är den, som mest bland alla blifvit diskuterad. Niebuhr, Neumann, Schafarik, Zeuss, Humboldt, Heeren, Müllenhoff, Cuno, Tomaschek, Fligier, Rawlinson och åtskilliga andra hafva kommit till högst skiljaktiga resultat i denna sak, och flera af dem tyckas oss vid sina undersökningar råkat göra sig skyldiga till verkliga hårklyfverier. För vår del vilja vi lemna alldeles osagdt om dessa Skyther i allmänhet böra anses som Turanier eller Arier, Mongoler, Turkar eller Finnar, om de voro af mediskt, persiskt, litthauiskt, slaviskt, germaniskt eller thrakiskt ursprung, eller om vi må hända rättast borde betrakta dem som ett litthauiskt-slaviskt, galatiskt-gothiskt-germanskt eller medo-persiskt blandfolk, hvarvid vi dock rätt mycket skulle råka i tvekan, om vi med större skäl skulle anse Perser och Meder som "semitiserade Arier eller ariserade Semiter med tatariskt substrat".

Vi vilja endast i största korthet redogöra för hvad Herodot vet att berätta om Skythernas stamsagor, de

---

[1]) Betecknande är att staden ständigt sättes i förbindelse med dessa fabelaktiga floder, hvarigenom dess egen existens enligt vår mening blifver mera än problematisk.

[2]) De förnämsta arbetena som behandla frågan om Skythernas ethnografi äro: Neumann, Die Hellenen etc. I. Berlin 8:o 1855; Müllenhoff, Ueber die Herkunft u. Sprache der pontischen Scythen pp. 549—576 i Monatsbericht der Preuss. Akad. d. Wissensch. zu Berlin 1866; Cuno, Forschungen im Gebiete der alten Völkerkunde I. Die Skythen. Berlin 8:o 1871; Tomaschek, Ethnologisch-linguistische Forschungen etc. Berlin 8:o 1883; Fligier, Zur praehistorischen Ethnologie der Balkanhalbinsel, Wien 8:o 1877; Schafarik, Slavische Alterthümer I—II. Leipzig 8:o 1843; Zeuss, Die Deutschen und die Nachbarstämme, München 8:o 1837.

nordpontinska trakternas äldsta invånare och deras beröring med Mindre Asiens mera civiliserade folk.

De mindreasiatiska Hellenernas uppmärksamhet riktades för första gången på den midt emot belägna Pontoskusten i följd af de nordiska Kimmerierhordernas infall, hvilka redan omtalas af de äldsta elegiska poeterna Kallinos och Archilochos omkring år 700 f. Chr. f. [1]).

Att Kimmerierna genom ända från det 9:de till det 7:de århundradet upprepade anfall till stor del eröfrat Mindre Asien, måste af oss betraktas såsom ett fullt konstateradt historiskt faktum, och vi hafva intet skäl att betrakta det folk såsom mythiskt, hvilket utbredde förskräckelse ända till de ioniska städernas portar [2]). Med full säkerhet kunna vi äfven veta, att dessa skaror, åtminstone delvis, verkligen utgått från trakterna mellan Istros och Tanaïs.

Hela den herodotiska framställningen [3]) af Kimmeriernas och Skythernas tåg öfver Kaukasos kunna vi deremot saklöst förkasta såsom i högsta grad barnslig och påtagligen uppdiktad af Aristeas och hans samtida.

Då Skytherna från Öster rycka in i det kimmeriska landet Norr om Pontos, äro Kimmerierna ej sinsemellan eniga, om motstånd bör göras mot inkräktarne eller icke. Vid Tyres utkämpas en inbördes strid emellan de olika partierna, hvarefter segrarne fly i ostlig riktning, således de anryckande Skytherna till mötes, och derefter längs Maietis' och Pontos' ostkust till Mindre Asien, der de slå sig ned på den Sinopensiska halfön.

Skytherna förfölja (af hvad anledning?), men råka taga fel(!) om vägen, så att de få Kaukasos på höger i stället för på venster hand och komma på detta sätt till Medien [4]). Detta land eröfra de strax utan att vi-

---

[1]) Strabo XIII. 4. 6.

[2]) Her. I. 6, 15. Jfr Strabo III. 2. 12.

[3]) Her. IV. 11. Jfr Strabo XI. 25.

[4]) Her. IV. 12. I. 104, Strabo XII. 3. 8. Kimmeriernas marsch utgör sålunda ett motstycke till Mithradates' berömda tåg, under det att Skytherna antingen begagna sig af det centrala Darial-passet eller af det kaspiska kustpasset vid Derbend.

dare bekymra sig om Kimmerierna, och under tjugoåtta år herrska de öfver Asien, hvarefter Kyaxares lyckas att till största delen tillintetgöra dem under ett gästabud [1]).

Detta är hufvudinnehållet af Herodots berättelse.

Under det att de mägtiga Skytherna beherrska Asien [2]), leverera emellertid Kyaxares och Alyattes hvarandra strider om väldet öfver detta samma land, och lyckas Kimmerierna eröfra Sardeis.

Niebuhr [3]) anser den skythiska eröfringen mera hafva haft karakteren af en tillfällig occupation af landet, hvilken ingalunda kunde förbjuda Skythernas vasall Kyaxares att föra ett sjelfständigt krig. Men huru förklara, att Skyther och Kimmerier förekomma bredvid hvarandra i dessa trakter, utan att någon sammandrabbning mellan dessa hätska fiender förspörjes? Alla dessa skenbara motsägelser upphäfvas, om vi anse Kimmerier och Skyther endast vara olika benämningar för samma folkstammar, mellan hvilka vi dock icke derför behöfva antaga någon ethnografisk frändskap.

Κιμμέριοι [4]) (Phön. Qimmir., Hebr. Gomer) var ett kollektivnamn, med hvilket de mindreasiatiska Hellenerna på Homeros' tid betecknade de från Norr och Öster inbrytande vilda folkslagen, hvilka af senare författare benämnas Skyther och Saker [5]).

I sjelfva verket är "Saka" den specielt persiska (och indiska) benämningen på de folkstammar, hvilka Hellenerna kalla *Σκύθαι*, och förekommer i Achaimenidinskriptionerna [6]), då deremot detta namn i de babyloniska och assyriska inskrifterna ersättes af Gimirri,

---

[1]) Her. I. 104, 106. IV. 1.

[2]) Enligt Herodots egen tidsräkning 633—605 f. Chr. f.

[3]) Niebuhr, Geschichte Assurs etc. p. 119.

[4]) Äfven kallade Cheimerioi, af *Χεῖμα* = vinter, eller Kerberioi och såsom sådana lokaliserade vid Hades (Hom. Od. XI. v. 14) liksom Tatarerna i Tartaren Strabo III. 2. 12.

[5]) Herodot sjelf underrättar oss om, att Perserna med ett annat namn kallas Saker, det folk Hellenerna benämna Skyther. Her. VII. 64 ed. Stein.

[6]) Kiepert p. 91.

Kimirri och de skythiska folken i Zend-Avesta benämnas med ett gemensamt namn Turija.

En del af dessa nomadiska Gimirri synes verkligen hafva bosatt sig i Kappadokien och Vest-Armenien, hvaraf bildats benämningen Thogarma för detta senare landskap och det armeniska namnet Gamir [1]) för Kappadokien.

Hebreerna omtala icke Skythernas tåg, så vidt det icke är detta, som åsyftas i Hezekiel kap. 3—6, men nämna ofta Gomer [2]) och Thogarma i sammanhang med hvarandra. Strabo deremot säger, att Sakerna, hvilka brukade göra infall liksom Kimmerierna, eröfrat Nord-Armenien, som efter dem blifvit kalladt *Σακασηνή*, och förtäljer det skythiska gästabudet så, att Sakerna(!) der skulle hafva blifvit tillintetgjorda af Perserna(!) [3]).

Vi se häraf tydligen, att dessa namn variera enligt de olika tidernas historiska och ethnografiska förhållanden. Så kallar Jordanes [4]) Skytherna Gother, och i de georgiska annalerna förekommer namnet Chazarer för det folk, som en gång i Forntiden forcerade Kaukasospassen och eröfrade Asien [5]).

På Herodots tid hade det kimmeriska namnet försvunnit för det skythiska [6]), liksom detta senare längre fram måste lemna plats för det sarmatiska, hvilket i sin ordning fick vika för det alaniska namnet.

Kimmerier, Skyther, Sarmater och Alaner [7]) torde väl bäst betraktas såsom både jämte och efter hvarandra uppträdande afdelningar af samma folkstam och endast som tätt på hvarandra följande vågor i den dyning, som föregick den genom Hunnernas framträngande från öknen Gobi föranledda folkvandringens förhärjande stormflod.

---

[1]) Flavius Josephus I. 6. 1 nämner, att Galaterna med ett annat namn kallades *Γομαρεῖς*.

[2]) Knobel, Die Völkertafel der Genesis pp. 23—33, 53—60.

[3]) Strabo XI. 8. 4.

[4]) Jordanes Cap. X.

[5]) Neumann p. 112.

[6]) Her. IV. 12.

[7]) Dessa namn hvila icke på någon ethnografisk gemenskap utan äro fast mera föranledda af det totalintryck, hvilket dessa horders

Herodots samtida, hvilka i allmänhet innefattade den bebodda jordens nordöstra fjerdedel under det gemensamma namnet Skythia, kunde omöjligt hafva någon verklig uppfattning om en skythisk nation. Med namnet Skyther var vid denna tid ungefär samma sväfvande föreställning förbunden som den, vi sjelfva hyste för ej så lång tid tillbaka, då vi ännu visste att omtala Indianer såväl vid Klippbergen och omkring de kanadensiska sjöarne som på den mejikanska platån, äfvensom i Brazilien och Patagonien, eller Negrer i Sudan, Syd-Afrika och Australien.

Hvarje fjärran belägen, mindre bekant trakt räknades till Skythien, en verldsdel för sig, Gogs och Magogs land [1]) i Medeltidens legender, från hvilket förstörelse och undergång hotade den öfriga verlden.

Helt annorlunda förhåller det sig med Herodot, som i fråga om Skythien bildar en skarp motsats till alla äldre geografer, såväl före som efter honom, hvilka endast föga känna till de frågor, de här vid lag behandla. Herodot deremot talar af egen erfarenhet, han känner till, att ett i språkligt hänseende enhetligt folk beherrskar de nordpontinska trakterna. Han ensam har bildat sig en föreställning om en skythisk nationalitet.

Hela hans sträfvan går ut på att inskränka Skythernamnet till landet mellan Istros och Tanaïs, och med ängslig omsorg bemödar han sig ständigt att från dessa Skyther skilja alla i närheten boende folkstammar. Gång på gång se vi honom sålunda vid beskrifningen af dessa Skythiens perioiker tillägga *ἔϑνος οὐδαμῶς σκυϑικόν* [2]), hvarvid han särskildt har sin föregångare Hekataios i tankarne, hvilken hade, som vi veta, gifvit Skythien en ofantlig utsträckning [3]).

---

uppträdande gjorde på den Gamla tidens mera civiliserade folk, detsamma intryck, som uppstod genom Hunnernas infall i Italien, Bulgarernas i Öst-Romerska riket och Magyarernas i Tyskland.

[1]) Af Flavius Josephus I. 6. 1 höra vi, att Skytherna sjelfva kallade sig *Μάγωγαι*.

[2]) Her. IV. 18.

[3]) Så räknar t. ex. Hekataios (Fragm. 163) Issedonerna som Sky-

Det tyckes oss dock, att Herodot, i synnerhet t. ex. när han skiljer Tanaïs-Sauromaterna [1]) från Skytherna, går till öfverdrift i sin differentiering. Också lyckas det honom ingalunda att begränsa sina Skyther till Svarta hafvets kustland, då han förutom dessa nordpontinska stammar dels nämner från Pontos utvandrade Skyther vid Ural [2]), dels liksom af obetänksamhet råkar att tala om Amyrgiska Skyther, hvilka han säger äfven kallas Saker [3]), hvarvid han tillägger den naiva och mot hans system i öfrigt stridande anmärkningen, att Perserna benämner alla(!) Skyther Saker [4]). Vi se häraf, att Herodot trots alla sina bemödanden ej lyckas att fullt frigöra sig från sin tids gängse åsigter, utan upprepade gånger råkar i motsägelser, när han söker att helt och hållet bryta med den allmänt antagna traditionen.

De sägner, som föreligga om Skythernas härstamning och förhållande till trakterna Norr om Pontos, äro följande: Skythernas egen nationalsaga [5]), de pontinska Hellenernas version deraf, den påtagligen mindreasiatiska framställningen, om hvilken "såväl Hellener som Barbarer öfverensstämma" [6]) och hvilken äfven vunnit Herodots bifall, samt prokonnesiern Aristeas' berättelse [7]).

---

ther, hvilka han dessutom förlägger i Asien, i motsats till Herodot, som (IV. 13. 25) räknar dem till Europa. Jfr Hekat. Fragm. 174—78.

[1]) Her. IV. 21. 110—117. Herodot säger sjelf, att Sauromaterna tala Skythiska, ehuru de dervid göra sig skyldiga till «soloikismer». Stundom tyckes han dock glömma skilnaden mellan begge folken. Her. IV. 11. Jfr Neumann pp. 327—31, Müllenhoff pp. 552—53.

[2]) Her. IV. 22. Han kallar dem *Σκύθαι ἄλλοι*, hvilka affallit från de Kungliga Skytherna.

[3]) Her. VII. 64. Jfr Hellanikos' Fragm. 171 i Fragm. Hist. Græc. I.; Amorges, Sakernas konung hos Ktesias (Pers. 4). «Saka Humavarga» i inskriptionerna vid Naksch-i-Rustam.

[4]) Samma underrättelse meddelas oss af Plinius (VI. 5): «Ultra sunt Scytharum populi. Persæ illos Sacas in universum appellavere a proxuma gente».

[5]) Her. IV. 5—7. Her. IV. 8—10. Den s. k. Issedon-sagan.

[6]) Her. IV. 11. 12. Massaget-sagan.

[7]) Her. IV. 13.

Den rent skythiskt-skolotiska stamsagan går ut på att bevisa Skythernas autochtoni i de nordpontinska trakterna [1]). Frånsedt denna påtagliga osannolikhet, innehåller denna, om vi så må säga, storskythiska version rätt mycket, som är värdt att påakta, och får ingalunda, såsom förut ofta skett, saklöst förkastas. Enligt denna berättelse tyckas Skytherna eller, som de sjelfva kalla sig, Skoloterna, ty "det skythiska namnet är af helleniskt ursprung" [2]), från sin stamfaders hem vid Borysthenes [3]) utbredt sin magt öfver väldiga landområden. Så äro flera af de skythiska stammar, som här omtalas, med stor sannolikhet att söka i Asien vid Jaxartes [4]), och i Europa sträcker sig Skythien så långt emot Norden, att allt vidare framträngande omöjliggöres genom den af fjädrar (snöflingor) förmörkade atmosferen [5]).

Sjelfva äro de det enda folket i dessa trakter, och om Kimmerierna såsom ett förskythiskt folk finna vi i denna berättelse icke den ringaste antydning. Likaledes nämnes intet om Skythernas egenskap af nomader, då tvärt om plogen, som förekommer bland de från himmelen nedfallna gyllene redskapen [6]), tyckes antyda, att åkerbruket af ålder varit en skythisk näring.

Skytherna sjelfva synas icke hafva fäst något synnerligt stort värde vid den exklusiva och i ethnografiskt hänseende skarpt begränsade ställning, som Herodot ständigt söker att förskaffa dem. Deras tydning af stamsagan förekommer oss ungefär motsvara

---

[1]) Märkvärdigt nog påstå sig dock Skytherna vara jordens yngsta folk.

[2]) Härledt af en «heros eponymos», Σκύϑης. Her. IV. 10. För namnet «Skoloter» se Neumann pp. 180—81.

[3]) Påtagligen i Ὑλαια, som vi kunna se af en jämförelse med Her. IV. 9.

[4]) Katiarier, Traspier och Auchater Her. IV. 6 ed. Stein. Jfr Neumann pp. 106—109. Herodot angifver deremot icke med ett ord deras boningsplatser och troligen har han ej i denna sak kunnat meddela någon upplysning.

[5]) Her. IV. 7. 31. Jfr «fjäderlandet», Pterophoros, vid Ripaeerna. Plinius IV. 88.

[6]) Her. IV. 5.

den på Herodots tid bland allmänheten gängse åsigten om Skythiens storlek och det skythiska namnets vidsträckta utbredning.

Herodot förkastar emellertid såväl denna som de pontinska Hellenernas berättelse, hvilken för öfrigt endast är en variation af den förra med samma tredelning af magten [1]), hvarvid den yngste brodern qvarstannar i det gamla hemmet, under det att de två äldre utvandra.

Orsaken till att Herodot bestrider dessa uppgifters öfverensstämmelse med de verkliga förhållandena söka vi deri, att, då han på åtskilliga ställen i Skythien [2]) påträffar det kimmeriska namnet såväl på ömse sidor om sundet mellan Maietis och Pontos som vid Tyres [3]), der han omtalar, att de kimmeriska konungarnes grafvar äro att se, han deraf känner sig föranlåten att helt och hållet förneka Skythernas autochtoni.

För vår del fästa vi icke en sådan vigt vid dessa i Skythien förekommande namn och dermed förknippade traditioner i öfrigt, att vi deri skulle vilja se ett bevis för tillvaron af ett förskythiskt folk af annan stam än Skytherna i dessa trakter.

Enligt vår åsigt torde Kimmerier-namnets förekomst i det nordpontinska landet på Herodots tid bäst låta förklara sig på följande sätt.

Vi veta, att de helleniska kolonisterna, efter hand som de utbredde sig längs Pontos' kuster, ständigt sökte att, sin vana trogna att gifva rationaliserande förklaringar på mythiska legender, till olika ställen af dessa trakter lokalisera de för dem genom sagorna så bekanta tilldragelserna.

---

[1]) Troligtvis är det denna, som går igen i den skythiska härens fördelning på 3 korpser, när frågan är om Dareios' fälttåg. Her. IV. 120.

[2]) Så anför han (IV. 12) *Κιμμέρια τείχεα, πορθμήϊα Κιμμέρια, Βόσπορος Κιμμέριος* etc. Jfr Neumann p. 554.

[3]) Her. IV. 11. Herodot råkar dock i motsägelse till sig sjelf, då han t. ex. vid omtalandet af Sauromaternas härkomst låter Amazonerna redan under den förhistoriska tiden sammanträffa med Skytherna i dessa trakter. Her. IV. 110. ed. Stein.

Så kom Kolchis att anses såsom Aietes' rike och målet för Argonauternas färd, och de redan länge beryktade Kimmerierna förlades till trakterna kring utloppet till Maietis, hafvets urkälla, nära gränsen till den mot Norr ytterst kända delen af verlden [1]), hvilken enligt Hellenernas föreställning var höljd i ett ständigt dunkel.

Men, då intet särskildt folk med detta namn i verkligheten visade sig finnas här, uppfanns berättelsen om Kimmeriernas utvandring, och alla äldre spår efter anläggningar och byggnader tillskrefvos dem [2]). Namnet Kimmerier erhöll sålunda för de bosporanska Hellenerna samma betydelse, som "fader" Trajanus ännu eger i Neder-Donau- och Karpathlanden, der alla gamla vallar och andra större byggnadsföretag af okändt ursprung tillskrifvas honom [3]).

Vi anse Kimmerier, såsom vi redan sagt, endast vara en äldre, särskildt af de mindreasiatiska folken använd kollektiv benämning för de nomadfolk, hvilka längre fram uppträda under namnet Skyther, och detta vårt påstående styrkes än ytterligare af den äldsta historiska notis, vi ega om Skytherna.

Herodot omtalar nämligen, att Sesostris sades hafva öfvergått från Asien till Europa och underkufvat Skyther

---

[1]) Liksom Homeros ansåg sina Kimmerier vara att söka utanför hafvet i den yttersta Vestern vid Okeanos och den af evigt (kimmeriskt) mörker omgifna nedgången till Hades.

[2]) På samma sätt kommo beträffande tiden för flera bland de pontinska koloniernas grundande och dervid åtföljande omständigheter åtskilliga berättelser i svang, hvilka dock äro af ungefär lika tillförlitlig natur som dem, hvilka tillskrifva Julius Cæsar grundläggandet af Towern i London och jätten Finn uppförandet af Lunds domkyrka.

[3]) I Österlandet har denna rol blifvit tilldelad en af de två potentaterna Iskender (Alexander) eller Iblis (Djäfvulen). Härtill finna vi ett fullkomligt motstycke i det särskildt under Medeltiden i Gallien och Germanien så ofta använda uttrycket «aut Cæsar aut Diabolus» som förklaring på gamla förskansningars tillkomst.. Ett liknande anseende åtnjuta Roland, Fingal m. fl. i andra trakter af Europa.

och Thraker [1]). Denne Sesostris, säkerligen Ramses II Miamun [2]) i fjortonde århundradet, påträffar inga Kimmerier i dessa trakter, hvilket för öfrigt står i full öfverensstämmelse med Skythernas egen stamsaga, som låter deras stamfader lefva omkring 1000 år före Dareios fälttåg 515 f. Chr. f. [3]).

Enligt den af Herodot antagna tydningen trängas de i Asien boende skythiska Nomaderna af Massageterna öfver Araxes [4]) och infalla i det nordpontinska kustlandet, som då innehafves, men frivilligt utrymmes af Kimmerierna, hvarefter det redan af oss omtalade tåget öfver det ponto-kaspiska näset till Asien företages af begge folken.

Massageterna bebodde på Kyros' tid den stora ostkaspiska steppen Norr om floden Araxes [5]), hvilken vi af Herodots beskrifning finna motsvara nuv. Amu eller Syr, må hända dock helst den förra. Skytherna, som således anses hafva bott Söder om Jaxartes, trängas öfver denna europeiskt-asiatiska gränsflod, hvarefter de utbreda sig öfver den nuv. Kirgis-steppen och derifrån finna vägen till det Kimmeriska landet [6]). Det hela är en folkrörelse med öfvervägande ost-vestlig riktning, som slutar med Skythernas invandring i landet Norr om Pontos.

---

[1]) Her. II. 103. Denna underrättelse är hemtad från Ægypten. Jfr den förut omtalade Amazon-sagan.

[2]) Troisième session du Congrès international des orientalistes. S:t Pétersbourg 1876. Tom. II. pp. 373—387.

[3]) Her. IV. 7.

[4]) Her. IV. 11 ed. Stein.

[5]) Her. I. 201. Man har oftast ansett den här omtalade Araxes motsvara nuv. Volga. Men den här förekommande Araxes synes tydligtvis antagas vara gränsflod mellan Europa och Asien, i hvilket sista dessa Skyther bo, och såsom sådan måste vi anse den motsvaras af en af de centralasiatiska floderna Oxos eller Jaxartes.

[6]) Herodot skulle må hända kunna tänkt sig, att det varit vid detta tillfälle, som de Amyrgiska Skytherna trängts mot Öster och på detta sätt blifvit skilda från sina pontinska bröder genom de icke skythiska Massageterna.

Här glömmer Herodot alldeles Sauromaterna, hvilka visserligen leda sitt ursprung från Amazonernas och Skythernas förbindelse, men långt innan Kimmeriernas stora utvandring till Asien.

Hvad Massageterna beträffar, visar Neumann [1]) att Hellenerna använde detta namn, hvilket var obekant för Perserna, i samma vidsträckta bemärkelse som dessa senare namnet Saka för de turanska folkstammarne i allmänhet. Häri instämmer äfven Herodot sjelf, då han omtalar [2]), att Hellenerna sammanblandade Skyther och Massageter, men anser för sin del dessa vara alldeles skilda folk.

I den fjerde skythiska stamtraditionen, eller den som anföres af Aristeas [3]), omtalas, att Arimasperna, emellan hvilka och den norra oceanen endast de guldbevakande Griparne och Hyperboreerna funnos, utträngt sina sydliga grannar Issedonerna ur deras land. Gifvande vika för påtryckningen, hade dessa i sin ordning fördrifvit Skytherna, hvilka på detta sätt trängts ned till Kimmerierna vid det södra hafvet (Pontos Euxeinos) och tvungit dessa att utrymma sitt land.

Här försiggår rörelsen i det stora hela från Norr till Söder, och Skythernas urhem förlägges således till trakterna Norr om det herodotiska Skythien.

Vi anse dock Neumann [4]) gifva dessa Skythernas förra boningsplatser ett allt för sydligt läge, när han placerar dem i nuv. guvernementet Orenburg.

---

[1]) Neumann p. 122.

[2]) Her. I. 216. 201. Ktesias (Pers. 19) omtalar den skythiske konungen Skytharbes' broder Marsagetes, hvilket utgör ett bevis på den frändskap, som ansågs finnas mellan Skyther och Massageter. Ammian. Marcellinus kallar Alanerna «veteres Massagetæ». F. Müller Allg. Ethnographie (2) p. 85.

[3]) Aristeas från Prokonnesos, hvilken enligt Suidas lefde på Kroisos' och Kyros' tid, var författare till ett geografiskt poem, benämndt Ἀριμάσπεα. Detta arbete, som omtalas af Herodot (IV. 13—15), utgjorde en beskrifning öfver folkstammarne Norr om Pontos, hvilka Aristeas sjelf hade besökt, och innehöll underrättelser af verkligt geografiskt värde, ehuru stundom uppblandade med de mest orimliga fabler. Jfr Strabo I. 2. 10. XIV. 1. 18.

[4]) Neumann p. 127. Tydligt är nämligen, att intet afseende bör fästas vid Herodots berättelse, att dessa nordliga Skyther utvandrat från trakterna vid Pontos. Förhållandet är naturligtvis ett omvändt. Skytherna vid Ural böra betraktas som en del af detta folk, hvilken stannat qvar här, under det att de öfriga trängts ned till Svarta hafvet.

Herodot beskrifver resan till dessa Skyther sålunda: ”Sauromaterna bo O. om Tanaïs, femton dagsresor mot N. från Maietis innersta bugt. Ofvan om dem hafva de blonda och blåögda Budinerna sina boningsplatser, efter hvilka i fortsatt nordlig riktning ett sju dagars långt människotomt område vidtager. Norr om detta (med en liten dragning mot Öster) påträffa vi Thyssageternas och Iyrkernas jägarefolk och åter N. O. om detta den folkstam, som enligt Herodot hade affallit från de Kungliga Skytherna [1]). Landet, som hittills varit slätt och fruktbart, börjar nu, säger Herodot, att antaga ett stenigt och bergigt utseende och bebos af det egendomliga Argippaier-folket, hvarpå en hög och oöfverstiglig bergskedja hindrar allt vidare framträngande (mot Norr), under det att deremot Issedonerna bo O. härom [2]).”

Trots all Neumanns vältalighet [3]) vilja vi ej låta öfvertyga oss om, att vi efter tillryggaläggande af denna nu beskrifna långa väg, som dessutom efter det sauromatiska området till större delen säges gå genom skogrika trakter, ännu befinna oss i den nordkaspiska steppen.

För vår del anse vi Herodot hafva fört oss till vida nordligare trakter, och såsom skäl för vår mening vilja vi här anföra följande.

Allt Norr om Argippaierna [4]) och Issedonerna anser Herodot vara obekant land, men ehuru han behandlar alla derom föreliggande meddelanden såsom fabler, kunna vi lätt finna den sanning, som ligger bakom dessa berättelser, hvilka Herodot naturligtvis från sin kritiska ståndpunkt måste förkasta.

---

1) Her. IV. 20—22. Jfr Her. IV. 116.

2) Her. IV. 23—24.

3) Neumann pp. 85—98. Han antager förekomsten af vidlyftiga skogar på den nuv. Kaspiska steppen. Jfr härmed Peschels åsigt i «Wüsten, Steppen, Wälder», Neue Probleme der vergleich. Erdk. p. 180.

4) Ty ända till Argippaierna är, säger han, landet tillräckligt kändt, då såväl Skytherna som de pontinska Hellenerna stå i direkt handelsförbindelse med detta folk (och troligen äfven med Issedonerna; Her. IV. 27). För att göra sig förstådd af alla folk på ditvägen behöfde man sju tolkar. Her. IV. 24.

Argippaierna omtala bland annat, att på andra sidan af den ofvan om dem belägna bergskedjan funnes ett folk, hvilket brukade tillbringa sex månader af året med att sofva. Detta anförande finna vi lätt vara en antydan om de långa nätterna under den nordiska vintern [1]).

Issedonerna deremot säga, något som Herodot för sin del ej vill tro, att de till nordliga grannar hafva de enögda Arimasperna och de guldbevakande Griparne [2]), och ofvan om dessa vid den Norra Oceanen, säger Aristeas, bo Hyperboreerna [3]), hvilka Herodot ironiskt säger lika mycket finnas till som Hypernotier eller folk på andra sidan Sunnanvinden [4]). Denna saga, uppgifver Herodot, berättas af Issedonerna för Skytherna, hvilka i sin ordning servera den åt Hellenerna.

Berättelsen om Griparne är ögonskenligen icke annat än ett talesätt för att beteckna ett guldgräfvande bergsfolk [5]). Härigenom gifves oss äfven en den tydligaste vink om att vi hafva att söka Arimasperna i det mellersta, guldrika Ural, i hvilket bergshandteringen går tillbaka till den förhistoriska tiden och hvarest de uråldriga s. k. Tschudernas grufvor [6]) vittna om en vida högre grad af civilisation än grufvorna i Altaï.

---

[1]) En liknande saga om «mörkrets land» i den yttersta Norden fanns äfven bland de Österländska folken (Her. IV. 25 ed. Rawlinson), och Ibn Batuta säger det vara beläget 40 dagsresor N. om staden Bulgar, som han sjelf besökt (Travels of Ibn Batuta ed. Lee p. 78). Likaledes nämner Plinius vid sin beskrifning af Thule (IV. 104), att inga nätter funnos der under sommarsolståndet, liksom inga dagar under vintersolståndet, hvarpå han tillägger: «Hoc quidam senis mensibus continuis fieri arbitrantur». Jfr detta ställe hos Müllenhoff, Deutsche Altertumsk. pp. 385—86.

[2]) Her. IV. 27.

[3]) Her. IV. 13. Jfr IV. 32. 16.

[4]) Såsom ett bevis på den försigtighet, vi måste iakttaga vid användandet af senare grammaticis kommentarer öfver äldre författare, vilja vi här nämna, att Eustathios (ad Dion. 31) just anför Herodot som sagesman för Hyperboreernas tillvaro, hvilken åsigt dock Herodot, såsom vi se, i verkligheten ständigt bekämpar. Her. IV. 16. 32.

[5]) Jfr härmed berättelsen om de indiska guldgräfvande myrorna, stora som hundar. Her. III. 105.

[6]) E. Reclus, Géogr. V. p. 683.

Somliga hafva i Herodots berättelse velat finna en antydning om Altaïs guldrikedom [1]), hvilket påstående vi dock anse strida såväl mot Aristeas' som mot Herodots ofvan anförda berättelse, der Norden tydligtvis åsyftas [2]). För öfrigt nämner Herodot på ett annat ställe, att, ehuru han för egen del förkastar berättelsen om Arimasper och Gripar, det dock är ett konstateradt faktum, att guldet vinnes, på hvilket sätt lemnar han osagdt, i Europas nordligaste delar [3]).

Väl är det sannt, att Herodot påtagligen anser den omtalade bergskedjans riktning vara vest-ostlig, då deremot Ural är ett meridianberg, men vi finna, att det just är vid bestämmandet af bergskedjor som de gamla författarne begå de största misstag. Så t. ex. antager ännu Strabo Pyreneerna sträcka sig från Norr till Söder [4]), och Ptolemaios gifver oriktigt det s. k. Skythiska Imaos, nuv. Tian-Schan, en nord-sydlig sträckning, hvarigenom hela Asiens karta naturligtvis helt och hållet förvrides.

Dessutom kan äfven anmärkas, att i synnerhet den mellersta delen af Ural ingalunda är egnad att ingifva föreställningen om en hög och oöfverstiglig bergskedja [5]).

Vi hafva dock säkerligen här endast ett af de många exempeln, som visa de geografiska namnens relativa betydelse [6]). Ural kan säkerligen för slättens inbyg-

---

[1]) T. ex. Humboldt, Asie centrale I. pp. 389—407.

[2]) Herodot skulle dessutom ingalunda hafva förkastat Issedonsagan, om icke han ansett den vara helt olika Massaget-sagan, d. v. s. han antager den ost-vestliga folkvandringen, men icke den från Issedonerna i Norr utgående påtryckningen.

[3]) Her. III. 116. Det långt bort i Öster belägna Altaï kan ej menas här. Herodot har dertill ej den ringaste kännedom om några berg nuv. Asiens östra del, utan anser det O. om Kaspiska hafvet belägna landet vara slätt. Her. IV. 40.

[4]) Strabo IV. 1. 1. II. 5. 28 etc. Plinius är den förste som angifver denna bergskedjas O. V. riktning. Plinius IV. 110.

[5]) Den resande kan emellan de begge på ömse sidor om vattendelaren här belägna järnvägsstationerna Europa och Asia knappast iakttaga någon nämnvärd nivåförändring.

[6]) Så kallas i les Landes i Frankrike de minsta kullar «montagnes». E. Reclus, Géogr. II. p. 96.

gare förekomma som ett högt berg, lika såväl som Jyllands högsta punkt på befolkningen utöfvat ett så öfverväldigande intryck, att det blifvit kalladt "Himmelbjerget", ehuru dess "skyhöghet" icke öfverskrider den särdeles anspråkslösa siffran 170 meter.

För öfrigt behöfver den ofvan om Argippaierna belägna höga bergskedjan ingalunda fattas som den lägsta, mellersta delen af Ural, utan vi kunna i stället särdeles väl tänka oss den utgöras af det nordliga, eller s. k. samojediska Ural, hvilket mera motsvarar Herodots anförande. Denna del af kedjan, som i följd af sin kala beskaffenhet blifvit af Ryssarne kallad "Bolskoje Kameni", benämnes likaledes af Samojederna [1]) Arka pae, "de stora klipporna" [2]). Månne vi icke kunna från denna benämning hemta någon upplysning om betydelsen af namnet Argippaier, *Ἀργιππαῖοι*?

Kan dessutom icke den beskrifning, som Herodot lemnar oss öfver de märkvärdiga Argippaierna, der han bland annat säger, att de äro skalliga från födseln, bero på en förblandning mellan folket sjelf och beskaffenheten af det land, som det bebodde? *Οἱ φάλακροι* (de skallige) är en passande benämning för invånarne i det land, som karakteriseras genom sina *φάλακρα* (kala klippytor).

Senare författare, hvilka omtala detta folk, som de kalla Arimphæi, anföra det med temlig öfverensstämmelse vid Rhipæerna i närheten af den Norra Oceanen. I enlighet med Herodots berättelse söka vi dessa Argippaier (åtminstone delvis) i guvernementet Perm's östra del.

Issedonerna deremot förlägga vi till det Öster om

---

[1]) Samojederna, voro förut utbredda öfver ett vida större område än nu, och säkerligen hade detta folk en stor betydelse ännu på Herodots tid. Särskildt af ortnamnen kan ses, att de förut sträckt sig vida längre ned i Söder. Müller, Allg. Ethnographie (2) pp. 378. E. Reclus, Géogr. V. p. 629.

[2]) E. Reclus, Géogr. V. p. 608, Castrén, Resor och forskningar IV. p. 88.

det egentliga södra Ural belägna landet från Issets [1]) floddal till Kirgis-steppen i Söder, der de sammanträffa med Massageterna [2]).

Det torde emellertid förekomma många, att våra påståenden här vid lag äro öfverdrifna och att det är osannolikt, att de pontinska Hellenerna på Herodots tid stått i någon förbindelse med så nordligt boende folkslag som dem, hvilka vi här nämnt.

Af de fynd [3]), hvilka man för ej så länge sedan ytterligare gjort i synnerhet i Perm (Skandinavernas Biarmaland), har det dock visat sig, att dessa trakter redan under den äldsta tiden stått i en särdeles liflig förbindelse med Orientens folk. Vi anse denna omständighet hafva varit bekant för Herodot och äro fullt öfvertygade, att han genom omtalandet af Argippaier och Issedoner åsyftat dessa nordliga trakter.

Knappast behöfver väl nämnas, att ännu mycket mera af oss kunnat anföras särskildt i fråga om Skythernas förhållande till de kringboende folken. Härvid skulle vi dock hafva blifvit tvungna att framlägga alla de mångfaldiga, olika försök, som blifvit gjorda, att förklara den orsak, som kunnat förmå Herodot att i ethnografiskt hänseende så skarpt begränsa de nordpontinska Skytherna.

---

[1]) Namnet Issedoner, uppkommet af Isset-don? d. v. s. Issetfloden. Namnet har emellertid icke blifvit återfunnet i inskrifterna. (Kiepert p. 45). Dess olika etymologier se Richthofen, China I. p. 488 not.

[2]) Herodot (I. 201) säger, att Massageterna bo: *ἄντιον Ἰσσηδόνων ἄνδρων*, d. v. s. S. om dessa. Det är utan allt tvifvel, att Issedonerna sedan påträffas i vestra Tarym-bäckenet, ehuru de på Herodots tid måste förläggas längre i Vester. Kiepert (p. 45) är af denna mening. Jfr Richthofen, China I. pp. 442, 488 etc.

[3]) Aspelin, Civilisation préhistorique des peuples permiens i Congrès international des Orientalistes, 3:ème session. S:t Pétersbourg 1876, pp. 389—415.

Äfven andra frågor borde dessutom rätteligen i detta sammanhang kommit under behandling. Om vi t. ex. skola anse alla folkslag från Tanaïs till Uralbergen tillhöra en enda folkstam eller icke, eller af hvilken race Agathyrser, Neurer, Androphager, Melanchlainer, Sauromater och andra voro, då nu deras gemenskap med Skytherna så bestämdt förnekas.

Ej heller kunna vi påstå, att det klart framgår af Herodots berättelse, huru stor del af nuv. Ryssland i verkligheten bör anses motsvara hans Skythiska rike [1]. En utredning af, hvar vi egentligen hafva att förlägga det märkvärdiga, blåögda och ljushåriga Budinerfolket och de midt ibland dem boende Gelonerna med deras trästad Gelonos [2], skulle säkerligen också hafva varit af stort intresse.

Men på samma gång vi gerna medgifva oss ingalunda vara vuxna denna uppgift, anse vi å andra sidan detta helt och hållet ligga utom den af oss uppgjorda planen för denna uppsats. Vi mena dock dessutom, att det skulle vara en alldeles förspild möda att söka att något så nära bestämma alla de olika, af Herodot här omtalade stammarnes lägen och uppdraga gränserna för deras områden [3].

Medgifvas måste äfven, att flera inkonseqvenser förefinnas i Herodots beskrifning öfver de nordpontinska landskapen, och att det må hända varit vår skyldighet att söka finna någon förklaring derpå. Så påpekar Herodot ständigt, att Skytherna uteslutande äro Nomader [4], men anför dock derjämte åkerbrukande skythiska stammar. Skytherna sägas hafva occuperat det

---

[1]) Rawlinson har öfverdrifvit Skythiens utsträckning (Her. ed. Rawlinson III. p. 171), liksom Neumann å sin sida (Neumann pp. 200) inskränkt det allt för mycket. Jfr Kiepert p. 342.

[2]) Her. IV. 108. 123.

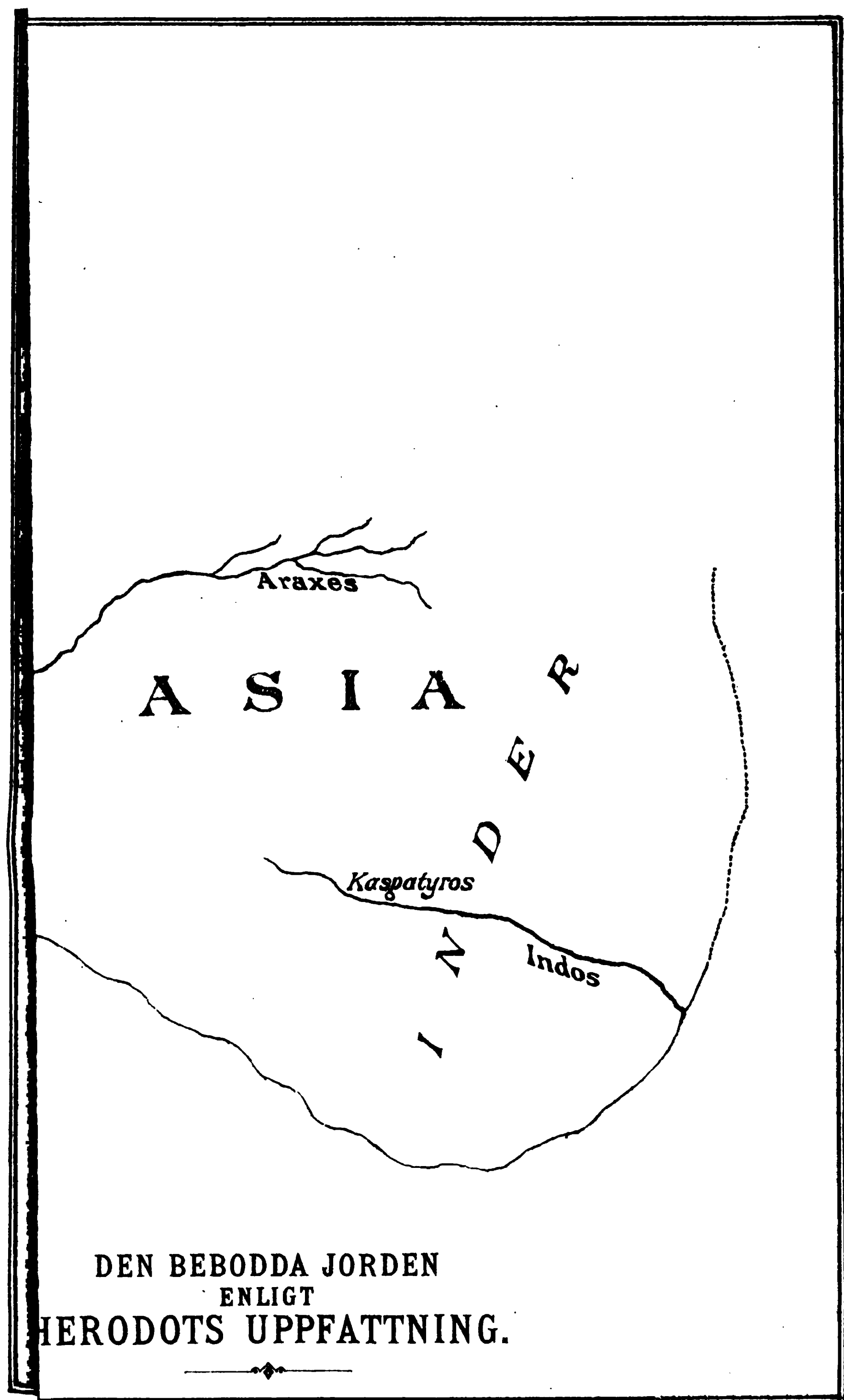
[3]) Vi kunna härvid endast hänvisa till den stora mängd arbeten, som just behandla denna fråga och påpeka det ringa resultat, som genom dessa uppnåtts.

[4]) Her. IV. 2. 98. 127. Härigenom tvingas vi att skilja emellan egentliga, typiska, nomadiserande Skyther och andra Skyther. Skola vi anse de förra hafva varit ett talrikt folk eller icke? Meningarna derom äro delade säger Herodot.

af Kimmerierna utrymda och således folktomma landet, men icke-skythiska folk som Alazonerna förefinnas dock inom rikets landamären. Han nämner Skythiens gränser, men försummar att nämna invånare för hela den mellan Tyres (Hypanis?) och Istros belägna delen af landet.

Herodot har det oaktadt lemnat en jämförelsevis klar och helgjuten bild af Skythien, och geografen skulle i sanning hafva stort skäl att vara tillfredsställd, om senare tider i denna riktning kunnat uppvisa arbeten, hvilka i sig förenat det sanningsenliga framställningssättet och den verkliga kännedom om sakförhållandena, på hvilka Herodot ständigt gifver oss prof under sin beskrifning af Skythien, hvilken onekligen utgör en af den Gamla geografiens mest oskattbara urkunder.

DEN BEBODDA JORDEN
ENLIGT
HERODOTS UPPFATTNING.

